КАМ’ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

МЕДИНСЬКИЙ Анатолій Миколайович

УДК 811.161.2’282(477.43)(043.3)

СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ І СЕМАНТИКА ГОНЧАРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ У ПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

Спеціальність 10. 02. 01 – українська мова

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
професор ТКАЧУК Петро Єфремович.

Кам’янець-Подільський, 2005

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....3
ВСТУП.....5
РОЗДІЛ 1. **СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА І ГЕНЕЗА ГОНЧАРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ У ПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ**.....12
1.1. Гончарська лексика як об'єкт лінгвістичного дослідження……..12
1.2. ТГЛ на позначення назв підготовки глини.....18
1.3. ТГЛ на позначення назв виготовлення гончарських виробів.....30
1.4. ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів.....43
1.5. ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів……54
1.6. ТГЛ на позначення глиняних виробів.....69
1.7. Словотвірні типи гончарської лексики у подільських говірках.....101
РОЗДІЛ 2. **ЗІСТАВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОНЧАРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ У ПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ НА ТЛІ ІНШИХ ДІАЛЕКТІВ**.....121
2.1. Подільські локалізми.....122
2.2. Назви, спільні для подільського говору та інших українських діалектів….123
ВИСНОВКИ.....151
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....158
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....163
ДОДАТКИ.....178
УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ.....178
СПИСОК ІНФОРМАТОРІВ.....180
КАРТА: Головні сучасні гончарські осередки на Поділлі.....182
СПИСОК НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ПОДАНИХ НА КАРТІ.....183
ТЕКСТИ.....184
ІНДЕКС ПРОАНАЛІЗОВАНИХ ЛЕКСЕМ.....198

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
(Мови, діалекти та ін.)

англ.	–	англійська
балт.	–	балтійська
біл.	–	білоруська
бойк.	–	бойківський
буков.	–	буковинський
гот.	–	готська
гр.	–	грецька
гуц.	–	гуцульський
двн.	–	давньоверхньонімецька
дпрус.	–	давньопруська
д.-укр.	–	давньоукраїнська
діал.	–	діалектне
закарп.	–	закарпатський
зх.-волин.	–	західноволинський
зх.-поліс.	–	західнополіський
зменш.-пест.	–	зменшено-пестливе
індоєв.	–	індоєвропейська
італ.	–	італійська
кит.	–	китайська
крм.-тат.	–	кримсько-татарська
лат.	–	латинська
лемк.	–	лемківський
лит.	–	литовська
літ.	–	літературне
мн.	–	множина
молд.	–	молдавська
наддніст.	–	наддністрянський
нвн.	–	нижньоверхньонімецька
н.-наддніпр.	–	нижньонаддніпрянський
нім.	–	німецька
под.	–	подільський
поліс.	–	поліський
пол.	–	польська
полт.	–	полтавський
пор.	–	порівняй
псл.	–	праслов’янська
розм.	–	розмовне
рос.	–	російська
рум.	–	румунська
свн.	–	середньоверхньонімецька
снн.	–	середньонижньонімецька
ср.-лат.	–	середньолатинська

срд.-наддніпр.	–	середньонаддніпрянський
снн.	–	середньонижньонімецька
срд.-поліс.	–	середньополіський
слц.	–	словацька
стсл.	–	старослов’янська
степ.	–	степовий
сх.-поліс.	–	східнополіський
тс.	–	те саме
тур.	–	турецька
укр.	–	українська
фр.	–	французька

ВСТУП

Докладне вивчення складу, семантичної структури та географії лексики територіальних діалектів – одне з першочергових завдань українського мовознавства. Особливо це стосується лексики народних ремесел, зокрема гончарства.

Гончарство – один з найдавніших промислів слов'ян. На території Східної Європи рештки випалюваних глиняних виробів належать до доби неоліту (5-е тис. до н. е.). У період трипільської культури у племен, які в III-II тисячоліттях до н. е. населяли територію Придніпров'я і Придністров'я, обробка глини досягла високого розвитку. Кераміка трипільської культури відзначалася високою художньою довершеністю, в її орнаменті відображено поняття триярусності побудови Всесвіту та поділ окружності на чотири сторони світу [74: 414]. У період ранньослов'янських культур – зарубинецької (II ст. до н.е. – II ст. н.е.) і черняхівської (II-IV ст. н.е.) спостерігається перехід від ліпного способу виготовлення до гончарного круга, а також з'являється гончарна піч з вертикальною тягою [74: 415]. У кераміці Київській Русі вже використовували поливи [138: 11-13].

В Україні у 15-18 ст. гончарство особливо бурхливо розвивається в міських цехах. У цей час вперше широко застосовуються свинцеві поливи, які витісняють задимлювання. Багатовікові традиції гончарів зумовили утворення численних гончарських центрів, формування самобутніх шкіл декоративного розпису, виділення місцевих художніх стилів. Так, у Львові 1388 р. датують перші відомості про тутешніх гончарів. На Волині у 17 ст. гончарними центрами були Вишнівець, Вербовець, Кременець, Торчин, Володимир.

Знайдені кахлеві печі засвідчують, що гончарство було поширене в Суботові, Гадячі, Глухові, Батурині. У Ніжині, Ічні, Городні, Кузьміні, Грабові на півдні Чернігівщини виготовляли розписні кахлі, звідки їх розвозили по Чернігівській, Полтавській і Харківській губерніях.

На Полтавщині гончарство побутувало в Зінківському, Миргородському, Полтавському та Лубенському повітах. Найбільшим гончарським центром у цьому регіоні є м. Опішня, що має високоякісні гончарські глини. Гончарний промисел був

розвинений також на Київщині в Камінському, Уманському, Черкаському, Канівському повітах, а також на Харківщині, Лебединщині та Охтирщині [137: 17-22].

Гончарний промисел на Поділлі сягає давніх-давен. Одними з найдавніших є пам'ятки буго-дністровської культури (VI – початок IV тис. до н.е.) [4: 118-126].

У XV-XVI ст. на Поділлі відкриваються цехи гончарів у таких населених пунктах, як Адамівка, Зіньків, Кам'янець-Подільський, Купин, Сатанів, Смотрич, Бар, Гайсин, Шаргород, Шатівка, Товсте.

Найбільшого розквіту гончарство досягло на рубежі XIX – початку XX ст., коли на Поділлі діяло понад 200 гончарських осередків.

Багатством художньо-стильових ознак та форм усіх видів гончарних виробів відзначаються осередки м. Гайсина, сіл Бубнівка, Жерденівка, Кіблич, Зятківці Гайсинського району Вінницької області. У с. Крищинці (Вінниччина) засвідчено своєрідний ріжковий розпис, елементи якого виконані у формі листя, квітів тощо. Гончарські вироби в с. Лісове цього ж регіону характеризуються своєрідністю розпису, що нагадує мотиви килимарства, узори вишивок [74: 422-423].

Давнім гончарським центром є Смотрич (Хмельниччина), що відомий з кінця XVII-XVIII ст. Тут гончарі створили свою самобутню декоративну систему, яка характеризується концентричними, асиметричними, вертикальними та у вигляді розетки оздобленнями. Їхні вироби розписані рослинним орнаментом жовтого, білого, коричневого та зеленого кольорів.

Відомими гончарськими осередками були також Зіньків та Адамівка (Хмельниччина), де виготовляли неполив'яні речі з розписом жовто-білого кольору з різноманітними візерунками. На виробах гончарів з Адамівки відзначено зоо-, антропоморфні, рослинні геометричні елементи та мотиви (цятки, листя, квіти, тварини, птахи) [74: 423-424].

Загалом західноподільські вироби мають певні відмінності у порівнянні зі східноподільськими. Так, горщики на Східному Поділлі переважно кулеподібні, а на Західному – конусоподібні, у східній зоні гончарі виготовляли, крім простих, миски ускладненої форми з подвійним колінчастим зламом, а для західних районів

характерні лише конусоподібні миски. На Східному Поділлі орнамент складніший і наносився здебільшого на червоне тло, а на Західному – простіший і виконувався переважно на білому [74: 424].

Гончарські вироби виготовляють на сьогодні у таких населених пунктах, як Королівка, Товсте (Тернопільщина), Адамівка, Пирогівка, Кам'янець-Подільський, Меджибіж, Смотрич, Ставниця (Хмельниччина), Бубнівка, Вапнярки, Горишківка, Майдан-Бобрик, Рахни-Лісові, Тимар (Вінниччина).

Нині цей вид промислу переживає занепад: зникають відомі осередки, зменшується кількість гончарів, значно скоротився асортимент посуду.

Наукові засади вивчення гончарської лексики викладено у працях багатьох дослідників (Б.Базєлічовна [194], В.Бережняк [18], С.Варніка [204], В.Веренич [40], Б.Голубович [194], Л.Дюбел [192], С.Єрьоміна [94], З.Коверська [195], Ж.Краєвська [196], А.Кривицький [40], М.Кривчанська [115], Г.Ландсфелд [197], Н.Левун [124], С.Литвиненко [133], Л.Лукіч [198], П.Михайлов [141], Л.Нідерле [199], В.Новак [200], О.Попова [164], О.Пошивайло [157], Р.Рейнфус [201], А.Салтиков [163], Л.Спанатій [168], Р.Строгал [203], О.Трубачов [177], Е.Фрис [193], Н.Хобзей [133], В.Чефлер [202] та ін.).

Гончарську термінологію досліджували в різних аспектах, зокрема етимологічному (С.Єрьоміна [94], О.Трубачов [177]), лексикографічному (В.Бережняк [18], В.Василенко [34], О.Пошивайло [157]), історичному (Л.Нідерле [199]), етнолінгвістичному (В.Веренич [40], А.Кривицький [40], С.Литвиненко, Н.Хобзей [133]) та лінгвогеографічному в поєднання з описовим (Й.Дзендзелівський [87], Л.Спанатій [168]).

Ґрунтовний аналіз гончарської лексики здійснили О.Трубачов [177], М.Кривчанська [115], П.Михайлов [141], Н.Левун [124], В.Бережняк [18], Л.Спанатій [168], а питання вивчення зазначеної лексики частково висвітлювали у своїх дослідженнях В.Веренич і А.Кривицький [40], С.Литвиненко і Н.Хобзей [133], О.Пошивайло [157], О. Прусевич [138], Л. Шульгіна [188], Є. Спаська [170], Н. Геппенер [158], М. Фріде [184] та ін.

Проте вивчення системи гончарської лексики Поділля не знайшло належного висвітлення в науковій літературі.

Функціонування в словниковому складі мови тематичних та лексико-семантичних груп свідчить, як відомо, про системність лексичного рівня. Тематичні групи лексики (ТГЛ) виділяються на підставі предметних відношень слів до об'єктивної дійсності, тобто завдяки екстралінгвістичним (позамовним чинникам). Ширші або вужчі кола, що виділяються у межах групування явищ об'єктивної дійсності, відзначаються спільними ознаками, за якими слова пов'язуються між собою як елементи тематичної групи [124: 9].

Виділення ТГЛ на підставі позамовних чинників не повинно відволікати від лінгвістичного аналізу зазначеної групи слів, адже специфіка лексики в порівнянні з іншими рівнями мови полягає у її відношенні до позамовних факторів об'єктивної дійсності. Особливо актуальним аналіз ТГЛ є в термінології, де терміни становлять чітко окреслену систему понять, елементи якої взаємопов'язані [124: 9].

Визначення ТГЛ є кроком до власне мовних зв'язків, зокрема семантичних, якими відзначаються лексико-семантичні групи (ЛСГ), що виділяються в межах ТГЛ. Слова пов'язуються між собою в ЛСГ за допомогою різних відношень: групування близьких значень або їх диференціації, різноманітних уточнень, явищ синонімії, антонімії тощо.

У теоретичних працях з семасіології та дослідженнях конкретного лексичного матеріалу спостерігається розмежування ТГЛ і ЛСГ. Так, А.Уфімцева в основі виділення ТГЛ відзначає спільність означуваних словами предметів і явищ, а ЛСГ – смислові зв'язки [181:137-138]. Це протиставлення ТГЛ і ЛСГ фактично підтверджує раніше висунуте твердження Ф.Філіна [183]. Ф.Сороколєтов підкреслював, що в ТГЛ "превалює мовна сторона", а в ЛСГ – "власне мовна категорія" [167:21-22]. Однак, як зауважує П.Гриценко, "варто нагадати, що незалежно від типу об'єднання лексики (ТГЛ чи ЛСГ) лексема є відбиттям позамовної дійсності" [72:9]. Вирішення проблем семантики неможливе без звернення до об'єктивної дійсності, явища якої позначаються засобами мови [52: 75].

За спостереженнями дослідників, “семасіологічні студії останнього часу позначені відходом від протиставлення ТГЛ і ЛСГ як різнотипних об’єднань лексики та намаганням встановити закономірності зв’язку предметної спільності слів із спільністю їх словотвірних і семантичних прикмет” [72: 9].

Р.Будагов відзначав, що при виділенні ТГЛ позамовні фактори домінують над власне мовними, зазначаючи при цьому, що ТГЛ поділяються на такі, що мають чіткі межі і такі, в яких ці межі встановити складно [28:23]. Коли правильно визначено об’єкт дослідження та його межі, тільки тоді можна говорити про чинники організації ЛСГ [72:9]. А.Уфімцева вказувала на відносний характер меж ЛСГ [181:139-141], крім того, потрібно пам’ятати про зміни глибини пізнання й меж понять, залежність структури семантичних полів від характеру об’єктів, а також про можливість реалізації здатності людини до перегрупування пізнавальних об’єктів [26:8].

У сучасній лінгвістичній практиці конкретних лексико-семантичних описів активно застосовується теорія тематичних і лексико-семантичних груп.

На нашу думку, врахування структурних типів лексики і типів відображуваних ними предметів і явищ дійсності, а також внутрішніх зв’язків компонентів має важливе значення для виділення ЛСГ. У позамовному просторі ЛСГ співвідносяться з групою реалем що об’єднуються спільністю призначення і властивостей.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення народної терміносистеми, зокрема гончарства, що дає цінний матеріал для створення повного словника гончарської лексики української діалектної мови всіх регіонів України та подільських говірок, зокрема, а також допоможе створити належну емпіричну базу діалектної лексикографії та лексичної ареалогії.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації пов’язана з комплексною темою кафедри української мови Кам’янець-Подільського державного університету “Південноволинські і подільські говірки як ареальні одиниці української мови” та з підготовкою Інститутом української мови НАН України Лексичного атласу української мови та Словника українських говорів.

Метою дослідження є створення повного реєстру гончарських термінів у подільських говірках на підставі польових записів та зафіксованих раніше різними джерелами матеріалів, аналіз їх складу, структурної організації та відношення до лексики інших українських діалектів.

З визначеної мети випливають такі **завдання**:

1) зібрати за спеціальною програмою і систематизувати лексику гончарства з усіх збережених нині центрів виробництва гончарського посуду на Поділлі;
2) здійснити семантичний аналіз гончарської лексики;
3) схарактеризувати лексику за походженням;
4) зробити структурний аналіз досліджуваної лексики;
5) встановити особливості словотворення зазначеної групи лексики;
6) визначити відношення гончарської лексики подільських говірок до цієї ж лексики інших говірок.

Об'єктом дослідження є гончарська лексика подільських говірок.

Предметом дослідження є склад, структурна та семантична організація гончарської лексики Поділля.

Джерельною базою дисертації послужили польові записи автора, здійснені упродовж 1999-2002 рр. у 52 населених пунктах – осередках гончарського виробництва – за спеціально складеною програмою (420 питань) на основі питальників К.Матейко, В.Бережняк і Л.Спанатій. Зафіксовано 988 іменникових, прикметникових, числівникових та дієслівних лексем, серед них 38 локалізмів. Використано також опубліковані та рукописні джерела з української діалектології (словники, атласи, збірники текстів) та етнографічні матеріали.

Методи дослідження. Поставлені в роботі завдання розв'язуються за допомогою описового, зіставно-типологічного методів та методу компонентного аналізу. Застосовано також і порівняльно-історичний метод, коли є потреба реконструювати давні форми і використати матеріал інших слов'янських або неслов'янських мов.

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі вперше зафіксовано в польових умовах і зроблено системний аналіз гончарської лексики подільських говірок, що є важливим для з'ясування шляхів формування лексики давніх ремесел.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні окремих питань порівняльно-історичної діалектології та просторової варіативності мови, а також у з'ясуванні деяких питань, пов'язаних з матеріальною культурою українців.

Практичне значення дослідження визначається тим, що результати його можуть бути використані при укладанні Лексичного атласу української мови та Словника українських говорів, при викладанні курсу діалектології, спецкурсів з лексикології та семантики, написанні курсових і дипломних робіт студентами філологічних факультетів.

Особистий внесок здобувача. Увесь представлений, описаний і систематизований матеріал досліджуваної лексики.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційна робота обговорювалася на засіданнях кафедри української мови Кам'янець-Подільського державного університету. Основні положення повідомлялись на наукових конференціях професорсько-викладацького складу Кам'янець-Подільського державного університету (2000-2004), міжнародних наукових конференціях "Теоретичні та методологічні засади сучасної діалектології" (Житомир, 2002), "Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти" (Глухів, 2004), "Мова, культура і соціум у гуманітарній парадигмі" (Кам'янець-Подільський, 2005) та науковому семінарі "Актуальні проблеми української діалектології" (Львів, 2004).

Публікації. З досліджуваної проблеми опубліковано 6 наукових статей, із них – 4 у фахових виданнях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів "Структура, семантика і генеза гончарської лексики у подільських говірках" і "Зіставна характеристика гончарської лексики у подільських говірках на тлі інших діалектів", висновків, списків використаних джерел і літератури, додатків, у яких уміщено індекс зафіксованої в говірках лексики, карту, тексти, списки обстежених населених пунктів та інформаторів.

РОЗДІЛ 1

СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА І ГЕНЕЗА ГОНЧАРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ У ПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

1.1.Лексика гончарства як об'єкт лінгвістичного опису

Терміносистема гончарства була предметом вивчення багатьох мовознавців. Так, О.Трубачов виділив 2 стадії гончарського виробництва: до запровадження гончарського круга і після запровадження його. Він досліджував не лише назви глиняних виробів, а й номени, пов'язані з їх виготовленням, поділяючи термінологію гончарства на 3 розділи: назви гончарного круга, горна та виробів, виділивши номени, що виникли і сформувалися в надрах зазначеної термінології (*gъгnьсь/ *gъгnъkъ, * glьkъ, *krina/ *krinka/ *krinica, čerpъ/ * čerpъkъ/ čerpъje), а також ті, що ввійшли лише на певній стадії свого розвитку (posQda, *kolačь, *sъlojь, *dojьnikъ/ *dojьnica, *solnica/ *solnikъ/ * solnъka/ *solьnica, *makotьra), автор на підставі порівняння праслов'янської і англосаксонської термінології зробив висновок про архаїчну сутність давньої слов'янської лексики глиняного посуду, гончарства взагалі і про велику цінність її свідчень з погляду культурної еволюції, реконструкції майже повністю втрачених найважливіших ланок історії матеріальної культури, а також її осмислення [177].

М.Кривчанська у дисертаційному дослідженні аналізує назви посуду гончарного промислу Полтавщини за принципом: найзагальніша назва посуду – його різновид (*горщик – золійник, підворотень, борщівник, горщечок, горща; глечик – гладущик, глек, гладишка, гладуш*). Крім того, вона характеризує глиняні вироби за формою, призначенням, місткістю, виділяє терміни, вживані лише на Полтавщині (локалізми): *поставниця* 'миска, яка відзначається більшою розлогістю і меншою глибиною', *порожня* 'горщик до 20л', *сніз* 'найбільший горщик до 30л'.

Авторка відзначає, що у лексиці на означення посуду широко представлені паралельні назви, утворення синонімічного типу, зумовлені проникненням слів літературної мови до гончарного промислу; виокремлює застарілі слова (*бабушник, репатник, куришка, двійнята, ляпошниця*), напівархаїчні, тобто такі, що помітно

відходять в минуле, але ще зрідка трапляються (*золійник, підворотень, плоскун*) та нові назви, які виникли внаслідок поширення їх асортименту (*ваза, блюдо, кастрюля, графин, вазон, кашпо, пепельниця)*[115].

У праці, присвяченій вивченню семантики і словотвірної структури української термінолексики художньої кераміки, Н.Левун обґрунтувала виділення в зазначеній групі лексики тематичних і лексико-семантичних груп.

Слова в ТГЛ авторка виділяє на підставі предметної співвіднесеності з дійсністю, тобто на підставі екстралінгвістичних (позамовних) чинників. Однак зазначає, що це не повинно відволікати від лінгвістичного аналізу цієї лексики, бо у відношенні лексики до позамовної дійсності є її суттєва особливість порівняно з іншими сферами мови, а лексико-семантичні групи виділяє на основі відношень синонімії, антонімії, різних уточнень, узагальнення значень або їх диференціації.

Дослідниця виділяє такі ТГЛ: 1)назви інструментів і обладнань; 2) позначення виробничих процесів; 3)найменування матеріалів для формування і декорування керамічних виробів; 4)найменування продуктів; 5)агентивно-професіональні назви; 6)терміни орнаментації.

Мотиваційні ознаки за їх відношенням до позначуваного предметом авторка відносить до кількох груп, зазначаючи, що багатство мотиваційних ознак призводить до функціонування синонімічних назв, які характеризують предмет з різних боків.

Н.Левун вказує на зв’язок лексики керамічного виробництва з елементами інших терміносистем.

У роботі виділено також лексику за походженням. Обґрунтованими є висновки дослідниці, що в ТГЛ і ЛСГ основними виявляються парадигматичні і деривaційні відношення [124].

Досліджуючи лексику східнополіського діалекту, В.Бережняк описала її за такими диференційними ознаками: 1)мотивована/немотивована назва; 2) абсолютно/відносно мотивовані номінації; 3) повністю/частково мотивовані назви; 4) прямо/непрямо мотивовані назви; 5) сильно/слабко інформативно мотивовані назви.

Виділено також лексеми, які мають прозору та непрозору мотивацію. В останніх описано питому (*гла|дишка, гла|диш, кар|ватка,*)й запозичену лексику. Акцентовану увагу й на демотивовані назви (*ко|рец', боршчіўник*) та лексеми, що мають затерту мотивацію (*б|рижик, бука|тин'ка, спуод*) [18].

Л.Спанатій гончарську лексику поділяє на дві групи: 1) слова, що широко використовуються всіма носіями мови: *глина, глеї, глинишче, карйер, посуд, миска, макітра;* 2) спеціальна лексика гончарного промислу: *масл'ак* 'глина, з якої виготовляють посуд', *кобила* 'велика округла чи кубоподібна купа набитої глини', *лисичка* 'дерев'яна планка, за допомогою якої гончарний круг прикріплюється до лави'.

Схарактеризовано зазначену лексику за походженням. Крім того, виділено такі типи ареальних відношень аналізованої лексики: 1) українсько-білорусько-російсько-польські ізоглоси: *по|лива* 'склоподібний сплав, яким покривають керамічний посуд', *гор|нушек* 'маленький горщик'; 2) українсько-російсько-білоруські лексичні ізоглоси: *копа|ниц'а* 'знаряддя для довбання глини', *н'іж|ник* 'нижня частина гончарського круга'; 3) українсько-польсько-білоруські ізоглоси: *|л'ухти* 'маленькі наскрізні отвори по всій поверхні череня горна', *г|лина* 'фарба, що використовується в гончарстві'; 4) терміни, що мають українсько-білоруські сходження: *ко|билка* 'велика округла чи кубоподібна купа набитої глини', *спари|ші* 'два глиняні горщики, що з'єднані ручкою'; 5) українсько-російські ізоглоси: *ку|бан* 'великий череп'яний горщик', *ма|хота* 'маленький глиняний горщик', *со|лонка* 'посуд для солі'; 6) українсько-польські ізоглоси: *то|чити* 'формувати посуд на гончарному крузі', *збан* 'глекоподібний посуд для води, молока, квасу'[168].

Г.Мартинова у дисертації "Подільсько-середньонаддніпрянська діалектна межа (за даними побутової лексики правобережної Черкащини)", крім інших, виділяє тематичну групу на позначення посуду і кухонного начиння, серед яких трапляється чимало гончарських термінів, наприклад: *к|риси* "верхні краї миски, горщика", *близн'у|ки, близ|н'ата* "два зліплені докупи горщики з великим вухом вгорі", *|ринка* "глибока череп'яна посудина напівсферичної форми" та ін. Авторка відзначає назви, що свідчать про своєрідність правобережночеркаських говірок.

Аналізуючи ізоглоси, що репрезентують побутову лексику правобережночеркаських говірок, а також співвідносячи їх з ареалами різних рівнів мови, насамперед фонетичного і морфологічного, дослідниця виділяє діалектні зони, групи говірок, острівні мікро ареали [136].

У дослідженні П.Михайлова проаналізовано гончарську лексику в білоруських говірках, зокрема семантичну структуру, способи словотворення та ареали її поширення [141].

В.Веренич і А.Кривицький у статті "Лексика городенських гончарів" розглядають гончарство у говірці м.Городня, зокрема назви, пов'язані з підготовкою глини, виготовленням посуду, висушуванням, випалюванням, обливкою і торгівлею посудом та власне назви та позначення глиняного посуду [40], а гончарство на тлі звичаїв і повір'їв стало предметом дослідження у статті Н.Хобзей і С.Литвиненко[133].

Праця О.Пошивайла "Етнографія українського гончарства (Лівобережна Україна)" присвячена вивченню гончарства як певного семіотичного (знакового) феномену народної культури, виявленню принципів функціонування механізму створення гончарських виробів і реалізації їх багатофункціональності в побуті. Крім того, зафіксовано багато гончарських термінів на позначення глиняних виробів [157].

О.Прусевич у дослідженні "Гончарний промисел Подільської губернії" виявив головні гончарські центри Поділля на той час, здійснив характеристику глин, з яких гончарі виготовляли вироби, описав процеси формування, випалювання, декорації глиняних виробів. Глиняні вироби за формою він поділяє на такі типи: 1) кулеподібний (*горшок, горщик, горнец, горня, горнятко, двійнята, близнята);* 2) еліптичний (*збанок, банька, глечик*); 3) циліндричний (*ринка, слой, гладущик, уринаг*); 4) мископодібний (тупий конус) (*миска, макітра, покришка, друшляк*) [158].

На підставі польових записів у с.Бубнівка (Вінниччина) Л.Шульгина проаналізувала технологію виготовлення, обливки та декорації посуду. Вона подає матеріал на позначення вірувань, звичаїв, пов'язаних з гончарством, де виділяє такі

тематичні центри: 1) дні, коли не можна працювати; 2) повір'я, пов'язані з виробом посуду (*прибутні ладущики* – ладущики на молоко, зроблені до схід сонця, *ладущик з пупом* – вірування, що ладущик треба робити з пупом вона відносить до дуже давніх, *горня з слимаків*, *горня на відлів* – посуд, що вживають для чарівництва); 3) звичаї при купівлі та ті, що стосуються нового посуду; 4) жарти з гончаря, чому гончарі бідують [188].

У статті "Орнамент бубнівського посуду" Є.Спаська описує технологію процесу орнаментування у с.Бубнівка (Вінниччина). Простежуючи історію розвитку гончарства в цьому регіоні на підставі паспортованих речей музейних збірок, за матеріалом і технікою оздоби глиняних виробів вона виділяє три групи: 1) неполив'яний старий посуд, скупо орнаментований, "на великі оказії"; 2) сучасний посуд цього ж типу, простий, неполив'яний, орнаментований тією ж манерою і технікою, що й перший, але з багатішими елементами орнаменту; 3) посуд, що існує з початку оволодіння технікою поливання прозорою поливою на розмальованому черепку [170].

М.Фріде проаналізувала особливості орнаментування глиняних виробів на Поділлі. Народну кераміку вона поділяє на 2 головних типи: 1) тип лівобережний (Полтавщина); 2) тип правобережний (Поділля). Подільську кераміку характеризує за такими головними типами: 1) форми відкриті (*миски, полумиски, ринки*); 2) форми закриті (*горщики, глеки, гладущики, баньки*). Окремо відзначає фігурний посуд (вироби у формі різних тваринних та людських постатей) [184].

Н.Геппенер у праці "Жерденівські гончарі Лавренюки-Полив'яні" на підставі виробів трьох поколінь гончарів с.Жерденівка (Вінниччина) – Федора Полив'яного, його сина Сили та онука Прокопа – аналізує у зіставленні форму їх виробів, композицію, елементи орнаменту та фарби, що використовуються в гончарстві.

Особливо треба відзначити той розділ, де він вивчає елементи орнаменту, оскільки саме там трапляється чимало гончарських термінів на позначення різних елементів орнаменту [58].

Кінечна множина сем (компонентів значення) становить семантичну структуру лексем, що здійснює реалізацію смислу лексеми на синхронному рівні. Усе більше з'являється спроб при дослідженні лексики, що ґрунтуються на простеженні взаємозв'язку між особливостями семантичної структури лексем та їх формальної специфіки, граматичних особливостей.

Більшість лексем говорів становлять складну багатокомпонентну структуру. Так, часто спостерігається асиметрія між планом змісту і планом вираження – лексемою: з кількома одиницями плану змісту може зіставлятися одиниця плану вираження і, навпаки, – кілька засобів вираження може мати одиниця плану змісту. Те, що кілька елементів плану змісту пов'язуються із засобом вираження, свідчить про здатність лексеми до семантичного варіювання [72: 14].

Тому на розумінні мови як системно-структурного утворення повинно ґрунтуватися визначення компонентного характеру лексичної семантики. Дослідження семантичної структури лексем говорів є ефективним при застосуванні компонентного аналізу, особливо в ареальному аспекті, оскільки відмінність набору елементів семантичної структури є типовим ареальним протиставленням лексем. Вивчення діалектного лексичного матеріалу має ґрунтуватися на розумінні семантичної структури як цілісного утворення, що складається з багатьох взаємопов'язаних компонентів, а найменшою одиницею семантичної структури приймається сема.

Організація семантичної структури завдяки здатності сем бути одночасно елементом кількох парадигм може мати різноманітний характер. Ця парадигматика виявляється у спільності напрямів розвитку семантичної структури лексем одного семантичного ряду, у синонімічних та антонімічних зв'язках лексем. Лише завдяки з'ясуванню парадигматичних зв'язків і відношень лексем у межах лексико-семантичної спільності можливий вияв структурної організації сем у межах цілості. Унаслідок цього аналізу з'ясовується не лише репертуар компонентів, а й їх взаємовідношення [72:15].

1.2. ТГЛ на позначення назв підготовки глини

У підрозділі ТГЛ на позначення назв для підготовки глини розглядається внутрішня організація цієї тематичної групи, компоненти якої об'єднані на підставі спільності чи близькості семантики, проте і протиставляються багатьма диференційними ознаками. На підставі ознак денотатів виділено ЛСГ: 1) "сировина для гончарського виробництва"; 2) "місце для глини"; 3) "інструмент для копання глини"; 4) "назви процесів підготовки глини".

Сема 'людина, яка виготовляє глиняний посуд' репрезентована лексемами *гон|чар* (Ббн, Грш, Гщ, Зв, Зм, КП, Кмг, Крл, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тв, Уст), *ган|чар* (Ад, Впн, ВЖ, Дж, Кр, Крщ, Кп). У варіанті *ган|чар* відбулася вокальна асиміляція. Лексема *гон|чар* походить від псл. **gъrnьčarь,* яке пов'язане з **gъrnьcь* "горщик, горнець", що є похідним від **gъrnъ* "горн" з суфіксом *-arь* латинсько-германського походження на позначення професій [ЕСУМ, І, 561].

ЛСГ "Сировина для гончарського виробництва"

Сема 'сировина для гончарського виробництва' передається лексемами *г|лина* (ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зм, КП, Кмг, Кр, Знк, Крщ, Мн, См, Сп, Тм, Тв, Уст, Ів, Кбл, Мх), *глеї* (Ад, Ббн, Впн, Вс, Бар, ВЖ, Гс, Зтк, Дж, Жб, Зв, Зм, МБ, Мдж, Нв, Пр, РЛ, Ст, Тв, Тм, Лг, Мн, Твр, Устя), *г|лейка* (Пл), *гон|чарка* (См, Мх), а також описово-усталеними словосполученнями *гон|чарна г|лина* (Крл, См), *гон|чарска г|лина* (Зм, Лс, Ад), *|б'іла г|лина* (Мн, ШБ), *мас|на г|лина* (Сп). Крім зафіксованих нами назв, джерела фіксують у подільських говірках ще такі назви за моделями прикметник + іменник: *|сина г|лина* (Гщ), *|сива г|лина* (Гщ),), *|б'ілайа г|лина* (Зтк, Тм, Пл), *|жолтайа г|лина* (Пл) та іменник + прикметник – *г|лина т|луста, г|лина п'іс|на* (Пвл), *г|лина |жоўта* (Твр), *глеї к|расниї* (Гс), *г|лина |б'ілайа* (Дж), *г|лина прос|та* (Кп), *глеї перцво|ватиї* (См) [Прус., 47, 48, 49].

Назва *г|лина* для описаної реалії загальновідома в українській мові і є спільнослов'янською [СУМ, ІІ, 84; Гр., І, 289; Желех., І, 143; Шух., ІІ, 260; ЕСУМ, І, 524]. Для виділення чи розрізнення до слова *г|лина* додаються означення *гон|чарна, ган|чарна, |б'іла, мас|на, т|луста, п'іс|на.*

Літературне *глей* “пластична глина (здебільшого гончарна) сизого, червоного та інших кольорів” є загальновідомою назвою [СУМ, II, 81; Гр., I, 288; ЕСУМ, I, 521; Вас., 177; Пош. II, 19; Шульг., 112].

Лексеми *г|лина, глеї* споріднені і походять з псл. **glina, glьjь*, що з індоєв. **gli, *glēî* “клей, щось слизьке” [ЕСУМ, I, 521; Фасмер, I, 411-412].

Назва *гон|чарка* відома зі значеннями “найкраща сірувато-біла глина, з якої виготовлявся посуд”, “синя глина з червоно-бурими плямами” [Ін., 34, 42; Данч., 131; Мт., 28; Пош. II, 20; Шульг., 175; Явр., 142, 151]. Крім описаної реалії, номен *гон|чарка* означає “цегла, що виготовлена з однойменної глини” [Пош. II, 129], “дружина гончаря” [Желех., I, 151]. У прикметнику *ган|чарна* відбулася вокальна асиміляція [*а*] < [*о*].

У літературній мові – *масний* (із спрощенням приголосних [*стн*] > [*сн*])“схожий чимось на масло: м’який, жирний” [СУМ, IV, 640]. Прикметник *мас|ний* утворений за допомогою суфікса *–н-* від іменника *масть*, що з псл. **masty, *mazty* “мазь, масть”, яке походить від дієслова **mazati* [ЕСУМ, III, 410].

Прикметник *|жирна* похідний від *жир,* що з псл. **žirъ* [ЕСУМ, II, 198].

Лексема *т|лустий* є запозиченням з польської *tlusty* “жирний” [Дз. УЗЛП, 123].

Сема ‘купа, у яку збивали глину’ репрезентована лексемами *пе|н’ок* (Ад, ВЖ, Гщ, Мдж, Ст), *пен’* (Впн, Грш, РЛ), *пе|н’очок* (Пр), *|купа* (Зв, Кмг, Пл, См, Тм), *|кул’а* (МБ), а також описово-усталеними словосполученнями *за|м’іс г|лини* (Мн), *|купа г|лини* (Сп).

Літературні назви *пень, пеньок* мають значення “нижня частина стовбура дерева, яка залишалася на корені після того, як дерево зрубали” [СУМ, VI, 117]. Зовнішня подібність до пня мотивує назви *пен’, пе|н’ок, пе|н’очок.*

‘Великі зліплені грудки глини’ позначають лексемами *груд|ки* (Ад, Зв, Кмг, Ст), *|кул’і* (Мдж, Пр), *ва|л’ушки* (Крл), а також описово-усталеним словосполученням *ве|ликі груд|ки* (См).

Назва *г|рудка* для описаної реалії відома в багатьох джерелах [Гр., I, 332; Вас., 178; Мог., 56; Мт., 99; Шульг., 119; Шух., II, 261]. Пор. в літературній мові *г|рудка* “щільно стиснутий кусок якоїсь речовини”, “нерівності на поверхні землі і т. ін. у

вигляді затверділих горбків” [СУМ, ІІ, 180]. Номен *г|рудка* – демінутив з *г|руда,* що походить з псл. **gruda* [ЕСУМ, І, 604; Фасмер, І, 463].

Одинична назва *ва|л’ушка,* вірогідно, запозичення з пол. мови, видозмінене в результаті зближення з валяти; пол. folusz “сукновальня” [ЕСУМ, І, 327].

Сема ‘форма грудок, які плескали гончарі’ репрезентована лексемами *к|ругла, ва|л’ушка, ша|ри* (Крл), *п’іўл’іт|рова, л’іт|рова, двол’іт|рова* (См).

На позначення назви ‘шматочків глини, які гончар зчищає з рук під час роботи’ вживаються лексеми *шлик* (Ад, ВЖ, Кмг, Лс, Пр, Сп, Уст), *сли|мача* (Впн, Грш, Гщ, Крщ, МБ, Пл, РЛ, Тм), *сла|мача* (Мдж), *сло|мача* (Ст), *г|лина* (Зв), *в’ід|ходи* (Кмг, Мн), *ку|сочки* (См).

‘Сторонні домішки, що трапляються в глині’ позначають лексемами *|дут’ік* (Ббн, Впн, Крл, Мдж, Нв), *вап|н’ак* (Крл, Мдж), *вапн’а|чок* (Ббн, Нв), *чере|почок* (Зв), *чере|пошок* (ВЖ), *ка|м’інчик* (Ад, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Кп, Мдж, Пр, Лс, См, Сп, Тм, Уст), *ко|р’інчик* (Ад, Грш, Зм, Пр), *кре|м’інчик* (ВЖ), *кам’і|нец’* (Тв), *п’і|сок* (Гщ, Крщ, Пл, Сп, Тв, Уст), *|кам’ін’* (Мн), *ко|р’ін’а* (Мдж), *зем|л’а* (РЛ), *|опуха* (Ст), *го|пака* (Грш), *мерт|виц’а* (Гщ).

Лексема *|дут’ік* – результат видозміни форми *дутик*. Літературне *дутик* “предмет з порожниною усередині” [СУМ, ІІ, 442], очевидно, походить від *дуда* [ЕСУМ, ІІ, 140].

Назва *вап|н’ак* поширена в українській мові: літературне *вапняк* “осадова, переважно морська порода, яка містить у собі вапно” [СУМ, І, 290].

Номени *вап|н’ак, вапн’а|чок* походять від псл. **варьпо*<**варь* “фарба” [ЕСУМ, І, 330].

На позначення ‘гончарної глини, яка розрізняється за призначенням’ засвідчено описово-усталені словосполучення *горшко|ва г|лина* (ВЖ, Сп), *гон|чарна г|лина* (См).

‘Менш пластичний гончарний матеріал’ передають лексемами *глеї* (Ад, Зм), *г|лейка* (Зм), *гон|чарка* (Пл), *мас|т’уха* (См), а також описово-усталеним словосполученням *п’іс|на г|лина* (ВЖ).

‘Кусок глини, викачаної руками і приготовленої для вироблення посуду’ позначають лексемами *г|рудка* (Ад, Кмг, МБ, См, Ст, Тм), *ку|сок* (Гщ, Зм), *|кул’ка* (Мдж), *ба|лабушок* (Пл), *заго|тоўка* (Сп), *|порц’ійа* (Ст), а також описово-усталеним словосполученням *ку|сок г|лини* (Мн). Крім зафіксованих нами назв, у подільських говірках джерела фіксують *ба|лабух* (Ббн) [Шульг., 116].

Назви *ба|лабух, ба|лабушок* для описаної реалії відомі в наукових джерелах [Данч., 41; Мт., 99], в українських говорах позначають ще “невелику круглу хлібину із залишків тіста” [Желех., І, 11; Корз.,69]; “хлібні пишки” [Ващ., 14]; “кукурудзяний пряничок” [Моск., 15]. Слова *ба|лабух, ба|лабушок* мають неясне походження. Можливо, що компонент *бала* означає “щось кругле, кулясте” [ЕСУМ, І, 122].

Слово *ку|сок* пов’язане з псл. *kQsъ/*kond-so-s* “кусок, кусень”, **kosati* “кусати” [ЕСУМ, ІІІ, 159-160; Фасмер, ІІ, 437].

Літературне *заготовка* “напівпродукт у промисловому виробництві” [СУМ, ІІІ, 89].

Для назви ‘куска глини на один виріб’ засвідчено лексеми *г|рудка* (Ад, МБ, РЛ, Ст), *г|рудочка* (Кмг, Зм, См), *|кул’а* (Мдж), *ку|сок* (Пр, Сп), а також описово-усталене словосполучення *ку|сок г|лини* (Мн).

Сема ‘глина, збита в пласти’ репрезентована лексемами *г|лина* (Ад), *ва|лок* (Ббн, Нв), *пе|н’ок* (ВЖ, Гщ, Ст), *глеї* (Крщ), *г|рудка* (Пр), *г|леїка* (РЛ), *за|м’іс* (Тм) та описово-усталеними словосполученнями *|купа г|лини* (Мн), *пласт г|лини* (См).

‘Нерозмоклі грудки жирної глини’ позначають лексемами *глеї* (Ад, Зм, Мдж), *груд|ки* (Пр), *ґу|Vзи* (См) й описово-усталеними словосполученнями *|жирна г|лина* (ВЖ), *нероз|мокла г|рудка* (Мн), *|жоўтиї глеї* (Ст).

Слово *ґу|Vзи* походить з псл. **guzъ* “вузол, ґуля” [ЕСУМ, І, 613; Фасмер, ІІ, 402].

Сема ‘глина з дрібними журавчиками’ передається лексемами *глеї* (Ад, Пр), *г|лина* (Зм), *ракуш|н’ак* (РЛ) та описово-усталеним словосполученням *от|ходи г|лини* (Пл).

На позначення загальної назви ‘жовтої глини, з якої виготовляють горшки’ вживаються лексеми *глеї* (Ад, ВЖ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж), *ˈдом’ішка* (Гщ), *гˈлина* (Кр), *гˈлейка* (РЛ, Тм); описово-усталені словосполучення *ˈжоўта гˈлина* (Грш, Мн, Тв), *ˈжоўтий глеї* (Зм, Ст), *гонˈчарна гˈлина* (См), *черˈвоний глеї* (Ст).

Для назви ‘невимішаного глею’ зафіксовано лексему *глеї* (Пл) та описово-усталені словосполучення *неˈвим’ішаний глеї* (Ад, Впн, Зм, См), *негоˈд’ашчий глеї* (ВЖ), *негоˈтовий глеї* (Кмг), *неˈвим’ішана гˈлина* (Мн), *непригоˈтований глеї* (Пр).

Сема ‘грудка глини вагою 2-5 пудів’ репрезентована лексемами *ˈкул’а* (МБ, Пр), *неˈн’ок* (Мдж), а також описово-усталеним словосполученням *заˈм’іс гˈлини* (См).

Для назви ‘зеленуватої глини, після випалення червоної’ засвідчено лексему *глеї* (Ад) та описово-усталені словосполучення *зеˈлена гˈлина* (Кмг), *ˈб’ілий глеї* (Мдж).

Сема ‘глина, розрізана на окремі частини, з яких вимішують глиняне тісто’ передається лексемами *глеї* (Ад), *ˈпорц’ійа* (Мн), *грудˈки* (См).

Слово *ˈпорц’ійа*, очевидно, за посередництвом польської мови запозичено з латинської; лат. *portio* “частина, частка; стосунок, пропорція” [ЕСУМ, IV, 533].

На позначення ‘добре вимішаної глини, призначеної для виготовлення посуду’ зафіксовано лексему *глеї* (Ад) й описово-усталені словосполучення *ўˈдобрена гˈлина* (ВЖ), *насˈтойана гˈлина* (Мн), *заˈм’ішана гˈлина* (См).

Сема ‘жирна біла глина’ репрезентована лексемами *анˈгоб* (Ббн, Нв), *гˈлейка* (Кр), *глеї* (Ст) та описово-усталеними словосполученнями *тˈлустий глеї* (Ад), *ˈб’іла гˈлина* (Гщ, Зм, Крл, Мн), *ˈжирна гˈлина* (Мдж), *тˈлуста гˈлина* (Пр), *ˈжирна ˈб’іла гˈлина* (ВЖ).

Літературне *ангоб* (фр. *engobe*) означає “тонкий шар глини, який використовується сучасними гончарями для нанесення на поверхню керамічного виробу перед випалюванням, щоб закрити колір або грубу структуру матеріалу” [СУМ, XI, 660; СІС, 50].

Для назви ‘жирної глини’ засвідчено лексему *глеї* (Ст) та описово-усталені словосполучення *т|лустиї глеї* (Ад), *|жирна г|лина* (ВЖ, Мдж), *р’і|десен’ка г|лина* (Зм).

На позначення назви ‘рідкої глини’ вживаються лексеми *шлик* (Ад), *ш|л’ікер* (Ббн, Крл, Нв), *ан|гоба* (КП), *сла|мача* (Мдж), *|мачанка* (Сп), *глеї* (Ст) та описово-усталені словосполучення *р’і|д|ка г|лина* (ВЖ, Мн), *р’і|десен’ка г|лина* (Зм).

Для позначення назви ‘сірої глини’ зафіксовано лексеми *|мул’ка* (Зм), *г|лейка* (Крл), *глеї* (Мдж) й описово-усталені словосполучення *|сива г|лина* (Гщ, Дж, Кмг, МБ), *|сива г|леїка* (Кр), *|с’іра г|лина* (Мн).

Для назви ‘піщаної глини’ вживаються лексеми *глеї* (Мдж), *зем|л’а* (Пр) й описово-усталені словосполучення *п’іску|вата г|лина* (Ббн), *ру|да г|лина* (ВЖ), *п’іш|чана г|лина* (Кмг, Крл, Мн), *суг|линиста г|лина* (МБ), *п’іс|на г|лина* (Нв), *г|лина з п’іс|ком* (РЛ).

‘Неглибоке залягання глини’ позначають лексемами *|йама* (Ад, Пр), *йар* (Зм), *пласт* (Крл), *шар* (См).

Сема ‘кругла або кубічна купа глини вагою 8-30 пудів, яка складається з кількох куль’ передається лексемою *пе|н’ок* (Ад, Пр).

Репрезентантом семи ‘лімонітова глина, змішана з поливою’ є описово-усталене словосполучення *по|л’ітова г|лина* (Мн).

На позначення загальної назви ‘чорної жирної глини’ зафіксовано лексеми *г|лина* (Пр), *глеї* (Ад, Ст), *|рудка* (Ббн), *зем|л’а* (Зм, См), а також описово-усталене словосполучення *|чорна г|лина* (Мн).

Вважають, що назва *|рудка* походить від псл. основи **grod-* або **grud* “підвищення на болоті → пагорб → брила землі → грудка” [Фасмер, I, 466-467; Цыг. ЭСРЯ, 96-97]. Можливо, *|рудка* у подільських говірках вживається під впливом літературного *рудка* “іржаве багно, болото” [СУМ, VIII, 896], що походить з псл. **ruda* < *roudh-, reudh-* “червоний” [Фасмер, III, 513; Цыг. ЭСРЯ, 352].

ЛСГ “Місце для глини”

‘Місце видобування глини’ позначають лексемами *г|линишче* (Ббн, Гщ, Нв), *г|линиско* (Зм, Мн, Тм), *г|лин’арка* (Пр), *гли|н’арник* (Сп), *п’іско|вата* (Кмг), *гон|чарка* (Крл), *гл’ац* (МБ), *гли|ник* (См), *г|лин’аник* (Сп), *кар|йер* (Ст), *ро|довишче* (Тв).

Назва *г|лин’аник* відома в українській літературній мові (літ. *глиняник* “посудина, в якій розводять глину або крейду для мазання домівки, стін” [СУМ, II, 85].

Назва *кар’йер* (пор. літ. *кар’єр* “місце, де добувають камінь, пісок, глину” (СУМ, IV, 105) є запозиченням з фр. *carriére* [ЕСУМ, II, 391].

Для назви ‘місця, де складали глину’ зафіксовано лексеми *ти|чок* (Ад, Пр), *п’і|док* (МБ), *ро|садник* (Гщ), *гли|ник* (См), *|загорода* (Кмг), *глеї|ник* (Мдж, Ст), *|горно* (Мн). Крім зафіксованих нами назв, джерела подають ще у подільських говірках *мо|гила* (Ббн) [Шульг., 116].

Назва *п’і|док* походить з псл. **podъ* “низ” ← індоєв. **ped* – “нога, ступня” – буквально “те, що знаходиться під ногами” [Фасмер, III, 295].

Слово *мо|гила* – перенесення за подібністю до *мо|гила* “насип над похованням” і походить з псл. **mogyla* “купа” [ЕСУМ, III, 493].

Для назви ‘місця зберігання змішаної глини’ зафіксовано лексеми *ти|чок* (Ад, Пр), *|лаўка* (Зм), *|загорода* (Кмг), *ка|гати* (Крл), *п’і|док* (МБ), *г|линиско* (Мн), *|йама* (См), *кл’у|чок* (Сп), *за|м’іс* (Тм).

Можливо, лексема *кл’у|чок* походить від слова *кл’уч*, що утворено за допомогою суфікса **j-ь* від основи **kljuk* “закривлений дрюк, крюк” [ЕСУМ, II, 468].

Сема ‘подовгувата яма для зберігання глини в приміщенні’ репрезентована лексемами *ти|чок* (Ад, Пр), *|йама* (ВЖ, Грш, Зв, Зм, Крл, Лс), *за|с’ік* (РЛ), *гли|ник* (См).

Сему ‘лавка, на якій розмішують глину’ передають лексемами *|лаўка* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Крщ, МБ, Мдж, Мн, Нв, РЛ, См, Тм, Уст), *|доска* (Дж), *верс|тат* (Кп), *|дошка* (Лс), *ст’іл* (Пл), *ти|чок* (Пр), *кл’у|чок* (Сп), *сти|лаж* (Тв).

Лексеми *ˈдоска, ˈдошка* пов'язані з псл. **dъska, dъsčka* < *(dъsk-ь-k-a)* [ЕСУМ, ІІ, 117].

Лексема *стиˈлаж* (пор.літ. *стилаж* "ряд полиць, розташованих одна над одною і призначених для розкладання чого-небудь" [СУМ, ІХ, 634])– нова назва, запозичена з нім. *Stellage* від *stellen* "ставити" [СІС, 634].

ЛСГ "Інструмент для копання глини"

На позначення загальної назви "інструмента для копання глини" вживаються лексеми *лоˈпата* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, Сп, См, Тм, Тв, Уст), *реʺсˈкал'* (Ад, Зм, Кр, Кп, Пр, См, Уст), *росˈкал'* (Крл), *ˈшуфл'а* (Дж), *ˈшухл'а* (Кмг).

Лексема *лоˈпата* – очевидно, субстантивований прикметник із суфіксом *-at-*, що походить від псл. **loръ* "широкий лист" [ЕСУМ, ІІІ, 287; Фасмер, ІІ, 518].

'Інструмент, яким стругали глину' позначають лексемами *струг* (Ад, Ббн, ВЖ, Зв, Зм, Кмг, Нв, Пр), *струˈжок* (Гщ, Лс, МБ, Мдж, Мн, РЛ, Ст), *струˈгачка* (Крл), *пˈроволка* (Впн), *струˈна* (Грш, РЛ), *ˈлучок* (Крл), *др'ім* (Кр, См), *лоˈпатка* (Крщ), *н'іж* (Уст).

Номен *струг* походить з псл. **strugъ* "смуга, полоса" [Фасмер, ІІІ, 782].

Назва *пˈроволка* – русизм (рос. *проволка* "металлическое изделие в виде нити, тонкого прута") [СРЯ, ІІІ, 472].

Лексема *струˈна* – перенесення за подібністю до *струна* "гнучка, пружна, туго натягнена нитка (металева, жильна і т.ін.) в музичних інструментах, що при коливанні створює звуки" [СУМ, ІХ, 792].

Назва *ˈлучок* утворилася, очевидно, за подібністю до лука дугоподібною формою; рос. *лучок* "согнутый в дугу прут" [СРНГ, XVII, 212].

Слово *др'ім* – запозичення з нім. *Draht* "дріт" через польське посередництво [ЕСУМ, ІІ, 131].

'Інструмент, яким збивали пласти глини' передають лексемами *ˈдоўбн'а* (Ббн, Зм, Крл, Лс, Нв, РЛ), *ˈдоўбин'ка* (Кмг), *ˈдобин'ка* (Ад, Пр), *прач* (Гщ), *кл'ік* (Дж), *моло*ˈ*ток* (Зв), *доўˈбешка* (МБ), *лоˈпата* (См, Тм), *реʺсˈкал'* (См), а також описово-

усталеними словосполученнями *дереў'йана ло'патка* (Грш), *дереў'йаниї моло'ток* (См), *дереў'л'ана 'доўбн'а* (Уст).

Лексема *'добин'ка* утворилася від назви *'доўбин'ка* внаслідок стягнення [*ов*] > [*о*].

Назва *'доўбн'а* в описаному значенні відома в українській мові [Б.-Нос., 120; Гр., І, 401; Зар., 37; ЕСУМ, ІІ, 99; Ін., 31; 10; Пош. ІІ, 28; Фр., 45; Шух., ІІ, 260; Явр.,152]. Вона утворилася за допомогою суфікса *–н'-а* від дієслівної основи *довбти* (пор. псл. **dьlb* > *dolb-ti*) [ЕСУМ, ІІ, 99].

Назва *'доўбин'ка* відома зі значеннями "невеликий дерев'яний молоток" [Корз., 110], *довбен'ка* "мала довбня" [Врх. Зн., 15].

'Кусок дерева, яким мнуть глину' позначають лексемами *'добн'а* (Ад), *'доўбин'ка* (ВЖ), *'доўбн'а* (Гщ, Зв, Зм, Крл, Лс, МБ, Мн, РЛ, Уст), *прач* (Гщ), *'добин'ка* (См, Пр), *'ножик* (Тм), *ки'йанка* (Тв), а також описово-усталеним словосполученням *дереў'йаниї моло'ток* (Сп).

Назва *ки'йанка* пов'язана із псл. **кијь* > *кий-ан-к-а* [ЕСУМ, ІІ, 442].

ЛСГ "Назви процесів підготовки глини"

На позначення назви 'процесу вибирання з глини різних домішок' вживаються лексеми *виби'рати* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст., Тм, Тв), *ст'а'гати* (Грш), *прос'і'вати* (Крщ), *вики'дати* (Кп), *вит'а'гати* (Мн), *в'ідки'дати* (См).

Лексеми *вики'дати, в'ідки'дати* утворені від *ки'дати* (літ. *ки'дати* "махнувши рукою, примушувати падати те, що є в руці" [СУМ, ІV, 146]), походять від псл. **kidati* < *kysti* < **kudti* "кидати" [ЕСУМ, ІІ, 429; Фасмер, ІІ, 230].

Лексеми *вит'а'гати, с'т'агувати* похідні від *т'аг'нути*, що походить з псл. **teg – ti, tęgnQti* "тягти, тягнути" [Фасмер, ІV, 139].

'Процес вилежування глини на подвір'ї' позначають лексемами *ви'лежувати* (Ад, Ббн, ВЖ, Зв, Крл, Кмг, Нв, Пр, См, Ст, Тм), *перепраў'л'ати* (Мдж), *мо'чити* (Лс), *вис'тойувати* (Мн).

Номен *ви|лежувати* – недок. вид від *вилежати* в літературній мові має значення “лежати протягом певного часу внаслідок хвороби, втоми та ін.” [СУМ, І, 420].

Слово *мо|чити* походить з псл. **močiti* “робити мокрим, вологим” [ЕСУМ, ІІІ, 499].

Для позначення ‘процесу замочування глини водою’ зафіксовано лексеми *за|мочувати* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тв, Уст), *мо|чити* (Ббн, Зм, Лс, Нв), *замо|чити* (МБ, Тм), *роз|мачувати* (Кп).

‘Процес викачування глини руками на лаві’ передають лексемами *м’і|сити* (Ад, Впн, Гщ, Крл, Крщ, РЛ, Тм, Тв), *вими|нати* (Ббн, Кр, Нв), *ка|чати* (Впн, Грш, Дж, Кмг, Мдж), *ви|м’ішувати* (ВЖ, МБ, См, Сп), *ви|м’іс’увати* (Зв, Пл), *ви|качувати* (Зм, Кмг, Лс, Мдж, Пр, Ст), *розми|нати* (Мн), *м’і|шати* (Тв).

Слово *м’і|сити* “розминати глиняну масу, змішуючи, перемішуючи її” є загальнослов’янським [ЕСУМ, ІІІ, 48].

Назва *ви|м’ішувати* для описаної реалії відома в літературній мові та українських говорах [СУМ, І, 433; Гр., І, 171; Мт., 30; Зар., 52; Шульг., 118].

На позначення назви ‘процесу формування кусочків глини для безпосереднього виготовлення з них гончарних виробів’ засвідчено лексеми *ро|бити* (Ад, Пр), *зби|вати* (Зм), *ск|ручувати* (Мн), *форму|вати* (См), *д’і|лити* (Сп).

Назва *ро|бити* загальновідома в літературній мові та українських говорах на позначення процесу “виготовляти, виробляти що-небудь” [СУМ, VII, 583; Гр., IV, 25].

Номен *форму|вати* відомий в описаному значенні в літературній мові (літ. *формувати* “надавати чому-небудь певної форми, вигляду” [СУМ, Х, 624]) та в українських говірках [Мт., 31; Фр., 46; Шульг., 122; Шух., ІІ, 261]. Слово *форму|вати* утворено за допомогою суфікса *–ува-ти* з лат. *forma* “зовнішній вигляд, обрис предмета” [Фасмер, IV, 203].

‘Процес вивітрювання глини’ передають лексемами *су|шити* (Ад, МБ, Мн, Тв), *ви|лежувати* (Зв, Кмг), *поту|гати* (Зм), *промо|рожувати* (Крл).

Лексема *су|шити* пов'язана з псл. **съх* > *сих* [Фасмер, III, 913].

Назва *поту|гати* похідна з псл. дієслівної основи **tig* – "стягувати щось" [Фасмер, IV, 114].

На позначення 'процесу обробки гончарного матеріалу довбнею' вживаються лексеми *обби|вати* (Ад), *м'і|сити* (Ббн, Крщ, МБ, Мн, Нв), *зби|вати* (ВЖ, Гщ, Зм, Кмг, Крл, Лс, МБ, Пр, РЛ, Сп), *моўк|ти* (Зв, Кр, Тм, Тв, Уст).

'Процес стругання глини' репрезентують лексеми *стру|гати* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Крщ, Лс, МБ, Мн, Нв, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тв, Уст), *|р'ізати* (Грш), *стру|жити* (Мдж).

Назва *стру|гати* поширена в українських говорах [Вас., 178; Мог., 55; Мт., 30; Пош. II, 31; Фр., 46; Шульг., 178; Шух., II, 260]. Слово *|р'ізати* походить з псл. **rězti* "різати" [Фасмер, III, 461].

Найбільше поширення у ТГЛ 'на позначення назв підготовки глини' має ЛСГ 'сировина для гончарського виробництва', менше – ЛСГ 'інструмент для копання глини', ЛСГ 'місце для глини', ЛСГ 'назви процесів підготовки глини', семи якої виражені дієсловами.

Номен *гон|чарка* має семи 'сировина для гончарського виробництва' (См, Мх), 'місце видобування глини'(Крл) і входить до ЛСГ 'сировина для гончарського виробництва' та 'місце для глини'. Лексеми *|дошка, |загорода, |лаўка, |йама, сти|лаж, верс|тат* входять і до інших ТГЛ. Репрезентанти сем 'інструмент, яким збивали пласти глини', 'кусок дерева, яким мнуть глину' у багатьох випадках не розрізняються: *прач* (Гщ), *|добин'ка* (Пр), проте у говірках можуть мати різні відтінки значень: *|доўбн'а* 'інструмент, яким збивали пласти глини' (Ббн, Зм, Крл, Лс, Нв, РЛ), 'кусок дерева, яким мнуть глину' (Гщ, Зв, Зм, Крл, Лс, МБ, Мн, РЛ, Уст), *|доўбин'ка* 'інструмент, яким збивали пласти глини' (Кмг), 'кусок дерева, яким мнуть глину' (ВЖ). Відзначено також поєднання репрезентантів кількох сем: *глеї* 'сировина для гончарського виробництва' (Ад, Ббн, Впн, Дж, Зв, Зм, МБ, Мдж, Нв, Пр, РЛ, Ст, Тв), 'гончарний матеріал, який характеризується високою пластичністю' (Крщ), 'менш пластичний гончарний матеріал' (Ад, Зм), 'глина, збита в пласти' (Крщ), 'нерозмоклі грудки жовтої глини' (Ад, Зм, Мдж), 'глина з дрібними

журавчиками’ (Ад, Пр), ‘жовта глина, з якої виготовляють горшки’ (Ад, ВЖ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж), ‘невимішаний глей’ (Пл), ‘добре вимішана глина, призначена для виготовлення посуду’ (Ад), ‘жирна глина’ (Ст), ‘рідка глина’ (Ст), ‘піщана глина’ (Мдж), *за|м’іс* ‘велика купа набитої глини’ (Кмг), ‘місце зберігання замішаної глини’ (Тм), ‘глина, збита в пласти’ (Тм).

Багато назв зазначеної тематичної групи лексики є давніми, успадкованими з праслов’янської мови: *гон|чар, г|лина, струг, ку|сок, вап|н’ак.*

На словотвірному рівні назви зазначеної тематичної групи лексики поділяються на такі структурні типи: прості слова та словосполучення. Найпродуктивнішими серед різних способів словотворення є прості назви, утворені шляхом суфіксації від іменникових, рідше – від дієслівних та прикметникових основ.

Зафіксовано назви цієї тематичної групи з такими продуктивними суфіксами: *-ок* (*пе|н’ок, вапн’а|чок, чере|пошок, чере|почок, ба|лабушок, п’і|док*), *-ик* (*ро|садник, глеї|ник, |ножик*), *-к* (*гон|чарка, г|лейка, г|рудка, |кул’ка, |дом’ішка, |рудка*), *-чик* (*ка|м’інчик, ко|р’інчик, кре|м’інчик*).

Менш продуктивними є форманти *-ец’* (*кам’і|нец’*), *-очк* (*г|рудочка*), *-ин’к* (*|доўбин’ка*), *-ишч-е* (*г|линишче*), *-иск-о* (*г|линиско*).

Серед назв ЛСГ “сировина для гончарського виробництва” виявлено атрибутивні словосполучення за моделлю прикметник + іменник (*мас|на г|лина, гон|чарна г|лина, |сина г|лина, |сива г|лина*); зрідка – іменник + прикметник (*г|лина прос|та, глеї перцво|ватиї*); спорадично – іменник + іменник (*г|лина з п’іс|ком*); відзначено також полікомпонентну назву *|жирна |б’іла г|лина.*

Серед назв ‘ТГЛ на позначення назв підготовки глини’ велику групу становлять номени, що постали внаслідок переосмислення відомих лексем. Семантичній деривації в межах ‘ТГЛ на позначення назв підготовки глини’ підлягають назви ЛСГ ‘сировина для гончарського виробництва’, до яких мислення діалектоносіїв уподібнює частини рослин: *пен’, пе|н’ок, пе|н’очок* ‘купа, у яку збивали глину’; назви круглястих предметів: *|кул’ка* ‘кусок глини, викачаної руками

для вироблення посуду’, *шар* ‘неглибоке залягання глини’; назви продуктів: *ба|лабушок* ‘кусок глини, викачаної руками і приготовленої для вироблення посуду’.

Засвідчено й паралельні назви: *г|лина // глеї; г|рудка // |кул’а; вап|н’ак // |дут’ік; |йама // йар; кар|йер // ро|довишче, пе|н’ок // |купа; шлик // сли|мача; |опуха // го|пака; мас|т’уха // гон|чарка; ш|л’ікер // |мачанка,* які функціонують як рівноцінні.

У ТГЛ ‘на позначення назв підготовки глини’ спостерігається тенденція до усунення омонімії, що притаманна лише кільком назвам: *гон|чарка* ‘сировина для гончарського виробництва’ і ‘місце видобування глини’.

1.3. ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів

ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів становить багату й складну систему. У межах названої ТГЛ на базі принципу асоціативних понять (реалій) виділяються такі ЛСГ: 1) “верстат і його частини”; 2) “інструмент для виготовлення виробів”; 3) “назви процесів виготовлення виробів”.

ЛСГ “Верстат і його частини”

‘Верстат для формування глиняного посуду’ позначають лексемами *круг* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, Лс, МБ, Нв, Пл, РЛ, Ст, Тм, Уст), *верс|тат* (Кр, Мн, Сп), *|горно* (Мн), а також описово-усталеними словосполученнями *гон|чарний круг* (КП, Крл, Мдж, Знк, Мн, Пр, См, Тв), *ган|чарний круг* (Мдж).

Лексема *круг* є конденсатом (скороченням) словосполучення *гон|чарний круг.* Для описаної реалії назва *круг* загальновідома в літературній мові та українських говорах [СУМ, IV, 368; Гр., II, 312; Дз. Пр., 209; Спас., 104-108] і походить з псл. **krigъ* “щось скручене, згорнуте; круг” [ЕСУМ, III, 107; Фасмер, II, 385].

Слово *верс|тат* є запозиченням через польське посередництво з нижньоверхньонімецької мови; пол.warstat походить від нвн. Werkstatt “місце праці, майстерня”[ЕСУМ, I, 357].

Сема ‘верхня частина гончарного круга’ передається лексемами *верш|н’ак* (Ббн, Впн, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, МБ, Мдж, Пр, См, Ст), *верхн’а|чок* (Тм), *круг*

(ВЖ, РЛ, Тв), *та|р'ілка* (Мдж), а також описово-усталеними словосполученнями *ма|лий круг* (Грш, Пл, Сп), *|верхне |колесо* (Лс), *|верхній круг* (Мн).

Назва *верх|н'ак* "верхня частина гончарського круга" загальновідома в українській мові [СУМ, І, 335; Гр., І, 140; Вас., 179; Данч., 41; Дз. Пр., 209; Мт., 100; Мог., 57; Пош. ІІ, 39; Шух., ІІ, 261], крім описаної реалії, в українських говорах вживається зі значеннями "верхній камінь у жорнах" [Гр., І, 140; Онишк., І, 103; Пош., ІІ, 394], "верхня частина стола" [Гол., 394], "верхній одяг, сюртук" [Желех., І, 64], "верхній горизонтальний брусок у дверній і віконній коробках" [Лис., 41], "верхня частина стовбура у дереві" [Корз., 85].

Назви *верш|н'ак, верх|н'ак, верхн'а|чок* – специфічні українські діалектні утворення для описаної реалії і не мають відповідників в інших слов'янських мовах та їх говорах; походять від псл. **vьrхъ* "верхня частина чогось" [ЕСУМ, І, 360].

За подібністю до звичайної *тарілки* для описаної реалії перенесено назву *та|р'ілка* [СУМ, Х, 40].

Сема 'нижня частина гончарного круга' репрезентована лексемами *спід|н'ак* (Ад, Ббн, Гщ, Дж, Зв, Лс, Нв, Пр, См), *с|подак* (Зм), *сп'ід* (Ст), *махо|вик* (Впн, Крщ, Мдж, Тв), *махо|в'ік* (См), *круг* (ВЖ, Кмг, МБ, Тм) та описово-усталеними словосполученнями *ве|ликий круг* (Грш, Пл, Сп), *|нижне |колесо* (Лс, РЛ), *|нижній круг* (Мн).

Назва *спід|н'ак* в описаній реалії загальновідома в українській мові [СУМ, ІХ, 524; Гр., ІV, 177; Вас., 179; Данч., 41; Дз. Пр., 209; Дз СНП, 51; Ін., 29; Мт., 106; Мог., 57; Пош. ІІ, 42; Шульг., 120; Шух., ІІ, 260]; крім описаного значення, в українських говорах означає "нижній камінь у жорнах" [Онишк., ІІ, 243; Гр., ІV, 177]; "дно ящика воза" [Лис., 201], "дно кобзи" [Гр., ІV, 177].

Назви *спід|н'ак, с|подак, сп'ід* пов'язані з псл. **podъ* "низ" ← індоєв. **ped* "нога, ступня" – "буквально те, що знаходиться під ногами" [Фасмер, ІІІ, 295].

Назви *махо|вик* / *махо|в'ік*, крім описаної реалії, в українській мові мають ще значення "маятник" [Гр., ІІ, 412; Чабан., ІІ, 277], "деталь машини" [Дз. Пр., 209].

Для назви ‘вертикальної осі гончарного круга’ зафіксовано лексеми *вере|тено* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крщ, МБ, Мдж, Нв, Пл, См, Ст, Тм), *ш|ворен’* (Грш), *|оска* (Ст), *сто|йак* (Тв).

Назва *вере|тено* в описаній реалії загальновідома в українській мові [Гр., ІІ, 312; Вас., 179; Дз. СНП, 40; Ін., 35; Лащ., 22; Мт., 100; Мог., 58; Пош. ІІ, 38; Шульг., 120; Шух., ІІ, 261], крім описаного значення, словом *веретено* позначають “ручне знаряддя для прядіння”, “стрижень, що становить собою вісь обертання частин різних механізмів”[СУМ, І, 329]; “стержень у прядці, який приводиться в рух ногою” [Корз., 85]. Номен *вере|тено* походить з псл. **verteno,* пов’язаним з **vьrtěti* “вертіти”, що з індоєв. **uer-t-* “обертати, крутити” [ЕСУМ, І, 354-355].

Можливо, літ. *шворінь* “металевий або дерев’яний стержень, що є вертикальною віссю передка воза чи поворотним пристроєм в автомобілі” [СУМ, ХІ, 434] мотивувало назву *ш|ворен’*.

Назва *|оска* пов’язана з псл. **osь* ← індоєв. *ag* – “гнати, рухати” [ЕСУМ, І, 405].

Номен *сто|йак*, крім описаної реалії, має значення “вертикальний брус, стовп, який служить для чого-небудь у якійсь споруді”, “вертикальна трубка, в якій-небудь споруді, якомусь пристрої і т. ін., яка служить підпорою або елементом з’єднання чогось” [СУМ, ІХ, 741], “частина ткацького станка” [Гр., ІV, 212]

‘Предмет, на який спирався гончарний круг’ позначають лексемами *|порплиц’а* (Ад), *|лаўка* (Грш, Дж, Лс, Мн, Пр), *|ручка* (Гщ), *к’і|лок* (Кмг), *підк|ладка* (МБ), *к|рем’ін’* (См), *по|ч’іпн’ік* (См), *п’ідс|тава* (Тв).

Назва *|порплиц’а* в описаному значенні загальновідома [Гр., ІІ, 312; Дз. Доп., 65; Вас., 179; Зар., 36; Ін., 29; Мт., 105; Спас., 108; Шульг., 178], але, крім гончарського круга, подібна деталь використовується ще в млині та жорнах (пор.літ. *порплиця* “залізна планка у верхньому млиновому камені”) [СУМ, VII, 288]; *порплиця* “тс.” [Гр., ІІІ, 354; Врх. Зн., 87], “вісь, на якій крутиться жорновий камінь” [Онишк., ІІ, 117]. Слово *|порплиц’а* – очевидно, пов’язане з псл. **poldъrьria* “підпірка, пристрій для підпирання” [ЕСУМ, ІV, 527-528]. На думку Й.Дзендзелівського, назву *порплиця* можна виводити від *порпати*, що функціонує в

українській мові і в формі *порплитися* “розгрібати”, “копатися”, “вигрібати” [Дз. Доп., 65-67].

Лексема *ˈлаўка* в українській мові – загальновідома назва певного виду меблів: “ослін, пристосування для сидіння у вигляді широкої дошки чи кількох вузьких, збитих разом, дощок на ніжках, часто без спинки” [СУМ, IV, 430, 438]. Слово *ˈлаўка* в українських говірках має ще значення “виступ стінки в мисці” [Данч., 51]; “кладка” [Дз. УЗЛП, 82; ДЛАЗ, І, 94; Врх. Зн., ІІ, 126; Врх. Л., 59; Желех., І, 394], “дошка в ткацькому верстаті, на якій сидить ткаля”, “ткацький пристрій для в’язання начиння” [Гр., ІІ, 338); *ˈлаўка*, похідне від *лава*, пов’язане з псл. **lava* “лава, дошка для сидіння і лежання” [ЕСУМ, ІІІ, 176].

Номен *кˈілок* (пор.літ. *кілок* “груба палиця (іноді – жердина), загострена з одного кінця; паля, гострокіл”, “дерев’яний стержень, закріплений у чому-небудь для вішання одягу тощо; вішалка” [СУМ, IV, 160]) похідний від кіл, з псл. *kolъ, що пов’язане з *kolti “колоти” [ЕСУМ, ІІ, 444; Фасмер, ІІ, 285].

Номен *поˈч’іпн’ік*, очевидно, недавня назва, перейнята з російської мови; пор. літературне *підшипник* “опорна деталь для обертових або хитких частин механізму” [СУМ, VI, 526].

Лексема *п’ідсˈтава* відома в українській мові: наприклад, літ. *підстава* “опорна частина якого-небудь предмета, споруди” [СУМ, VI, 505-506].

Сема ‘дерев’яна дощечка, за допомогою якої гончарний круг прикріплювався до лави’ репрезентована лексемами *ˈручка* (Ад, Дж, Крщ, Пр), *ˈдошчечка* (ВЖ), *пˈланка* (Гщ), *ˈдоска* (Зв, Зм, Сп), *кл’уч* (МБ, См), *скреп* (См).

Назва *ˈручка* в описаному значенні зафіксована у наукових джерелах [Зар., 35; Ін., 29; Мт., 106; Пош., ІІ, 40; Шульг., 178]. Утворилася внаслідок метафоризації. Тим, що деталь, як рука, утримує пристрій, пояснюється мотивація назви.

На відміну від гончарського терміна, *кл’уч,* наприклад, в літературній мові та українських діалектах *ключ* означає “знаряддя для замикання та відмикання замка, засува”, “знаряддя для загвинчування або відгвинчування гайок, болтів”, “жердина з гачком, за який закріплюють відро для набирання води з криниці” [СУМ, IV, 192], ткац. “цурка циліндричної форми, на якій в’яжуть очка начиння” [Корз., 140],

“жердина в колодязному зводі, яка разом з відром опускається в колодязь” [Лис., 98]; утворено за допомогою суфікса *-j-ь від основи *kljuk “закривлений дрюк, крюк” [ЕСУМ, ІІ, 468].

‘Залізний підшипник у гончарному крузі, в який вставляється вісь’ позначають лексемами *по|ч’іпн’ік* (Ад, Грш), *|порплиц’а* (Ад), *п’ід|шипник* (Гщ), *под|ш’іпн’ік* (Кмг, Мн, См, Тм), *под|шипник* (Мдж), *|шарик* (Пр).

Сема ‘невелика дубова колодка, в яку вставляється нижня частина веретена гончарського круга’ репрезентована лексемами *|порплиц’а* (Ад), *ко|лодка* (Зв), *п’ідк|ладка* (МБ).

‘Отвір в спідняку гончарського круга’ позначають лексемами *круг* (Зв), *|порплиц’а* (Зм), *|дирка* (См).

На позначення ‘дерев’яного бруска, прикріпленого до лави, через який проходить веретено гончарського круга’ вживаються лексеми *|ручка* (Ад, Пр), *|доска* (Зм), *кл’уч* (МБ, СМ), *бру|сок* (Мн).

‘Високі дерев’яні кілки, вбиті в лаву’ передають лексемами *|коўбиц’а* (Грш), *к’іл|ки* (Зв, Крл, Ст), *|колички* (Кр), *|колики* (Мн), *с’і|руби* (Уст).

Назва *|коўбиц’а* відома в українській мові (пор.літ. *ковбиця* “колода, на якій рубають дрова”, діал. “отвір у передній частині селянської печі”) [СУМ, IV, 203], “піч, передній отвір печі” [Гр., ІІ, 261]. Номен *|коўбиц’а* – можливо, результат зближення слова *кобúця* “відкрита літня кухня (піч)” з [*ковбиця*] “колода, на якій рубають дрова” [ЕСУМ, ІІ, 481].

‘Залізний стержень на верхняку, на який настромлюють грудку глини’ позначають лексемами *круг* (ВЖ), *та|р’ілка* (Мн), *верх|н’ак* (Пр, См).

Для позначення “старого типу гончарського круга на шпицях” вживаються лексеми *круг* (Ст), *па|н’іўка* (Уст).

В українських говорах трапляється назва *пановка* “посудина для смаження їжі” [Врх., Л., 446]. Слово *па|н’іўка* запозичено з польської мови не пізніше середини XVI ст.; пол. *panew* “сковорода”, *panewka* “панівка; сковорідка” виникло з псл. **panv* “сковорода” [ЕСУМ, IV, 274].

ЛСГ “Інструмент для виготовлення виробів”

‘Інструмент, яким зрізують посуд з гончарного круга’ позначають лексемами *др’ім* (Ад, ВЖ, Дж, Зв, Лс, РЛ, См), *д|ротик* (Ббн, Зм, Крл, Мдж, Нв, Пл, Ст, Уст), *п|роволка* (Впн, Кмг, Крщ), *п|роволочка* (Тм), *н’іж* (Рл), *стру|на* (Грш, МБ, Пр, См), *|пензел’* (Гщ), *|нитка* (Зм, Знк, Мн, Тв), *|жилка* (Сп, Тв).

Номен *др'ім* в описаному значенні загальновідомий [Вас., 178; Ін., 33; Мог., 59; Пош., ІІ, 34; Фр., 46; Шульг., 122, Шух.,ІІ, 261; Явр., 152].

Номен *|пензел'* – запозичення з польської мови [ЕСУМ, IV, 334].

Слово *|жилка* в літературній мові має значення “нитка, виготовлена з сухожилля”, “стовщення у вигляді нитки, що проходить через тканину листка, дерева чи крила комахи”, “тонка смужка чого-небудь, яка відрізняється своїм забарвленням”, спец. – “провід телефонного кабеля” [СУМ, ІІ, 530].

На позначення назви ‘спеціального гончарського знаряддя для обточування стінок посуду’ вживаються лексеми *|ножик* (Ад, Ббн, Грш, Гщ, Дж, Кмг, Крщ, Нв, Пр), *|дошечка* (ВЖ), *|досочка* (Зв), *кам’і|нец’* (Сп), *стек* (Крл, Тв), а також описово-усталені словосполучення *дереў|йаний |ножик* (МБ, Пл), *дереў|йана плас|т’інка* (Сп).

Номен *стек* походить з італ. *stecca* “дерев’яний або кістяний інструмент – паличка, якою користуються скульптори при ліпленні з глини, пластиліну, воску” [СІС, 634].

Сема ‘дерев’яна лопата, якою зчищають глину з лави чи гончарного круга’ репрезентована лексемами *шкра|бачка* (Ад, Ббн, Дж, МБ, Мдж, Лс, Нв, Пр), *|ножик* (Впн, Гщ, Кмг, Крщ, См, Ст), *|дошечка* (ВЖ), *рес|кал’* (Зв), *ло|пата* (Крл, Кр, Кп, Мн, Тм), *ло|патка* (Грш, РЛ), *|кел’ма* (Пл), *п|лашка* (См), *плас|т’інка* (Сп).

Назва *шкра|бачка*, особливо її варіант *скре|бачка,* відома в українських говорах. Крім описаної реалії, в українській мові *скре|бачка* вживається з такими значеннями: “дерев’яний ніж для перемішування глини” [Мт., 106], “ніж для чищення картоплі” [Онишк., ІІ, 226], *шкра|бачка* “вид лопати” [Дз. СНП, 53]. Назва *шкра|бачка* пов’язана з псл. основою **skrebъ* “те, чим скребуть” [Фасмер, ІІІ, 656].

Номени *ло|пата, ло|патка*, очевидно, субстантивовані прикметники з суфіксом *-at-* , похідним від псл. **lopъ* “широкий лист” [ЕСУМ, ІІІ, 287].

Назва *ˈкел'ма* (пор.*кельма* "ручний будівельний інструмент – металева трикутна лопаточка на короткому держаку") [СУМ, IV, 140] через польське посередництво запозичена з середньоверхньонімецької мови; свн. *kelle (*нвн. *kelle)* "лопатка муляра; кухонний черпак", що споріднене з псл. **želbъ (< *gelb-)* [ЕСУМ, II, 422].

На позначення назви 'дерев'яного ножа для перемішування глини' вживаються лексеми *ˈножик* (Ад, МБ, См, Тм), *коˈпистка* (Ббн, Нв), *лоˈпата* (Грш, Зв), *лоˈпатка* (Кр, Пр), *н'іж* (Зм, Сп), *стек* (Крл), *ˈкил'ма* (Крщ), а також описово-усталені словосполучення *дереўˈйаниї н'іж* (Кп), *дереўˈл'аниї н'іж* (Пл, РЛ).

Сема 'ганчірка для загладжування поверхні чорного посуду' репрезентована лексемами *тˈрапка* (Грш, Крщ, Мн, Ст), *ˈгумка* (Крл), *плаˈточок* (МБ, См), *маˈчалка* (Тм).

Назва *ˈгумка* (пор.літ. *гумка* "шматочок гуми, призначений для стирання написаного", "присмачений чим-небудь шматочок гуми, що використовується для жування" [СУМ, II, 193]), похідна від *гума*, є запозиченням з середньолатинської мови; ср.-лат. *gumma, gummi* "камедь, каучук" утворилося від давнішого лат. *cummi* "камедь" [ЕСУМ, I, 618].

Сема 'дерев'яна дошка, по якій обрізують краї кахель плиток для облицьовування' передається лексемою *ˈножик* (Ад, Пр, См).

ЛСГ "Назви процесів виготовлення виробів"

'Процес виготовлення глиняних виробів' позначають лексемами *роˈбити* (Ад, Впн, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, МБ, Пл, Пр, РЛ, Сп, Ст), *тоˈчити* (Ббн, Нв, Тв), *виˈточувати* (Крл), *вироб'л'ати* (ВЖ, Кр, Лс, См, Уст), *виготоўˈл'ати* (Мдж, Мн, Тм).

Номен *тоˈчити*, що в українських говорах має ще значення "точити на токарному станку" [Гр., IV, 277], продовжує пол. *toczenie na kole garncarskim* [Mosz., I, 357].

Назва *вироб'л'ати* відома в літ. мові на позначення процесу "виготовляти що-небудь, робити якісь речі, предмети" [СУМ, I, 473].

‘Процес займатися гончарством’ передають лексемами *гончару|вати* (Ад, Ббн, Мн, Нв, См, Пр), *ганчару|вати* (ВЖ), а також описово-усталеним словосполученням *зай|матис’а гон|чарством* (Гщ, Зв, Кмг, МБ).

Функціонування лексеми *гончару|вати* та її варіанта *ганчару|вати* окреслюється деякими наддністрянськими, волинськими та подільськими говірками, де відсутня фонема */р’/*. У слові *ганчару|вати* перехід *о* > *а* можна пояснити регресивною асиміляцією голосних.

Назва *гончару|вати* та її варіанти *ганчару|вати, гончар’у|вати, ганчар’у|вати* для описаного процесу загальновідомі в українській мові [СУМ, ІІ, 124; Гр., І, 309; Б.-Нос., 94; Пош., ІІ, 45] й утворені від основи іменника *гон|чар* за допомогою суфікса *-ува-*.

‘Від’єднування дротиком сформованої посудини з круга’ позначають лексемами *зр’і|зати* (Ад, Ббн, Впн, Грш, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Крл, МБ, Мдж, Мн, Пл, Пр, Сп, Тв, Уст), *зр’і|зан’а* (ВЖ, Зв, Ст), *з|р’ізувати* (Лс, РЛ), *вобр’і|зати* (См).

Назви *зр’і|зати, з|р’ізувати*, крім описаної реалії, наприклад, в літ. мові позначають “ріжучи, відокремлювати що-небудь від чогось”, “зменшувати, скорочувати, обмежувати що-небудь”, “іспитуючи кого-небудь, доводити до невдачі, провалу”, “різко бити по м’ячу, спрямовуючи його навскоси, убік” [СУМ, ІІІ, 707-708].

Назви *зр’і|зати, з|р’ізувати, вобр’і|зати* утворені за допомогою префіксів *з-, об-* (в слові *вобр’і|зати* до префікса *об-* додається протетичний *в*) та суфікса *-ува-* (*з|р’ізувати*) від дієслова *|р’ізати*, що походить з псл. **rězti* “різати” [Фасмер, ІІІ, 461].

Номен *зр’і|зан’а* утворений від основи префіксального інфінітива *зріза-ти* за допомогою суфікса *-н-* і має загальне словотвірне значення “опредметнена дія”. У назві *зр’і|зан’а*, на відміну від літературної мови, не відбувається подовження приголосного.

На позначення назви ‘процесу виготовлення посуду на гончарному крузі від початку і до кінця’ вживаються лексеми *ро|бити* (Ад, Зв, МБ, Мдж, См, Сп), *вироб|л’ати* (ВЖ, Мн), *форму|вати* (Крл), *то|ч’ін’а* (Крл), *заготоў|л’ати* (Пр), *приготоў|л’ати* (Пр).

Для загальної назви ‘технічного прийому гончарів кинути кусок глини (грудку) на центр круга’ вживають лексеми *ки|дати* (Ад, ВЖ), *|кинути* (Мн), *к|ласти* (См).

Назви *ки|дати, |кинути* (пор.літ. *кидати* “махнувши рукою, примушувати падати те, що є в руці”) [СУМ, IV, 146] походять з псл. **kydati* < **kysti* < **kudti* “кидати” [ЕСУМ, ІІ, 429; Фасмер, ІІ, 230].

Сема ‘технічний прийом гончарів витягувати з грудки глини фігуру у вигляді зрізаного конуса’ репрезентована лексемами *вит’а|гати* (Ад, МБ, Мдж, Мн), *з|водити* (ВЖ), *розте|рати* (Гщ), *ви|т’агувати* (Зм).

Назви *вит’а|гати, ви|т’агувати* з описаним значенням зафіксовані в етнографічних джерелах [Ін., 49; Шульг., 122-123].

Номен *з|водити* в цьому значенні вже фіксувався [Зар., 54; Пош., ІІ, 46; Явр., 288].

Для ‘технічного прийому гончарів перетворювати глиняний конус на фігуру чашкоподібної форми’ засвідчено лексеми *вит’а|гати, виготоў|л’ати* (Мн).

‘Технічний прийом розширяти заготовку майбутньої посудини’ позначають лексемами *розши|рати* (Ад, Зм, См), *роши|рати* (ВЖ), *розде|рати* (Гщ), *розт’а|гати* (МБ), *роз|водити* (Мдж, Мн), *роз|воUувати* (Пр).

Назви *розши|рати, роши|рати* засвідчено в етнографічних працях [Зар., 54; Мог., 57; Шульг., 123]. Наприклад у літ. мові дієслово *розширяти* має значення: “ставати ширшим, більшим за площею”, “збільшувати у своїх розмірах, зростати кількісно в обсязі” [СУМ, VIII, 866]. Номен *роз|воUувати* утворився за допомогою префікса *роз-* та суфікса *-ува-* від дієслова *водити*.

Сема ‘технічний прийом гончарів формувати дно посудини на крузі’ репрезентована лексемами *форму|вати* (Мн), *ро|бити* (См), а також описово-усталеним словосполученням *виг|лаUувати дно* (ВЖ).

Номен *виг|лаUувати* утворився за допомогою префікса *ви-,* суфікса *-ува-* від дієслова *|гладити* (при словотворенні в корені відбувається чергування приголосних *д – U*) і пов’язаний з псл **gladiti* “гладити” [ЕСУМ, І, 519]).

‘Процес формування верхньої частини посуду’ передають лексемами *з|водити* (Мн), *роз|водити* (Пр), *ро|бити* (См), а також описово-усталеним словосполученням *вироб|л’ати к|риса* (ВЖ), *ро|бити |в’інц’а* (Мдж).

На позначення назви ‘технічного прийому гончарів викидати глину’ вживається лексема *вики|дати* (Ад, ВЖ, Зм, МБ, Мн, См, Сп).

Сема ‘технічний прийом гончарів ставити на бік розвал кований пласт глини кілька разів з метою більш рівномірного розм’яття його’ передається лексемами *спраў|л’ати* (Ад), *перекла|дати* (Мн).

Назва *спраў|л’ати* близька до літ. *справляти* “усувати пошкодження, несправності, лагодити що-небудь поламане, розбите” [СУМ, IX, 592].

Для назви ‘процесу здавлювання глини руками’ вживаються лексеми *воп|л’іскувати* (ВЖ), *з|душувати* (Ббн, Нв), *зби|вати* (Впн, Мдж, Сп), *з|даўл’увати* (Грш, Пр, См), *да|вити* (Зв), *ви|даўл’увати* (Крл), *стис|кати* (Гщ, Кмг, МБ), *виби|рати* (Лс), *ви|качувати* (Мдж), *зми|нати* (Мн), *за|м’ішувати* (Пл), *м’і|сити* (РЛ, Тв, Уст).

Назва *воп|л’іскувати* утворилася за допомогою суфікса *-ува-* від дієслова *|вопл’іскати.* Ця назва мотивується, очевидно, словом *плескати*.

Номен *з|душувати* утворився за допомогою префікса *з-* та суфікса *-ува-* від дієслова *ду|шити* і походить з псл. **dusiti, dušiti,* що пов’язані з *дихъ* “дух” та ін.; паралелізм *s//š* і розвиток значення поки що задовільного пояснення не мають [ЕСУМ, II, 150].

Слова *з|даўл’увати, ви|даўл’увати* утворилися за допомогою префіксів *з-, ви-* та суфікса *-ува-* від дієслова *да|вити* (в корені відбувається чергування приголосних *в - вл*).

Назви *з|давўл’увати, ви|давўл’увати, да|вити* походять з псл. **daviti* [ЕСУМ, II, 8; Фасмер, I, 481].

Лексеми *за|м’ішувати, ви|качувати* утворилися за допомогою префіксів *за-, ви-* та суфікса *-ува-* від дієслів *м’і|сити, ка|чати.*

‘Процес піднесення вгору, розширення глини і осідання вниз під час виробництва посуду’ позначають лексемами *вит’а|гати* (Ад), *поса|дити* (МБ), *розши|рати* (Мн), *ро|бити* (См).

Сема ‘процес змазування глиною тріщин, що утворилися під час висихання виробу’ репрезентована лексемами *за|л’іпл’увати* (Ад, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Кмг, Крщ, Мн, См, Пр), *зал’і|пити* (Ббн, Нв), *замас|тити* (Кр), *за|машчувати* (Мдж, РЛ, Тм).

Назви *зал’і|пити, за|л’іпл’увати* утворилися за допомогою префікса *за-* та суфікса *-ува-* (*за|л’іпл’увати*) від дієслова *л’і|пити* слові *за|л’іпл’увати.*

Номени *замас|тити, за|машчувати* утворилися за допомогою префікса *за-* та суфікса *-ува-* (*за|машчувати*) від дієслова *мас|тити.*

‘Процес витягання стінок посуду’ передають лексемами *вит’а|гати* (Ад, Зм, Мн, Пр), *ви|т’агувати* (Гщ, Кмг), *т’аг|нути* (МБ), *вит’а|ган’а* (Сп), *ви|водити* (Зв), *форму|вати* (См).

‘Процес виготовлення вінець’ позначають лексемами *форму|вати* (МБ, См), *виготоў|л’ати* (Мн), а також описово-усталеним словосполученням *зало|жити | в’інц’а* (Мдж).

Сема ‘результат невдалих рухів гончара під час формування посуду’ репрезентована лексемами *пок|рейник* (Ад), *брак* (Ад, ВЖ, Грш, Кмг, Кр, Мн, Пл, Пр, РЛ, См, Тв).

Лексема *пок|рейник* (з перезвуком *а* > *е*) утворилася від основи прикметника *пок|раї-нії* за допомогою суфікса *-ик-*. Тим, що бракована посуда буває найчастіше по краях, пояснюється мотивація назви.

Номен *брак* (пор. літ. *брак* “продукція або товар низької якості” [СУМ, І, 226; Гр., І, 92]) запозичений, мабуть, через польське посередництво з нвн. *Brach* “брак (товару)” [ЕСУМ, І, 187; Фасмер, І, 169, 189].

‘Процес вирівнювання ззовні вже сформованої посудини’ передають лексемами *ви|р’івн’увати* (Ад), *р’іў|н’ати* (Кмг), *вир’іў|н’ати* (Мн), *виг|лад’увати* (Крщ), *виг|ладувати* (МБ), *форму|вати* (См), *ви|т’агувати* (Сп).

Назви *виг|лад’увати, виг|ладувати* пов’язані з псл. **gladiti* “гладити” [ЕСУМ, І, 519].

Лексема *ви|т’агувати* похідна від *т’аг|нути*, що походить з псл. **tęg-ti, tęgnіti* “тягти, тягнути” [Фасмер, IV, 139].

‘Процес причіплювання ручки’ позначають лексемами *при|л’іпл’увати* (Ад, ВЖ, Дж, Зв, Зм, Крл, Кр, Кп, Лс, Пл, РЛ, См, Ст, Тв, Уст), *прил’і|пити* (Грш, Гщ, Сп), *вит’|гати* (Пр), *ч’іп|л’ати* (Ббн, Впн, Кмг, Нв, Тм), а також описово-усталеним словосполученням *ч’іп|л’ати |вухо* (Мдж).

Деякі назви (*верс|тат, |горно, |ручка, |лаўка, |доска*) можуть належати до кількох ТГЛ, зокрема ТГЛ на позначення назв підготовки глини і ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів (*|ручка, |лаўка, |доска*), ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів і ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів (*верс|тат, |горно*).

Зафіксовано також поєднання репрезентантів кількох сем: *круг* ‘верстат для формування глиняного посуду’ (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, Лс, МБ, Нв, Пл, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘верхня частина гончарного круга’ (ВЖ, РЛ, Тв), ‘нижня частина гончарного круга’ (ВЖ, Кмг, МБ, Тм), ‘отвір в спідняку гончарського круга’ (Зв), ‘залізний стержень на верхняку, на який настромлюють грудку глини’ (ВЖ), ‘старий тип гончарського круга на шпицях’ (ВЖ), *|порплиц’а* ‘предмет, на який спирався гончарний круг’ (Ад), ‘залізний підшипник у гончарному крузі, в який вставляється вісь’ (Ад), ‘невелика дубова колодка, в яку вставляється нижня частина веретена гончарського круга’ (Ад), ‘отвір в спідняку гончарського круга’ (Зм), *|ножик* ‘спеціальне гончарське знаряддя для обточування стінок посуду’ (Ад, Ббн, Грш, Гщ, Дж, Кмг, Крщ, Нв, Пр), ‘дерев’яна лопата, якою зчищають глину з лави чи гончарного круга’ (Впн, Гщ, Кмг, Крщ, См, Ст), ‘дерев’яний ніж для перемішування глини’ (Ад, МБ, См, Тм), ‘дерев’яна дошка, по якій обрізують краї кахель і плиток для облицювання’ (Ад, Пр, См).

Відзначено варіативність назв, що зумовлюється різноманітністю мотиваційних ознак: *круг // верс|тат; сп’ід|н’ак // махо|вик; вере|тено // |оска; |порплиц’а // п’ідк|ладка; бру|сок // |оска; др’іт // стру|на; |ножик // |кил’ма.*

З погляду словотворення назви ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів поділяються на такі структурні типи: прості слова та словосполучення. У межах зазначеної ТГЛ переважають прості назви, утворені

здебільшого шляхом суфіксації від іменникових, прикметникових та дієслівних основ.

Зафіксовано назви з такими продуктивними суфіксами: *-ак* (*верхˈн'ак, вершˈн'ак, сп'ідˈн'ак*), *-ок* (*верхн'аˈчок, к'іˈлок, плаˈточок*), *-к* (*ˈлаўка, ˈручка, слоˈмачка, лоˈпатка, ˈгумка*). Менш продуктивними виявилися суфікси: *-ечк* (*ˈдошечка*), *-очк* (*ˈдосочка*), *-н'* (*зр'іˈзан'а*).

Серед ЛСГ ‘назви процесів виготовлення виробів’ відзначено номени, виражені дієсловами, що утворені префіксально-суфіксальним способом від дієслівних основ за допомогою словотвірних формантів: *ви-...-ува* (*виˈточувати, виˈкачувати, виˈт'агувати, вигˈлаUувати, виˈдаўл'увати*), *з-...-ува* (*зˈр'ізувати, зˈдушувати, зˈдаўл'увати*), *роз-...-ува* (*розˈвоUувати*), *за-...-ува* (*заˈм'ішувати, заˈл'ипл'увати*), *при-...-ува* (*приˈл'ипл'увати*), префіксальним: *з-* (*зˈводити*), *ви-* (*викиˈдати*), *роз-* (*розˈводити*), *по-* (*поскˈдити*), *за-* (*зал'іˈпити*), *при-* (*прил'іˈпити*).

Серед зазначеної ТГЛ зафіксовано словосполучення за моделями: прикметник + іменник (*гонˈчарний круг, ˈверхн'ій круг, веˈликий круг*), дієслово + іменник (*заˈматис'а гонˈчарством, роˈбити ˈв'інц'а, м'іˈсити гˈлину*).

Окрему групу серед назв ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів складають номени, що постали внаслідок переосмислення відомих лексем. Найчастіше семантичній деривації в межах цієї ТГЛ підлягають назви предметів, до яких мислення діалектоносіїв уподібнює частини гончарського круга: *таˈр'ілка* ‘верхня частина гончарного круга’, *кл'уч* ‘дерев’яна дощечка, за допомогою якої гончарський круг прикріплювався до лави’; назви частин організму людини: *ˈручка* ‘предмет, на який спирався гончарний круг’.

За походженням певну частину лексем можна виділити як спільнослов’янські (*круг, сп'ід, вереˈтено, ˈоска. ˈлаўка, ˈдоска*) та запозичені: з німецької через польське посередництво (*др'ім*), середньоверхньонімецької через польське посередництво (*ˈкел'ма*), середньолатинської (*ˈгумка*), італійської (*стек*), нижньоверхньонімецької через посередництво польської (*брак, версˈтат*).

Більшість назв є загальнонародними назвами, відомими в українських говірках, а також в інших слов’янських мовах.

1.4. ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів

У підрозділі ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів на підставі предметних відношень слів до об'єктивної дійсності розглядається внутрішня організація цієї тематичної групи, у межах якої за допомогою різних відношень (групування близьких значень або їх диференціації, різноманітних уточнень тощо) виділено такі ЛСГ: 1) "гончарна піч та її частини"; 2) "інструмент для випалювання посуду"; 3) "назви процесів випалювання посуду".

ЛСГ "Гончарна піч та її частини"

Сема 'гончарна піч' репрезентована лексемами *ˈгорно* (Ббн, Зв, Кмг, МБ, Мн, Нв, РЛ, Тм), *горˈно* (Впн, Грш, Зм, Пл, См, Тв), *ˈгорен* (Ад, Гщ, Кр, Кр, Мдж, Пр, См, Ст, Уст), *ˈгорин* (Дж, Крщ, Лс), *ˈгорник* (Кп, Сп), *п'іч* (Зв, Знк), а також описово-усталеними словосполученнями *ганˈчарний пйец* (ВЖ), *ˈмуф'іл'на п'іч* (КП).

Варіанти *ˈгорен, ˈгорин* з цим же значенням засвідчені в українських говорах [Гр., І, 311; Лис., 57; Мт., 100; Мог., 59; Пош., ІІ, 112] і вважаються специфічними українськими діалектизмами.

Лексема *горˈно* в описаному значенні зафіксована рядом дослідників [Гол., 486; Данч., 13; Пош. ІІ, 112; Шульг., 138, 182], крім цієї реалії, в українській мові має значення: "проста відкрита піч для нагрівання або плавлення металів", "частина шахтної печі (доменної, вагранки і т.ін.), над якою згорає паливо і плавиться метал" [СУМ, ІІ, 134], "комин" [Гол., 486].

Слово *ˈгорник*, що походить з *горн*, генетично пов'язане з псл. **gъrnъ* "піч", яке утворено за допомогою суфікса *-n-ъ* від кореня **gъr- / *gor-*, що й слова *горіти, гріти, грань, жар* [ЕСУМ, І, 569]. Назва *п'іч* перенесена з літературного *піч* "споруда з цегли або каменю, призначена для опалювання приміщення, випікання хліба, варіння страв і т.ін." [СУМ, VI, 551] і походить з псл. **pekti* "пекти", **pektъ* "піч" [ЕСУМ, IV, 329, 420]; *пйец* – запозичення з польської мови; пол. *piec* "піч" [ЕСУМ, IV, 366].

'Стовп у центрі печі' позначають лексемами *коˈзел* (Ад, Гщ, Зв, Кмг, МБ, Мдж, Пр, См, Тм, Тв), *к'іˈзел* (Мн), *коˈз'ол* (См), *сˈл'оси* (Дж, Крщ, Лс, РЛ).

Назва *коˈзел* для описаної реалії загальновідома в науковій літературі [Зар., 12; Данч., 13; Ін., 22; Мт., 103; Пош., II, 115; Фр., 52; Шульг., 139]; крім цього значення, словом *коˈзел* в українській мові позначають “вид гри в доміно, карти”, “гімнастичний прилад для перестрибування, що має форму короткої колоди на чотирьох високих ніжках” [СУМ, IV, 211], *козˈли*, мн. “невеликі кроківки, якими скріплюють гребінь солом’яної покрівлі, стіжка, скирти тощо” [Лис., 100].

Номен *коˈзел* та його фонетичні варіанти *кˈiˈзел, коˈзˈол* походять з псл. **kozъlъ* “обрудок дерева чи примітивний дерев’яний пристрій, схожий на тварину з ногами” – результат перенесення з назви тварини *kozъlъ* “козел” [ЕСУМ, II, 494].

Назва *сˈлˈоси*, крім описаної реалії, в гончарстві має значення: “дірочки в печі, через які проходить вогонь до гончарних виробів” [Дорош., 118; УНГ Пр., 15], “куполоподібні зводи гончарської печі” [Гр., IV, 154; Вас., 180], “аркове склепіння топочної камери горна (під черенем)” [Зар., 22; Пош., II, 116].

На позначення назви ‘вогневого каналу навколо стовпа у центрі печі’ вживаються лексеми *сˈлˈоса* (Ад, Пр), *сˈлˈоси* (Грш, Гщ, Кмг, МБ, Мдж, См, Сп, Тм), *пеˈча* (Крщ), *ˈтопка* (См), *переˈпˈічка* (РЛ).

Сема ‘перегородка між однією і другою камерами’ передається лексемами *чеˈрˈін’* (Ад), *перегоˈродка* (ВЖ), *йухт* (Гщ), *сˈлˈоси* (Крщ, Лс), *коˈзел* (МБ, Пр, См), *коˈзˈол* (См), *ґˈрата* (Мдж), *ґˈрати* (Ст).

Номен *йухт* – запозичення з нім. *Luft* “повітря” [ЕСУМ, III, 331; СІС, 502].

Назви *ґˈрата, ґˈрати* – запозичення з польської мови: пол. *krata* “залізні або дерев’яні прути, грати; карта на тканині” [ЕСУМ, I, 586].

‘Отвір у черені для проходження гарячого повітря’ позначають лексемами *ˈчелˈусти* (Ад), *йухт* (МБ), *ˈзагорода* (Пр), *ˈдири* (РЛ), *ˈчелˈуст’* (См), *ˈгорен* (См).

Назва *ˈчелˈуст’* та її варіант *ˈчелˈусти*, очевидно, пов’язані зі словом *чоло*: псл. **čelo, čeles* [Мт., 107].

Сема ‘частина горна, де згоряє паливо’ репрезентована лексемами *сˈлˈоса* (Ад, ВЖ), *сˈлˈоси* (Ббн, Нв), *пˈіч* (Грш, Кмг, РЛ, Тм), *ˈпˈічка* (Гщ, Дж, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Ст), *ˈтопка* (Зв, Сп, Ст), *пˈйецка* (Зм, Лс, Пр), *горн* (Крл), *погˈребицˈа* (МБ), а також описово-усталеним словосполученням *ˈкамера обˈжогу* (См).

Слово *горн* генетично пов'язане з псл. **gъrnъ* "піч", яке утворено за допомогою суфікса *-n-ъ* від кореня **gъr- / *gor-*, що й слова *горіти, гріти, грань, жар* [ЕСУМ, І, 569; Фасмер, І, 442].

Лексема *пог|ребиц'а*, крім описаної реалії, в українській мові має значення: "надбудова над погребом", "передня частина погреба; вхід до погреба" [СУМ, VI, 724; Гр., III, 413]; у гончарів: "яма горна, де знаходиться топка" [Пош., II, 116]; у колісників: "вхід у яму, яка служить складом топлива і з'єднанням з топкою" [Гр., III, 413].

Для назви 'верхньої частини горна напіввідкритого і закритого типу' зафіксовано лексеми *|чел'усти* (Ад), *кап|тур* (Гщ), *|горно* (Зв), *скле|п'ін'а* (Мдж), *склеп* (Ст), *верх* (Мн), *|горен* (См), а також описово-усталене словосполучення *верх | горна* (МБ).

Слово *кап|тур* (пор. літ. *каптур* "чернецький клобук; відлога в верхньому одязі; старовинний жіночий головний убір, різновид очіпка") – очевидно, запозичення з тюркських мов [ЕСУМ, II, 377].

Номен *скле|п'ін'а* (пор.літ. *склепіння* "опукле перекриття або покриття, що з'єднує стіни, підпори будівель, споруд, мостів і т.ін.") [СУМ, IX, 280] утворився від дієслівної основи *склеп-и-ти* за допомогою суфікса *-ін'-а* і має загальне словотвірне значення "опредметнена дія". На відміну від літературної мови, в назві *скле|п'ін'а* не відбувається подовження приголосного основи.

Суфікс *-іння* у словотвірну систему сучасної української літературної мови увійшов внаслідок перерозкладу – з кінцевого *h* основи – давній суфікс *-ниє, -ньє* та внаслідок фонетичного варіювання суфікса *-ення* під наголосом (напр., *значіння* поряд із *значення*) [161: 69].

Номен *склеп* – запозичення з пол. *sklep* "звід, підвал, склеп, крамниця" [Фасмер, III, 641].

Назва *верх* походить з псл. **vʲrxъ* [ЕСУМ, І, 360-361].

Сема 'камера горна, куди складається посуд для випалювання' репрезентована лексемами *|горен* (Ад, Лс, Мдж, См, Ст), *|горин* (Дж, Крщ), *пйец* (ВЖ), *|п'ічка* (Гщ), *| горно* (Зв, Кмг, МБ, Мн), *р'і|вок* (Кр), *|загорода* (Пр), *п'іч* (РЛ), *пог|ребиц'а* (Тм).

На позначення назви ‘нижньої частини посудної камери горна’ засвідчено лексеми *че|р’ін’* (Гщ, МБ, Мдж), *с|л’оса* (Ад), *с|л’оси* (Мдж, Ст, Тм), *плош|чад^{т}ка* (Кмг), *дно* (Мн, См).

Назва *че|р’ін’* для описаного поняття перенесена з літ. *черінь* “нижня площина, дно печі, де горять дрова – місце для випікання хліба і варіння страв” [СУМ, XI, 308].

Номен *дно* походить з псл. **dъno / < * dъbno* “дно, глибина” [ЕСУМ, II, 96].

‘Вхід у горні до посудної камери’ позначають лексемами *йухт* (Ад), *|горно* (Впн), *|п’ічка* (Гщ), *кап|тур* (Кмг, МБ), *пог|ребиц’а* (Мдж), *|чел’уста* (Мн), *|загорода* (Пр), *|чел’уст’* (См).

Сема ‘опорна стіна в горні, на яку спирається черінь’ репрезентована лексемами *с|л’оса* (Ад), *ко|зел* (МБ, Мдж), *дно* (См).

‘Маленькі наскрізні отвори по всій поверхні череня горна’ позначають лексемами *|V’ури* (Ад, Зм, Мн, Пр, См), *|йухти* (Ад, МБ), *с|л’оси* (Ббн, Нв), *|д’ури* (ВЖ, Зв), *|полув’ін’* (Лс), *про|гони* (РЛ).

Сема ‘прибудова при горні, через яку входять до топки’ передається лексемами *пог|ребиц’а* (Впн, Крщ, МБ, Мдж, РЛ, См, Тм), *приг|ребиц’а* (Ст), *|п’ічка* (Мн), *п|йецка* (Пр), *|буда* (Сп), *лаз* (Тв), *|чел’уста* (Уст).

Назва *приг|ребиц’а* в описаному значенні відома в українській мові та її говорах [Гр., III, 413; Вас., 180; Ін., 22; Мт., 105; Пош. II, 116; Фр., 53; Шульг., 183], *пог|ребиц’а* [Шульг., 139].

Слово *|буда* запозичено з середньоверхньонімецької мови, очевидно, через польську; свн. *buode* “курінь, хата” [ЕСУМ, I, 277].

‘Отвір у горні, через який завантажується посуд’ позначають лексемами *|горен* (Ад), *кап|тур* (Гщ, МБ), *ўх’ід* (Кп, См), *|шийа* (Мдж), *горло|вина* (Мдж, Ст), *|чел’уста* (Мн).

Номен *ўх’ід* – віддієслівний іменник, утворений шляхом усічення; *|шийа, горло|вина* постали внаслідок перенесення загальновживаних слів.

‘Нижня частина карниза гончарської печі’ передається лексемою *дно* (Мн, См).

Сема ‘легка дерев’яна повітка, яка захищає від вітру та опадів гончарську піч’ репрезентована лексемами *кап|тур* (Ад), *за|тула* (Гщ, Кмг), *три|гулиц’а* (Кмг), *|шура* (МБ), *кат|рага* (Пл), *п’ідна|вес* (Пл), *заго|рода* (РЛ), *пог|ребиц’а* (См), *сто|дола* (Тв), *|шопа* (Тв).

Номен *за|тула* – віддієслівний іменник, утворений шляхом усічення; слово *кат|рага*, очевидно, пов’язане з болг. *катрага* “міра, план будівлі” [ЕСУМ, ІІ, 405].

‘Склепіння горна’ позначають лексемами *склеп* (Ад, Мн, Ст), *п’ідне|б’ін’а* (Грш), *скре|п’ін’а* (Зв), *скле|п’ін’а* (Крл, Мдж, Тв, Уст), *свод* (Ст), а також описово-усталеним словосполученням *скре|п’ін’а |горена* (См).

Назва *свод* – варіант слова *зв’ід* – утворена від дієслова *зводити* шляхом усічення твірної основи; *п’ідне|б’ін’а* перенесене з анатомічного *піднебіння* “верхня стінка ротової порожнини у людей і хребетних тварин” [СУМ, VI, 461].

Сема ‘кругла або чотирикутна яма, в якій зроблена гончарська піч’ передається лексемами *|йама* (Ад, Грш, Зв, Зм, Лс, Мн, Пл, Пр, Тв), *пог|ребиц’а* (Крщ), *|погреб* (См).

‘Вісь у жорнах’ позначають лексемами *|порплиц’а* (Ад, Пр), *|ручка* (Пр).

ЛСГ “Інструмент для випалювання посуду”

‘Предмет, яким терли напівсухі гончарські вироби перед випалюванням’ позначають лексемами *т|рапка* (Ад, Мн), *ка|м’інчик* (Кмг, Крл, Мдж, Ст), *кам’і|нец’* (Сп, Тв), *|поливо* (Пр), *|сушка* (См).

Номен *|сушка* походить від псл. **sъxnіti, *sux(š)-i-ti* “сохнути” [Фасмер, ІІІ, 730].

‘Інструмент, яким користуються під час випалювання’ передають лексемами *коц’у|ба* (Ад, Ббн, Впн, Грш, Дж, Зв, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, Мдж, Мн, Нв, РЛ, См, Сп, Ст), *|вила* (Ад, Дж), *сухо|вила* (Пр), *кру|чок* (Впн), *к|л’учка* (Гщ), *чер|пачка* (Дж), *ло|пата* (Дж, Зв, Ст), *шур|гулец* (Зм), *|кул’ас* (Кмг), *|ожул* (МБ), *|ожег* (Тм), *|палка* (Пр), *рога|ч’і* (РЛ), *кочер|га* (Тм), *га|чок* (Тв).

Номен *коц’у|ба* перенесено з *коцюба* “те саме, що кочерга”; назва *|вила* походить з псл. *vidlo “вила” [ЕСУМ, І, 375]; *кру|чок* мотивується зовнішнім виглядом цього інструмента: зігнутий у вигляді гачка; *к|л’учка* походить з псл.

**kljuka* “закривлений дрюк, крюк” з індоєв. **kleu-/*klau-* “гак, крюк, ковінька” [ЕСУМ, ІІ, 468]; *ˈожег* – варіант слова *ожог* (пор.літ. *ожог* “палиця, якою перемішують жар, паливо” [СУМ, V, 649]). Слово *кочерˈга* для описаної реалії перенесено з *кочерˈга* “знаряддя у вигляді посадженого на держак залізного прута з розплесканим і загнутим кінцем для перемішування палива в печі й вигрібання жару, попелу” [СУМ, IV, 314]; очевидно, пов’язана з рос. *кочерˈга* “сукуватий стовбур” [ЕСУМ, ІІІ, 66; Фасмер, ІІ, 358].

Слово *гак* запозичено з середньоверхньонімецької [ЕСУМ, І, 454].

Сема ‘палиця, за допомогою якої обертають камінь в жорнах’ репрезентована лексемами *ˈручка* (Ад, Сп), *жорˈн’іўка* (МБ), *ˈпалиц’а* (Мн), *коц’уˈба* (См), *ˈкорба* (Уст).

Слово *ˈпалиц’а* походить з псл. **palica, palъka* [ЕСУМ, IV, 266].

‘Настил з дощок, на якому сушать посуд’ позначають лексемами *пˈл’онтор* (Ад, Пр), *пˈл’онтра* (Мдж), *пˈл’онтро* (См), *ˈдоски* (Ббн, Грш, Зм, Крщ, Нв, Тм), *дошˈки* (Кп, Лс), *трамˈки* (Впн, МБ, РЛ, Ст), *тˈрамка* (МБ, Ст), *ˈполки* (ВЖ, Зв, Кп, См), *поˈлиц’і* (Крл, Тв), *ст’іˈлаж* (Гщ, Ст, Тв), *черˈдак* (Дж), *ˈлаўка* (Мн), *осˈлон* (Пл), *ˈбанта* (Сп).

Локалізація назв *пˈл’онтор, пˈл’онтра, пˈл’онтро* свідчить про їх зв’язок з пол. *piętro, piĭtro* [SW, IV, 184]. Під впливом слів, де колись після початкового *п* був *й*, уже на українському ґрунті з'явився вставний *л*, носовий відбито у розкладеному вигляді *-он-*.

Назви *трамˈки, тˈрамка* відомі в українських говірках як *трям, трам* “сволок у хаті або бантина на горищі, в повітці, клуні” [СУМ, Х, 305], *тр’амˈки* “частина ткацького верстата” [Гр., IV, 291], *трам*, *тˈрамок* “товстий кусок зрізаного дерева” [Корз., 239], *трамóк, трямóк* “поперечний сволочок у стелі хати” [Лис., 215].

Назва *поˈлиц’і*, мн. для описаної реалії відома в українських говірках: *поˈлиц’а* “дошка або кілька дощок, на яких гончарі сушать посуд” [Лащ., 23; Мог., 59]. Номени *поˈлиц’а, ˈполка* пов’язані з псл. *polica* “полиця” [ЕСУМ, IV, 489].

Лексема *ст’ілаж*, відома наприклад в літ. мові зі значенням “ряд полиць, розташованих одна над одною і призначених для розкладання чого-небудь” [СУМ,

IX, 634], є, безсумнівно, новою назвою, запозиченою з нім. Stellage від stellen “ставити” [CIC, 634].

Слово *ос|лон* (пор.літ. *ослін* “переносна кімнатна лава для сидіння”) [СУМ, V, 771] походить з псл. **óslonъ*, що пов’язане з (*o*) *sloniti* “притулити, обперти” [ЕСУМ, IV, 223].

Номен *|банта* поширений, наприклад, в літературній мові зі значенням “поперечна балка між кроквами” [СУМ, I, 101-102], запозичений через польську мову з німецької; нім. *Band* “зв’язок” є похідним від дієслова *binden* “в’язати” [ЕСУМ, I, 135].

На позначення назви ‘4-5 рядів горщиків, складених один на одному вверх дном’ вживаються лексеми *ра|док* (Ад), *стос* (Мдж, См), *ст’іс* (РЛ), *с|тосик* (Грш), *шар* (См), *ша|р’і* (Гщ), *ш|табел’* (Кмг), *|купа* (Пр).

У лексемі *ра|док* відбите ствердіння приголосного [*р*'].

Номен *стос* відомий в українській мові зі значеннями “велика кількість однорідних предметів, вертикально складених один на одний; стопа” [СУМ, IX, 717], “куча, грудка” [Гр., IV, 211].

Лексема *|купа*, очевидно, запозичена з рум. *сúра* “чаша, келих, бокал” чи молд. *купэ* “тс.” [ЕСУМ, III, 144].

ЛСГ “Назви процесів випалювання посуду”

‘Покриття верхнього шару посуду черепками’ позначають лексемами *ча|рупити* (Ад), *заче|репл’увати* (Ббн, Впн, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Крщ, МБ, Лс, Мн, Нв, Пл, РЛ, Тм), *зачере|пити* (Мдж), *зача|рупити* (Пл), *шкара|лупити* (См), а також описово-усталеними словосполученнями *закла|дан’а череп|ками* (ВЖ), *закла|дати череп|ками* (Уст).

На ґрунті відсубстантивних дієслів, предметний зміст яких складають іменники, творяться гончарські терміни, що є назвами процесів: *ча|рупа → ча|рупити → зача|рупити; че|репл’а → заче|репл’увати; чере|пок → зачере|пити; шкара|лупа → шкара|лупити*.

Для назви ‘процесу випалювання глиняних виробів’ вживаються лексеми *ви|пал’увати* (Ад, Ббн, ВЖ, Грш, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Кп, Лс, Мб, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст), *па|лити* (Впн, Гщ, Крщ).

Назви *ви|пал’увати, па|лити* для позначуваного процесу відомі в науковій літературі [Мог., 53; Пош., ІІ, 119; Фр., 54; Шух., ІІ, 261].

Номен *ви|пал’увати* утворився від дієслівної основи *пали-ти* за допомогою префікса *ви-* та суфікса *-ува-*.

Сема ‘перша фаза термічної обробки’ репрезентована лексемами *роз’ігр’і|ван’а* (Ббн, Нв, Ст), *вигр’і|ван’а* (Впн), *пережи|ган’а* (МБ), *прогр’і|ван’а* (Гщ, Крщ, Мдж, РЛ), *роз|пал’увати* (Зв), *розпа|лити* (Мн), *про|курка* (Крл), *об|курка* (Тв), а також описово-усталеним словосполученням *посту|повo нагр’і|вати* (См).

Назви *роз’ігр’і|ван’а, вигр’і|ван’а, пережи|ган’а, прогр’і|ван’а* утворилися від основ префіксальних дієслів *роз’ігр’і|ва-ти, вигр’і|ва-ти, пережи|га-ти, прогр’і|ва-ти* за допомогою суфікса *-н'-* (без подовження приголосних) і мають загальне словотвірне значення “опредметнена дія”. Лексеми *роз’ігр’і|ван’а, вигр’і|ван’а, прогр’і|ван’а, нагр’і|вати* пов’язані з псл. **gr̀ěti* (**goreti* “гріти”) [ЕСУМ, І, 598; Фасмер, І, 456].

Номени *роз|пал’увати, розпа|лити* утворилися від дієслівної основи *па|ли-ти* за допомогою префікса *роз-* та суфікса *-ува-* (*роз|пал’увати*); *про|курка, об|курка* утворилися від основ дієслів *прокур-и-ти, окур-и-ти* за допомогою суфікса *-к-а* і мають загальне словотвірне значення “опредметнена дія”. Слова *про|курка, об|курка* пов’язані з псл. **kuriti* “димити; палити так, щоб ішов дим” [ЕСУМ, ІІІ, 154; Фасмер, ІІ, 426].

Сема ‘друга фаза термічної обробки’ передається лексемами *|випален’а* (Впн), *ви|пал’ован’а* (Гщ, Крщ, РЛ), *роз|пален’а* (Мн), *|випал* (Крл), *|випалка* (МБ, Мдж, Ст), *ви|пал’увати* (Зв), а також описово-усталеними словосполученнями *да|вати |добрий во|гон’* (См), *наби|ран’а |жару* (Тв).

Назви *|випален’а, роз|пален’а* утворилися від префіксальних дієслівних основ *випали-ти, розпали-ти* за допомогою суфікса *-ен'-*.

Лексеми *ви|пал'уван'а, наби|ран'а* похідні від основ префіксальних дієслів *ви| пал'ува-ти, наби|ра-ти* за допомогою суфікса *-н'-*.

Назви *|випален'а, роз|пален'а, ви|пал'уван'а, наби|ран'а* (без подовження приголосних) мають загальне словотвірне значення "опредметнена дія". Слово *ви| пал'увати* утворилося від основи дієслова *пали-ти* за допомогою префікса *ви-* та суфікса *-ува-*.

'Технічний прийом гончарів димити, окурювати посуд' позначають лексемами *за|курувати* (Ад), *воб|курувати* (Кмг, Тв), *вигр'і|вати* (Впн), *ди|мити* (Крл), *об| димл'увати* (Мн), *о|димл'увати* (См), *об|димлен'а* (Тв), *ґер|ґулити* (Ст).

Назви *за|курувати, воб|курувати, об|курувати* утворилися від основи дієслова *кури-ти* за допомогою префіксів *за-, об-* (у слові *воб|курувати* до префікса додається протетичний *в* та суфікс *-ува-)*.

Номен *вигр'і|вати* утворився від дієслівної основи *гр'і-ти* за допомогою префікса *ви-* та суфікса *-ва-* (з псл. **gr̀ěti*, що пов'язане з **goreti* "гріти" [ЕСУМ, І, 598; Фасмер, І, 456]).

Лексеми *об|димл'увати, о|димл'увати* похідні від основи дієслова *дими-ти* за допомогою префіксів *об-, о-* та суфікса *-ува-* (перед суфіксом відбувається чергування приголосних *м - мл*); *об|димлен'а* – віддієслівний дериват (відбувається усічення фіналі-суфікса *-ува-*) і має загальне словотвірне значення "опредметнена дія".

'Процес, коли вироби тужавіють, починають тверднути (просихати)' позначають лексемами *зату|гати* (Ад, Впн, Пр), *проту|гати* (ВЖ), *|тугнути* (Гщ), *поту|жати* (Дж, Зм), *зату|жав'іти* (Кмг), *сту|жав'іти* (МБ), *ту|жав'іти* (Мдж, РЛ, Сп, Ст, Тм), *проси|хати* (Грш, Уст), *|сохнути* (Зв, Крл, Крщ, Кп, Мн, Тв), *виси| хати* (Кр, Пл), *в|йанути* (Лс).

Номени *зату|гати, проту|гати, поту|жати, зату|жав'іти, сту|жав'іти, ту| жав'іти* – похідні від *|тугнути, |тужити*, що розвинулися з псл. дієслівної основи **tiġ* – "стягувати щось" [Фасмер, IV, 114].

Назви *проси|хати, виси|хати* походять від *|сохнути* (пор. псл. **sъxnìti, *sux(š)-i-ti*) "сохнути" [Фасмер, III, 730].

Сема ‘вибирати випалений посуд з горна’ репрезентована лексемами *виби|рати* (Ад, Ббн, Грш, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крщ, Лс, Мдж, Мн, Нв, Пр, См, Сп, Тм, Уст), *вит’а|гати* (Впн, Зм, Крл, Кп, Пл, РЛ, Ст, Тв), *вий|мати* (ВЖ, МБ, Мдж), *викла|дати* (Кр).

Номен *викла|дати* утворений від *к|ласти*, що походить з псл. **klasti* < **kladti (dt > tt > st)* “класти” [ЕСУМ, ІІ, 455].

Сема ‘засипання горна гноєм або землею під час випалювання чорного посуду’ передається лексемами *заси|пан’а* (Кмг, Мдж, См), *за|л’іпл’уван’а* (Пр), *за|кал’уван’а* (Сп).

Назви *заси|пан’а, за|л’іпл’уван’а, за|кал’уван’а* утворилися від основ дієслів *засипа-ти, за|л’іпл’ува-ти, за|кал’ува-ти* за допомогою суфікса *-н'-* і мають загальне словотвірне значення “опредметнена дія”.

Семантика певної частини лексем виявляє варіювання. Номени *|ручка, кам’і|нец’, ло|пата, |лаўка* можуть належати до різних ТГЛ. Так, назви *ло|пата, |лаўка* виступають у ТГЛ на позначення назв підготовки глини і ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів і репрезентують ще такі значення: *ло|пата* ‘інструмент для копання глини’ (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст), ‘інструмент, яким збивали пласти глини’ (См, Тм), ‘інструмент для розбивання і розминання глини’ (Кп), ‘дерев’яна лопата, якою зчищають глину з лави чи гончарного круга’ (Крл, Кр, Кп, Мн, Тм), ‘дерев’яний ніж для перемішування глини’ (Грш, Зв); *|лаўка* ‘місце зберігання змішаної глини’ (Зм), ‘лавка, на якій розмішують глину’ (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крщ, МБ, Мдж, Мн, Нв, РЛ, См, Тм, Уст), ‘предмет, на який спирався гончарний круг’ (Грш, Дж, Лс, Мн, Пр), ‘місце, куди кладуть готову глину перед початком виробництва’ (Ад, МБ, См). Слово *|ручка* може належати до ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів, ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів, ТГЛ на позначення гончарських виробів і має ще таку семантику: ‘предмет, на який спирався гончарний круг’ (Гщ), ‘дерев'яна дощечка, за допомогою якої гончарний круг прикріплювався до лави’ (Ад, Дж, Крщ, Пр), ‘дерев'яний брусок, прикріплений до лави, через який проходить веретено

гончарського круга’ (Ад, Пр), ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд’ (Уст), ‘ручка у глиняній посудині’ (Сп). Номен *кам'і|нец'* може належати до ТГЛ на позначення назв підготовки глини, ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів, ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів і виражає такі значення: ‘стороння домішка, що трапляється в глині’ (Тв), ‘інструмент, яким зрізують посуд з гончарного круга’ (Сп), ‘дерев'яна дощечка для обточування посуду’ (Сп), ‘кремінь для полірування чорного посуду’ (Нв, Тв).

Одним із головних чинників утворення лексичних паралелей є оцінка одного і того самого предмета з різних боків. Так, для семи ‘інструмент, яким користуються під час випалювання’ засвідчено лексеми *коц'у|ба* (Ад, Ббн, Впн, Грш, Дж, Зв, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, Мдж, Мн, Нв, РЛ, См, Сп, Ст), *|вила* (Ад, Дж), *сухо|вила* (Пр), *кру|чок* (Впн), *к|л'учка* (Гщ), *чер|пачка* (Дж), *ло|пата* (Дж, Зв, Ст), *шур|гулец* (Зм), *|кул'ас* (Кмг), *|ожул* (МБ), *|палка* (Пр), *рога|ч'і* (РЛ), *|ожег* (Тм), *кочер|га* (Тм), *га|чок* (Тв).

Найбільшу групу на словотвірному рівні становлять прості назви, утворені здебільшого шляхом суфіксації від іменникових та дієслівних основ.

Зафіксовано назви з такими продуктивними суфіксами: *-н’-* (*скле|п’ін’а, роз’ігр’і|ван’а, пережи|ган’а, прогр’і|ван’а, |випален’а, роз|пален’а, об|димлен’а, заси|пан’а, тин’ку|ван’а*), *-к-* (*|топка, пере|п’ічка, перего|родка, про|курка, об|курка*). Менш продуктивними виявилися суфікси: *-ик-* (*|горник, с|тосик*), *-чик-* (*ка|м’інчик*), *-ец’-* (*кам’і|нец’*), *-ок-* (*га|чок*).

Найпоширенішим видом семантичної деривації у цій тематичній групі лексики є метафорична номінація. Одним із традиційних джерел позначень частин і деталей гончарної печі є: назви органів людини – *|ручка* ‘вісь у жорнах’, *п’ідне|б’ін’а* ‘склепіння горна’, *|чел’уст’* ‘отвір у черені для проходження гарячого повітря’, *|шийа* ‘отвір у горні, через який завантажується посуд’; назви тварин – *ко|зел* ‘стовп у центрі печі’; назви різновидів одягу – *кап|тур* ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’.

Серед назв зазначеної ТГЛ відзначено словотвірні дублети: *прог|ребиц’а – приг|ребиц’а, че|репйа – че|репл’а, про|курка – об|курка.*

Аналіз назв ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів свідчить, що більшість з них є відомими в українських говорах.

Чимало цих номенів у досліджуваних говірках успадковано з праслов'янської мови: *горн, ко|зел, верх, дно, к|л'учка, ло|пата, |доска.*

Запозиченнями з інших мов є такі слова: *склеп, пйец* (з польської), *йухт* (німецької), *брак* (нижньоверхньонімецької через польське посередництво), *|купа* (румунської).

1.5. ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів

У підрозділі ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів описано особливості функціонування цієї тематичної групи, у межах якої на підставі парадигматичних відношень та власне мовних об'єднань слів, виділено такі ЛСГ: 1) "речовина для обливки та декорації посуду"; 2) "інструмент для обливки та декорації посуду"; 3) "назви процесів обливки"; 4) "мотив орнаменту".

ЛСГ "Речовина для обливки та декорації посуду"

'Склоподібний сплав, яким покривають посуд' позначають лексемами *сви|нец* (Ад, Грш, Тм), *по|лива* (Ббн, Гщ, Тв), *|поливо* (Впн, ВЖ, МБ), *|полово* (Сп), *|оливо* (Лс, Пл, РЛ), *гла|зур* (КП, Крл), *фл'ус* (См), *ст'ік|ло* (Тм), *|сурик* (Уст).

Назва *по|лива* для описаної реалії відома в українській мові [СУМ, VII, 65; Гр., III, 282; Б.-Нос., 290; Зар., 73; Мог., 62; Мт., 39; Пош., II, 108; Фр., 50].

Номен *гла|зур* – запозичення з нім. *Glasur* "глазур", що утворене від *Glas* "скло" [ЕСУМ, I, 520; СІС, 172; Фасмер, I, 410].

Слово *фл'ус* близьке до літ. *флюс* "речовина, якою заповнюють пори глиняних та фарфорових виробів під час випалювання для надання їм міцності" [СУМ, X, 610].

У лексемі *с'т'ік|ло* (< *стькло*) секундарний ***і*** аналогійного розвитку (*стекла* ← *стькла*; псл. **stьklo*) [Фасмер, III, 752-753].

Номен *|сурик* відомий в літ. мові зі значенням "природна мінеральна фарба оранжево-червоного кольору" [СУМ, IX, 854].

Сема ‘жовта фарба’ репрезентована лексемами ˡ*охра* (Ббн, Крл), ˡ*черв’ін’* (МБ, РЛ), *анˡгоб* (Нв), *покˡраска* (См), а також описово-усталеним словосполученням ˡ *жоўта* ˡ*фарба* (Мн).

Назва ˡ*охра* відома, наприклад, у літ. мові із значенням “природна мінеральна фарба червоно-брунатного або жовтого кольору” [СУМ, V, 826]. Слово ˡ*охра* – запозичення через польське посередництво з лат. *ochra* “охра” від гр. ωχρα “жовта охра” [ЕСУМ, IV, 241].

Лексема ˡ*черв’ін’* похідна від д.-укр. *чьрвь* “червона фарба, яка добувалась із червів певного виду”, що сягає псл. **čьrmь*, яке розвинулось із індоєв. **kьrmь* “черви” (відбулася зміна *к* > *č* перед голосним переднього ряду; чергування *m* // *v* має індоєвр. характер) [Фасмер, IV, 336; Цыг. ЭСРЯ, 478].

Лексема *покˡраска* похідна від *покрасити* (пор. псл. **krasa* “щось гарне”) [ЕСУМ, III, 76-77].

‘Частково перепалений свинець, який осідає на дно, коли готують поливу’ передають лексемами ˡ*осад* (Ад), ˡ*оливо* (Кмг, МБ, Мн), ˡ*поливо* (Пр), *сви*ˡ*нец* (См).

Номен ˡ*осад* відомий в сучасній українській літ. мові на позначення “дрібних часток твердих речовин, що виділяються з рідини або газоподібного середовища й осідають на яку-небудь поверхню” [СУМ, V, 751].

Сема ‘загальна назва природної фарби, що використовується в гончарстві’ репрезентована лексемами ˡ*вописка* (Ад, Пр), *анˡгоб* (Ббн, Крл, Тв), *поˡлива* (Гщ), ˡ *фарба* (Мн, См), *кˡраска* (Нв), *сви*ˡ*нец* (См), ˡ*сурик* (Тм).

У назві ˡ*вописка* розвинувся протетичний *в*.

Лексема ˡ*фарба* відома в сучасній українській літ. мові та говірках із значенням “речовина для забарвлення предметів у той чи інший колір” [СУМ, X, 563; Гр., IV, 375; Мог., 61; Шульг., 111]. Крім цієї семантики, ˡ*фарба* означає “шматочки мідної фольги”, “фарбу зеленого кольору” [Фр., 48; Пош., II, 71].

Для назви ‘білої глини, що використовується гончарями для розпису і обливання’ вживаються лексеми ˡ*поб’іл* (Тв), ˡ*поб’ілка* (МБ, См), *каоˡл’ін* (Мдж), ˡ *вописка* (Пр), а також описово-усталені словосполучення ˡ*б’ілиї анˡгоб* (Ббн), ˡ*б’іла гˡлина* (Впн, Крл, Мн, Тв, Уст), ˡ*б’іла гˡлейка* (Кр).

Назви *ˈпоб'іл, ˈпоб'ілка* для описаної реалії відомі в сучасній українській літ. мові та говорах [СУМ, VI, 616-617; Дз. Пр., 210; Данч., 21; Вас., 182; Лащ., 25; Мт., 28-29; Фр., 49; Шульг., 127-129]. Крім описаного значення, слова *ˈпоб'іл, ˈпоб'ілка* мають значення "дія за *побілити*" [СУМ, VI, 616-617; Гр., III, 203], "шар білої фарби, вапна, крейди, нанесений на що-небудь" [СУМ, VI, 617], "чорна або сіра глина, яка після випалення біліє" [Врх. Б., 28], "найкраща глина, з якої роблять білий посуд та дрібні предмети" [Мт., 105], "голубувато-попеляста, найбільш вогнетривка пластична глина; після випалювання набуває білого кольору; в розчиненому вигляді застосовується для побілки горщиків та іншого посуду, приготування білої фарби" [Пош., II, 18], "полива, склоподібний сплав, яким покривають керамічний посуд" [Дз. Пр., 210].

Слово *ˈпоб'іл* утворилося від дієслівної усіченої твірної основи *поб'іл-и-ти* і має загальне словотвірне значення "опредметнена дія". Щоправда, слово *ˈпоб'іл* можна розглядати як наслідок семантичного розвитку терміна *ˈпоб'іл*, який має значення процесуальності.

Лексема *ˈпоб'ілка* утворилася за допомогою суфікса *-к.*

Номен *каоˈл'ін* – запозичення з китайської мови; кит. *kao-ling*, букв. "високий горб" є назвою місцевості, в якій видобували каолін [ЕСУМ, II, 368].

Репрезентантом семи 'червоно-коричнева фарба для розписування череп'яного посуду' є лексеми *ˈвописка* (Ад, Пр), *черˈв'інка* (Ббн), *ˈчерв'ін'* (МБ, См), *поˈлива* (Гщ), *ˈчерин'* (Крл), *ˈоливо* (Мн), *вишˈн'іўка* (Тв).

На позначення назви 'зеленої фарби, виготовленої з окису міді' зафіксовано лексеми *ˈзелен'* (Ббн, МБ, См), *ˈвописка* (Пр), а також описово-усталені словосполучення *ˈм'ідна ˈфарба* (Ад), *зеˈлений анˈгоб* (Ббн), *ˈокис' ˈм'ід'і* (Нв), *ˈм'ідний ˈкупорос* (Тв), *ˈсиній ˈкам'ін'* (Тв), *зеˈлена ˈфарба* (Уст).

Назва *ˈзелен'* відома в сучасній українській літ. мові та говорах [СУМ, III, 555; Гр., II, 149; Мт., 39; Шух., II, 264] – відприкметниковий дериват із нульовим суфіксом.

Сема ‘порошкоподібна речовина, якою глазуруються гончарні вироби’ репрезентована лексемами *сви|нец* (Ад), *|оливо* (Мн), *|поливо* (Пр), а також описово-усталеним словосполученням *ру|да |фарба* (МБ).

Для назви ‘речовини, якою обмазують глиняні вироби перед обсипанням’ вживаються лексеми *вол’і|нафт* (Ад), *ал’і|нефт* (Пр), *пере|роб* (Гщ), *фар|муґа* (МБ), *|черв’ін’* (Нв), *во|да* (См).

Назви *вол’і|нафт, ал’і|нефт* походять з літ. *олеонафт* (*олео* від лат. *oleo* „олія“) – “машинне мастило білого кольору, яке добувається з нафти” [СУМ, V, 688; СІС, 478].

Номен *пере|роб* утворився від префіксальної усіченої дієслівної основи *перероби-ти* і має загальне словотвірне значення “опредметнена дія”.

На позначення назви ‘бурої фарби’ засвідчено лексему *|вописка* (Пр), а також описово-усталені словосполучення *ру|да |фарба* (МБ), *|бура |фарба* (Мн).

Сема ‘болотяна залізна руда, з якої виготовляють фарбу’ репрезентована лексемами *ру|да* (Ббн, МБ), *|купора* (См).

‘Кремінь для полірування чорного посуду’ позначають лексемами *кам’і|нец’* (Нв, Тв), *|вописка* (Пр).

Для назви ‘суміші вохри з піском’ вживаються лексеми *с|подак* (Ад), *ша|мот* (Нв), *ф|л’ус* (См), *фр’і|та* (Тв), а також описово-усталене словосполучення *|м’ішана г|лина* (Мн).

Слово *с|подак* похідне від псл. **podъ* “низ” → індоєв. **ped* – “нога, ступня” – буквально “те, що знаходиться під ногами” [Фасмер, III, 295].

Номен *ф|л’ус* відомий в сучасній українській літ. мові зі значенням “речовина, якою заповнюють пори глиняних та фарфорових виробів під час випалювання для надання їм міцності” [СУМ, X, 610].

Слово *фр’і|та* для описаного значення взято з сучасної термінології, що пов’язана з виробництвом скла.

‘Березовий дьоготь’ позначають лексемами *пере|роб* (РЛ), *шм’ір* (Тв), а також описово-усталеним словосполученням *бе|резовиї |д’огот’* (Нв).

Назва *|д'огот'* (пор.літ. *дьоготь* "темна густа в'язка смолиста з неприємним запахом, яка утворюється при сухій перегонці дерева, торфу, бурого та кам'яного вугілля") [СУМ, II, 451; Гр., I, 461] пов'язана з **degъtь*, що, очевидно, запозичено з лит. degutas "дьоготь", яке є похідним від **degti, degu* "горіти" [ЕСУМ, II, 154; Фасмер, I, 493].

На позначення назви 'осаду із свинцю' засвідчено лексему *о|садок* (МБ, Мн, Нв, См).

Номен *о|садок* постав внаслідок семантичної спеціалізації літ. *осадок* "дрібні частки твердих речовин, що виділяються з рідини або газоподібного середовища й осідають на яку-небудь поверхню" [СУМ, V, 751, 753].

Сема 'фарба для декорування посуду (50% червені і 50% олова, розмелених і розчинених у воді)' реп резентована лексемою *|фарба* (МБ).

Для назви 'луски з перепаленої міді' зафіксовано лексему *|Vиндра* (МБ), а також описово-усталене словосполучення *|синиї |кам'ін'* (Тв).

Лексема *|Vиндра* поширена в українських говорах: *зындра* "вигарки, окалини" [Гол., 611], "залізна окалина (шлак із кузні); використовувалася для приготування фарби жовтого кольору (буро-червоної)" [Зар., 80; Пош., II, 71].

Сема 'фарба з окисів заліза' передається лексемами *|Vиндра* (РЛ), *|сурик* (Тв) й описово-усталеним словосполученням *|чорна |фарба* (См).

Номен *|сурик* відомий в сучасній українській літ. мові зі значенням "природна мінеральна фарба оранжево-червоного кольору" [СУМ, IX, 854].

На позначення загальної назви 'фарби з глини' засвідчено лексеми *|охра* (Мдж), *ан|гоб* (Нв), *п'іг|мент* (Нв), а також описово-усталене словосполучення *г|лин'ана |фарба* (Мн).

Слово *п'іг|мент* в сучасній українській літ. мові має значення "речовина в тваринному і рослинному організмах, яка надає забарвлення їх тканинам"; "синтетичний барвник, нерозчинний у воді, спирті і т. ін.: використовується для приготування олійних фарб, лаків і т. ін." [СУМ, VI, 390].

Сема ‘зелена мідь, що після поливання водою через деякий час вкривається зеленим нальотом, який збивають, товчуть і додають до поливи’ репрезентована лексемами *ˈокис’* (Нв), *ˈциндра* (См).

Номен *ˈциндра* в українській мові позначає “окалину”, “легковажну людину; кокетливу, пусту жінку” [СУМ, XI, 22], “великий свердел” [Лис., 227].

Для назви ‘поливи з порошку’ вживаються лексеми *глаˈзур* (Нв), *свиˈнец* (Пр).

ЛСГ “Інструмент для обливки та декорації посуду”

‘Інструмент, за допомогою якого готується полива’ позначають лексемами *макоˈг’ін* (Ад), *макоˈгон* (Крл), *моложток* (Ад), *кот’оˈлок* (Гщ), *м’іˈшалка* (Гщ), *труд’* (Крл), *коˈц’убка* (Мн), *коˈписта* (Сп), *стуˈпа* (Тв), *поˈлоник* (Уст), *ˈжорна* (Грш, Зв, МБ, Мдж, Нв, См).

Номен *макоˈг’ін* відомий в українських говорах із значенням “дерев’яний предмет для розтирання солі, маку, пшона” [Гр., II, 400], “при виробленні глиняних форм для обливки мідних речей вид калатушки, що втискує моделі в глину для отримання форми” [Шух., I, 181, 183; Гр., II, 400].

Назва *кот’оˈлок* утворилася від іменникової основи *коˈт’ол* (гот. **katils* або **katilus*, з лат. *catinus* або *catillus* “блюдо, миска”) [Фасмер, II, 351].

Лексема *м’іˈшалка* відома, наприклад, у сучасній українській літ. мові зі значенням “предмет, знаряддя, пристрій для розмішування чого-небудь” [СУМ, IV, 760].

Лексема *стуˈпа* походить з псл. **stьpa*, що запозичене з середньонижньонімецької *stampe* “трамбовка” [Фасмер, III, 788].

Номен *поˈлоник* східнослов’янський.

Слово *ˈжорна* походить з псл. **žьrny* [ЕСУМ, II, 206].

‘Інструмент для нанесення рельєфного орнаменту’ передають лексемами *неˈро* (Ад, Пр, Тм), *ˈпензел’* (Ад, ВЖ, Пр), *ˈпензлик* (Впн, Кр), *р’іˈжок* (Ббн, МБ, Нв, См), *ˈп’іра* (Грш), *ˈп’ірачко* (Нв), *помаˈзок* (Дж, Мдж, Мн, Сп), *шˈч’іточка* (Зв, Лс, Мдж, Пл), *ˈк’істочка* (Крл, Тв), *р’іˈзец* (Тв), *ˈручка* (Уст), *ˈшило* (Крл, Тв).

Номен *неˈро* для описаної реалії перенесено з *перо* “знаряддя для писання чорнилом, тушшю”, що перенесено з *перо* (гусяче чи інше), яким писали.

Лексема *пе|ро* має значення “знаряддя у вигляді металевої пластинки для писання чорнилом, тушшю” [СУМ, VI, 330; Гр., III, 146], “широка металева дошка в плузі, за допомогою якої відвертається скиба” [ДЛАЗ, 182], “зелені стебла цибулі” [Корз., 183; СУМ, VI, 330], розм. “плавці риби або водяної тварини” [СУМ, VI, 330; Гр., III, 146]. У гончарстві позначає “щіточку з трьох-чотирьох курячих пір’їн, яка використовувалась для писання вузеньких ліній на глиняній посуді” [Вас., 183; Зар., 40; Гр., III, 146; Мт., 104; Шульг., 131].

Назва *|пензел’* для описаного значення відоме в українських говірках [Данч., 43; Зар., 82; Онишк., II, 47; Пош., II, 66]. Слово *|пензел’* в українській мові означає “прикріплений до ручки пучок щетини, волосу або шерсті, що використовується для нанесення фарби, клею на якусь поверхню” [СУМ, VI, 116], “щітку, якою білять стіни” [Гр., III, 106; Лис., 155].

Назва *р’і|жок* для описаної реалії поширена в сучасній українській літ. мові та говорах [СУМ, VIII, 560; Гр., IV, 21; Вас., 191; Зар., 39; Ін., 33; Лащ., 7; Пош., II, 70; Шульг., 133, 181; Шух., II, 263].

Номен *|п’ірачко* є демінутивом від *|п’іра* із стверділим приголосним [*р’*] > [*р*].

У слові *р’і|зец* відбито ствердіння кінцевого приголосного [*ц*].

Назва *|ручка* перенесена з літ. *ручка* “прилад для писання” [СУМ, VIII, 917].

‘Посуд для плавлення олива, перепалення свинцю’ позначають лексемами *ко|тел* (Гщ), *ба|н’ак* (МБ), *брет|ван* (См), *каза|нок* (Мдж), *по|суда* (Мн), а також описово-усталеним словосполученням *ве|лика ма|к’ітра* (Нв).

Назва *каза|нок* похідна від *ка|зан* (тур. *kazan,* крм.-тат. *казан*) [ЕСУМ, II, 340].

Сема ‘велика дерев’яна ложка для поливання посуду’ репрезентована лексемами *ва|решка* (Ад, Тв), *|ложка* (ВЖ, Гщ, Зв, Сп), *|лошка* (Лс), *опо|лоник* (Кмг, МБ, РЛ), *по|лоник* (Уст), *|хохл’а* (Кр), *рон|дел’ок* (Пл), *ква|чок* (Пр), *чер|пак* (Уст) й описово-усталеним словосполученням *дереў|йана |ложка* (Ббн, Крл).

Назва *ва|решка* зменш.-пест. до *ва|реха* (псл. **variti* “варити”) [ЕСУМ, I, 332].

Номен *рон|дел’ок* відомий в українських говірках; *рондиль* “каструля з довгою ручкою” [Корз., 209].

Лексема *ква|чик*, очевидно, пов'язана з дієсловами *квацяти, квацати* "розмазувати" (псл. **kvacati* – звуконаслідувальне утворення) [ЕСУМ, ІІ, 416].

Номен *чер|пак* перенесено з *ополоник* "черпак" [Лиз. ВЗУГЗ, 479].

'Коров'ячий ріг з гусячим пером на кінці для розписування посуду фарбами' позначають лексемами *р'і|жок* (Ббн, Крл, Нв, РЛ, См, Тв), *р'іг* (Лс, МБ), *пе|ро* (Кр, Пр), *|пензел'* (Пр).

'Перо, що вставляється в ріжок' називають *пе|ро* (Ад, ВЖ, Лс, Мн, РЛ), *п'і|ро* (Ад, Сп), *|пишчик* (Ббн, Крл, Тв), *на|корсток* (МБ).

Сема 'щіточка для орнаментування посуду' репрезентована лексемами *|пензел'* (Ад), *|пензлик* (Крл, Кр, Уст), *ш|ч'ітка* (Зв, Лс, Нв, Пр, РЛ, Тм, Уст), *ш|ч'іточка* (МБ), *пома|зок* (Мн, См).

'Інструмент для обмазування посуду (дьогтем, фарбами)' позначають лексемами *т|рапка* (Ад, Гщ), *пома|зок* (Мн, См), *ква|чок* (Пр), *ш|ч'іточка* (Тм).

Назва *ква|чок*, очевидно, пов'язана з дієсловами *квацяти, квацати* "розмазувати" (псл. **kvacati* – звуконаслідувальне утворення) [ЕСУМ, ІІ, 416].

'Інструмент у вигляді загостреного металевого або кістяного стержня з дерев'яною ручкою' передають лексемою *по|лоник* (Нв).

На позначення загальної назви 'дерев'яного знаряддя для розпису посуду тонкими лініями геометричного характеру' вживаються лексеми *ш|ч'іточка* (Нв), *| п'ірйачко* (Нв), *|пензел'* (Пр), *пе|ро* (Пр), *пома|зок* (См).

Для назви 'дерев'яного станка для розмелювання фарб' зафіксовано лексеми *круг* (Лс), *|жорна* (Мн, Нв, РЛ).

Лексема *|жорна* як гончарський термін відома в науковій літературі [Гр., І, 491; Вас., 183; Зар., 42; Mosz., І, 270; Пош., ІІ, 105; Шульг., 127; Шух., ІІ, 161, 264]. Назва *|жорна* в українській мові вживається здебільшого на означення "ручного млина, яким у домашніх умовах розмелюють зерно на борошно, крупу" [СУМ, ІІ, 544; Онишк., І, 255; ДЛАЗ, 246]. Слово *|жорна* походить з псл. **žьrny* [ЕСУМ, ІІ, 206].

‘Квачик, яким розписують посуд побілкою або червінкою’ позначають лексемами *ˈпензлик* (Крл, См), *квач* (Лс), *кваˈчок* (Пр), *р’іˈжок* (МБ), *шˈч’ітка* (Мн), *шˈч’іточка* (Тм), *помаˈзок* (Нв).

ЛСГ “Назви процесів обливки та декорації посуду”

‘Процес глазурування виробів’ позначають лексемами *поліˈвати* (Ад, Впн, ВЖ, РЛ, Тв), *розпиˈсати* (Ббн), *розˈписувати* (Крл), *мал’уˈвати* (Ббн, Дж, Зв, Лс, МБ, Мн, Пл, Пр, Тм, Уст), *розмаˈл’овувати* (Грш, Мн, См), *вимаˈл’овувати* (Пр), *намаˈл’овуван’а* (Кр), *облиˈвати* (Гщ), *глазуруˈвати* (КП), *запусˈкати* (Крл), *масˈтити* (Мдж).

Назви *поліˈвати, облиˈвати* похідні від *лити*, що пов’язане з псл. **liti* “лити, текти” [ЕСУМ, ІІІ, 247].

Лексеми *мал’уˈвати, розмаˈл’овувати, вимаˈл’овувати, намаˈл’овуван’а* (пор. літ. *малювати* “зображувати кого, що-небудь на площині олівцем, пером, фарбами” [СУМ, IV, 613]) запозичено з німецької, можливо, через польське посередництво; нім. *mallen* “малювати” [ЕСУМ, ІІІ, 373].

Лексеми *розпиˈсати, розˈписувати* для описаної реалії відомі в науковій літературі [Онишк., І, 105; Лащ., 27; Мт., 104; Шульг., 131-133; Шух., ІІ, 262, 265].

Слово *глазуруˈвати* для описаної реалії відоме в українській мові [СУМ, ІІ, 80; Гр., IV, 137; УНГ/ПР., 14]. Його пов’язують з нім. *glasieren* “надавати глянцю; вкривати поливою” [СІС, 172].

‘Процес нанесення декору на глиняні вироби’ передають лексемами *заˈл’апувати* (МБ), *мал’уˈвати* (МБ, Мн), *розмаˈл’овувати* (См), *ˈрозпис* (Тв).

Дериват *ˈрозпис* утворився від дієслівної основи *розпиˈса-ти* (усічення фіналі) і має загальне словотвірне значення “опредметнена дія”.

Репрезентантом семи ‘процес нарізування рубчика навколо бортика’ є лексема *наˈр’ізувати* (См), яка утворилася від основи дієслова *різа-ти* за допомогою префікса *на-* та суфікса *-ува-*.

Для назви ‘технічного прийому гончарів перший раз розписати побілкою’ вживається лексема *розмаˈл’овувати* (См).

На позначення загальної назви ‘технічного прийому гончарів розписувати посуд ріжком’ зафіксовано лексеми *р’іжку|вати* (Крл), *фл’андру|вати* (РЛ), *розма|л’овувати* (См), а також описово-усталене словосполучення *|розпис р’іж|ком* (Нв).

Слово *р’іжку|вати* утворено від *р’і|жок* “інструмент для нанесення рельєфного орнаменту”.

Номен *фл’андру|вати* – розписувати глиняні вироби, застосовуючи *фл’анд|р’іўку* “хвилясті смужки”. Лексему *фл’андру|вати* продовжує пол. *flandrowanie, flandrować „malować flandry“*, що з нім. *flatter* [SW, I, 750].

Сема ‘технічний прийом гончарів розписувати шпилькою’ репрезентована лексемами *грав’іру|ван’а* (Крл), *фл’анд|роўка* (Нв), *роз|писувати* (РЛ), *розма|л’овувати* (См).

Слово *грав’іру|ван’а* утворилося від дієслівної основи *гравірува-ти* за допомогою суфікса *-н'-* (в слові *грав’іру|ван’а*, на відміну від літературної мови, не відбувається подовження приголосних у суфіксі) і має загальне словотвірне значення “опредметнена дія”.

Дериват *нама|л’овуван’а* утворився від основи префіксального дієслова *нама|л’овува-ти* за допомогою суфікса *-н'-* (без подовження приголосних у суфіксі).

‘Процес опускання побілкою на коричневому фоні’ позначають лексемами *фл’анд|роўка* (Крл), *мал’у|вати* (МБ).

ЛСГ “Мотив орнаменту”

‘Різновид орнаменту – наріз навколо бортиків’ позначають лексемами *кри|вул’ки* (Крл), *об|водочка* (Нв), *|зубчики* (Пр).

Назва *кри|вул’ки* відома в українських говірках: *кривулька* “в орнаменті (вишивки, розпису посуди, вирізання з дерева чи металу тощо) зизгаз простий чи складений з кружечків тощо” [Вас., 184; Шух., I, 281; Гр., II, 304].

Лексема *об|водочка* – демінутив від *обводка.* Назва *об|водочка* відома в українських говірках: *обвідка* “ободок, камка (на візерунках)” [Гр., III, 4].

Сема ‘хвиляста лінія з цяточками’ передається лексемами *фл’анд|роўка* (Крл), *кри|вул’ка* (МБ, Пр), *кри|вул’ачка* (Нв), а також описово-усталеним словосполученням *сви|н’ача с|тежечка* (Нв).

Словосполучення *сви|н'ача с|тежечка* у метафоричній формі відображає особливості цього різновиду орнаменту.

Репрезентантом семи ‘узор, виконаний чорною фарбою’ є лексема *|черв'ін'* (См).

Сема ‘хвилясті смужки’ передається лексемами *кри|вул'ки* (МБ), *кри|вул'і* (Нв), *фл'анд|р'іўка* (См).

Сема ‘дво- або триколірні смужки на побілкованому фоні’ репрезентована лексемами *ша|р'іўка* (МБ), *|циндра* (См).

Назва *|циндра* в українській мові має значення: “окалина”, “легковажна людина; кокетлива пуста жінка” [СУМ, XI, 22], “великий свердел” [Лис., 227].

Репрезентантом семи ‘мотив рослинного орнаменту з листя’ є описово-усталене словосполучення *рос|лин:иї |розпис* (Нв).

‘Мотив геометричного орнаменту у вигляді смерічки’ позначають лексемою *| сосонка* (Нв).

Назва *|сосонка* як гончарський термін відома в науковій літературі: *|сосонка* (Жрд) “елемент орнаменту, що має форму ялинки” [Геп., 21], *|сосонка* (Ббн) “елемент орнаменту у вигляді дерева” [Спас., 214]. Крім описаних реалій, в українських говірках номеном *|сосонка* позначають “візерунок при вишиванні” [Гр., IV, 170].

‘Мотив геометричного орнаменту, хвилясті лінії’ передають лексемою *кри| вул'ки* (МБ).

Сема ‘мотив геометричного орнаменту, крапки’ виявляється лексемами *п'ід| гонтра* (МБ), *|зори* (Нв).

Репрезентантом семи ‘мотив геометричного орнаменту, триколірні, злегка розтягнуті смужки’ є лексема *ко|сирочка* (Нв).

Назва *ко|сирочка* відома в літературі як гончарський термін: *ко|сичка* (Жрд) “елемент орнаменту, подібний до пера, що закручується у качура на хвості” [Геп., 21], мн. *ко|сиц'і* (Ббн) “елемент орнаменту, що складається з округлих ліній” [Сп., 214]. Крім описаних значень, *ко|сиц'а* означає “вид вишивки” [Гр., II, 290].

Сема ‘мотив геометричного орнаменту, зігнутої лінії’ репрезентована лексемою *п|йавочка* (Нв).

На позначення ‘мотиву орнаменту’ зафіксовано описово-усталене словосполучення *|курач’і |лапки* (Нв).

Номен *|курач’і |лапки* утворився за моделлю “назва частини тіла” > “назва мотиву орнаменту”. У словоформі відбулося ствердіння приголосного [*р*].

Репрезентантом семи ‘мотив орнаменту, кругла квітка з великою кількістю листочків’ є описово-усталене словосполучення *ко|т’ача |лапа* (Нв).

Номен *ко|т’ача |лапа* утворився за тим же типом, що й словосполучення *| курач’і |лапки*, і має ту ж мотивацію.

‘Мотив орнаменту, дві криві лінії, що переплітаються’ позначають лексемою *в|йуник* (Нв).

Для позначення семи ‘рисовані або фляндровані риски’ вживається лексема *фл’анд|роўка* (Нв).

Назва *фл’анд|роўка* відома як гончарський термін: *фл’анд|р’іўка* “орнамент, виконаний на білому тлі в рябому, жовто-цеглястому та зеленому кольорах” [Лащ. М., 125].

‘Орнамент у вигляді ягідок’ передають лексемою *|йаг’ідка* (Нв).

Назва *|йаг’ідка* утворилася за моделлю “назва рослини” > “назва мотиву орнаменту”.

‘Елемент орнаменту, круглі плями’ позначають описово-усталеним словосполученням *|п’іўн’ачиї х|востик* (Нв).

Номен *|п’іўн’ачиї х|востик* постав за моделлю “назва частини тіла” > “назва мотиву орнаменту”.

Лексемою *закруц|вохи* передаються семи ‘орнамент, виписаний на лінійному концентричному фоні білого кольору’ (Трк) і ‘мотив орнаменту: дрібні стручки, листки тощо’ (Кбл) [Прус., 74].

Репрезентантом семи ‘оздоблення зі смужок кількох кольорів’ є лексема *коло| сок* (Жрд), [Геп., 23].

Номен *коло|сок* постав за моделлю “стебло рослини” > “назва мотиву орнаменту”. Назва *коло|сок* відома в українських говірках із значенням “вид орнаменту у вигляді колоса” [Шух., І, 303; Гр., ІІ, 272].

‘Елемент орнаменту, що за формою наближається до розрізу якоїсь квітки, тюльпана тощо’ позначають лексемою *|вилоги* (Жрд, Ббн) [Спас., 214; Геп., 23].

Назва *|вилоги* відома в українських говірках: одн. *вилога* “вид отвору спереду на грудях в кафтані” [Гр., І, 168].

На позначення загальної назви ‘декількох закрутів, об’єднаних в центрі, з загальним рухом в одному напрямі’ вживається лексема *па|вук* (Жрд) [Геп., 15].

Номен *па|вук* постав за моделлю “назва комахи” > “назва мотиву орнаменту” і в метафоричній формі відображає особливості орнаменту, що асоціюється зі складним візерунком павутиння.

Сема ‘спущені з рожка капки одного або частіше двох кольорів, що чергуються між собою’ репрезентована лексемою *спускаў|ки* (Жрд) [Геп., 23].

‘Елемент орнаменту з трьох крапок різного кольору’ передається лексемою *к|в’ітка* (Жрд) [Геп., 22].

Назва *к|в’ітка* постала за моделлю “назва рослини” > “назва мотиву орнаменту”.

Репрезентантом семи ‘елемент орнаменту з двох листків’ є описово-усталене словосполучення *|зайач’і |вуха* (Жрд) [Геп., 22].

Номен *|зайач’і |вуха* постав за моделлю “назва частини тіла” > “назва мотиву орнаменту”.

‘Орнамент, утворений за допомогою крапок – маленьких чи великих кружків’ позначають лексемою *|капанка* (См) [Лащ. М., 125].

Лексема *|капанка* – похідна від основи *капан-иї* (*капаний* “вишитий багатьма вишивками у вигляді розетки”) [Гр., ІІ, 216] за допомогою суфікса *-к-а* і має загальне словотвірне значення “носій ознаки”.

Для назви ‘елементу орнаменту з двох, трьох, чотирьох і п’яти листків однакової форми’ вживається лексема *бар|в’інок* (Жрд) [Геп., 22].

Номен *бар|в'інок* відомий в українських говірках зі значенням "вид орнаменту на писанці" [Гр., І, 29]. Лексема *бар|в'інок* постала за моделлю "назва рослини" > "назва мотиву орнаменту".

Більшість назв ТГЛ на позначення процесів випалювання гончарських виробів відома в сучасній українській літературній мові та говірках.

Семантика певної частини лексем виявляє варіювання. Номени *ан|гоб, кам'і|нец', моло|ток, с|подак, |ручка, |пензел', |пишчик* можуть належати до різних ТГЛ. Так, назви *ан|гоб, моло|ток* виступають у ТГЛ на позначення назв підготовки глини і ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів і репрезентують ще таку семантику: *ан|гоб* 'жирна біла глина' (Ббн, Нв), *моло|ток* 'інструмент, яким збивали пласти глини' (Зв). Лексеми *с|подак*, *|пензел'* можуть належати до ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів і ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів і мають ще такі значення: *с|подак* 'нижня частина гончарного круга' (Зм), *|пензел'* 'інструмент, яким зрізують посуд з гончарного круга' (Гщ). Слово *|пишчик* виступає у ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів і ТГЛ на позначення глиняних виробів і виявляє ще семантику: 'дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист' (Крл, Кр, Уст). Номен *кам'і|нец'* уходить до ТГЛ на позначення назв підготовки глини, ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів, ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів і ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів і репрезентує ще такі значення: 'стороння домішка, що трапляється в глині' (Тв), 'спеціальне гончарське знаряддя для обточування стінок посуду' (Сп), 'предмет, яким терли напівсухі гончарські вироби перед випалюванням' (Сп, Тв). Лексема *|ручка* виступає у ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів, ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів, ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів та ТГЛ на позначення глиняних виробів і має ще таку семантику: 'предмет, на який спирався гончарний круг' (Гщ), 'дерев'яна дощечка, за допомогою якої гончарний круг прикріплювався до лави' (Ад, ДЖ, Крщ, Пр), 'палиця, за допомогою якої обертають камінь в жорнах' (Ад, Сп), 'ручка у глиняній посудині' (Сп).

Багато лексем є давніми спільнослов'янськими назвами, успадкованими з праслов'янської мови: *ст'ік|ло, |черв'ін', к|раска, |зелен', ру|да, с|подак, |жорна, сту|па, поли|вати.*

Запозиченнями з німецької мови є назви: *гла|зур, глазуру|вати, мал'у|вати, |пензел'*; з готської – *кот'о|лок, ко|тел*; з латинської через польське посередництво – *|охра*; з французької – *ан|гоб*; з турецької – *каза|нок*; з польської – *рон|дел'ок*; з китайської – *као|л'ін.*

Найбільшу групу на словотвірному рівні становлять прості назви, утворені шляхом суфіксації. Найпродуктивнішим виявився суфікс *-ок-* (*кот'о|лок, моло|ток, р'і|жок, каза|нок, ква|чок, о|садок*). Менш продуктивними є суфікси: *-ец'-* (*кам'і|нец'*), *-к-а* (*ко|ц'убка, |капанка*), *-ик-* (*к|вачик, |пензлик*).

Найчастіше семантичній деривації в межах зазначеної тематичної групи підлягають назви рослин та їх частин, до яких мислення діалектоносіїв уподібнює мотиви орнаменту: *бар|в'інок* 'елемент орнаменту з двох, трьох, чотирьох і п'яти листків однакової форми', *к|в'ітка* 'елемент орнаменту з трьох крапок різного кольору', *коло|сок* 'оздоблення з смужок кількох кольорів', *|йаг'ідка* 'орнамент у вигляді ягідок'; назви комах: *па|вук* 'декілька закрутів, об'єднаних в центрі, з загальним рухом в одному напрямі'.

Серед номенів-словосполучень, що постали внаслідок метафоричного перенесення лексеми з реалії на реалію, виділяються назви, що відбивають зовнішню подібність мотиву орнаменту до анатомічної частини тварини: *|зайач'і |вуха* 'елемент орнаменту з двох листків', *|п'іўн'ачиї х|востик* 'елемент орнаменту, круглі плями', *ко|т'ача |лапа* 'мотив орнаменту, кругла квітка з великою кількістю листочків', *|курач'і |лапки* 'мотив орнаменту у вигляді курячих лапок'; назви стежки, що прокладають тварини: *сви|н'ача с|тежечка* 'хвиляста лінія з цяточками'.

1.6. ТГЛ на позначення глиняних виробів

Назви ТГЛ на позначення глиняних виробів є головними у гончарській лексиці, на відміну від інших ТГЛ, і саме вони складають власне гончарські терміни. На підставі ознак денотатів, що вказують на форму, призначення у побуті, спосіб

виготовлення, літраж, використання у ритуалах, характер поливи та наявність оздоблення виділено такі ЛСГ: 1) назви посудин за формою; 2) назви посудин за призначенням у побуті; 3) назви посудин за місткістю; 4) назви посудин за літражем; 5) назви посудин за способом виготовлення; 6) назви посудин для здійснення різноманітних обрядів; 7)вироби, пов'язані з випалюванням; 8) назви фігурних виробів з глини; 9) назви глиняних іграшок; 10) назви частин та деталей глиняних виробів.

Такий поділ є певною мірою умовним, бо деякі назви можна віднести не до одної, а до кількох ЛСГ.

ЛСГ "Назви посудин за формою"

'Два спарені між собою перемичкою горщики' позначають лексемами *близ|н'ата* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Кр, Крщ, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, Рхн, См, Ст, Тм, Устя), *близ|н'атка* (Ад, Зм, Кмг, См), *близн'у|ки* (Впн, РЛ), *дв'ій|н'ата* (Крл, Тв), *Vв'і|н'ата* (Кп, См, Уст), *гор|н'атка* (Сп).

Номени *близ|н'ата, близ|н'атка, близн'у|ки* для описаного значення широко відомі в говорах української мови [Гол., 367; Дз. СНП, 39; Моск., 17; Мт., 49; Крв., 125; Шульг., 145]. Ці назви постали внаслідок анатомічного перенесення та вторинної номінації (пор. літ. *близ|н'ата* "діти, що одночасно народилися в однієї матері") [СУМ, І, 197].

Назви *дв'ій|н'ата, Vв'і|н'ата* для описаної реалії відомі в українських говірках: *дв'ій|н'ата* [Крв., 125; Пош., ІІ, 130], *Vви|н'ата, Vв'і|н'ета* [Онишк., І, 211].

'Три докупи зліплені горщики' передають лексемами *близ|н'ата* (Ад, Лс, МБ, Мн, Ст), *трой|н'ата* (ВЖ, Тв), *тр'ій|н'ата* (Крл), *трой|н'атка* (Кр).

Сема 'четверо з'єднаних горнят для носіння їжі в поле' мають номінацію *близ|н'ата* (Ад, Лс, МБ, Мн), *близн'у|ки* (ВЖ, Мн), *четвер|н'ата* (Тв), *чет|в'ірн'і близ|н'ата* (Нв).

На позначення загальної назви 'квіткового горщика' вживаються лексеми *ва|зон* (Бар, Впн, Грш, Дж, Кмг, См), *ла|зон* (Ад, Пр), *п'ідва|зоник* (Ббн, Крл, Мдж, Нв),

п'ідва|зон'ік (Крщ, МБ), *ва|зоник* (ВЖ, Пл, Ст), *|ваза* (Гщ, Мн), *|вазочка* (Ббн), *ва|зонка* (Зм), *ва|зонок* (Кр, Тв), *|ринка* (Пр, См, Сп), *|риночка* (Дж, Зв, Зм), *цв'і|точник* (РЛ), *цв'і|точн'ік* (Кп, Лс), *фл'а|кон* (Уст).

Назва *ва|зон* є запозиченням з польської або російської мови [ЕСУМ, І, 320].

Слово *|ваза* запозичено через російську або польську мову з французької або німецької [ЕСУМ, І, 319]; назва *|ринка* походить з псл. **krina* [ЕСУМ, ІІІ, 93].

Номени *цв'і|точник, цв'і|точн'ік* пов'язані з псл. **kve-tъ / cve-tъ* < *kvoitъ*, (чергування голосних *kvisti / cvisti* < *kveit-tei*) [ЕСУМ, ІІ, 418; Фасмер, IV, 292].

Слово *фл'а|кон* є запозиченням з французької мови; *flacon* від **flascone*, що з ср.-лат. *flasca, flasco* "пляшка" [Фасмер, IV, 198].

Для 'глека без вушка для молока' зафіксовано лексеми *гла|душчик* (Ад, Бар, Гс, Зв, Зм, Кмг, Крл, Крщ, Знк, Мн, Пл, Пр, Сл), *г|лечик* (Ббн, Бар, МБ, Нв, Стн, Устя), *с|лойік* (ВЖ, См), *глек* (Грш, Лс), *гор|н'атко* (Кр), *к|ринка* (Мдж), *гор|шок* (РЛ), *гла|дун* (Уст) та описово-усталене словосполучення *по|ливана |бан'ка* (Кп).

Лексема *гла|душчик* відома в українських говірках [Гр., І, 287; Желех., І, 143; Онишк., І, 173; Моск., 24; МСБГ, І, 87; Мт., 49].

Номен *гла|дун* зі значенням "посудина для молока" фіксують джерела [МСБГ, І, 87; Желех., І, 143].

Назви *гла|душчик, гла|дун* – результат зближення з основою *глади-ти* псл. основи **laty* чи *latъ* на позначення глиняного посуду [ЕСУМ, І, 519].

Номен *глек* є загальновідомим в літературній мові та українських говірках [СУМ, ІІ, 81; Гр., І, 288; Желех., І, 143; Лис., 55, 250; Б.-Нос., 99; Крв., 119; Гол., 478].

Назви *г|лечик, глек* походять з псл. **gъlъkъ, *gъlecь*, які, очевидно, є початково зменшувальними формами від не збереженого псл. **gъlъ* < індоєв. **gulos* "глек, кругла посудина для води та молока" [ЕСУМ, І, 522].

Номен *с|лойік* запозичений з польських форм *sloj, slojik* "скляна банка" [Трубч., 257]; *к|ринка* ← псл. **krina* [ЕСУМ, ІІІ, 93]; *гор|шок* ← псл. **gъrnъ* "піч", **gъnьsčьkъ* "посудина з глини, яка випалена в горні" [ЕСУМ, І, 574]; назва *|бан'ка*, очевидно, пов'язана з іменником *баня* [ЕСУМ, І, 134; 136].

Для позначення кувшина з ручкою зафіксовано лексеми *ку|ш'ін* (Ад, Кмг, Лс, Мн, Пр), *куў|ш'ін* (Грш, Зм, Кп, МБ), *куў|шин* (Стн), *ку|шин* (Зв, РЛ), *гла|душчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Крл, Нв, См), *г|лечик* (Впн, Крщ), *|бан'ка* (Дж), *кух|л'а* (Мдж, Ст), *|коўшик* (См), *з|банок* (Уст).

Назви *ку|ш'ін, куў|ш'ін, куў|шин, ку|шин* мотивуються словом *ківш* [ЕСУМ, ІІ, 443].

Номен *|коўшик*, похідний від *к'іўш*, є запозиченням з литовської мови; лит. *kaušas* "ополоник, ківш, велика ложка; череп; черепашка слимака" [ЕСУМ, ІІ, 443].

Лексема *з|банок* похідна від *збан*, є запозиченням з польської мови; пол. *dzban* [*zban*] вважається мазурським діалектним варіантом давнішої форми *czban*, яка відповідає українському *джбан* [ЕСУМ, ІІ, 55].

Сема 'миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, промивання чого-небудь' має номінацію *друш|л'ак* (Ббн, Впн, Грш, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст, Чб), *дриш|л'ак* (Ад, Пр), *друшл'а|чок* (ВЖ), *ц'і|дилко* (Лс, Мн).

Назви *друш|л'ак, друшл'а|чок, дриш|л'ак* є запозиченнями з німецької мови через польське посередництво; нім. *Durchschlag* "пробійник, решето; друшляк", що пов'язане з дієсловом *durchschlagen* "пробивати, пропускати" [ЕСУМ, ІІ, 136].

Номен *дриш|л'ак* – це фонетичний варіант видозміни назви *друш|л'ак*. П.Лизанець вважає, що форма *дриш|л'ак* могла виникнути під впливом слц. *dršl'ak, drišl'ak*, з якого складотворчий [*р*] на українському діалектному ґрунті дало [*ри*] [Лиз. ВЗУГЗ, 480].

Для назви 'мілкої тарілки' зафіксовано лексеми *та|р'ілочка* (Грш, Кр), *та|р'ілка* (Бар, См, Тв, Уст), *по|лумисок* (Дж, МБ, Мн, Пр), а також описово-усталені словосполучення *ма|ла та|р'ілка* (ВЖ), *м'іл|ка та|р'ілка* (Крщ, Лс), *плит|ка та|р'ілка* (Тв).

Номен *по|лумисок* є загальновідомим в сучасній українській літ. мові та говорах [СУМ, VII, 101; Гр., ІІІ, 289; Крв., 122; Данч., 113; Щульг., 145]. Префіксоїд *полу-* сягає псл. **polъ* < **polu* "половина", що відповідає українському *пів* [Фасмер, ІІІ, 306; Цыг. ЭСРЯ, 315].

Велика тарілка репрезентована лексемами ˡ*миска* (Грш, Пр), ˡ*мисочка* (Кр), *таˡр'іл'* (Тв) та словосполученнями *веˡлика таˡр'ілка* (ВЖ, Крщ, Лс), *веˡликий поˡлумисок* (МБ, Мн).

Назва ˡ*миска* – зменшена форма від *миса* > *мис-ък-а*; ˡ*миска* – запозичення через польське посередництво з народнолатинської мови [ЕСУМ, ІІІ, 465].

На позначення загальної назви 'тикви' у досліджуваних говірках вживається лексема ˡ*тиква* (МБ), що є загальновідомою в сучасній українській літ. мові та говірках [СУМ, Х, 112; Гр., IV, 260; Ін., 11; Данч., 112]. На думку деяких мовознавців, відбулося зближення лексеми ˡ*тиква* з гр. *διχοσ* "огірок". Щоправда, передбачається і часткове запозичення з якоїсь європейської мови. Поширеним є погляд про зближення слов'янських назв з лит. *tukti* "жиріти" [Фасмер, IV, 130-131].

Для назви 'глиняної посудини з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)' зафіксовано лексеми ˡ*бан'ка* (Ад, Ббн, Гщ, Кмг, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм), ˡ*баночка* (Впн), *сˡлойік* (ВЖ), *зˡбаночок* (Зм), *зба*ˡ*нок* (Крл, Кр), *зˡбанок* (Мн, Сп, Уст), *гˡлечик* (Лс), *куўˡш'ін* (См), *коˡноўка* (Тв).

Номен ˡ*бан'ка* для описаного посуду є загальновідомим в українській літ. мові та говірках [СУМ, І, 102; Дз. СНП, 39; Лис., 29; МСБГ, І, 17; Мт., 52].

Назви *зˡбаночок, зˡбанок, зба*ˡ*нок* – похідні від *збан*, що є запозиченням з польської мови; пол. *dzban, zban* [ЕСУМ, ІІ, 55].

На думку дослідників, номен *куўˡшин* можна вивести з незасвідченої твірної форми лит. *kausinas* "великий коряк", до якого зводиться укр. *ківш* [ЕСУМ, ІІІ, 122].

Номен *коˡноўка* сягає стсл. *конобъ,* що запозичений з німецької мови, можливо, через польське посередництво; найвірогідніше це слово походить з двн. *channa /* нвн. *kanne* "глек" з огляду на кореневий голосний [*о*], який відповідає давньому германському [*а*], і звукосполучення [*ev*] [ЕСУМ, ІІ, 447].

На позначення загальної назви 'посудини у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле' засвідчено лексеми *зˡбанок* (Ад, ВЖ), *зˡбаночок* (Зм), ˡ*бан'ка* (Грш, Дж, Ст), *баˡрилка* (Кр, Лс), *баˡрило* (МБ), *боˡчонок* (Пл), ˡ*бочечка* (См), *куˡш'ін* (Пр), *каˡдушка* (Сп).

Слово *ба|рило* запозичено через польське посередництво з італійської мови або середньолатинської; італ. *barile* “бочонок” походить від ср.-лат. *barilo, barilus* “тс.” [ЕСУМ, І, 143].

Назва *бо|чонок* є похідним від *|бочка*. На думку дослідників, первинна слов’янська основа на *-и-*: *бъсі, виса* є запозиченням з д.-укр. *бъча* [Фасмер, І, 202].

Велику чарку на високій ніжці у говірках називають *к|варта* (Ад), *куф|л’а* (Ад), *|чаша* (Ббн, Нв), *|чашка* (Пр), *|чарка* (Крщ, РЛ), *|чарочка* (Мн), *|кел’ух* (Кп), *ке|л’ішок* (Лс, Мн), *|келих* (См, Тв), *ф’іл’і|жанка* (Сп), *кух|л’атко* (Ст).

Слово *к|варта* є запозиченням через польське посередництво з латинської мови; лат. *guārta* “четверта частина, чверть” [ЕСУМ, ІІ, 414].

Назва *к|ружка* походить з нім. *krug* “кувшин” чи свн. *kruse* [Трубч., 302].

Назви *|чаша, |чашка* сягають псл. **čaša*, що споріднене з дпрус. *kiosi* “кубок” (причому, дпрус. назва не могла бути запозичена з слов’янської мови) і балт. *kiose* чи *kiase.* С.Младенов пов’язує праслов’янську форму з лит. *kaisas* “череп”, приймаючи довгий дифтонг *keus* – [Фасмер, IV, 320].

Номени *|келих, ке|л’ішок* є запозиченнями з польської мови; пол. *kielich* походить від двн. *chelih* “келих”, яке зводиться до лат. *calix* [ЕСУМ, ІІ, 411]; *|чарка, |чарочка* – запозичення з рос. мови [Фасмер, IV, 316].

Лексема *|кел’ух* як гончарський термін відома в бойківських говірках із значенням “живіт глечика” [Онишк., 321].

Сема ‘велика череп’яна миска’ має номінацію *д’і|жа* (Ад), *|миска* (Грш, Зв, Крщ, Кп, Пр), *по|лумисок* (Мн), *пойе|динок* (РЛ), *анде|ла* (Ст), *ве|лика |миска* (ВЖ, См), *здо|рова |миска* (МБ), *ве|лика ма|к’ітра* (Лс, Тм).

Назва *д’і|жа* відома, наприклад, в літературній мові із значенням “низька широка дерев’яна діжка, в якій готують тісто на хліб” [СУМ, ІІ, 301] і походить з псл. **děža* < **děz-iā* “діжа” [ЕСУМ, ІІ, 88].

Лексема *ма|к’ітра* – складне утворення з основ слів *мак* і *терти (тру)*; численні фонетичні варіанти зумовлені деетимологізацією складного слова, припущення про запозичення з грецької мови позбавлене достатніх підстав [ЕСУМ, ІІІ, 386].

Для позначення посуду, що нагадує глиняну миску, яка розширюється вгору і в якій смажили їжу, зафіксовано лексеми *мама|лижник* (Ад), *тох|мач* (Ад), *|ринка* (ВЖ, Кмг, Мдж, Пр), *па|тел'н'а* (Кп, Мн).

Назва *мама|лижник* поширена в українських говірках із значенням "горщик, у якому варять мамалигу" [МСБГ, V, 54].

Номен *|ринка* для описаної реалії є загальновідомим в українській мові [СУМ, VIII, 536; Гр., IV, 17; Крв., 124; Мог., 65; Дорош., 117; Шульг., 149]. Крім описаного значення, лексема *|ринка* в говорах української мови ще означає "низеньку каструльку" [Онишк., II, 174], "глиняну каструльку на молоко, варення" [Дорош., 117], "високу глиняну миску для випікання бабок" [Желех., II, 803].

На позначення великої посудини з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки) зафіксовано лексеми *з|банок* (Ад, Крл, Мн), *зба|нок* (Кр), *с|лойік* (ВЖ), *|бан'ка* (Грш, Зм, Кмг, Крщ, Пр, Тм), *глек* (Дж, Пл), *ба|рилочка* (Зм), *ба|рило* (МБ), *куў|ш'ін* (Зм, См, Сп), *г|лечик* (Кп, Лс), *ку|шин* (РЛ), *ко|ноўка* (Тв), *гра|ф'ін* (Уст).

Лексема *гра|ф'ін* – запозичення з російської мови; рос. *графин*, ст. *карафин* походить від франц. *carafine* (чи пов'язаного з ним нім. ст. *Karaffine*), яке зводиться до італ. *caraffina* [ЕСУМ, I, 587].

На позначення глибокої миски по обидві сторони для миття посуду зафіксовано лексеми *ма|к'ітра* (Ад, Впн, Кр, Кп, Пр, См, Тм, Уст), *|миска* (Грш, Зв, Зм, Кмг, Кп, Лс, РЛ, Ст), *ло|хан'а* (Дж), *по|мийниц'а* (Мн), *|мийниц'а* (Пл), *|метниц'а* (Тв), а також словосполучення *по|моїна |миска* (Вж), *ве|лика |миска* (Гщ), *гл'і|бока | миска* (МБ).

Назва *ло|хан'а*, можливо, є запозиченням з гр. *Λεχανρ* "миска, таз" [Фасмер, II, 524].

Лексема *по|мийниц'а* відома, наприклад, в літературній мові із значенням "кругла чи довгаста посудина для зливання помиїв" [СУМ, VII, 118].

Для циліндричної посудини для рідин та сипучих продуктів зафіксовано лексеми *с|лойік* (Ад, Мдж), *|миска* (Грш, Ст), *|бан'ка* (Сп).

Сема ‘опуклої форми та середньої висоти посудина без ручок для води чи зберігання горілки’ репрезентована лексемами *з|банок* (Ад), *|бочка* (Ббн), *|бан’ка* (Впн, Кмг), *ба|рилочка* (Зм), *ба|н’ак* (Мн), *гор|нец* (Мн), *с|лойік* (Пр), *куў|ш’ін* (См).

Номен *ба|н’ак*, очевидно, утворився за аналогією до розм. *баняк* “чавунний горщик; казан” [СУМ, І, 102].

Лексема *гор|нец* пов’язана з псл. основою ***gъrnъ*** “піч”, ***gъnьsčьkъ*** “посудина з глини, яка випалена в горні” [СУМ, І, 574].

На позначення загальної назви високої глиняної посудини (2 л), злегка розширеної у нижній частині, вживаються лексеми *з|банок* (Ад), *мама|лижник* (См), *|ваза* (Сп).

Невеликий кухоль з увігнутими стінками й ручкою позначають лексемами *|бан’ка* (МБ), *з|банок* (Мн), *|кухол’* (См).

Номен *|кухол’* для описаної реалії відзначений в українських говірках [Гр., ІІ, 334; Б.-Нос., 202; Зар., 89; Крв., 124; Пош., ІІ, 136] і запозичений, можливо, через польське посередництво з свн. *küfel* “мала бочка”, нвн. *kufel, kuiffel* “посудина для пиття, кухоль”, що є зменшеними формами від свн. *kuofe* > *kufe* “бочка, діжка” [ЕСУМ, ІІІ, 165].

Глиняний глечик для молока, на шийці якого написаний маленький хрестик, передають лексемою *гор|нец* (Мн).

Сема ‘глиняна пательня’ репрезентована лексемами *па|тел’н’а* (Ад, ВЖ, Зв, Крл, Кр, Кп, Мн, Пл, Пр, РЛ), *|чара* (Ббн), *шкво|р’інчик* (Грш), *|ринка* (Дж), *ронд|лик* (См).

Назва *|чара* є запозиченням з російської мови [Фасмер, IV, 316]; *па|тел’н’а* – запозичення з польської мови; пол. *patelnia* “сковорода” [ЕСУМ, IV, 313].

Для глиняної вузькогорлої посудини з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв зафіксовано лексеми *|банка* (Ад), *з|банок* (Ад), *з|баночок* (Сп), *|бан’очка* (Крщ), *ба|рилочка* (Зм), *|бан’ка* (Пр, РЛ, Ст), *гор|нец* (Мн), *куў|ш’ін* (См).

Маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв називається *к'ружечка* (Впн), *к'ружка* (Ад), *ке'л'ішок* (ВЖ, Зм, Мн, См), *'келих* (Тв), *'чашечка* (Зм), *'чашка* (Пр), *'чарка* (РЛ), *ф'іл'і'жанка* (Сп).

Номен *ке'л'ішок* – демінутивний дериват < *'келих*.

Горщик з діркою, утвореною внаслідок відпадання камінчика, що знаходиться в глині, з якої виготовлено посуд, у говірках називають *пок'реїник* (Ад), *'горшчик* (Ббн), *гор'шок* (Кр), а також *брач'ний 'горшчик* (Мдж), *'порчена по'суда* (Мн), *брач'ний гор'нец* (См, Сп), *брач'ний гор'шок* (См).

Назву *по'суда* пов'язують з *сосуд, судно* (корінь *суд*-) [Фасмер, III, 342].

Прикметниковий дериват *брач'ний* – відіменникове утворення: *брак* "продукція або товар низької якості" [СУМ, I, 226; Гр., I, 92].

'Персневидний посуд для зберігання рідини' передають лексемами *'бан'ка* (Ад), *'банка* (ВЖ, Пр), *з'банок* (Ад, Зм), *ба'н'ак* (Мн), *с'лойік* (Пр), *куў'ш'ін* (См), *гла'душчик* (Сп), *гор'шок* (Сп), *'кухол'* (Сп).

Сема 'миска із зігнутими краями' репрезентована лексемами *ма'к'ітра* (Ад, ВЖ, Кп), *по'лумисок* (Ббн, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Тм, РЛ, Уст, Бар), *кри'вак* (Грш), *х'л'ебниц'а* (Пл), *'миска* (Пр), *коло'байка* (См).

Лексема *х'л'ебниц'а* відома в українській мові, пор.літ. *хлібниця* "тарілка або кошик для хліба та хлібних виробів" [СУМ, XI, 80].

Горщик, подібний до чавунного, у говірках називають *мама'лижник* (Ад, См), *мама'лижничок* (Впн), *ґар'нушок* (Впн), *'горшчик* (ВЖ, Грш, Крщ), *ка'зан* (Дж, Мн), *каза'нец* (Зм), *каза'нок* (Нв, Сп).

У лексемі *каза'нец* відбулося ствердіння кінцевого приголосного [*ц'*].

Назва *ка'зан* – тюркізм; тур. *kazan*, крм.-тат. *казан* [ЕСУМ, II, 340].

Сема 'миска з триколірними смужками на побілкованому фоні' передається лексемою *'миска* (Мн) та описово-усталеним словосполученням *фл'анд'рована 'миска* (См).

Ад'єктив *фл'анд'рована* – віддієслівний дериват: *фл'андро'вати* "хвилясті смужки".

На позначення загальної назви ‘миски з хвилястими берегами’ вживаються лексеми *п’ід|гонтра* (МБ), *ма|к’ітра* (Пр), а також описово-усталене словосполучення *фл’анд|рована |миска* (См).

‘Форма для випікання булок’ називається *|форма* (Грш), *|ринка* (Мн, Ст). Слово *|форма* для описаної реалії відоме в українській мові [СУМ, Х, 618; Гр., IV, 394; Желех., ІІ, 1029]; походить з лат. *forma* “зовнішній вигляд, обрис предмета” [CIC, 717].

Глиняні форми для випікання паски позначають лексемами *тох|мач* (Ад), *| ринка* (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Пл, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм), *|риночка* (Впн), *баб|ник* (См).

Номен *баб|ник* поширений в українських говірках [Гр., І, 15; Желех., І, 8; МСБГ, І, 12; Мт., 47] і мотивується словом *ба́ба* “рід печива з пшеничного борошна, паска” [СУМ, І, 75]. Лексема *баб|ник* пов’язана з псл. **bab-* “надуватися, розбухати, бути кулястим” [ЕСУМ, І, 103].

ЛСГ “Назви посудини за призначенням у побуті”

Для позначення всього гончарського посуду (загальна назва) зафіксовано лексеми *|начин’а* (Ад, Ббн, Грш, Крл, Кр, Крщ, Кп, МБ, Мн, Нв, РЛ, См, Тв), *по|суда* (Ад, Впн, Дж, Зв, Кмг, Мдж, Пр, РЛ, См, Ст, Тв, Уст), а також словосполучення *ган| чарска по|суда* (ВЖ), *гон|чарска по|суда* (Зм).

Лексема *|начин’а* для описаного значення є загальновідомою в українській мові [СУМ, V, 235; Гр., ІІ, 533; Желех., І, 500; Онишк., І, 480; Моск., 52] і походить від давнього *чинъ, чинити* “те, чим чинять, роблять щось” [Дз. УЗЛП, 93].

Для розрізнення чи виділення до слова *по|суда* додають ще прикметники *ган| чарска, гон|чарска.*

Сему ‘горщик для приготування кулеші’ передають словами *мама|лижник* (Ад, Мн, Пр, См), *|горшчик* (Впн, ВЖ, Грш, ДЖ, Лс, МБ, Мдж, Пл, РЛ, Зм, Тм), *гор| н’а* (Зв, Мдж), *гор|нец* (Крл, Кр, Сп), *гор|шок* (Ст), *кул’і|шарник* (Кр) та описово-усталеним словосполученням *ма|лиї гор|нец* (Кп).

Назва *гор|н’а* в описаному значенні широко відома в сучасній літературній мові та українських говірках [СУМ, ІІ, 134; Гол., 486; МСБГ, І, 92; Шульг., 145],

крім описаного, має такі значення: “глечик” [ДЛАЗ, 66], “загальна назва на позначення будь-якого кухля” [Лиз. ВЗУГЗ, 488], “ізоляційні стаканчики на електричних стовпах” [Лиз. УУМК, 190], “глечик”, “кухоль, чашка” [МСБГ, І, 92].

Номен *кул’і|шарник* для описаної реалії поширений в українській мові зі значенням “великий кулешінник – горщик, у якому варять кулешу” [Гр., ІІ, 322].

На позначення горщика для дьогтю вживаються лексеми *маз|ниц’а* (Грш, Мн), *|горшчик* (Лс).

Назва *|горшчик* для описаної реалії є загальновідомою в українській мові [Гр., ІІ, 397]; крім описаного, ще означає “презирливе прізвисько чоловіка”, “червону велику шапку з сукняним дном” [Гр., ІІ, 397].

Слово *маз|ниц’а* пов’язують з *мазати*: псл. *mazati,* індоєв. *mag* – “місити, обмазувати” [ЕСУМ, ІІІ, 358].

‘Горщик з вушком для відправлення природних потреб’ позначають лексемами *|горшчик* (Зм, Кмг, РЛ, Ст, Уст), *гор|шок* (Пл), *гор|наг* (Мдж), *вур|наг* (Тв).

Горщик, у якому варять борщ, передають лексемами *гор|н’а* (Ад, Зв, Кмг), *|горшчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Бар, Кмг, Крщ, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Тм, Чб), *гор|нец* (Крл, Кп, Мн, Пр, См, Сп, Уст), *гор|шок* (Ст), *бан’а|чок* (Кр).

Миска середньої величини для салату має назву *са|латниц’а* (Ббн, Кмг, Лс, МБ, Мн, Нв, Пл, РЛ, См), *череп|л’анка* (ВЖ), *|миска* (Грш, Гщ, Дж, Зм, Ст, Тм, Уст), *по|лумисок* (Крщ), *та|р’елка* (Кп), а також *ма|ла |миска* (Зв).

За семантичною моделлю номінації (“назва продукту харчування” > “назва глиняного посуду”) утворена назва *са|латниц’а* від основи іменника *са|лат*.

Сема ‘миска для помий’ передається лексемами *ма|к’ітра* (Ад, Впн, Дж, Кр, Кп, Пр), *|миска* (Грш, Зв, Зм, РЛ, Ст), *по|мийниц’а* (Кмг, Крщ, Лс, Мн, Пл), а також описово-усталеними словосполученнями *по|моїна |миска* (ВЖ), *по|мийна |миска* (МБ, Мн).

Репрезентантом семи ‘глиняна посудина для розтирання маку, пшона’ є лексема *ма|к’ітра* (Ад, Ббн, Бар, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст, Гс, Стн, Сл, Знк).

Сема ‘глиняна посудина для сала’ передається лексемами *ку|ш’ін* (Ад), *шкварин|ча* (Ббн), *с|лойік* (ВЖ, Крщ, РЛ, См), *рон|дел’ок* (Дж), *|бодн’а* (Зв, МБ, Мдж), *|риночка* (Зм), *|ринка* (Пр, Ст), *с|лойічок* (Зм), *бо|ч’іўка* (Крл, Тв), *бо|чонок* (Пл), *|бочка* (Тв), *рон|делик* (См), *сал’|ничка* (Кмг), *сал’|ниц’а* (Мн), *гор|нец* (Сп, Уст).

Номен *|бодн’а* – псл. **bъdьnь* через германське посередництво (двн. *butîn* “кадка”; нвн. *Bütte* “тс.”, свн. *bütenaere* “боднар”) або безпосередньо запозичено з латинської мови; лат. *butina* [ЕСУМ, І, 221].

Номен *бо|чонок* є відсубстантивним дериватом. Первинна слов’янська основа на *-и-*: *bъсі, buca* є запозиченням з д.-укр. *бъча* [Фасмер, І, 202].

Назви *сал’|ниц’а, сал’|ничка* утворилися за семантичною моделлю номінації “назва продукту харчування” > “назва глиняного посуду”. Ці номени пов’язані зі словом *сало*; (д.-укр. *сало* ← *садити*, тобто те, що сідає на м’ясо) [Фасмер, ІІІ, 550].

На позначення “глиняної посудини для солі” вживаються лексеми *|риночка* (Ад, Зм, Лс), *|ринка* (Ст), *с’іл’|ничка* (Ббн, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Нв, Пр, См, Тв, Уст, Бар), *со|л’анка* (Грш, Кр, РЛ), *с’іл’|ниц’а* (Дж, МБ, Мн, Пл, Тв), *с|лойік* (ВЖ), *гор|н’а* (Зв).

Номен *со|л’анка* із значенням “невелика посудина для солі, яку подають до столу” загальновідомий в сучасній літературній мові та українських говірках [СУМ, ІХ, 452; Гр., ІV, 167; Врх. Л., 468; Крв., 124].

Назва *с’іл’|ниц’а* поширена в українській мові [СУМ, ІХ, 220; Гр., ІV, 126; Врх. Л., 465; Онишк., ІІ, 218].

Номен *со|л’анка* пов’язаний з прикметником *sdnъ(jь)* “солоний” з суфіксами *–іса, -ікъ, -ніса* [Трубч., 102].

Назви *с’іл’|ничка, с’іл’|ниц’а* мотивуються іменником *сіль*.

Сема ‘невелика посудина для цукру’ передається лексемами *|мисочка* (Ад), *к|варточка* (ВЖ), *|сахарниц’а* (Ббн, Дж, Кп, Лс, МБ, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп), *сахар|ниц’а* (Крщ), *цук|роўка* (Кр), *цукер|ничка* (Тв, Уст), *гор|н’а* (Зв), *ку|ш’ін* (Кмг), *кух|л’а* (Ст).

Глиняна посудина для доїння молока має назви *мама|лижник* (Ад), *д’ій|ниц’а* (Ббн, Грш, Крщ, Мн, Нв, Пл), *д’ій|ничка* (Кмг, Сп), *д’ій|ник* (Пр), *г|лечик* (Впн), *гла|*

душчик (Лс), *гла|дун* (Уст), *|ринка* (ВЖ, Гщ, МБ, РЛ, Ст, Тм), *|риночка* (Зм), *баб|ник* (См), *ску|пец* (Тв).

Глиняна посудина для масла називається *с|лойік* (Ад, ВЖ), *|масл'аниц'а* (Ббн, Впн, Грш, Мн, Сп), *мас|личка* (Зм, Кр, См), *мас|л'анка* (Крщ), *мас|лиц'а* (РЛ), *мас|ничка* (Уст), *г|лечик* (Впн), *глек* (Тм).

Назва *мас|л'анка* відома в українських говірках зі значеннями: "жирна біла глина" [Мт., 103], "легкоплавка жирна сіра глина" [Пош., II, 21].

Номени *|масл'аниц'а, мас|личка, мас|л'анка, мас|лиц'а* мотивуються іменником *масло*, що з псл. *maslo* < *mazslo*, яке утворене за допомогою суфікса *slo* від основи дієслова *mazati* [ЕСУМ, III, 408; Фасмер, II, 578].

Сема 'посудина для збивання масла' репрезентована лексемами *мас|ниц'а* (Ад, Ббн, Впн, Дж, Крщ, Мн, Нв, РЛ, Тм), *мас|личка* (Зм), *мас|ничка* (Кмг, Кп, Тв, Уст), *мас|лиц'а* (Пр), *масл'а|ничка* (Крл), *с|лойік* (ВЖ), *масло|бойн'а* (Грш), *масло|бойка* (Зв, Кр, Лс, Мдж, Сп), *гла|душчик* (Ст), *гор|шок* (Ст), *|ринка* (Ст).

Номени *масло|бойн'а, масло|бойка* – складні утворення від основ слів *масло* і *бити*: *maslo* < *mazslo* [ЕСУМ, III, 408] і *бити* – стсл. *бити, бои – biti (*< *bitei* або *beitei) bojь* – утворення двох різновидів того самого кореня, що походить від індоєв. *bhei(э) – lbhoi – (bhi-)* [ЕСУМ, I, 187].

Посуд, у якому пекли хліб, паску, бабку, позначають лексемами *тох|мач* (Ад), *|ринка* (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Кмг, Кп, Лс, Мн, Нв, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм), *|риночка* (Впн, Дж, Зм, Крщ), *ма|к'ітра* (Грш), *баб|ничка* (Кр), *бабни|чок* (Кп), *баб|ник* (См), *|бан'ка* (Мдж), *|форма* (Пл).

Слово *баб|ник* в описаному значенні відоме і в українських говірках [Желех., I, 8; Гр., I, 15; МСБГ, I, 12; Мт., 47]. Назви *баб|ничка, бабни|чок, баб|ник* мотивуються іменником *бáба* "рід печива з пшеничного борошна, паска" [СУМ, I, 75]. Кореневі морфеми номенів *баб|ничка, бабни|чок, баб|ник* пов'язані з псл. *bab-* "надуватися, розбухати, бути кулястим" [ЕСУМ, I, 103].

Глиняний посуд, у якому варять їжу, передають лексемами *гор|н'а* (Ад, ВЖ, Гщ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж), *|горшчик* (Ббн, Впн, Грш, Дж, Зм, Лс, Мдж, Пр, РЛ, Тм, Тв,

Уст), *гор|шок* (ВЖ, Гщ, Кр, Пл, См, Ст), *горш|чок* (Кмг, МБ), *гор|нец* (Крл, Кр, Кп, Мн, Пр, См, Сп), *ба|н'ак* (Тв).

Номен *горш|чок*, крім описаного значення, в сучасній українській літературній мові означає "глиняний посуд з діркою у дні для вирощування квітів та інших рослин" [СУМ, II, 139].

Сема 'глиняна банка для варення' репрезентована лексемами *с|лойік* (Ад, Ббн, Гщ, Бар, Дж, Зм, Крщ, Мдж, Мн, Нв, Пр, РЛ, См, Ст, Тм), *|бан'ка* (ВЖ, Зв), *г|лечик* (Грш), *ку|ш'ін* (Кмг), *ба|рилочка* (Кп), *|ринка* (Пл).

Глиняна посудина для запікання гусячого м'яса у говірках називається *мама| лижник* (Ад), *гу|с'атниц'а* (Ббн, Дж, Зв, Кр, МБ, Мн, Нв, Тв), *|горшчик* (Впн, Лс, РЛ), *гор|шок* (Зм), *гор|н'а* (Пл), *гор|нец* (См), *|ринка* (ВЖ, Кмг, Кп, Мдж, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), *|риночка* (Крщ), *кри|вак* (Грш), *бабни|чок* (Кп), *па|тел'н'а* (Пл).

Назва *гу|с'атниц'а* – відіменниковий дериват < *гусятина*; найвірогідніше пояснюється відомим і в наших випадках паралелізмом індоєв. *gig* у відповідних коренях та факультативною дисиміляцією початкового звука [ЕСУМ, I, 627].

На позначення глиняної посудини для запікання м'яса, овочів вживаються лексеми *|ринка* (Ад, Бар, ВЖ, Грш, Гс, Знк, Кмг, Крщ, Кп, Мдж, Пр, РЛ, Ст, Тм, Сл, Уст), *мама|лижник* (Ад), *|горшчик* (Впн, Кр, Лс), *гор|шок* (Зм, Мн, Пл), *гор|нец* (Кп, Мн), *ма|к'ітра* (Зв), *бабни|чок* (Кп), *баб|ник* (См), *гу|с'атниц'а* (МБ), *па|тел'н'а* (Мн), *гла|душчик* (РЛ).

Назва *|ринка* в описаному значенні загальновідома в українській мові [СУМ, VIII, 536; Гр., IV, 17; Крв., 124; Мог., 65; Дорош., 117; Шульг., 149]; крім описаної реалії, означає в українських говірках "низеньку каструльку" [Онишк., II, 174], "глиняну каструльку на молоко, варення" [Дорош., 117], "високу глиняну миску для випікання бабок" [Желех., II, 803].

Посудина для цукерок називається *|мисочка* (Ад), *ко|фетн'іц'а* (Ббн), *гор|н'а* (ВЖ), *гор|шок* (Ст), *|сахарниц'а* (Дж, Лс, Пр), *цу|керн'а* (Кр), *цукер|ниц'а* (Мн), *цукер| ничка* (Уст), *та|р'елка* (Кп), *та|р'ілка* (Тм), *кух|л'а* (Ст), *|губа* (МБ).

Назва *ко|фетн'иц'а* – запозичення з італійської мови; італ. *conftto* "цукерки" зводиться до лат. *confectus* "вироблений, виготовлений", що утворене за допомогою префікса *com-(con-)* "з" від дієслова *facio* "роблю" [ЕСУМ, ІІ, 559].

Сема 'глиняна банка для круп' репрезентована лексемами *с|лойік* (Ад, ВЖ, Мдж, Пл, РЛ, См, Ст), *сл'ій* (См), *гор|шок* (Впн), *|горшчик* (Кр), *ма|к'ітра* (Впн, МБ), *|бан'ка* (Грш, Зв, Бар, Крл, Жрд, Пр, Пп., Устя), *|банка* (Зм, Мн), *гла|душчик* (Крщ).

Слово *сл'ій* походить з псл. **sъlgь*, що утворилося за допомогою префікса від іменникової основи *lojь (e, ti)*, а псл. *slojь* "шар, прошарок" продовжує індоєв. *klei*; зовнішнє зближення та омонімізація цих двох слів настали пізніше [Трубч., 257].

Глиняна посудина для сметани називається *с|лойік* (Ад, Дж, Зм, Пр, См), *сл'ій* (См), *г|лечик* (Впн, РЛ, Тв), *гла|душчик* (Зв, Крщ, Лс, МБ, Пл, Ст), *сме|таниц'а* (Крл), *|горшчик* (Кр), *сме|тал'ниц'а* (Мн), *|ринка* (Пл), *кух|л'а* (Ст), *|бан'ка* (Кп) та *по|ливана |ринка* (ВЖ).

За семантичною моделлю номінації "назва продукту харчування" > "назва глиняного посуду" утворено назви *сме|таниц'а, сме|тал'ниц'а*. Вони є реконструкцією праформи *sъmetana*, яка виходить з українських і польських форм [Фасмер, ІІІ, 366].

Сема 'глиняна миска для супу' репрезентована лексемами *|миска* (Ад, Бар, Бр, Впн, ВЖ, Грш, Зм, Зл, Кмг, Крл, Крщ, Кп, Лс, Лк, Мн, Пл, Пр, Пп., РЛ, Ст, Стн, Тм, Чб, ШБ, Шт, Уст), *гор|н'а* (Зв), *|банка* (См), а також словосполученням *череп|л'ана |миска* (Дж).

Глиняна посудина для запікання м'яса качки називається *|ринка* (Ад, ВЖ, Кмг, Кп, Пл, Пр, Ст, Уст), *|риночка* (Крщ), *гу|с'атниц'а* (Ббн, Дж, Зв, МБ, Мн, Нв, РЛ), *|горшчик* (Впн, Тм), *гор|н'а* (Лс), *кри|вак* (Грш), *кага|нец* (Зм), *па|тел'н'а* (Кр), *бабни|чок* (Кп), *баб|ник* (См).

Назва *кри|вак* відома в українських говірках із значенням "посуда, в якій смажать поросят" [Гр., ІІ, 303].

Слово *кага|нец* відбиває ствердіння кінцевого приголосного *ц' > ц*. Назва *кага|нец* для описаної реалії постала внаслідок семантичної деривації з *кага|нец* "глиняний світильник". Пов'язана вона з псл. *kaganъ* з можливим значенням

“залізний чи дротяний кошик для світла або для одягання тваринам на морду”; подальша етимологія не зрозуміла [ЕСУМ, ІІ, 336].

Сема ‘глиняна посудина для фруктів’ репрезентована лексемами *с|лойік* (ВЖ, Крщ, Пр, РЛ), *кл’ош* (Крл, Тв), *гор|нец* (Мн), *|ринка* (Пл).

Сема ‘посудина, у якій варять на якусь велику потребу (весілля, хрестини тощо)’ позначається лексемами *гор|н’а* (Ад), *гор|шок* (Гщ), *гор|нец* (Крл), *каст|рул’а* (Пр) та словосполученнями *|горшчик дл’а о|каз’ійі* (Ббн), *здо|ровиї |горшчик* (Грш, Кмг, Пл), *здо|ровиї горш|чок* (Зв), *ве|лике гор|н’а* (Зм), *ве|ликиї |горшчик* (Лс, РЛ, Уст), *ве|ликиї гор|нец* (Мн, См), *ве|ликиї гор|шок* (См, Ст), *здо|рова |ринка* (ВЖ).

Номен *каст|рул’а* через російське й, очевидно, німецьке посередництво (нім. *kasserolle*) запозичений з французької мови; фр. *casserole* “кастрюля” є похідним від *casse* “черпак” [ЕСУМ, ІІ, 400].

Сема ‘миска для холодцю’ передається лексемами *|миска* (Ад, Грш, Зв, Кмг, Крл, МБ, Мн, РЛ, Сп), *по|лумисок* (Дж, Зм, Крщ), *та|р’ілка* (ВЖ, Лс, Пл, Уст), *та|р’елка* (Кп), *та|л’ірка* (Пр).

Посудина для смаження млинців називається *па|тел’н’а* (Ад, Грш, Дж, Кп, Мн, Пл, Пр, РЛ), *сково|р’ідка* (Впн), *гор|нец* (ВЖ), *ча|ра* (Кмг), *жи|док* (Нв), *|ринка* (Ст).

Назва *сково|р’ідка* походить з псл. **skovoroda, *skovordy, ьve* [Фасмер, ІІІ, 644].

На позначення глиняної посудини для розпису посуду засвідчено лексеми *|мачка* (Ад), *|миска* (Ад), *гор|нец* (Мн), *кала|марка* (Грш).

Сема ‘глиняна посудина для заварювання кави’ репрезентована лексемами *ку|ш’інчик* (Ад), *ко|феїник* (Ббн, Мн, Пл), *каў|ник* (Крл), *гор|н’а* (Впн), *гор|н’атко* (Грш, Крщ), *|чаїник* (ВЖ), *чаї|ник* (Дж, Кр, Пр, Уст), *|чаїничок* (Нв), *|риночка* (Крщ), *гор|шок* (Кмг, РЛ), *гор|нец* (Кп), *кух|л’а* (Ст).

Номен *ко|феїник* – запозичення через російську мову з голландської [ЕСУМ, ІІІ, 62; Фасмер, ІІ, 355]. Слово *каў|ник* – запозичення з арабської мови за посередництвом турецької і польської [ЕСУМ, ІІ, 333].

Глиняна посудина для перших страв репрезентована лексемами *ˈмиска* (Ад, Кп, МБ, Тв), *горˈн'атко* (ВЖ), *горˈн'а* (Зв), *ˈгоршчик* (Грш, Дж, Кмг, Пл, Пр), *горˈшок* (Гщ, РЛ), *горˈнец* (Мн, См), *таˈр'елка* (Кп).

Глиняна посудина для меду передається лексемами *сˈлойік* (Ад, Дж, Крщ, Нв, Пр, РЛ, Ст), *сˈлойічок* (Зм, См), *ˈринка* (Грш), *куˈш'ін* (Кмг), *куˈш'інчик* (Кмг), *боˈч'івочка* (Крл), *ˈбан'ка* (Лс), *мед'аˈник* (Мн), *гˈлечик* (Пл), *горˈшок* (Уст) та словосполученнями *поˈливане горˈн'а* (Впн), *поˈливана ˈринка* (ВЖ).

Назва *мед'аˈник* походить з псл. *medъ* (давня основа на *-й*) [ЕСУМ, ІІІ, 408].

Глиняна посудина для олії позначається лексемами *ˈбан'ка* (Ад, Грш, Лс, Нв, РЛ, Ст), *баˈрилочка* (Зм), *сˈлойік* (Зм, Пл), *ˈбанка* (См), *збаˈнок* (Уст), *ˈриночка* (Крщ), *ˈринка* (Кп, Пр), *бабниˈчок* (Кп), *фˈл'ашка* (Сп), *кухˈл'а* (Ст), *оˈл'ійниц'а* (Тв), *граˈф'ін* (Уст), а також словосполученням *поˈливана ˈбанка* (ВЖ).

Назва *оˈл'ійниц'а* походить від лат. *deut* чи двн. *olei* [Фасмер, ІІІ, 134; СІС, 478].

Сема ‘посудина для заварювання чаю’ репрезентована лексемами *горˈн'а* (Ад, Зв, Зм, Лс), *куˈш'ін* (Ад), *горˈшок* (Впн, Кмг, Мн), *горˈнец* (Мн), *ˈгоршчик* (РЛ), *горˈшечок* (Тм), *сˈлойік* (ВЖ), *ˈкухлик* (Гщ), *кухˈл'а* (Ст), *чаїˈник* (Дж, Кр, Кп, Пр, Уст), *ˈчаїник* (Крл, Крщ, МБ, Мн, Пл, См, Тв).

Номен *ˈкухлик* запозичений, можливо, через польське посередництво з свн. *küfel* “мала бочка”, нвн. *kufel, kuiffel* “посудина для пиття, кухоль”, що є зменшеними формами від свн. *kuofe* > нвн. *Kufe* “бочка, діжка” [ЕСУМ, ІІІ, 165].

Посудина з ручкою для пиття називається *кˈружка* (Ад, Ббн, Грш, Гщ, Кп, МБ, Нв, Пл, См, Сп), *кˈварта* (Ббн, Грш, Зв, Кмг, Мн, Нв, Пр), *кˈружечка* (Впн), *кˈварточка* (ВЖ), *кˈрушечка* (Тм), *ˈчашечка* (Впн, Зм), *ˈчашка* (Крщ), *ˈбан'ка* (Дж), *горˈн'а* (Крл), *горˈн'етко* (Тв), *кухˈл'а* (Мдж, Ст), *ронˈдел'ок* (Лс, РЛ), *зˈбанок* (Уст).

Кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока передається лексемами *куфˈл'а* (Ад), *кˈружка* (Ад, ВЖ, Кмг, Кп, Пр, См, Сп), *ˈкухол'* (Ббн, МБ, Нв, РЛ, Тм), *ˈкухлик* (Гщ, Мн, Пл), *ˈчашечка* (Зм), *ˈчашка* (Крщ, Лс), *кухˈл'а* (Мдж, Ст), *кухˈл'атко* (Мдж), *горˈн'атко* (Крл), *зˈбанок* (Уст).

Сема ‘посудина для спиртних напоїв’ репрезентована лексемами *ˈбан’ка* (Ад, Зм, Кмг, Пр), *сˈлойік* (ВЖ), *пˈл’ашка* (Грш, МБ, Пл, Тм), *баˈрилочка* (Зм), *куўˈш’ін* (См), *коˈноўка* (Тв), *граˈф’ін* (Уст), а також словосполученням *поˈливаниї гˈлечик* (Лс).

Слово *пˈл’ашка* є раннім запозиченням з німецької мови; нім. *Flashe* “пляшка” [Трубч., 294].

Посудина для виготовлення вина передається лексемами *баˈрилка* (Ад, Зм), *маˈк’ітра* (Грш), *ˈбан’ка* (Дж, Пр), *горˈшок* (Кр), *ˈбочка* (Мн), *зˈбанок* (См) та описово-усталеним словосполученням *поˈливаниї сˈлойік* (ВЖ).

Назва *ˈбочка* пов’язана з псл. *bъčьka*, що, очевидно, походить від **bъčь* < **buki* або від псл. **bъča* [ЕСУМ, І, 240].

Сема ‘твариновидна посудина для зберігання рідини’ передається лексемами *д’іˈжа* (Ад), *ˈмиска* (МБ), *глаˈдушчик* (См), *куўˈш’ін* (См).

ЛСГ “Назви посудин за місткістю”

Горщик місткістю менше 1 л називають *ˈгоршчик* (Впн, Грш, Зм, Лс, МБ, Мдж, РЛ, Тм), *горˈн’а* (Зв, Мдж), *горˈнец* (Крл, Кр, Сп), *горˈшок* (Ст), *трицˈітˈк’ітне горˈн’а* (Ад), *маˈле горˈн’атко* (ВЖ), *трицˈатˈковиї ˈгоршчик* (Кмг), *маˈлиї горˈнец* (Пр), *сотковˈиї горˈнец* (См).

Назва *горˈн’а* для описаної реалії загальновідома в українській мові [СУМ, ІІ, 134; Гол., 486; МСБГ, І, 92; Шульг., 145]; крім описаного значення, означає: “глечик” [ДЛАЗ, 66], “загальна назва на позначення будь-якого кухля” [Лиз. ВЗУГЗ, 488], “ізоляційні стаканчики на електричних стовпах” [Лиз. УУМК, 190]; “глечик”, “кухоль, чашка” [МСБГ, І, 92].

Сема ‘горщик на 1-1,5 л для каші’ репрезентована лексемами *ˈгоршчик* (Впн, Грш, Дж, Зм, Лс, МБ, Мдж, Пл, РЛ, Тм), *горˈн’атко* (ВЖ), *горˈн’а* (Зв, Мдж), *горˈнец* (Крл, Кр, Сп), *горˈшок* (Ст), а також словосполученнями *двацˈатˈковиї ˈгоршчик* (Кмг), *сорокˈк’ітниї горˈнец* (Пр), *копоˈвиї горˈнец* (См).

Прикметник *копоˈвиї* відомий в українських говірках із значенням “громадський, світський” [Гр., ІІ, 282].

Для горщика на 2-2,5 л для каші побутують назви *ˈгоршчик* (Впн, ВЖ, Грш, Дж, Зм, Лс, МБ, Мдж, Пл, РЛ, Тм), *горˈнец* (ВЖ, Крл, Кр, Сп), *горˈн’а* (Зв, Мдж), *горˈ*

шок (Ст) і словосполучення *двац'іт'ˈк'іпне горˈн'а* (Ад), *шпарˈкиї др'іб* (Дж), *трицʼіт'ˈк'іпниї горˈнец* (Пр), *копоˈвиї горˈнец* (Пр).

Прикметник *шпарˈкиї* відомий в українських говірках із значенням "прудкий, швидкий" [Гр., IV, 509].

Номен *др'іб* пов'язаний з прикметником *дрібний.*

Горщик на 3-4 л позначають лексемами ˈ*горшчик* (Впн, Грш, Зм, Лс, МБ, Мдж, Тм), *горˈн'а* (ВЖ, Зв, Мдж), *триˈцʼітка* (Пл), *горˈнец* (Крл, Кр, Сп), *горˈшок* (Ст) та словосполученнями *дванац'ат'ˈк'іпне горˈн'а* (Ад), *вос'ˈм'ірниї* ˈ*горшчик* (Дж, РЛ), ˈ *горшчик-триˈцʼітка* (Пл), *двацʼіт'ˈк'іпниї горˈнец* (Пр), *сороко*ˈ*виї горˈнец* (Пр).

Прикметник *вос'ˈм'ірниї*, можливо, пов'язаний з розм. *восьмерня* "дошка, що виходить при розрізанні дерев'яного стовбура на вісім частин" [Гр., I, 257].

Назва *триˈцʼітка* відома в українських говірках; *тридцятка* "дуже тонке полотно", "лічильна одиниця при продажу на базарі готових вікон" [Гр., IV, 282; Вас., 150].

Сема 'горщик на 5-7 л' передається лексемами *горˈн'а* (Зв, Мдж), *горˈнец* (Крл, Кр, Сп), *горˈшок* (Ст), *пйат'ід'іˈс'атка* (Пл), а також словосполученнями *дес'ат'*ˈ *к'іпне горˈн'а* (Ад), *с'іˈм'ірниї* ˈ*горшчик* (Впн, Дж), ˈ*горшчик- пйат'ід'іˈс'атка* (Пл), *пйатнацʼіт'ˈк'іпниї горˈнец* (Пр).

Горщик на 8-10 л називають ˈ*горшчик* (ВЖ, Грш, Зм, Лс, МБ, РЛ, Тм), *горˈн'а* (Зв, Мдж), *горˈнец* (Крл, Кр, Мн, Сп), *горˈн'атко* (Мн), *горˈшок* (Ст) та *в'іс'мˈк'іпне горˈн'а* (Ад), *трицʼаˈт'ірниї* ˈ*горшчик* (Впн), *дес'аˈт'ірниї* ˈ*горшчик* (Впн, См), *в'іˈ дерниї горˈнец* (Дж), *дес'ат'ˈк'іпниї горˈнец* (Пр), *в'ісі'мˈк'іпниї горˈнец* (Пр), ˈ *горшчик-деˈс'атка* (Пл).

Словосполучення *в'іˈдерниї горˈнец* для описаної реалії пов'язане з іменником *в'іˈдерник* "горшок місткістю в 1 відро" [Гр., I, 212].

Назва *деˈс'атка* відома в українських говірках із значеннями "полотно в десять пасом" [Гр., I, 373], "талька пряжі для сіток в 10 пасом" [Вас., 187; Гр., 373].

Сему 'горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни' позначають лексемами *горˈн'а* (Зв), ˈ*горшчик* (Зм, Тм), *горˈ нец* (Крл, Кр), *зол'іўˈник* (Мн), *дваˈцʼатка* (Пл), а також словосполученнями *пйат'*ˈ

к'іпне гор|н'а (Ад), *дес'а|т'ірний |горшчик* (Впн), *здо|ровиї |горшчик* (ВЖ, Грш, МБ), *| горшчик-два|ц'атка* (Пл), *пйа|т'ірниї |горшчик* (Пл), *двохв'і|дерниї |горшчик* (Кмг), *дес'ат|ковиї |горшчик* (Кмг), *ш'іст'|к'іпниї гор|нец* (Пр), *ве|ликиї |горшчик* (Крщ, Лс, Уст), *ве|ликиї гор|нец* (Кп), *пот|р'ійниї |горшчик* (РЛ), *шес|т'ірний гор|нец* (См).

Назва *два|ц'атка* відома в українських говірках: *двадцятка* "полотно в двадцять пасом", "риболовна сітка" [Гр., І, 360].

Номен *зол'іў|ник* відомий в українській мові; розм. *золійник* "великий (на 2-3 відра) чавун, у якому звичайно гріють воду для зоління білизни" [СУМ, ІІІ, 680].

Сема 'великий (20-30 л) горщик' репрезентована словосполученнями *пйат'| к'іпне гор|н'а* (Ад), *ве|ликиї |горшчик* (ВЖ), *ве|ликиї гор|нец* (Кп), а 'дуже великий (3-4 відра) горщик' – словосполученням *двох|к'іпне гор|н'а* (Ад).

'Півлітровий глек' позначають лексемами *гла|душчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), *г|лечик* (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), *|бан'ка* (Кп), *з|банок* (Мн), *ла|душчик* (Мн) та словосполученнями *сорок|к'іпниї гла|душчик* (Ад), *ма|лиї гла|душчик* (Пр), *сотко|виї гла|душчик* (См).

Для однолітрового глечика поширені назви *гла|душчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), *г|лечик* (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), *|бан'ка* (Кп), *з|банок* (Мн), *ла|душчик* (Мн) та словосполученням *триц'іт'|к'іпниї гла|душчик* (Ад), *сорок|к'іпниї гла|душчик* (Пр), *сотко|виї гла|душчик* (См).

Сема 'дволітровий глечик' передається лексемами *гла|душчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), *г|лечик* (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), *| бан'ка* (Кп), *з|банок* (Мн), *ла|душчик* (Мн), а також словосполученнями *двац'іт'| к'іпниї гла|душчик* (Ад), *триц'іт'|к'іпниї гла|душчик* (Пр), *копо|виї гла|душчик* (См).

Трилітровий глечик називають *гла|душчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), *г|лечик* (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), *|бан'ка* (Кп), *з|банок* (Мн), *ла|душчик* (Мн), *пйатнац'іт'|к'іпниї гла|душчик* (Ад), *двац'іт'|к'іпниї гла|душчик* (Пр), *сороко|виї гла|душчик* (См).

Глечик на 5-6 л позначають лексемами *гла|душчик* (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), *г|лечик* (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), *|бан'ка* (Кп),

з|банок (Мн), *ла|душчик* (Мн) і словосполученнями *дес'ат'|к'іпний гла|душчик* (Ад), *вос'|м'ірний глек* (Дж), *пйатнац'іт'|к'іпний гла|душчик* (Пр).

Сема ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’ репрезентована лексемами *|миска* (Ббн, Грш, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кр, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), *череп|л'анка* (ВЖ), *та|р'елка* (Кп), *та|р'ілка* (Мн), *|риночка* (Лс).

Сема ‘миска місткістю 0,5-0,75 л’ передається лексемами *|миска* (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), *|мисочка* (Мн) й словосполученнями *сорок|к'іпна |миска* (Ад), *копо|ва |миска* (См).

Для миски місткістю 1 л зафіксовано лексему *|миска* (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст) та словосполучення *пйатнац'іт'|к'іпна |миска* (Ад), *копо|ва |миска* (См).

На позначення миски місткістю від 1 до 3 л засвідчено лексеми *|миска* (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), *по|лумисок* (Мн) і словосполучення *дес'ат'|к'іпна |миска* (См).

Сема ‘велика миска місткістю від 10 до 20 л’ репрезентована лексемами *д'і|жа* (Ад), *ма|к'ітра* (ВЖ, Кп), *|миска* (Дж, Зв, РЛ), *ло|хан'а* (Лс), *анде|ла* (Ст) та словосполученнями *ве|лика |миска* (Зм, Мн, Пл, Пр), *здо|рова |миска* (МБ), *шес|т'ірна |миска* (См), *ве|лика ма|к'ітра* (Тв).

Сема ‘велика макітра місткістю до 10 л’ передається лексемою *ма|к'ітра* (Кп), а також словосполученнями *ве|лика ма|к'ітра* (Лс, Мн, Пр, РЛ, Сп, Уст), *шес|т'ірна ма|к'ітра* (См).

Для ‘2-3 відерної макітри’ вживається лексема *д'і|жа* (Пр) та словосполучення *двох|к'іпна ма|к'ітра* (Ад), *ве|лика ма|к'ітра* (Зм).

Сема ‘глиняна посудина для молока місткістю 2-3 л’ репрезентована лексемами *гла|душчик* (Мн), *гор|нец* (Мн) і словосполученнями *пйатнац'іт'|к'іпний гла|душчик* (Ад), *двац'ат|кова ма|к'ітра* (Лс), *сороко|вий гла|душчик* (См).

На позначення глиняної посудини для молока у 5 л зафіксовано лексеми *г|лечик* (Впн, Пр), *гор|н'а* (ВЖ, Зм), *гла|душчик* (Грш, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крл, Кр, Крщ,

Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Пл, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм), *гор|нец* (Мн), *|горшчик* (Мн), *кол'і|шарник* (Кр), *мо|лочник* (Тв) та словосполучення *дес'ат'|к'іпний гла|душчик* (См).

Номен *кол'і|шарник* відомий в українських говірках як гончарський термін; *кулішарник* "великий кулешінник – горщик, у якому варять кулешу" [Гр., II, 322].

Назва *мо|лочник* – похідне утворення, в основі якого слово *молоко* – псл. *melko*; ця назва зумовлена тим, що так називається рослина, яка містить у собі білий сік, схожий на молоко. Етимологія цього слова з'ясована недостатньо. Найвірогіднішим є давній зв'язок з молозивом (псл. *melzivo*) [ЕСУМ, III, 503].

ЛСГ "Назви посудин за літражем"

Назви цієї ЛСГ у досліджуваних говірках розрізняються мало. Так, горщики і глечики за літражем диференціюються лише за допомогою описових форм.

Репрезентантом семи 'горщик місткістю менше 1 л' є словосполучення *п'іўл'іт|ровий |горшчик* (Дж). Сема 'горщик на 1-1,5 л для каші' передається словосполученням *л'іт|рове гор|н'а* (Дж).

Для півлітрового глечика вживається словосполучення *п'іўл'іт|ровий глек* (Дж). Сема 'однолітровий глечик' репрезентована словосполученням *л'іт|ровий глек* (Дж). Репрезентантом семи 'дволітровий глечик' є описово-усталене словосполучення *двохл'іт|ровий глек* (Дж). 'Трилітровий глечик' позначають словосполученням *трохл'іт|ровий глек* (Дж).

Отже, розрізнення глиняного посуду за літражем спостерігається тільки у говірці с. Джурин.

ЛСГ "Назви посудин за способом виготовлення"

Сема 'чорний димлений посуд' репрезентована лексемою *|димка* (Тв) та словосполученнями *|димлена по|суда* (Ббн, Крл), *|чорна по|суда* (ВЖ, МБ), *за|курена по|суда* (Дж, Крщ), *за|копчена по|суда* (Зв), *|сива по|суда* (Мдж, Ст), *за|калена по|суда* (См).

Назва *|димка* відома в українських говірках із значеннями "вид тонкої прозорої смугастої тканини", "смугаста спідниця" [Гр., I, 383, 384].

Прикметник *|димлений* пов'язаний з псл. *dymъ* [ЕСУМ, II, 71].

Дериват *за|копчена(иї)* пов’язаний з *коптити, каптіти*, що, очевидно, є запозиченням з російської мови; рос. *коптéть* “чорніти від диму; сидіти над чимось, ретельно працювати, скніти (над чимось)” [ЕСУМ, ІІ, 377].

Лексема *за|калениї* пов’язана з псл. *kaliti* “гартувати (залізо), робити твердим”, що, очевидно, похідне від *kalъ* “бруд, болото, глина” [ЕСУМ, ІІ, 351].

Облитий глиняний посуд називають *по|ливаниї* (Ад, Впн, Грш, Зв, Зм, КП, Кр, Крщ, Лс, МБ, Мн, Пр, РЛ, См, Ст, Тм, Тв, Уст), *по|лиўйаниї* (Ббн, Гщ, Кмг, Мдж, Пл), *глазу|ваниї* (КП, Крл), *гла|з’іваниї* (Нв), *по|ливана по|суда* (ВЖ, Дж), *по|ливане |начин’а* (Кп).

На позначення узагальнюючої назви полив’яного глиняного посуду із сизо-чорним кольором вживаються лексеми *|горшчик* (Грш), *по|суда* (Зм, Мн, Пр).

ЛСГ “Назви посудин для здійснення різноманітних обрядів”

Репрезентантом семи ‘обрядова миска’ є лексема *|миска* (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, См, Тм, Уст).

На позначення ‘ритуального горщика для приготування пісної страви’ засвідчено лексеми *гор|н’а* (ВЖ), *|горшчик* (МБ, Пр, РЛ), *гор|нец* (Мн, Пр).

‘Глиняний посуд на освячення при богослужінні’ позначають лексемами *|миска* (Ад), *по|лумисок* (Дж), *та|р’елка* (Кп), *|кухлик* (Мдж).

ЛСГ “Вироби, пов'язані з випалюванням”

‘Увесь посуд, який закладається в горн для випалювання’ позначають лексемами *по|суда* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Дж, Зв, Зм, Лс, МБ, Мн, Нв, Пр, РЛ, См, Ст, Тм), *горш|ки* (Гщ, Мдж), *сиро|вец’* (Крл), *си|рец’* (Сп), *|начин’а* (Кп, Лс, РЛ, Уст), *|випал* (Тв).

Назва *по|суда* загальновідома в українській літ. мові та говорах: *посуд* “вироби з глини, скла, металу” [СУМ, VII, 389; Гр., ІІІ, 373].

Номен *горш|ки* – це семантично спеціалізована множинна форма за походженням.

Слово *|начин’а* походить від давнього *чинъ, чинити* “те, чим чинять, роблять щось” [Дз. УЗЛП, 93].

Номен *|випал* утворився від основи дієслова *ви|пал'ува-ти* (усічення фіналі-суфікса *-ува-*) і має загальне словотвірне значення "опредметнена дія".

На позначення назви 'глиняного виробу, який служить для визначення ступеня розжареності печі' вживається лексема *гор|шок* (Гщ).

Назву *гор|шок* пов'язують з псл. основою **gъrnъ* "піч", **gъnsčьkъ* "посудина з глини, яка випалена в горні" [ЕСУМ, І, 574].

'Битий посуд, яким закладається вхід у горн' передають лексемами *ча|рупа* (Ад), *череп|ки* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, Кп, Лс, Мдж, Мн, Нв, Пл, Сп, Уст), *че|репйа* (Кр), *че|реплец'а* (РЛ), *че|репл'а* (Тм), *шкара|лупа* (См), *б'ій* (Крл, Тв), *брак* (МБ, Пр).

Лексеми *череп|ки, че|репйа, че|реплец'а, че|репл'а* для описаної реалії відомі в українській літ. мові та говірках [Гр., IV, 456; Вас., 180; ДЛАЗ, 172; Пош., II, 122].

Номен *б'ій* для описаного значення пов'язаний з псл. **biti, bojь* "бити" [ЕСУМ, І, 187; Фасмер, І, 169, 189].

На позначення назви 'недовипаленого посуду' зафіксовано лексеми *недо|пал'аний* (Ад, Зв, См, Тм), *недо|пал* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Кмг, Крл, Крщ, Кп, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, См, Тв), а також описово-усталені словосполучення *сир|ва по|суда* (Дж), *недо|пал'ана по|суда* (Зм, Лс, Мн, Ст), *недо|палена по|суда* (РЛ).

Для назви 'перевипаленого посуду' засвідчено лексеми *пере|пал'аний* (Ад, Зв, Тм), *пере|пал* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Кмг, Крл, Крщ, Кп, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, См, Тв), а також описово-усталені словосполучення *к|риўлена по|суда* (Дж), *пере|пал'ана по|суда* (Зм, Лс, Мн, Ст), *пере|палена по|суда* (РЛ).

Лексема *пере|пал* поширена в українській мові і має значення: "дія зі значенням перепалювати, перепалити і перепалюватися, перепалитися", "те саме, що перегар", "надмірне обпалювання, випалювання чого-небудь" [СУМ, VI, 244], "перепалена цегла" [Гр., III, 129].

Сема 'купа витягненого з горну посуду' репрезентована лексемами *|купа* (Ад, Пр), *по|суда* (Впн, Крл, Ст, Тм), *|начин'а* (Крщ, Кп, Рл, Сп), *|порц'ійа* (Мн), *|посуд* (См), а також описово-усталеним словосполученням *|випалена по|суда* (ВЖ).

ЛСГ "Назви фігурних виробів з глини"

Глиняний предмет у формі тварин, птахів з вузькою щілиною для опускання монет з метою їх нагромадження позначають лексемами *ко|п'ілка* (Ббн, ВЖ, Грш, Дж, Крл, Лс, Мдж, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тм, Тв), *коп|т'ілка* (См), *скарб|ниц'а* (Мн), *скар|бун'ка* (Уст).

Назва *ко|п'ілка* запозичена з російської мови; рос. *коп'илка* "запирающийся ящечек, и т.п. с узким отверстием для опускания монет с целью накопления, сбережения их" [СРЯ, II, 100], що мотивується дієсловом *копи́ть* "сберегая что-либо, постепенно делать запас", яке утворено від іменника *копа* "куча" [Фасмер, II, 316, 318].

Лексема *коп|т'ілка* мотивується діалектним *коптúти* "копити гроші, скнарити" і, очевидно, запозичена з російської мови [ЕСУМ, II, 377].

Номени *скарб|ниц'а, скар|бун'ка* – запозичення з польської мови; пол. *skarbona, skarbonka* "puszka do składania pieniędzý" [SW, VI, 132].

Сема 'кадка для глини' репрезентована лексемами *кл'і|чок* (Дж), *|кадка* (Крл, Крщ, Уст).

Назва *|кадка* відома в українських говірках із значеннями "великий чан у винокурні", "футляр над жорнами у водяному млині" [Гр., II, 206].

Слово *|кадка* запозичене в старослов'янську і давньоукраїнську мову із грецької; гр. *χαδι(ον)* зменш. від *χαδος* "глек, відро, бочка" [ЕСУМ, II, 339].

Глиняний світильник передають лексемами *п'ідс|в'ічник* (Ад, Ббн, Крл, Тв, Уст), *св'і|тилник* (Лс), *св'і|тил'ник* (Мн), *св'і|ч'іл'ник* (Пр), *св'іч|ник* (Бар, Тв), *кага|нец* (Мб). *П'ідс|в'ічник* мотивується дієсловом *підсвічувати*; *св'і|пилник, св'і|тил'ник* – дієсловом *світити*; слово *св'іч|ник* відоме в українських говірках зі значеннями "підсвічник", "насік" [Гр., IV, 110]; слово *кага|нец* відбиває ствердіння кінцевого приголосного [*ц'*].

Для назви глиняного пристрою для кадіння засвідчено лексеми *ку|ришка* (Ббн), *ка|дилниц'а* (Дж), *ка|дил'ниц'а* (Пл, Тв), *лам|патка* (Мн).

Назви *ка|дилниц'а* та її варіант *ка|дил'ниц'а* пов'язані з *кадити*; вона зумовлена ефіроносними властивостями рослини; псл. **kaditi (< *kōd)* пов'язане чергуванням голосних з *čadъ* < *kedъ* [ЕСУМ, II, 338].

Лексема *ку|ришка* відома в українських говірках із значенням “глиняна кадильниця для ладана, що використовується селянами” [Гр., II, 329; Вас., 183].

Назва *лам|патка* через церковнослов’янську мову запозичена в давньоукраїнську з середньогрецької; гр. *λαμπαδγ* від *λαμπαδ – αδοσ* “світильник, факел” пов’язане з дієсловом *λαμπω* “світити, сяяти, блищати” [ЕСУМ, III, 189; Фасмер, II, 455].

Церковний тримаменний підсвічник позначають лексемами *подс|в’ечник* (Ад), *п’ідс|в’ічник* (Мн, Пл, Пр, См, Уст), *подс|вечн’ік* (РЛ), *л’іх|тар* (Дж, КП), *тр’ійц’а* (Крл).

Назви *подс|в’ечник, п’ідс|в’ічник, подс|вечн’ік* мотивуються дієсловом *підсвічувати*.

Слово *л’іх|тар* відоме в літературній мові із значенням “освітлювальний пристрій, в якому джерело світла захищене склом, слюдою тощо” [СУМ, IV, 532].

Лексема *тр’ійц’а* відома в українських говірках із значенням “трисвічник; три з’єднані разом свічки з воску” [Гр., IV, 284].

Глиняний пристрій для кадіння у формі чашечки з ручкою на високій ніжці передають лексемами *п’ідс|таўка* (Ад), *|чашечка* (Пр).

Для назви глиняного світильника перед іконами зафіксовано лексеми *подс| в’ечн’ік* (Ад), *п’ідс|в’ечн’ік* (Зм), *п’ідс|в’ічник* (Зм, Крл), *лам|патка* (Ббн, См), *св’і| тил’ник* (ВЖ, Пр, РЛ), *св’і|тилник* (Лс), *л’іх|тар* (Дж, Кн), *л’іх|тарик* (Крщ), *пан’іка| дило* (Мн), *св’і|чак* (Тв), *св’іч|ник* (Тв).

Номен *пан’іка|дило* поширений в українських говірках із значенням “підвісна церковна люстра” [Гр., III, 92].

Глиняний трубчастий виріб для паління позначають лексемами *|л’ул’ка* (Ад, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Кр, Кп, Лс, Мдж, Мн, КП, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст), *|файка* (Тв).

Назва *|л’ул’ка* відома в українських говірках із значенням “трубка для куріння” [Гр., II, 389; Вас., 148].

Лексема *|л’ул’ка* – запозичення з турецької мови; тур. *lülä* “трубка, труба” [Фасмер, II, 546].

На позначення назви глиняного пристрію, у який вставляється трубка для паління, засвідчено лексеми *муш|тук* (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Кмг, Крл, Кп, Мдж, Мн, Пл, Ст), *мушту|чок* (Зм), *Vиґар|н'ічка* (Уст).

Слово *муш|тук* – запозичення з німецької мови; нім. *Mundstuck* складається з основ іменників *Mund* "рот", спорідненого з гот. *Мипр*, англ. *mud*, лат. *mando* "жую, кусаю" і *Stuck* "кусень, шматок" [ЕСУМ, ІІІ, 534].

Назва *Vиґар|н'ічка* відома в українських говірках; *дзиґарничка* "трубка, куди вставляється цигарка" [Онишк., І, 212].

ЛСГ "Назви глиняних іграшок"

Сема 'дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист' репрезентована лексемами *свис|тун* (Ад, Пр, РЛ), *свис|тунчик* (Впн), *свисту|нец'* (Гщ), *свис|туник* (Сп, Тв), *свис|ток* (Мдж, Мн, Пл, См), *свис|точок* (Ст), *свис|тул'ка* (Крл), *|пишчик* (Крл, Кр, Уст), *ко|гутик* (ВЖ), *|коник* (Грш, Крщ), *|п'іўник* (Крщ, Тм).

Назви *свис|тун, свисту|нец'* відомі в українській мові [Гр., IV, 107; Желех., ІІ, 854; Пош., ІІ, 145]; крім описаної реалії, слово *свистун* позначає "того, хто свистить", "пусту людину, неробу, базіку" [СУМ, IX, 75], "пустого горіха" [Онишк., ІІ, 207].

Номени *свис|тун, свис|тул'ка, свис|ток, свис|точок* для описаної реалії мотивуються іменником *свист*, а *свис|тунчик, свисту|нец', свис|туник – свистун*.

Слово *|пишчик* мотивується дієсловом *пиш|чати*; літ. *пищати* "видавати писк" [СУМ, VI, 375].

Номен *ко|гутик* відомий в українських говірках із значеннями "верхній кінець смереки" [Гр., ІІ, 262; Шух., І, 176], "вузол на перев'язі снопа" [Гр., ІІ, 262; Врх. Зн., 26], "курок рушниці" [Гр., ІІ, 262]; "вид подовгуватих кислих яблук" [Гр., ІІ, 262; Врх., Л., 426].

Назва *|коник* як гончарський термін відома зі значеннями "пряник або глиняна іграшка в формі коня" [Гр., ІІ, 277]; крім описаного значення, в українських говірках має значення: "насік", "вид візерунку для вишивок на сорочках","кінська голова, яка виготовляється як прикраса до різних предметів" [Гр., ІІ, 277], "частина гончарського круга" [Гр., ІІ, 277; Вас., 179], "частина ткацького станка" [Гр., ІІ, 277].

Назви *ко|гутик, |п'іўник* утворилися за моделлю "назва птаха" > "назва глиняної іграшки".

Для назви глиняної дитячої іграшки в образі тварин, птахів засвідчено лексеми *|качка* (Ад, См), *|песик* (Ад, Пр), *|коник* (Ад), *ба|ранчик* (Пр), *ко|гутик* (Пр, См), *за|баўка* (Мн).

Назва *|качка* відома в українських говірках зі значенням "частина знаряддя для намотування ниток", "частина ткацького верстата" [Гр., II, 228].

Номен *|песик* відомий в українській мові і має значення "шматок волосся у скроні", "частина ткацького верстата" [Гр., III, 148].

Слово *ба|ранчик* поширене в українських говірках зі значеннями: "хвостик гарбуза", "одне з коліс в плузі", "частина вуздечки" [Гр., I, 28].

Назви *|качка, ко|гутик* утворилися за моделлю "назва птаха" > "назва глиняної іграшки", а номени *|песик, |коник, ба|ранчик* – за моделлю "назва тварини" > "назва глиняної іграшки".

Лексема *за|баўка* відома в літературній мові зі значенням "предмет, яким бавляться діти, іграшка" [СУМ, III, 13].

Сема 'глиняна дитяча іграшка' передається лексемами *свис|тунчик* (Впн), *|ц'ац'ка* (Крщ, МБ), *за|баўка* (Кп, Мн, Тв), *|іграшка* (Крл, РЛ, См).

Назва *|ц'ац'ка* виступає в українських говірках зі значенням "іграшка" [Гр., IV, 440].

На позначення назви 'дитячої іграшки-свистка, що має форму баранчика' зафіксовано лексеми *ба|ранчик* (Ад, Впн, Грш, Дж, Крщ, Лс, Мн, Нв, Пр, РЛ, См, Тв), *|пишчик* (Крл, Кр, Уст), *свисту|нец'* (Крл, Нв), *свис|тул'ка* (Пл), *свис|тунчик* (Сп), а також словосполучення *свис|тул'ка-ба|ранчик* (Ббн).

ЛСГ "Назви частин та деталей глиняних виробів"

Верхній край якої-небудь посудини позначають лексемами *к|риса* (Ббн, ВЖ, Грш, Зм, Крщ, МБ, Мдж, Мн, Пл, Сп, Ст, Тм), *крис* (См), *к|риси* (Тв), *г|риса* (Лс), *|в'інц'а* (Ббн, Гщ, Мдж), *|в'інчик* (Крл), *краї* (Пр).

Назва *к|риса* для описаної реалії відома в українській мові [Лащ., 31; Шульг., 180], *к|риси* [СУМ, IV, 348; Крв., 118; Шульг., 124].

Слова *кˈриса, кˈриси, крис*, очевидно, через польське посередництво запозичено з свн. чи снн. *kritz* “риска, лінія”; припущення про походження з нвн. *kreis* “коло, круг; округ, повіт, район” менш обґрунтоване [ЕСУМ, ІІІ, 94].

Номен *ˈв’інц’а* широко відомий в українській мові [СУМ, І, 678; Гр., І, 239; Вас., 180; Б.-Нос., 78; Данч., 33; Крв., 118; Лис., 248].

Назви *ˈв’інц’а, ˈв’інчик* – суфіксальні утворення з **vě̆pъ*, що пов’язане з дієсловом *viti* “вити” [ЕСУМ, І, 400].

Лексема *краї* для описаної реалії відома в українській мові; *краˈйі* [Крв., 118] і пов’язана з псл. *krajь* > *krojiti* [ЕСУМ, ІІІ, 73].

Сема ‘верхня звужена частина глечика’ репрезентована лексемами *ˈшийа* (Ад, Крщ, Лс, Мдж, Пр, Ст), *ˈшийка* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Дж, Зв, Зм, Кмг, Кр, Кп, Мн, Нв, Пл, См, Ст, Уст), *ˈгорло* (Ббн, МБ), *ˈгорлишко* (Крл, РЛ).

Назви *ˈшийа, ˈшийка* – перенесення з анатомічної назви; ці лексеми пов’язані з псл. *sija*, що мало первинне значення “комір” [Фасмер, IV, 434].

Номени *ˈгорло, ˈгорлишко* – перенесення з анатомічних назв; пов’язані з псл. *gʰrdlo*, що відбите у стсл. *жрьти* із первісним значенням “те, чим ковтають” [ЕСУМ, І, 568].

Сема ‘середня випуклість горщика чи якої іншої посудини’ передається лексемами *ˈпупчик* (Ад, ВЖ), *жиˈв’іт* (Ббн, Нв, См), *пук* (Зм, Мдж, Ст), *ˈчерево* (Пр).

Номен *жиˈв’іт* – перенесення з анатомічної назви.

Назва *пук* відома в українській мові [Данч., 131; Крв., 118; Шульг., 123; Пош., ІІ, 157] і пов’язана з псл. **pukъ* “те, що тріскається”, “випуклість” [Фасмер, ІІІ, 404; Цыг. ЭСРЯ, 341].

Лексема *ˈчерево* перенесена на описану реалію за схожістю до *че́рево* “те саме, що живіт” [СУМ, ХІ, 303].

Дно посуду позначають лексемами *дно* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст), *ˈвонтур* (Пр).

Номен *дно* для описаної реалії відомий в сучасній українській літературній мові та говірках [СУМ, II, 314; Гр., I, 367; Данч., 131; Б.-Нос., 113; Лащ., 31; Крв., 118; Шульг., 124] і походить з псл. *dъno / dьbno* “глибина” [ЕСУМ, II, 95].

Репрезентантом семи ‘лінія у вигляді валика, яка окреслює дно посудини’ є лексема ˡ*унтор* (Мдж) – полонізм за тими ж ознаками, що й ˡ*вонтур.*

Виступ під вінцями у горщику у вигляді кола передають лексемою ˡ*коло* (Мн).

Слово ˡ*коло* походить з псл *kolo* (в цьому слові зберігається давня *-es-*основа; вторинне кореневе *-o-* розвинулось замість очікуваного *-e-*).

Сема ‘череп’яна покришка’ репрезентована лексемами ˡ*покришка* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Жрд, Дж, Зв, Зм, Зл, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст), *кˡришка* (Тв, Чб).

Назва ˡ*покришка* для описаної реалії відома в українській мові [СУМ, VII, 50; Гр., III, 278; ДЛАЗ, 175; Вас., 185; Б.-Нос., 289; Крв., 119; Пош., II, 142] і пов’язана з псл. *pokluka*, що реконструювалася на базі таких слів, які вказують на зв’язок з гончарством [Трубч., 261].

Виступ зверху покришки для зручності її утримування в руці позначають лексемами ˡ*вушко* (Ад, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тв), ˡ*вухо* (Ббн, Дж, Нв, РЛ), ˡ*пупчик* (Крл, См, Сп).

Назви ˡ*вухо,* ˡ*вушко* перенесено на описану реалію за схожістю до анатомічної назви ˡ*вухо* “орган слуху й рівноваги в людини та хребетних тварин” [СУМ, I, 789] і походять з псл. *ихо* < *ouso* [ЕСУМ, II, 140].

Сема ‘частина покришки, що заходить у край горщика’ передається лексемами *кˡришка* (Мн), ˡ*покришка* (См).

На позначення назви ручки у глиняній посудині засвідчено лексеми ˡ*вухо* (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Пр, Тв), ˡ*вушко* (Ббн, Впн, Грш, Крл, Нв, Пл, РЛ, См, Ст, Тм, Уст), ˡ*ручка* (Сп).

Отже, більшість назв зазначеної тематичної групи лексики у подільських говірках є загальнонародними, відомими в сучасній українській літературній мові та говірках.

Семантика певної частини лексем варіюється. Так, лексема *мама|лижник* має значення ‘глиняна посудина для доїння молока’, ‘посуд, що нагадує глиняну миску, яка розширюється вгору і в якій смажили їжу’, ‘велика глиняна посудина (2 л), злегка розширена у нижній частині’, ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’, ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’, ‘горщик, подібний до чавунного горщика’.

Номінація реалій свідчить про чітке протиставлення груп назв кухонного, побутового посуду та про актуальність ряду диференційних ознак реалій, що відбиті в їх називанні, зокрема форми виробів. Диференційними ознаками у назвах глиняного посуду в досліджуваних говірках найчастіше виступають форма і призначення, рідше – місткість, в поодиноких випадках – літраж та спосіб виготовлення.

Засвідчено багатство паралельних утворень: *к|варта – к|ружка – |чашка – ф’іл’і|жанка; |ринка – па|тел’н’а – сково|р’ідка; мама|лижник – тох|мач – баб|ник.*

Серед засобів номінації глиняного посуду переважає однослівна (*близ|н’ата, |ринка, фл’а|кон, к|варта, свис|тун, кага|нец, ка|дил’ниц’а, ба|ранчик*), рідше спостерігається номінація у формі усталеного або варіативного словосполучення (*по|ливана |бан’ка, м’іл|ка та|р’ілка, сороко|виї гла|душчик, л’іт|рове гор|н’а, |димлений |посуд*).

За характером мотивації аналізована лексика поділяється на такі групи: 1) назви з прозорою мотивацією, 2) назви, що мають непрозору мотивацію, 3) демотивовані назви, 4) назви із затертою мотивацією.

Серед лексем з прозорою мотивацією виділяються номени, похідні від назв дій (*зол’іў|ник, маз|ниц’а, св’і|тил’ник, п’ідс|в’ічник, свисту|нец’*), похідні від назв інших реалій (*горш|чок, цв’і|точн’ік, к|ринка, бо|чонок, сал’|ниц’а, гу|с’атниц’а, мас|л’анка; |горло, |в’інчик, краї, |пупчик, |вухо, |вушко, |ручка*), похідні від назв властивостей (*дно, |шийа, |шийка, |коло*).

Лексеми, які мають непрозору мотивацію, поділяються на такі, що мають невизначене відношення до гончарської лексики (*|чаша, |чашка*) та питомі

трансформовані лексеми (*гла|душчик, ло|хан'а, кага|нец, со|л'анка, |чаїник, |чаїничок, сме|таниц'а, д'ії|ниц'а, масло|бойка, масло|бойн'а*).

Серед лексем, які мають непрозору мотивацію, можна виділити ранні запозичення (*п|л'ашка*), пізні запозичення (*|тиква, |бодн'а, |боден'ка, |коўшик, |кухол', к|ружка*), нові запозичення (*к|варта, ко|ноўка, |келих, куў|шин, з|банок, |миска, з|баночок, та|р'ілка, та|р'елка, друш|л'ак, ба|рило, ба|рилка, с|лойік, лам|патка, |л'ул'ка, муш|тук, ко|фейник, ко|фетн'іца*). Нові запозичення становлять найбільшу групу серед назв з непрозорою мотивацією і їх відрізняє від старих запозичень те, що нові запозичення зазвичай мають ясне походження та етимологічні зв'язки.

Демотивованими є назви *мо|лочник, |банка, |бан'ка, ма|к'ітра.*

Лексемою, що має затерту мотивацію, є *г|лечик.*

За походженням певну частину назв можна виділити як спільнослов'янські (*|бочка, |чаша, |чашка, |бодн'а, кага|нец, д'і|жа, краї, |шийа, |шийка, |горло, дно*) та запозичені, зокрема: з польської мови (*с|лойік, з|банок, |келих, па|тел'н'а, |вонтур, |унтор, |рондлик, скарб|ниц'а, скар|бун'ка*); литовської (*|коўшик, ку|шин, куў|ш'ін*), з французької (*фл'а|кон, каст|рул'а*); німецької (*ко|ноўка, к|ружка, п|л'ашка, муш|тук*); німецької через польське посередництво (*друш|л'ак, друшл'а|чок),* російської (*|банка, |чарка, |чара, гра|ф'ін, ко|п'ілка, ко|пт'ілка*); латинської (*к|варта, |форма*); народнолатинської через польське посередництво (*|миска*); італійської (*ба|рило, ко|фетн'іца*); середньоверхньонімецької (*|кухол'*); грецької (*|тиква, ло|хан'а, |кадка*); середньогрецької (*лам|патка*); голландської (*ко|фейник*); турецької (*ка|зан, |л'ул'ка*); арабської (*каў|ник*).

Найпродуктивнішими серед різних способів словотворення є прості назви, утворені шляхом суфіксації від іменникових, рідше – від дієслівних та прикметникових основ.

Зафіксовано назви цієї тематичної групи з такими продуктивними суфіксами: ***-к*** (*|чашка, |чарка, сково|р'ідка, |шийка, |вушко*); ***-ик*** (*ва|зоник, г|лечик, |горшчик, л'іх|тарик, свис|туник*); ***-ок*** (*ва|зонок, з|банок, друшл'а|чок, каза|нок, |чаїничок, с|лойічок, мама|лижничок*); ***-очк*** (*|риночка, |вазочка, та|р'ілочка, к|варточка, |бан'очка*); ***-ичк*** (*сал'|ничка, с'іл'|ничка, д'ії|ничка, мас|личка, масл'а|ничка*); менш продуктивними є

форманти: ***-ечк*** (*|бочечка, к|ружечка, |чашечка*); ***-атк-*** (*кух|л'атко, гор|н'атко*); ***-ниц'*** (*маз|ниц'а, х|л'ебниц'а, са|латниц'а, по|мийниц'а*); ***-ищ'-*** (*мас|ниц'а, |масл'аниц'а*); ***-ник*** (*каў|ник, |чайник*); ***-чик*** (*ку|ш'інчик, свис|тунчик, |пупчик*); незначною є частотність суфіксів: ***-лк*** (*ц'і|дилко*); ***-очок, -ечок*** (*з|баночок, гор|шечок*); ***-ец, -ец'*** (*каза|нец, свисту|нец'*); ***-аник*** (*ме|д'аник*).

Одним з основних джерел поповнення гончарської лексики є використання загальнонародних слів у ролі термінів. Ці слова стають термінами внаслідок більш глибокого семантичного перетворення – семантичної деривації.

Найпоширенішим у гончарській термінології видом семантичної деривації є метафорична номінація. Метафоризації можуть піддаватись різні групи слів загальнонародної мови. Семантичній деривації в межах зазначеної тематичної групи підлягають назви посудин та їх частин, до яких мислення діалектоносіїв уподібнює назви птахів і тварин загалом: *ко|гутик, |коник, |п'іўник* ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’, *|качка, |песик, ба|ранчик* ‘глиняна дитяча іграшка в образі тварин, птахів’; назви органів людини: *|шийа, |шийка, |горло* ‘верхня звужена частина глечика’, *|пупчик, жи|в'іт, |черево* ‘середня випуклість горщика чи якоїсь іншої посудини’, *|вухо, |вушко, |ручка* ‘ручка у глиняній посудині’, *|губа* ‘посудина для цукерок’; назви понять: *|форма* ‘посуд, у якому пекли хліб, паску, бабку’; назви спортивних термінів: *пойе|динок* ‘велика череп’яна миска’.

1.7. Словотвірні типи гончарської лексики у подільських говірках

Терміни, як відомо, створюють представники конкретних сфер діяльності “під тиском певної практичної потреби” [147: 479] для найменування понять, пов’язаних з вузькою професійною сферою, і є засобом спілкування відповідної групи людей у виробничих умовах. Отже, вони виникають у професійному середовищі й уживаються в термінологічній функції лише у спеціальній літературі та у професійному спілкуванні [81: 76].

Терміни будь-якої галузі виробництва творяться й шліфуються за законами всієї будови мови, бо “при створенні терміна ми беремо не умовний знак, а звертаємося до мови, на якій виросла і виховалась наша думка, і, користуючись її невичерпними багатствами, знаходимо адекватне вираження для нового поняття” [132: 275].

Терміни гончарства активно творяться за допомогою лексико-семантичного, морфологічного та синтаксичного способів словотвору. Ці способи термінотворення призначені для творення спеціальних мовних одиниць – термінів, і в цьому вони певною мірою відрізняються від аналогічних способів літературної мови. Процес термінотворення здійснюється за певними законами і моделями.

Гончарські слова-терміни за словотвірною структурою можна поділити на 3 типи:

1) термін-просте слово: (тематична група лексики (ТГЛ) на позначення назв підготовки глини) ˈ*добин’ка* (Ад, Пр), ˈ*доўбин’ка* (Кмг), ˈ*доўбн’а* (Ббн, Зм, Крл, Лс, Нв, РЛ) ‘інструмент, яким збивали пласти глини’; (ТГЛ на позначення знарядь для виготовлення гончарських виробів) *верш*ˈ*н’ак* (Ад), *верх*ˈ*н’ак* (Ббн, Впн, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, МБ, Мдж, Пр, См, Ст), *верхн’а*ˈ*чок* (Тм) ‘верхня частина гончарного круга’, *сп’ід*ˈ*н’ак* (Ад, Ббн, Гщ, Дж, Зв, Лс, Нв, Пр, См), *с*ˈ*подак* (Зм), *сп’ід* (Ст), *махо*ˈ*вик* (Впн, Крщ, Мдж, Тв), *махо*ˈ*в’ік* (См) ‘нижня частина гончарного круга’; (ТГЛ на позначення процесів випалювання гончарських виробів) ˈ*горин* (Дж, Крщ, Лс), ˈ*горник* (Кп, Сп), ˈ*горно* (Ббн, Зв, Кмг, МБ, Мн, Нв, РЛ, Тм) ‘гончарна піч’; (ТГЛ на позначення гончарських виробів) *г*ˈ*лечик* (Ббн, МБ, Нв), *гла*ˈ*дун* (Уст) ‘глек без вушка для молока’, ˈ*миска* (Ббн, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), *та*ˈ*р’ілка* (Мн), *та*ˈ*р’елка* (Кп) ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’;

2) термін-складне слово: (ТГЛ на позначення гончарських виробів) *масло*ˈ*бойн’а* (Грш), *масло*ˈ*бойка* (Зв, Кр, Лс, Мдж, Сп) ‘посудина для збивання масла’, *ма*ˈ*к’ітра* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст) ‘глиняна посудина для розтирання маку, пшона’; ˈ*горшчик-два*ˈ*ц’атка* (Пл) ‘горщик на 20 л і більше для

варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’; *ˈгоршчик-деˈсʼатка* (Пл) ‘горщик на 8-10 л’, *свисˈтулʼка-баˈранчик* (Ббн) ‘дитяча іграшка-свисток, яка має форму баранчика’;

3) термін-словосполучення: (ТГЛ на позначення назв підготовки глини) *дереўˈлʼана ˈдоўбнʼа* (Уст) ‘інструмент, яким стругали глину’; (ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів) *гонˈчарниї круг* (КП, Крл, Мдж, Мн, Пр, См, Тв), *ганˈчарниї круг* (Мдж) ‘верстат для формування глиняного посуду’, *маˈлиї круг* (Грш, Пл, Ст), *ˈверхне ˈколесо* (Лс), *ˈверхнʼіи круг* (Мн) ‘верхня частина гончарного круга’; (ТГЛ на позначення гончарських виробів) *пйатʼˈкʼіпне горˈнʼа* (Ад), *десʼаˈтʼірниї ˈгоршчик* (Впн), *пйаˈтʼірниї ˈгоршчик* (Пл), *десʼатˈковиї ˈгоршчик* (Кмг), *шʼістʼˈкʼіпниї горˈнец* (Пр), *шесˈтʼірниї горˈнец* (См), *потˈрʼійниї ˈгоршчик* (РЛ) ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’; *пйатнацʼатʼˈкʼіпниї глаˈдушчик* (Ад), *двацʼітʼˈкʼіпниї глаˈдушчик* (Пр), *сороковˈиї глаˈдушчик* (См) ‘трилітровий глечик’, *десʼатʼˈкʼіпна ˈмиска* (Ад), *трициˈтʼірна ˈмиска* (См) ‘миска місткістю від 1 до 3 л’.

За допомогою засобів морфологічного та лексико-семантичного способів активно творяться терміни перших двох типів, а синтаксичний спосіб використовується для творення термінів третього типу.

Досить продуктивним є морфологічний спосіб термінотворення. Суфікси, що поєднуються з різними твірними основами, продукують терміни з новим лексичним значенням, які позначають певні поняття. Отже, суфіксальним способом утворюються нові терміни.

Більшість гончарських термінів – це іменники, що утворюються переважно за допомогою спільнослов’янських, спільносхіднослов’янських та власне українських суфіксів, які мають неоднаковий ступінь активності.

Найпродуктивнішим в зазначеній лексиці є суфікс загальнослов’янський *-к(-а)* (← *-ък-а,* ← *-йк-а*), що широко відомий в сучасній українській літературній мові [182: 80-87] і в XI-XIII ст. характерний був лише для іменників жіночого роду, а в іменники чоловічого роду проникає в XIV-XV ст. [164: 53]. Поширений він і в інших українських говірках. Так, найпродуктивнішим є цей суфікс серед тих, що

творять іменники жіночого роду в закарпатських верхньонадборжавських говірках [146: 3], значна продуктивність його і в західнополіських [2: 40].

Серед іменників із цим формантом виділяються віддієслівні, відсубстантивні, відприкметникові, відчислівникові утворення.

З-поміж 56 словотвірних моделей віддієслівних іменників літературної мови, як зазначає Н.М.Захлюпана, утворення із суфіксом *-к(-а)* займають третє місце за ступенем регулярності [100: 38].

Віддієслівні деривати словотвірного типу із суфіксом *-к(-а)* у досліджуваних говірках мають значення: "предмет, за допомогою якого здійснюється дія" (ˈ*покришка* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст) 'череп'яна покришка'); "об'єкт дії" (ˈ*дом'ішка* (Гщ) 'жовта глина, з якої виготовляють горшки'); "місце дії" (ˈ*топка* (Зв, Сп, Ст) 'частина горна, де згоряє паливо'); "предмет-суб'єкт дії" (*перегоˈродка* (ВЖ) 'перегородка між однією і другою камерами', *п'ідкˈладка* (МБ) 'невелика дубова колодка, в яку вставляється нижня частина веретена гончарського круга'); "предмет-об'єкт і наслідок дії" (*стˈружка* (ВЖ, Кмг, Крл, Сп, Тв) 'довгі стрічки глини, які утворюються під час стругання глини стругом'; при словотворенні в слові *стˈружка* відбувається чергування приголосних /*г*/-/*ж*/). Номен ˈ*покришка* відомий в закарп., полт. говірках [ДЛАЗ, II, 175; Крв., 119].

Відсубстантивні деривати становлять найбільшу групу іменників з суфіксом *-к(-а)* і поділяються на такі типи:

1) назви з конкретно-предметним лексико-словотвірним значенням, що початково були утворені як демінутиви, мотивуючі іменники яких набули інших значень або стали рідковживаними (ˈ*л'ул'ка* (Ад, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Крл, Кр, Кп, Лс, Мдж, Мн, КП, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст) 'глиняний трубчастий виріб для паління');

2) деривати з десемантизованим демінутивним суфіксом *-к(-а)*, що означають частку, шматок якоїсь речовини, матеріалу, але з підкресленням невеликого розміру (ˈ*гумка* (Крл) 'ганчірка для загладжування поверхні чорного посуду');

3) назви, утворені від іменників чоловічої статі, яким суфікс *-к(-а)* надає значення жін. р. (*гон|чарка* (См) ‘глина, що використовується в гончарному виробництві’);

4) демінутивні деривати, утворені від іменників чоловічого роду (рідко), що виражають семантику зменшеності (*г|лейка* (Пл) ‘глина, яка використовується в гончарному виробництві’; *|п’ічка* (Гщ, Дж, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Ст), *п|йецка* (Зм, Лс, Пр) ‘частина горна, де згоряє паливо’; *баб|ничка* (Кр) ‘посуд, в якому пекли хліб, паску, бабку’) та іменників жіночого роду (переважно), що виражають значення зменшеності (*ло|патка* (Крщ) ‘інструмент, яким стругали глину’; *|лаўка* (Зм) ‘місце зберігання змішаної глини’; *|кул’ка* (Мдж) ‘кусок глини, викачаної руками і приготовленої для вироблення посуду’); зменшеності-пестливості (*ко|ц’уб^{п}ка* (Мн) ‘інструмент, за допомогою якого готується полива’; *сково|р’ід^{т}ка* (Впн) ‘посудина для смаження млинців’; *|шийка* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Дж, Зв, Зм, Кмг, Кр, Кп, Мн, Нв, Пл, См, Ст, Уст) ‘верхня звужена частина глечика’). При словотворенні в демінутивах цього типу відбуваються чергування голосних /*о*/-/*і*/ (*сковоро|да - сково|р’ідка*) та приголосних /*к*/-/*ч*/ (*баб|ник - баб|ничка*). Перших три типи малопродуктивні, а останній високопродуктивний.

Окремий підтип становлять назви, що зазнали десемантизації, занепаду семантики зменшеності. Інколи відбувається лексикалізація демінутива у зв’язку з тим, що мотивуюче слово поступово виходить з ужитку (*|миска* (Ббн, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст) ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’; *та|р’ілка* (Мн) ‘тс’). Такі ж деривати поширені в інших українських говірках: *|миска* в закарп., полт., поліс., сх.-поліс. зі значеннями “миска” [ДЛАЗ, ІІ, 173], “посудина з легко піднятими краями і дуже широким отвором” [Крв., 121], “торба” [Лис., 126], “миска місткістю від 1 до 3 л” [Бережняк, 467], *та|р’ілка* в зх.-волин. зі значеннями “тарілка”, “мідна кругла бляха над бубном як ударний музичний інструмент” [Корз., 236]; сх.-поліс. в описаному нами значенні [Бережняк, 467]. Зафіксовано випадки, коли вихідна лексема і дериват, зберігаючи одне або кілька спільних значень, розвивають і

самостійні значення (ˈ*чашка* (Крщ) ‘посудина з ручкою для пиття’; ˈ*чарка* (Крщ, РЛ) ‘велика чарка на високій ніжці’).

Відприкметникові утворення з суфіксом *-к(-а)* представлені іменником *мас*ˈ*л’анка* (Крщ) ‘глиняна посудина для масла’.

Відчислівникові утворення з суфіксом *-к(-а)* репрезентовані іменниками *два*ˈ*ц’атка* (Пл) ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’; *пйат’ід’і*ˈ*с’атка* (Пл) ‘горщик на 5-7 л’; *три*ˈ*ц’ітка (*Пл) ‘горщик на 3-4 л’.

Засвідчено і непродуктивний дериват із суфіксом *-к(-о)* (← *-ък-о* ← *-йк-ŏ; -ьк-о* ← *-їк- ŏ*), в якому дериват утворюється від іменника середнього роду і має зменшено-пестливе значення (ˈ*вушко* (Ббн, Впн, Грш, Крл, Нв, Пл, РЛ, См, Ст, Тм, Уст) ‘ручка у глиняній посудині’).

Терміни із суфіксом *–ок* відзначені віддієслівними та відсубстантивними утвореннями.

Віддієслівні деривати репрезентовані такими типами:

1) назви зі значенням “предмет, яким або за допомогою якого виконується дія” (*пома*ˈ*зок* (Дж, Мдж, Мн, Сп) ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд’). Цей тип малопродуктивний;

2) утворення від безпрефіксних дієслів недоконаного виду зі значенням дії, що складається з окремих повторюваних актів. Деривати цього малопродуктивного типу мають значення “предмет, за допомогою якого виконується дія” (*свис*ˈ*ток* (Мдж, Мн, Пл, См) ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’).

Серед відсубстантивних утворень виділяються й малопродуктивні з конкретно-предметним лексико-словотвірним значенням, що були початково утворені як демінутиви й, отже, мали нове лексико-граматичне значення (*моло*ˈ*ток* (Зв) ‘інструмент, яким збивали пласти глини’).

Великою продуктивністю відзначається словотвірний тип відсубстантивів із суфіксом суб’єктивної оцінки *–ок*. Суфікс з демінутивним значенням *-ок-ъ* Л.Гумецька відзначає у пам’ятках ділової мови XIV-XV ст. [76: 85].

Відсубстантивні утворення з суфіксом *–ок* мають модифікаційні значення зменшеності (*стру|жок* (Гщ, Лс, МБ, Мдж, Мн, РЛ, Ст) ‘інструмент, яким стругали глину’; *р’і|жок* (Ббн, МБ, Нв, См) ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд’; *мушту|чок* (Зм) ‘глиняний пристрій, у який вставляється трубка для паління’; *|чайничок* (Нв) ‘глиняна посудина для заварювання кави’*; *мама|лижничок* (Впн) ‘горщик, подібний до чавунного горщика’; *с|лойічок* (Зм) ‘глиняна посудина для сала’; *друшл’а|чок* (ВЖ) ‘миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, проливання чого-небудь’); зменшеності-пестливості: *вапн’а|чок* (Ббн, Нв) ‘стороння домішка, що трапляється в глині’; *верхн’а|чок* (Тм) ‘верхня частина гончарного круга’.

Суфікс *-ок*, як зазначають дослідники, має меншу експресивність із синонімічними *-ик, -ець* [161:102]. Тому спостерігаються десемантизовані демінутиви цього словотвірного типу (*пе|н’ок* (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Зм, Крщ, Мдж, Ст) ‘купа, у яку збивали глину’; *п’і|док* (МБ) ‘місце зберігання змішаної глини’; *каза|нок* (Мдж) ‘посуд для плавлення олива, перепалення свинцю’; *ква|чок* (Пр) ‘велика дерев’яна ложка для поливання посуду’; *о|садок* (МБ, Мн, Нв, См) ‘осад із свинцю’; *ва|зонок* (Крл, Тв) ‘квітковий горщик’).

При словотворенні відбуваються чергування приголосних: */г/-/ж/* (*р’іг-р’і|жок, струг-стру|жок*), */к/-/ч/* (*вап|н’ак-вапн’а|чок, верх|н’ак-верхн’а|чок, друш|л’ак-друшл’а|чок, с|лойік-с|лойічок, мама|лижник-мама|лижничок, |чайник-|чайничок, муш|тук-муштy|чок*).

Назва *друшл’а|чок* відзначена в бойк. говірках зі значенням “кожушок без рукавів” [Онишк., І, 236], а *муштy|чок* – в н.-наддніпр. зі значенням “зменш. до муштук” [Чабан., ІІ, 297].

Відсубстантивними та відприкметниковими утвореннями репрезентовані деривати із суфіксом *-ик*. Серед відсубстантивів виділяються такі типи:

1) малопродуктивні деривати з конкретно-предметним лексико-словотвірним значенням, що були початково утворені як демінутиви, а їх мотивуючі іменники

* Прикметно, що у цій говірці номен *|чайник* виступає із значенням ‘глиняна посудина для заварювання чаю’.

згодом стали рідковживаними (*|горшчик* (Ббн, Впн, Грш, Дж, Зм, Лс, Мдж, Пр, РЛ, Тм, Тв, Уст) ‘глиняний посуд, у якому варять їжу’);

2) демінутивні деривати (відзначені у пам’ятках ділової мови XIV-XV ст.) [76: 85]. Деривати цього продуктивного типу вказують на об’єктивну зменшеність (*|ножик* (Тм) ‘кусок дерева, яким мнуть глину’; *д|ротик* (Ббн, Зм, Крл, Мдж, Нв, Пл, Ст, Уст) ‘інструмент, яким зрізують посуд з гончарного круга’; *с|тосик* (Грш) ‘4-5 рядів горщиків, складених один на одному вверх дном’; *|горник* (Кп, Сп) ‘гончарна піч’; *|пензлик* (Впн, Кр) ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд’; *ва|зоник* (ВЖ, Ст) ‘квітковий горщик’; *свис|туник* (Сп, Тв) ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’; *л’іх|тарик* (Крщ) ‘глиняний світильник перед іконами’).

Окремий підтип становлять утворення, що втратили демінутивність. Відзначено поступове витіснення мотивуючих іменників колишніми демінутивами (*г|лечик* (Ббн, МБ, Нв) ‘глек без вушка для молока’), а також їх паралельне вживання в одному або в кількох значеннях (*|кухол’* (Ббн, МБ, Нв, РЛ, Тм) - *|кухлик* (Гщ, Мн, Пл) ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’). Поширені вони також і в інших українських говірках: *|горшчик* – в наддніст., полт., сх.-поліс. говірках зі значеннями “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12-13], “посуда, в якій варять страву” [Крв., 115], *|кухлик* – в сх.-поліс. говірках на означення “посудини з ручкою для пиття” [Бережняк, 467].

При словотворенні спостерігаються чергування голосних /*і*/-/*о*/ (*н’іж-|ножик, др’ім - д|ротик*) та приголосних /*к*/-/*ч*/ (*глек - г|лечик*).

Відприкметникові деривати із суфіксом *-ик* мають загальне словотвірне значення “носій ознаки” (*г|лин’аник* (Сп) ‘місце видобування глини’; *глеї|ник* (Мдж, Ст) ‘місце, де складали глину’; *махо|вик* (Впн, Крщ, Мдж, Тв) ‘нижня частина гончарного круга’; *вап|н’аник* (Пр) ‘горщик, у якому тримають білу глину для мазання хати’).

Віддієслівні деривати, утворені за допомогою нульсуфіксації, виступають насамперед похідними словами чол. роду, в яких виявляється твірна основа інфінітива з усіченою фіналлю (суфіксом *-ува*), і мають основне словотвірне

значення “опредметнена дія” (*за|м’іс* (Кмг) ‘велика купа набитої глини’; *|виструг* (РЛ) ‘довгі стрічки глини, які утворюються під час стругання глини стругом’; *|випал* (Тв) ‘увесь посуд, який закладається в горн для випалювання’; *брак* (МБ, Пр) ‘битий посуд, яким закладається вхід у горн’; *недо|пал* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Кмг, Крл, Крщ, Кп, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, См, Тв) ‘недовипалений посуд’; *пере|пал* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Кмг, Крл, Крщ, Кп, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, См, Тв) ‘перевипалений посуд’) .

Деривати можуть набувати і вторинних предметних значень об’єкта або наслідку дії (*недо|пал, пере|пал*). Цей тип є продуктивним не тільки в говірках, а й в літературній мові [161: 71-72].

Деривати *брак, недо|пал, пере|пал* зафіксовані і в сх.-поліс. говірках [Бережняк, 464].

Демінутивні деривати з суфіксом *–очк(-а)* походять безпосередньо від слів, які не мають демінутивного значення і виражають семантику зменшеності-пестливості (*|мисочка* (Зм) ‘посудина, що стоїть поряд з гончарем, куди він вмокає руки’; *|досочка* (Зв) ‘спеціальне гончарське знаряддя для обточування стінок посуду’; *ш|ч’іточка* (Зв, Лс, Мдж, Пл) ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд’; *|риночка* (Дж, Зв, Зм) ‘квітковий горщик’; *та|р’ілочка* (Грш, Кр) ‘мілка тарілка’; *к|варточка* (ВЖ) ‘посудина з ручкою для пиття’; *|бан’очка* (Впн) ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’; *|чарочка* (Мн) ‘велика чарка на високій ніжці’; *ба|рилочка* (Зм) ‘глиняна посудина для олії’). Цей тип є високопродуктивним.

Номен *|мисочка* зафіксовано в полт., сх.-поліс. говірках зі значенням “миска для насипання їжі” [Крв., 121], “миска місткістю 1 л” [Бережняк, 467].

Словотвірний тип демінутивних дериватів на *-ечк(-а)* менш продуктивний (*|дошечка* (ВЖ) ‘дерев’яна дощечка, за допомогою якої гончарний круг прикріплювався до лави’; *|чашечка* (Впн, Зм), *к|ружечка* (Впн) ‘посудина з ручкою для пиття’; *|бочечка* (См) ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’).

В інших говірках поширені такі утворення: *ˈчашечка* в сх.-поліс. говірках [Бережняк, 467], *кˈружечка* в н.-наддніпр. зі значенням “зменш. до кружка” [Чабан., II, 219].

Деривати із суфіксом 2-го ступеня *–очок*, що утворився на базі суфікса *-ок*, мають основне модифікаційне значення “пестливості” (*пеˈн’очок* (Пр) ‘купа, у яку збивали глину’, *зˈбаночок* (Зм) ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’). Останній зафіксовано в буков., сх.-поліс. говірках зі значеннями “зм. до збанок” [МСБГ, III, 49], “однолітровий глечик” [Бережняк, 466].

Суфікс *–ичк(-а)* надає пестливого значення словам із суфіксом *–иц'(-а)*, що не виявляють цього значення (*сал'ˈниц'а* (Мн) - *сал'ˈничка* (Кмг) ‘глиняна посудина для сала’; *с'ілˈниц'а* (Дж, МБ, Мн, Пл, Тв) - *с'ілˈничка* (Ббн, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Нв, Пр, См, Тв, Уст) ‘глиняна посудина для солі’; *цукерˈниц’а* - *цукерˈничка* (Тв, Уст) ‘невелика посудина для цукру’; *масˈлиц’а* (Ад, Пр) - *масˈличка* (Зм, Кр, См) ‘глиняна посудина для масла’; *д’ійˈниц’а* (Ббн, Грш, Мн, Нв, Пл) – *д’ійˈничка* (Кмг, Сп) ‘глиняна посудина для доїння молока’; *масл’аˈниц’а – масл’аˈничка* (Крл) ‘посудина для збивання масла’).

У бойк. говірках засвідчено утворення *с'ілˈничка*, що позначає “дерев’яний посуд для солі місткістю до 2 кг” [Онишк., II, 218].

Суфікс *-иц'(-а)* (← *-иц-а* ← *-īс-ā* ← *-īк-ā*) репрезентований відсубстантивними та відприкметниковими дериватами. Відсубстантивні утворення, представлені малопродуктивним словотвірним типом, виражають конкретно-предметне значення (*масˈлиц’а* (Лс, Пр) ‘глиняна посудина для масла’; *смеˈтаниц’а* (Крл) ‘глиняна посудина для сметани’).

З цим же словотвірним значенням виступають і відприкметникові деривати (*поˈмийниц’а* (Кмг, Крщ, Лс, Мн, Пл) ‘миска для помий’).

Утворення з суфіксом *-ец’ (-ец)* (← *-ьц-ь* ← *-ьс-ь* ← *-*ік-о*) зазвичай утворюються від іменників і мають значення об’єктивної зменшеності (*кам’іˈнец’* (Тв) ‘стороння домішка, що трапляється в глині’; *ˈпупец’* (Лс) ‘вінчик на дні посудини’; *свистуˈнец’* (Гщ) ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’). В утвореннях цього типу може виступати і суфікс *-ец* (кінцевий приголосний

стверділий) (*гор|нец* (Крл, Кр, Сп) ‘горщик для приготування кулеші’; *каза|нец* (Зм) ‘горщик, подібний до чавунного горщика’). Дериват *гор|нец* відзначено в буков., бойк. говірках зі значеннями “глиняний горщик”, “чавун (металева посудина для страви)” [МСБГ, І, 92], “горщик для молока”, “верхня частина капелюха”, “наголовок”, “(тулія) капелюха”, “ковпак без крис” [Онишк., І, 186].

Відзначено і віддієслівний дериват із формантом *-ец*, що має основне словотвірне значення “предмет, за допомогою якого виконується дія” (*р’і|зец* (Пл) ‘інструмент, яким вирівнюють посудину ззовні’).

Слова-терміни гончарства із суфіксом *-чик* належать до двох різновидів. Перші мотивовані іменниками чол. роду без відтінку зменшеності-пестливості (*ку| ш'інчик* (Ад) ‘глиняна посудина для заварювання кави’). Утворення другого продуктивнішого типу мотивовані демінутивами з суфіксом *-ец’*, проте можуть сприйматися і як безпосередньо утворені від вихідних лексем демінутиви (*|кам’ін’ – кам’і|нец’ – ка|м’інчик, |кор’ін’ – кор’і|нец’ - ко|р’інчик, свис|тун – свисту|нец’ - свис| тунчик*) і виражають семантику “зменшеності-пестливості” (*ка|м’інчик* (Ад, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Кп, Мдж, Лс, Пр, См, Сп, Тм, Уст), *ко|р’інчик* (Ад, Грш, Зм, Пр), *кре|м’інчик* (ВЖ) ‘стороння домішка, що трапляється в глині’; *свис|тунчик* (Впн) ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’; *|пупчик* (Ад, ВЖ) ‘середня випуклість горщика чи якоїсь іншої посудини’).

Коли суфікс *-чик* поєднується з твірними основами, що закінчуються на губні і сонорні, м’які приголосні – фіналі основи – чергуються з твердими (*кам’ін’ – ка| м’інчик, |крем’ін’ - кре|м’інчик, |кор’ін’ - ко|р’інчик*).

До малопродуктивного словотвірного типу з суфіксом *-ин’к(-а)* належать деривати, мотивовані іменниками жіночого роду, що мають модифікаційне значення пестливості (*|добин’ка* (Ад, Пр), *|доўбин’ка* (Кмг) ‘інструмент, яким збивали пласти глини’).

Терміни *гор|н’атко* (Мн) ‘горщик на 8-10 л’, *кух|л’атко* (Ст) ‘велика чарка на високій ніжці’ утворилися від іменників середнього роду з предметним значенням за допомогою суфікса *-атк(-о)*, що складається з суфікса *–ат*, до якого приєднується демінутивний суфікс *-к*, який підкреслює в цих словах відтінок пестливості.

Деривати з суфіксом *-ниц’(-а)* (← *-ьн-иц-а* ← **ĭn-īc-ā*) представлені віддієслівними та відсубстантивними утвореннями. Віддієслівні деривати належать до непродуктивного типу і позначають переважно назви предметів за їх функцією в якомусь процесі, дії, позначених дієсловом, зокрема назви предмета, за допомогою якого виконується дія (*д’ій|ниц’а* (Ббн, Грш, Крщ, Мн, Нв, Пл) ‘глиняна посудина для доїння молока’). Інколи в цьому словотвірному типі може виступати суфікс *-л’ниц’(-а)*, що є специфічним для української мови (*ка|дил’ниц’а* (Пл, Тв) ‘глиняний пристрій для кадіння’).

Відсубстантивні утворення з суфіксом *-ниц’(-а)* належать до продуктивного словотвірного типу і мають лексико-словотвірне значення – “вмістилище того, що означає мотивуюче слово” (*маз|ниц’а* (Грш, Мн) ‘горщик для дьогтю’; *са|латниц’а* (Ббн, Кмг, Лс, МБ, Мн, Нв, Пл, РЛ, См) ‘миска середньої величини для салату’; *сал’|ниц’а* (Мн) ‘глиняна посудина для сала’; *с’іл’|ниц’а* (Дж, МБ, Мн, Пл, Тв) ‘глиняна посудина для солі’; *|сахарниц’а* (Ббн, Дж, Кп, Лс, МБ, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп) ‘невелика посудина для цукру’; *скарб|ниц’а* (Мн) ‘глиняний предмет у формі тварин, птахів з вузькою щілиною для опускання монет з метою їх нагромадження’; *х|л’ебниц’а* (Пл) ‘миска із зігнутими краями’; *о|л’ійниц’а* (Тв) ‘глиняна посудина для олії’). Останнє виступає і в буковинських говірках [МСБГ, VI, 96].

Деривати з суфіксом *-ник* репрезентовані віддієслівними та відсубстантивними утвореннями. Віддієслівні утворення належать до непродуктивного типу і виявляють модифікаційне значення “предмет або предметний фактор, який спричиняє дію, процес або сприяє їм” (*д’ій|ник* (Пр) ‘глиняна посудина для доїння молока’).

Суфікс *-ник* за походженням є прикметниковим або дієприкметниковим формантом – *(ь)н+ик*, що при творенні дериватів від іменників виявив велику продуктивність уже в XIV-XV ст. [76: 79]. Відсубстантивні утворення з суфіксом *-ник* мають значення вмістилища для чого-небудь (*мама|лижник* (Ад, Мн, Пр, См) ‘горщик для приготування кулеші’; *баб|ник* (См) ‘посуд, в якому пекли хліб, паску, бабку’; *|чайник* (Крл, Крщ, МБ, Мн, Пл, См, Тв) ‘посудина для заварювання чаю’; *ко|феїник* (Ббн, Мн, Пл), *каў|ник* (Крл) ‘глиняна посудина для заварювання кави’). На

базі цього суфікса постав його варіант *-аник* (*ме|д'аник* (Мн) ‘глиняна посудина для меду’). Дериват *баб|ник* відомий у буков. говірках (МСБГ, І, 12).

Суфікс *-ак* (<*-ак-*ъ) репрезентований віддієслівними, відсубстантивними та відприкметниковими утвореннями.

Малопродуктивність властива віддієслівним утворенням із суфіксом *-ак*, які означають назви предметів як інструментів (*чер|пак* (Уст) ‘велика дерев’яна ложка для поливання посуду’).

Відсубстантивні деривати також належать до малопродуктивного типу і виявляють семантику предмета за різними ознаками (*вап|н'ак* (Крл, Мдж) ‘стороння домішка, що трапляється в глині’).

Утворення, мотивовані прикметником, мають словотвірне значення “носій ознаки” (*верх|н'ак* (Ббн, Впн, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крщ, МБ, Мдж, Пр, См, Ст) ‘верхня частина гончарного круга’; *сп'ід|н'ак* (Ад, Ббн, Гщ, Дж, Зв, Лс, Нв, Пр, См) ‘нижня частина гончарного круга’; *шчер|бак* (Зв) ‘надщерблений глечик’; *кри|вак* (Грш) ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’). Семантика утворень цього типу дуже часто дорівнює семантиці словосполучень “мотивуючий прикметник + означуваний ним іменник”: *верх|н'ак* – верхня частина, *сп'ід|н'ак* – нижня частина, *шчер|бак* – щербата посудина.

У бойк. говірках утворення *верх|н'ак* має значення “(у жорнах) верхняк”, “верхня частина маслоробки”, “верхня дошка стола” [Онишк., І, 108].

Утворення із суфіксом *-ц'(-а)* відзначено у відчислівниковому іменнику *т|р'їйц'а* (Крл) ‘церковний трираменний підсвічник’.

Дериват *стру|гачка* (Крл) ‘інструмент, яким стругали глину’ репрезентує віддієслівний тип з суфіксом *-ачк(-а)* і має основне словотвірне значення опредметненої дії.

Словотвірний тип з суфіксом *-л(-о)* (← *-*dl-ŏ* ← *-*dhl-ŏ*) представлений дериватом, утвореним від основи інфінітива, що має словотвірне значення “предмет, за допомогою якого виконується дія” (*|шило* (Крл, Тв) ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд’).

Віддієслівний дериват з суфіксом *-лк(-о)* виявляє словотвірне значення “предмет, за допомогою якого виконується дія, здійснюється процес” (*ц’і|дилко* (Лс, Мн) ‘миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, промивання чого-небудь’).

Утворення з суфіксом *-анк(-а)*, мотивоване дієсловом, має словотвірне значення “предмет-об’єкт і наслідок дії” (*|мачанка* (Сп) ‘рідка глина’).

Іменником чоловічого роду, мотивованим дієсловом, виступає дериват із суфіксом *-ин* (< *инъ*), що виражає основне словотвірне значення “місце дії” (*|горин* (Дж, Крщ, Лс) ‘гончарна піч’).

Номен *|горин* зафіксовано в буков. говірках зі значенням “комин, частина печі” [МСБГ, І, 91, 92].

Дериват, представлений іменником жін. роду, що утворився від дієслова і позначає предмет, за допомогою якого виконується дія, репрезентує словотвірний тип із суфіксом *-н’(-а)* (*|доўбн’а* (Ббн, Зм, Крл, Лс, Нв, РЛ) ‘інструмент, яким збивали пласти глини’).

Дериват *|доўбн’а* зафіксовано в сх.-поліс. говірках [Бережняк, 460].

Похідні слова із суфіксом *-ишч(-е) (← -išč- ← * išt-j-o-ŏ)* виражають лексико-словотвірне значення ‘місце, де є, перебуває щось, назване мотивуючим словом (*г|линишче* (Ббн, Гщ, Нв) ‘місце видобування глини’), а відсубстантив *г|линиско* (Зм, Мн, Тм) ‘місце видобування глини’ – за допомогою форманта *-иск(-о)*.

Суфікси *-ишч(-е), -ис(ь)к(-о)* є найпоширенішими серед тих, за допомогою яких утворюються назви місця (nomina loci). Як зазначає Я.Закревська, суфікс *-ишч(-е)* виявляється в північному і східноукраїнському ареалі, тоді як у західноукраїнському (без основної частини карпатських говорів) переважає *-ис(ь)к(-о)* або паралельні утворення *-ишч(-е) / -ис(ь)к(-о)* [99:32].

Терміни-композити творяться за допомогою складно-суфіксального чи складно-нульового способів та чистого складання.

Семантичний множник “подрібнювати”, репрезентований дієсловом *терти*, виступає в іменнику з основою *-тра*: *ма|к’ітра* (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв,

Уст) ‘глиняна посудина для розтирання маку, пшона’. Інший семантичний множник “змінювати зовнішній вигляд, стан предмета” відзначено в дієслові *бити*, що виступає в іменниках з основами типу *-боїка, -боїн’а*: *масло|боїка* (Зв, Кр, Лс, Мдж, Сп), *масло|боїн’а* (Грш) ‘посудина для збивання масла’.

Слова-композити творяться складно-суфіксальним з матеріально вираженою суфіксацією (*масло|боїка, масло|боїн’а*) та нульсуфіксацією (*ма|к’ітра*). Способом чистого складання утворилися такі назви: *|горшчик-два|ц’атка* (Пл) ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’; *|горшчик-де|с’атка* (Пл) ‘горщик на 8-10 л’; *|горшчик-пйат’ід’і|с’атка* (Пл) ‘горщик на 5-7 л’; *свис|тул’ка-ба|ранчик* (Ббн) ‘дитяча іграшка-свисток, яка має форму баранчика’.

Утворення *ма|к’ітра* засвідчено в полт., сх.-поліс. говірках зі значеннями “напівсферична посудина з дуже випуклими стінками у верхній частині і широким отвором” [Крв., 122], “глиняна посудина для розтирання маку, пшона” [Бережняк, 467].

Внаслідок поєднання в одне ціле кількох слів, що вступають у певне термінологічне поняття, утворюються терміни-словосполучення, що посідають одне з перших місць за своїм кількісним складом у будь-якій галузевій термінології. Термінами-словосполученнями можна з найбільшою повнотою відбити визначальні риси поняття, що називається, а також ними зручно передавати належність класифікаційному рядові, що ґрунтується на родово-видовому співвідношенні понять.

Терміни-словосполучення будуються за моделями підрядної залежності компонентів – узгодження і керування. Переважають моделі, що побудовані на узгодженні підрядних частин (*гон|чарна г|лина* (Крл, См) ‘сировина для гончарського виробництва’; *дереў|л|ана |доўбн’а* (Уст) ‘інструмент, яким збивали пласти глини’; *|жирна г|лина* (ВЖ) ‘нерозмоклі грудки жирної глини’; *гон|чарний круг* (КП, Крл, Мдж, Мн, Пр, См, Тв) ‘верстат для формування глиняного посуду’; *|верхне |колесо* (Лс) ‘верхня частина гончарного круга’; *ве|ликий |горшчик* (Крщ, Лс, Уст), *пйат’к’іпне гор|н’а* (Ад), *здо|ровий |горшчик* (ВЖ, Грш, МБ) ‘горщик на 20 л і

більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’; *дес’ат’ˈк’іпний глаˈдушчик* (Ад), *вос’ˈм’ірний глек* (Дж) ‘глечик на 5-6 л’; *шчерˈбатий глаˈдушчик* (Ад, МБ, Пр, См), *брачˈний глаˈдушчик* (Сп) ‘надщерблений глечик’).

Деякі терміни-словосполучення будуються за моделлю керування з прийменниковими і безприйменниковими формами компонентів (*заˈм’іс гˈлини* (Мн), *ˈкупа гˈлини* (Сп) ‘купа, у яку збивали глину’; *гˈлина з п’іcˈком* (РЛ) ‘піщана глина’; *верх ˈгорна* (МБ) ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’; *скреˈп’ін’а ˈгорена* (См) ‘склепіння горна’; *ˈгоршчик дл’а оˈказ’ійі* (Ббн) ‘посудина, у якій варять на якусь потребу (весілля, хрестини тощо)’).

Для термінологічної побудови використані два основних види словосполучень: прикметник + іменник та іменник + іменник. Зручнішим є словосполучення іменника та прикметника, в якому означуване слово називає родове поняття, а означення конкретизує його вид.

Продуктивним є і лексико-семантичний спосіб. Чимало гончарських термінів постало внаслідок семантичної деривації, що відбиває широке коло семантичних перетворень, метафоричних, метонімічних і функціональних переносів. Найпоширенішою є метафорична номінація. Різні групи слів можуть метафоризуватися на основі зовнішньої подібності або функціональної. Так, одним з джерел поповнення гончарських термінів є:

1) назви спорідненості та родової належності: *близˈн’ата* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Кр, Крщ, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Ст, Тм), *близˈн’атка* (Ад, Зм, Кмг, См), *близн’уˈки* (Впн, РЛ), *дв’ійˈн’ата* (Крл, Тв), *дзв’іˈн’ата* (Кп, См, Уст) ‘два спарені між собою перемичкою горщики’;

2) назви частин організму людини і тварини: *ˈпупчик* (Ад, ВЖ), *жиˈв’іт* (Ббн, Нв, См), *ˈчерево* (Пр) ‘середня випуклість горщика чи якої іншої посудини’, *ˈвухо* (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Пр, Тв), *ˈвушко* (Ббн, Впн, Грш, Крл, Нв, Пл, РЛ, См, Тм, Уст), *ˈручка* (Сп) ‘ручка у глиняній посудині’, *ˈшийа* (Ад, Крщ, Лс, Мдж, Пр, Сп), *ˈшийка* (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Дж, Зв, Зм, Кмг, Кр, Кп, Мн, Нв, Пл, См, Ст, Уст), *ˈгорло* (Ббн, МБ) ‘верхня звужена частина глечика’;

3) назви свійських тварин: *|песик* (Ад, Пр), *|коник* (Ад), *ба|ранчик* (Пр) ‘глиняні дитячі іграшки в образах тварин, птахів’;

4) назви свійських птахів: *|качка* (Ад, См), *ко|гутик* (Пр, См) ‘глиняні дитячі іграшки в образах тварин, птахів’, *|п’іўник* (Крщ, Тм) ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’;

5) назви рослин та їх частин: *|йаг’ідка* (Нв) ‘орнамент у вигляді ягідок’, *струч|ки* (Кр), *лист|ки* (Пр) ‘довгі стрічки глини, які утворюються під час стругання глини стругом’;

6) назви частин дерев: *пе|н’ок* (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Зм, Крщ, Мдж, Ст), *пен’* (Впн, Грш, РЛ) ‘купа, у яку збивали глину’;

7) назви продуктів харчування: *ба|лабушок* (Пл) ‘кусок глини, викачаної руками і приготовленої для вироблення посуду’, *ка|лачик* (Крл) ‘глиняна посудина, у якій тримають спиртні напої’;

8) назви одягу та його частин: *кап|тур* (Гщ) ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’, *к|л’ош* (Крл, Тв) ‘глиняна посудина для фруктів’.

Отже, при творенні гончарських термінів у подільських говірках активно використовуються морфологічний, лексико-семантичний та синтаксичний способи словотвору. Серед словотвірних типів найбільшу продуктивність виявляють віддієслівні деривати з суфіксом *-к(-а)* та відсубстантивні демінутиви з формантами *-к(-а), -ик, -очк(-а), -ичк(-а).* Відзначені похідні слова зафіксовано і в інших українських говірках. Творення гончарських термінів у досліджуваних говірках засвідчує багато спільного зі словами літературної мови, хоча виявляє і відмінні риси. Дослідження словотвірної будови гончарської лексики у подільських говірках дає змогу певною мірою з’ясувати шляхи формування й розвитку термінолексики давніх ремесел, а також поглибити деякі питання, пов’язані з діалектним словотвором.

У гончарській лексиці в подільських говірках відзначено велику кількість міжговіркових відповідників (значно менше синонімів), які відрізняються між собою тим, що міжговіркові відповідники функціонують в різних говірках, а

синоніми лише у межах лексики однієї говірки, невід'ємним складником системи якої вони є.

Великі можливості народної словотворчості, з одного боку, активна взаємодія говірок різного походження, з другого, зумовлюють функціонування у зазначеній лексиці великої кількості міжговіркових відповідників.

Чи не головною причиною функціонування синонімів і міжговіркових відповідників є те, що вони мають різні мотиви номінації. Як результат оцінки одного предмета з різних боків виникають лексичні паралелі.

Часто мотивами номінації є функції, які виконує предмет. Так, сему 'інструмент, яким стругали глину' репрезентують лексеми *струг, стру|жок, стру|гачка,* 'предмет, на який спирався гончарний круг' передають лексемами *п'ідк|ладка, п'ідс|тава,* репрезентантами семи 'легка дерев'яна повітка, яка захищає від вітру та опадів гончарську піч' є лексеми *за|тула, заго|рода,* сема 'дитяча іграшка, за допомогою якої утвоюють свист' передається лексемами *свис|тун, свис|тунчик, свисту|нец', свис|тул'ка, свис|ток, свис|туник, свис|точок, |пишчик,* 'глиняний пристрій для кадіння' позначають лексемами *ка|дилниц'а, ка|дил'ниц'а.* Дуже поширеними мотивами номінації є особливості практичного використання глиняного посуду. Наприклад, сема 'глиняна посудина для солі' репрезентована лексемами *с'іл'|ничка, со|л'анка, с'іл'|ниц'а,* на позначення 'невеликої посудини для цукру' вживаються лексеми *|сахарниц'а, сахар|ниц'а, цук|роўка, цукер|ничка,* для назви 'глиняної посудини для доїння молока' засвідчено лексеми *д'ій|ниц'а, д'ій|ничка, д'ій|ник,* сема 'глиняна посудина для масла' передається лексемами *|масл'аниц'а, мас|личка, мас|л'анка, мас|ничка,* 'глиняний предмет у формі тварин, птахів з вузькою щілиною для опускання монет з метою їх нагромадження' репрезентують лексеми *ко|п'ілка, коп|т'ілка, скарб|ниц'а, скар|бун'ка.* Функції, які виконує предмет, та особливості практичного використання гончарських виробів є найпоширенішими мотивами номінації зазначеної лексики.

Багато гончарських термінів мотивуються особливостями зовнішнього вигляду та асоціативною подібністю до інших об'єктів навколишньої дійсності. Наприклад, 'інструмент, яким користуються під час випалювання' репрезентують

лексеми *кру|чок, к|л'учка, чер|пачка, рога|ч'і,* 'два спарені між собою перемичкою горщики' передають лексеми *близ|н'ата, близн'у|ки, близ|н'атка, дв'ій|н'ата, дзв'і|н'ата,* репрезентантом семи 'глиняна посудина, у якій тримають спиртні напої' є лексема *плеска|нец',* для назви 'глиняної посудини для запікання гусячого м'яса' зафіксовано лексему *кри|вак.*

Мотивами номінації також можуть бути: місце розташування об'єкта – *верш|н'ак, верх|н'ак, верхн'а|чок* 'верхня частина гончарного круга'; *сп'ід|н'ак, с|подак, сп'ід* 'нижня частина гончарного круга'; колір – *чер|в'інка, |черв'ін', виш|н'іўка* 'червоно-коричнева фарба для розписування череп'яного посуду', *|зелен'* 'зелена фарба, виготовлена з окису міді'; спосіб виготовлення – *|випал* 'увесь посуд, який закладається в горн для випалювання'; *|димка* 'димлений чорний посуд'; матеріал, з якого виготовлено предмет – *г|лин'аник* 'горщик, у якому тримають білу глину для мазання хати'. Інколи паралельні назви виникають внаслідок взаємодії кількох мотивів номінації. Так, сема 'посудина для збивання масла' репрезентована лексемами *масло|боїн'а, масло|боїка,* що передають функції, які виконує предмет, та особливості практичного використання предмета.

Значно менше, ніж міжговірокових відповідників, зафіксовано синонімів. Міжмовні контакти носіїв певної говірки (гончарі різних гончарських осередків спілкувалися між собою на ярмарках, де збували свої вироби, на різних виставках гончарських виробів, а також гончарі, носії однієї говірки, спілкувалися з людьми, які купували гончарські вироби і могли бути носіями іншої говірки), вплив літературної мови (адже багато гончарських термінів є відомими в літературній мові) зумовили функціонування в гончарській лексиці у подільських говірках синонімічних пар. Так, засвідчено такі синоніми: *вере|тено – |оска* 'вертикальна вісь гончарного круга'; *|горно – п'іч* 'гончарна піч'; *по|суда – |начин'а* 'увесь посуд, який закладається в горн для випалювання'; *к|риса – |в'інц'а* 'верхній край якої-небудь посудини'; *|ринка – ма|к'ітра* 'посуд, в якому пекли хліб, паску, бабку'; *с|лойік – сл'ій* 'глиняна посудина для сметани'; *кума|нец' – ка|рафка – ка|лачик – плеска|нец'* 'глиняна посудина, у якій тримають спиртні напої'; *гла|душчик – гор|шок – |кухол', |бан'ка – з|банок* 'персневидний посуд для зберігання рідини'; *гла|душчик – куў|ш'ін*

‘твариновидна посудина для зберігання рідини’; *мама|лижник – ґар|нушок* ‘горщик, подібний до чавунного горщика’; *к|ружка – куф|л’а* ‘невеликий (0,5-1 л) кухоль для пиття’; *|л’ул’ка – |файка* ‘глиняний трубчастий виріб для паління’.

Відзначено лексеми, на семантику яких впливає у різних говірках морфема: *глек*‘ глек без вушка для молока’, *г|лечик* ‘глиняна посудина для меду*’;горн* ‘частина горна, де згоряє паливо’, *|горник* ‘гончарна піч*’;* інколи наголос: *|чара*‘ глиняна пательня’, *ча|ра*‘ посудина для смаження млинців*’.* Засвідчено також випадки, коли морфема не впливає на значення слова: *си|рец’* ‘ увесь посуд, який закладається в горн для випалювання’, *сиро|вец’* ‘тс.*’, квач*‘ квачик, яким розписують посуд побілкою або червінкою’, *ква|чок*‘тс.*’.*

Коли семантичне поле співвідноситься з однорідним денотативним рядом, це створює інші умови, ніж коли семантична структура вичерпується зв’язком з певним денотатом, щодо динаміки семантичної структури лексем і їх семантичного наповнення.

Аналізовані лексеми виявляють здатність до семантичного варіювання. Особливо це стосується назв глиняного посуду. Так, номен *|миска* має значення: ‘велика тарілка’ (Грш, Пр), ‘велика череп’яна миска’ (Грш, Зв, Крщ, Кп, Пр), ‘глибока глиняна миска по обидві сторони для миття посуду’ (Грш, Зв, Зм, Кмг, Кп, Лс, РЛ, Ст), ‘циліндрична посудина для рідин та сипучих продуктів’ (Грш, Сп), ‘миска із зігнутими краями’ (Пр), ‘миска з триколірними смужками на побілкованому фоні’ (Мн), ‘миска середньої величини для салату’ (Грш, Гщ, Дж, Зм, Ст, Тм, Уст), ‘миска для помий’ (Грш, Зв, Зм, РЛ, Ст), ‘глиняна миска для супу’ (Ад, Бар, Бр, Впн, ВЖ, Грш, Зм, Зл, Кмг, Крл, Крщ, Кп, Лс, Лк, Мн, Пл, Пр, Пп., РЛ, Ст, Стн, Тм, Чб, ШБ, Шт, Уст), ‘посудина для зберігання святкового печива’ (Грш, Кмг, См, Сп), ‘миска для холодцю’ (Ад, Грш, Зв, Кмг, Крл, МБ, Мн, РЛ, Сп), ‘миска для умивання’ (Ад, Зв, Зм, Кмг), ‘глиняна посудина для розпису посуду’ (Ад), ‘глиняна посудина для перших страв’ (Ад, Кп, МБ, Тв), ‘твариновидна посудина для зберігання рідини’ (МБ), ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’ (Ббн, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘миска місткістю 1 л’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ,

Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘миска місткістю від 1 до 3 л’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘велика миска місткістю від 10 до 20 л’ (Дж, Зв, РЛ), ‘обрядова миска’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Тм, Уст), ‘глиняний посуд на освячення при богослужінні’ (Ад).

Факторами, що зумовили розвиток структурної організації, складу і семантичної структури гончарської лексики у подільських говірках, є взаємодія структурної організації фрагментів ЛСГ і ТГЛ та їх динаміка, вторинна номінація (внутрішньомовні), з одного боку, та міжмовне контактування (зовнішньомовні), з другого.

РОЗДІЛ 2
ЗІСТАВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОНЧАРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ У ПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ НА ТЛІ ІНШИХ ДІАЛЕКТІВ

Вивчення спільних та відмінних рис у відношенні до лексичних систем інших говорів, ступеня близькості / віддаленості між собою різних діалектів має велике значення для дослідження процесу розвитку й становлення словникового складу певного діалекту. Це дає змогу встановити шляхи розвитку семантичної структури і лексичного фонду для окремих говорів.

Лексична система українських говорів має максимальну відкритість, залежить від позамовної ситуації і від конкретного набору реалем [174: 29].

Визначення меж поширення певної лексеми має відносний характер, бо вимагає, з одного боку, великої кількості джерел (словників, атласів тощо), а з другого, діалектні словники подають лексику, відсутню в літературній мові або таку, що має відмінні від літературної мови значення, і не дають інформації про реальну наявність слів [174: 45].

На підставі гончарської лексики подільських говірок спробуємо виявити діалектні зони, які репрезентують спільні явища. При цьому взято до уваги не лише суміжні діалектні зони з подільським говором, а й дистантні діалектні континууми, що можуть засвідчувати давні контакти віддалених ареалів [68: 185]. Мовні явища дистантних діалектних мікроконтинуумів функціонують у зв’язку зі специфікою конкретної говірки, її типовими процесами, а також екстралінгвістичними факторами [68: 187].

За своїм характером діалектні явища суміжних та дистантних зон можуть мати свою специфіку, “проте вони сприяють з’ясуванню характеру міжзональних зв’язків, прочитанню особливостей мовних процесів та їх наслідків в одному ареалі через призму іншого, реконструкції ареалів окремих лексем у минулому, дослідженні особливостей мікроконтинуумів спільних діалектних явищ” [89: 178].

Вивчення зон поширення ізоглос гончарської лексики дає змогу поглибити розуміння шляхів формування лексики давніх ремесел і гончарської зокрема.

Аналізований матеріал зіставляється із буковинськими, наддністрянськими, гуцульськими, бойківськими, закарпатськими, лемківськими, західноволинськими, поліськими, західнополіськими, східнополіськими, середньонадніпрянськими, нижньонадніпрянськими, полтавськими та степовими говірками.

На основі гончарської лексики подільських говірок виділяємо такі типи ареальних відношень цієї лексики:

1) подільські локалізми;
2) назви, спільні для подільського говору та інших українських діалектів.

2.1. Подільські локалізми

Серед гончарських термінів у подільських говірках виділяються лексеми, що не зафіксовані відомими джерелами в інших українських говірках. Це дає змогу віднести ці номени до подільських локалізмів.

ˈОпуха ‘сторонні домішки, що трапляються в глині’ (Ст), *гоˈпака* ‘тс.’ (Грш), *мертˈвиц’а* ‘тс.’ (Гщ), *масˈт’уха* ‘менш пластичний гончарний матеріал’ (См), *кл’ік* ‘інструмент, яким збивали пласти глини’ (Дж), *скреп* ‘дерев’яна дощечка, за допомогою якої гончарний круг прикріплювався до лави’ (См) ,*ˈполув’ін’* ‘маленькі наскрізні отвори по всій поверхні череня горна’ (Лс), *ґриˈґулиц’а* ‘легка дерев’яна повітка, яка захищає від вітру та опадів гончарську піч’ (Кмг), *ˈшура* “тс.” (МБ), *ˈкул’ас* ‘інструмент, яким користуються під час випалювання’ (Кмг), *ˈожул* ‘тс.’ (МБ), *жорˈн’іўка* ‘палиця, за допомогою якої обертають камінь в жорнах’ (МБ), *вишˈн’іўка* ‘червоно-коричнева фарба для розписування череп’яного посуду’ (Тв), *фарˈмуґа* ‘речовина, якою обмазують глиняні вироби перед обсипанням’ (МБ), *шм’ір* ‘березовий дьоготь’ (Тв), *труд’* ‘інструмент, за допомогою якого готується полива’ (Крл), *п’ідˈгонтра* ‘мотив геометричного орнаменту, крапки’ (МБ), *вˈйуник* ‘мотив орнаменту, дві криві лінії, що переплітаються’ (Нв), *закруцˈвохи* ‘орнамент, виписаний на лінійному концентричному фоні білого кольору’ (Трк), ‘мотив орнаменту: дрібні стручки, листки тощо’ (Кбл) [Прус., 74], *спускаўˈки* ‘спущені з рожка капки одного або частіше двох кольорів, що чергуються між собою’ (Жрд)

[Геп., 23], *ˈметниц'а* ‘глибока глиняна миска для миття посуду’ (Тв), *шкво|р'інчик* ‘глиняна пательня’ (Грш), *ґар|нушок* ‘горщик, подібний до чавунного горщика’ (Впн), *гор|наг* ‘горщик з вушком для відправлення природних потреб’ (Мдж), *вур|наг* ‘тс.’ (Тв), *шкварин|ча* ‘глиняна посудина для сала’ (Ббн), *кл'ош* ‘глиняна посудина для фруктів’ (Крл, Тв).

Окрему групу серед локалізмів становлять ті, що виражені за допомогою словосполучення.

Триц'іт'|к'іпне гор|н'а ‘горщик місткістю менше 1 л’ (Ад), *триц'ат|ковиї ˈ горшчик* ‘тс.’ (Кмг), *сотко|виї гор|нец* ‘тс.’ (См), *сорок|к'іпниї гор|нец* ‘горщик на 1-1,5 л для каші’ (Пр), *двац'ат|ковиї ˈгоршчик* ‘тс.’ (Кмг), *копо|виї гор|нец* ‘тс.’ (См), *двац'іт'|к'іпне гор|н'а* ‘горщик на 2-2,5 л для каші’ (Ад), *дванац'ат'|к'іпне гор|н'а* ‘горщик на 3-4 л’ (Ад), *дес'ат'|к'іпне гор|н'а* ‘горщик на 5-7 л’ (Зв, Мдж), *в'іс'ім|к'іпне гор|н'а* ‘горщик на 8-10 л’ (Ад), *ш'іст'|к'іпниї гор|нец* ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’ (Пр), *пйат'|к'іпне гор|н'а* ‘великий (20-30 л) горщик’ (Ад), *двох|к'іпне гор|н'а* ‘дуже великий (3-4 відра) горщик’ (Ад).

Отже, засвідчено невелику кількість подільських ендемізмів. Більшість з них зафіксовано на Східному Поділлі (*ˈгопака, ракуш|н'ак, ˈкул'ас, ˈожул, фар|муґа*), менше – на Західному (*мас|т'уха, шм'ір*). Для Західного Поділля характерні локалізми на позначення назв посудин за місткістю, виражені словосполученнями: *триц'іт'|к'іпне гор|н'а, копо|виї гор|нец, в'іс'ім|к'іпне гор|н'а, ш'іст'|к'іпниї гор|нец.*

2.2. Назви, спільні для подільського говору та інших українських діалектів

Важливим завданням діалектологічного опису є встановлення суміжних та територіально віддалених діалектних зон, що репрезентують спільні явища. Це може свідчити як про незалежний розвиток цих явищ, так і про перенесення назв з однієї мовної зони в іншу.

Под. *глеї* ‘сировина для гончарського виробництва’ (Ад, Ббн, Впн, Дж, Зв, Зм, МБ, Мдж, Нв, Пр, РЛ, Ст, Тв), ‘гончарний матеріал, який характеризується високою пластичністю’ (Крщ), ‘менш пластичний гончарний матеріал’ (Ад, Зм), ‘глина, збита

в пласти’ (Крщ), ‘нерозмоклі грудки жовтої глини’ (Ад, Зм, Мдж), ‘глина з дрібними журавчиками’ (Ад, пр), ‘жовта глина, з якої виготовляють горщики’ (Ад, ВЖ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж), ‘невимішаний глей’ (Пл), ‘добре вимішана глина, призначена для виготовлення посуду’ (Ад), ‘жирна глина’ (Ст), ‘рідка глина’ (Ст), ‘піщана глина’ (Мдж) – гуц. *глеї* “глиняний грунт” [ГГ, 46], зх.-поліс. *глеї* “жовта та коричнева глина” [Арк., I, 91].

Под. *г|лина* ‘сировина для гончарського виробництва’ (ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зм, КП, Кмг, Кр, Знк, Крщ, Мн, См, Сп, Тм, Тв, Уст, Ів, Кбл, Мх), ‘шматочки глини, які гончар зчищає з рук під час роботи’ (Зв), ‘гончарний матеріал, який характеризується високою пластичністю’ (Ад), ‘глина, збита в пласти’ (Ад), ‘глина з дрібними журавчиками’ (Ад), ‘жовта глина, з якої виготовляють горшки’ (Кп), ‘чорна жирна глина’ (Пр) – зх.-поліс. *гли́на* “тільки глина білого кольору” [Арк., I, 92], сх.-поліс. *г|лина* “сировина для гончарного виробництва” [Бережняк, 459].

Под. *за|м’іс* ‘велика купа набитої глини’ (Кмг), ‘місце зберігання замішаної глини’ (Тм), ‘глина, збита в пласти’ (Тм) – буков. *за|м’іс* “кількість глини чи тіста, замішеного в один прийом”, “місиво” [МСБГ, III, 27].

Под. *|доўбн’а* ‘інструмент, яким збивали пласти глини’ (Ббн, Зм, Крл, Лс, Нв, РЛ), ‘кусок дерева, яким мнуть глину’ (Гщ, Зв, Зм, Крл, Лс, МБ, Мн, РЛ, Уст) – сх.-поліс. *|доўбн’а* “інструмент, яким збивали пласти глини” [Бережняк, 460].

Под. *|лаўка* ‘місце зберігання змішаної глини’ (Зм), ‘лавка, на якій розмішують глину’ (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Крщ, МБ, Мдж, Мн, Нв, РЛ, См, Тм, Уст) – сх.-поліс. *|лаўка* “предмет, на який спирався гончарний круг”, “місце, куди кладуть готову глину перед початком виробництва” [Бережняк, 461].

Под. *ло|пата* ‘інструмент для копання глини’ (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Тм, Тв, Уст), ‘інструмент, яким збивали пласти глини’ (См, Тм) – сх.-поліс. *ла|пата* “інструмент для копання глини” [Бережняк, 460].

Под. *струг* ‘інструмент, яким стругали глину’ (Ад, Ббн, ВЖ, Зв, Зм, Кмг, Нв, Пр) – сх.-поліс. *струг* “інструмент, яким стругали глину” [Бережняк, 460], гуц. *струг* “ніж для глини” [ГГ, 159, 178].

Под. *г|линишче* ‘місце видобування глини’ (Ббн, Гщ, Нв) – сх.-поліс. *г|линишче* “тс.” [Бережняк, 460], зх.-поліс. *гли́нишче* “місце, де копають білу глину” [Арк., І, 92].

Под. *за|с’ік* ‘подовгувата яма для зберігання глини в приміщенні’ (РЛ) – сх.-поліс. *за|с’ік* “місце, де складали глину” [Бережняк, 460].

Под. *др’ім* ‘інструмент, яким стругали глину’ (Кр, См) – бойк. *др’ім* “дріт” [Онишк., І, 235], сх.-поліс. *дрит* “інструмент, який використовують під час формування посуду” [Бережняк, 461].

Под. *н’іж* ‘інструмент, яким стругали глину’ (Уст) – сх.-поліс. *нож* “інструмент, який використовують під час формування посуду” [Бережняк, 461].

Под. *г|лин’аник* ‘місце видобування глини’ (Сп) – н.-наддніпр. *гли́няник* “круглий корж червоної глини, яку використовують для підмазування хат, сараїв і т. ін.” [Чабан., І, 233].

Под. *|шуфл’а* ‘інструмент для копання глини’ (Дж) – закарп. *шу́фл’а* “глечик” [ДЛАЗ, І, 66].

Под. *сп’ід|н’ак* ‘нижня частина гончарного круга’ (Ад, Ббн, Гщ, Дж, Зв, Лс, Нв, Пр, См) – сх.-поліс. *спад|н’ак* “нижня частина гончарного круга” [Бережняк, 461].

Под. *с|подак* ‘нижня частина гончарного круга’ (Зм) – сх.-поліс. *спода́к* “нижня частина гончарного круга” [Бережняк, 461].

Под. *сп’ід* ‘нижня частина гончарного круга’ (Ст) – сх.-поліс. *спdд* “нижня частина гончарного круга” [Бережняк, 461].

Под. *вере|тено* ‘вертикальна вісь гончарного круга’ (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крщ, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, См, Ст, Тм) – сх.-поліс. *вере|тено* “тс.” [Бережняк, 461].

Под. *ш|ворен’* ‘вертикальна вісь гончарного круга’ (Грш) – сх.-поліс. *ш|ворен’* “тс.” [Бережняк, 461].

Под. *|ножик* ‘спеціальне знаряддя для обточування стінок посуду’ (Ад, Ббн, Грш, Гщ, Дж, Кмг, Крщ, Нв, Пр), ‘дерев’яна лопата, якою зчищають глину з лави чи гончарного круга’ (Впн, Гщ, Кмг, Крщ, См, Ст), ‘дерев’яний ніж для перемішування

глини’ (Ад, МБ, См, Тм), ‘дерев’яна дошка, по якій обрізують краї кахель і плиток для облицювання’ (Ад, Пр, См) – наддніст. *но́жик* “оруддя дерев’яне для тягнення глини на крузі” [Врх., Б., 280], сх.-поліс. *ˡножик* “інструмент, який використовують під час формування посуду”, “інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд” [Бережняк, 461].

Под. *брак* ‘результат невдалих рухів гончара під час формування посуду’ (Ад, ВЖ, Грш, Кмг, Кр, Мн, Пл, Пр, РЛ, См, Тв) – сх.-поліс. *брак* “перепалений посуд” [Бережняк, 464].

Под. *ˡгорен* ‘гончарна піч’ (Ад, Гщ, Кр, Мдж, Пр, См, Ст, Уст), ‘отвір у черені для проходження гарячого повітря’ (Ст), ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’ (Зв), ‘камера горна, куди складається посуд для випалювання’ (Ад, Лс, Мдж, См, Ст), ‘отвір у горні, через який завантажується посуд’ (Ад) – буков. *го́рин* “комин, частина печі” [МСБГ, І, 91, 92], зх.-поліс. *го́рин* “піч гончаря для випалювання глиняного посуду” [Арк., І, 102], поліс. *го́рен* “горно для випалювання глиняних горшків” [Лис., 57], сх.-поліс. *ˡгорен* “гончарна піч” [Бережняк, 463].

Под. *сˡл’оси* ‘стовп у центрі печі’ (Дж, Крщ, Лс, РЛ), ‘вогневий канал навколо стовпа у центрі печі’ (Грш, Гщ, Кмг, МБ, Мдж, См, Сп, Тм), ‘перегородка між однією і другою камерами’ (Крщ, Лс), ‘частина горна, де згоряє паливо’ (Ббн, Нв), ‘нижня частина посудної камери горна’ (Мдж, Ст, Тм), ‘маленькі наскрізні отвори по всій поверхні череня горна’ (Ббн, Нв) – сх.-поліс. *сльо́си* “дірочки в печі, через які проходить вогонь до гончарних виробів” [Дорош., 118], *сˡл’оси* “вогневий канал навколо стовпа у центрі печі”, “камери, з яких складається гончарна піч” [Бережняк, 463].

Под. *ˡп’ічка* ‘частина горна, де згоряє паливо’ (Гщ, Дж, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Ст), ‘камера горна, куди складається посуд для випалювання’ (Гщ), ‘вхід у горні до посудної камери’ (Гщ) – наддніст. *пічка* “заглуб, де палять вогонь, груба” [Врх., Б., 260], бойк. *пі́чка* “піддувало під кухнею або піччю”, “поличка для солі збоку печі” [Онишк., ІІ, 77], сх.-поліс. *ˡп’ічка* “частина горна, де згоряє паливо” [Бережняк, 463].

Под. *ˡгорно* ‘гончарна піч’ (Ббн, Зв, Кмг, МБ, Мн, Нв, РЛ, Тм), ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’ (Зв), ‘камера горна, куди складається посуд

для випалювання’ (Зм, Кмг, МБ, Мн), *гор|но* “вхід у горні до посудної камери” (Впн) – наддніст. *го́рно* “піч, в котрій випалюють горшки” [Врх., Б., 260].

Под. *п’іч* ‘гончарна піч’ (Зв, Знк), ‘частина горна, де згоряє паливо’ (Грш, Кмг, РЛ, Тм), ‘камера, куди складається посуд для випалювання’ (РЛ) – бойк. *піч* “піч”, “середина печі”, “кухня” [Онишк., ІІ, 77], закарп. *піч* “піч” [ДЛАЗ, І, 24], сх.-поліс. *п’еч* “частина горна, де згоряє паливо” [Бережняк, 463].

Под. *к’і|зел* ‘стовп у центрі печі’ (Мн), *ко|зел* ‘тс.’ (Ад, Гщ, Зв, Кмг, МБ, Мдж, Пр, См, Тм, Тв), ‘перегородка між однією і другою камерами’ (МБ, Пр, См), ‘опорна стіна в горні, на яку спирається черінь’ (МБ, Мдж) – сх.-поліс. *козе́л* “стовп в центрі печі” [Бережняк, 463].

Под. *|чел’усти* ‘отвір у черені для проходження гарячого повітря’ (Ад), ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’ (Ад), *|чел’уст’* “вхід у горні до посудної камери” (См) – гуц. *че́люсти* “отвір хлібної печі, склепіння печі” [ГГ, 210], поліс. *це́люсті* “челюсті печі” [Лис., 227], сх.-поліс. *че́люсть* “звід печі” [Дорош., 120].

Под. *|топка* ‘вогневий канал навколо стовпа у центрі печі’ (См), ‘частина горна, де згоряє паливо’ (Зв, Сп, Ст) – бойк. *то́пка* “грудка пресованої солі у формі ковпака вагою 1 кг” [Онишк., ІІ, 296].

Под. *склеп* ‘верхня частина горна напіввідкритого і закритого типу’ (Ст), ‘склепіння горна’ (Ад, Мн, Ст) – поліс. *склеп* “склепіння, звід печі” [Лис., 196].

Под. *|горник* ‘гончарна піч’ (Кп, Сп) – наддніст. *го́рник* “піч” [Врх., Б., 260].

Под. *горн* ‘частина горна, де згоряє паливо’ (Крл) – буков. *горн* “комин, частина печі” [МСБГ, І, 91, 92], гуц. *горн* “комин”, “частина гончарської печі”, “купчасті хмари” [ГГ, 48], сх.-поліс. *горн* “гончарна піч” [Бережняк, 463].

Под. *пйец* ‘камера горна, куди складається посуд для випалювання’ (ВЖ) – бойк. *п’єц* “будь-яка піч”, “піч, у якій варять їсти”, “верх печі, на якому сплять та вигріваються взимку”, “грубка”, “кухня” [Онишк., ІІ, 59], зх.-поліс. *пйец* “піч” [Арк., ІІ, 43].

Под. *че|р’ін’* ‘нижня частина посудної камери горна’ (Гщ, МБ, Мдж) – зх.-волин. *чирі́н* “дно печі, де горить вогонь”, “поверхня над склепінням печі, на якій

сушать фрукти, зерно” [Корз., 256], гуц. *черíнь* “дно печі” [ГГ, 217], зх.-поліс. *черíн’* “місце в печі, де горять дрова”, “найгарячіше місце зверху на печі, де лягали колись спати” [Арк., ІІ, 249], поліс. *черúн* “черінь печі (під і над склепінням)”, “місце на току, де молотять зернові культури” [Лис., 229].

Под. *коц’у|ба* ‘інструмент, яким користуються під час випалювання’ (Ад, Ббн, Впн, Грш, Дж, Зв, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, Мдж, Мн, Нв, РЛ, См, Сп, Ст), ‘палиця, за допомогою якої обертають камінь в жорнах’ (См) – наддніст. *коцюба* “кочерга” [Врх., Б., 273], бойк. *коцюбá* “кочерга”, “кухонний погрібач” [Онишк., І, 359], зх.-поліс. *коц’убá* “знаряддя у вигляді півкруга, насадженого на держак; призначається для вигрібання з печі жару і попелу” [Арк., І, 248], поліс. *коцюбá* “палиця з загнутим у вигляді ручки кінцем, ковінька” [Лис., 90, 93], полт. *коцюба* “кочерга” [Ващ., 50].

Под. *|вила* ‘інструмент, яким користуються під час випалювання’ (Ад, Дж) – сх.-поліс. *|вила* “інструмент, яким користуються під час випалювання” [Бережняк, 464].

Под. *кочер|га* ‘інструмент, яким користуються під час випалювання’ (Тм) – гуц. *кочéрга* “кочерга” [ГГ, 103], закарп. *кочéрга* “кочерга, якою вигрібають попіль з печі” [ДЛАЗ, І, 26].

Под. *|поб’ілка* ‘біла глина, що використовується гончарями для розпису і обливання’ (МБ, См) – наддніст. *побíлка* “чорна або сіра глина, що після випалення біліє” [Врх., Б., 285].

Под. *р’і|жок* ‘інструмент для нанесення рельєфного орнаменту’ (Ббн, МБ, Нв, См), ‘коров’ячий ріг з гусячим пером на кінці для розписування посуду фарбами’ (Ббн, Крл, Нв, РЛ, См, Тв), ‘квачик, яким розписують посуд побілкою або червінкою’ (МБ) – сх.-поліс. *ра|жок* “інструмент для нанесення рельєфного орнаменту на посуд” [Бережняк, 465].

Под. *ква|чок* ‘велика дерев’яна ложка для поливання посуду’ (Пр), ‘інструмент для обмазування посуду (дьогтем, фарбами)’ (Пр), ‘квачик, яким розписують посуд побілкою або червінкою’ (Пр) – н.-наддніпр. *квачóк* “зменш. до квач” [Чабан., ІІ, 162].

Под. *|жорна* ‘інструмент, за допомогою якого готується полива’ (Грш, Зв, МБ, Мдж, Нв, См), ‘дерев’яний станок для розмелювання фарб’ (Мн, Нв, РЛ) – сх.-поліс. *|жорна* “інструмент, за допомогою якого готується полива” [Бережняк, 464].

Под. *|зубчики* ‘різновид орнаменту – наріз навколо бортиків’ (Пр) – сх.-поліс. *|зубчики* “різновид орнаменту – наріз навколо бортиків” [Бережняк, 465].

Под. *|начин’а* ‘увесь посуд, який закладається в горн для випалювання’ (Кп, Лс, РЛ, Уст), ‘купа витягненого з горну посуду’ (Крщ, Кп, РЛ, Сп) – зх.-волин. *на́чинє* “різний посуд” [Корз., 171], бойк. *начи́ня* “посуд”, “знаряддя” [Онишк., І, 480], закарп. *на́чин’а* “кухонний посуд (загальна назва для посуду взагалі)” [ДЛАЗ, ІІ, 172].

Под. *си|рец’* ‘увесь посуд, який закладається в горн для випалювання’ (Сп) – сх.-поліс. *си|рец’* “недовипалений посуд” [Бережняк, 464].

Под. *че|репйа* ‘битий посуд, яким закладається вхід у горн’ (Кр) – гуц. *чере́п’є* “глиняний посуд”, “увесь неметалевий посуд” [ГГ, 211], бойк. *чере́п’я* “глиняний посуд” [Онишк., ІІ, 367].

Под. *че|репл’а* ‘битий посуд, яким закладається вхід у горні’ (Тм) – закарп. *чере́пл’а* “посуд кухонний (загальна назва для посуду взагалі)” [ДЛАЗ, ІІ, 172].

Под. *з|банок* ‘кувшин з ручкою’ (Уст), ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’ (Мн, Сп, Уст), ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’ (Ад, ВЖ), ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (Ад, Крл, Мн), ‘опуклої форми та середньої висоти посудина без ручок для води чи зберігання горілки’ (Ад), ‘висока глиняна посудина (2 л), злегка розширена у нижній частині’ (Ад), ‘невеликий кухоль з увігнутими стінками й ручкою’ (Мн), ‘глиняна вузькогорла посудина з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв’ (Ад), ‘персневидний посуд для зберігання рідини’ (Ад, Зм), ‘глиняна посудина для олії’ (Уст), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Уст), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Уст), ‘посудина для виготовлення вина’ (См), ‘півлітровий глечик’ (Мн), ‘однолітровий глечик’ (Мн), ‘дволітровий глечик’ (Мн), ‘трилітровий глечик’ (Мн), ‘глечик на 5-6 л’ (Мн) – буков. *зба́нок* “збан,

особливої форми глечик для свіжого молока, посудина для зберігання води в полі" [МСБГ, ІІІ, 49], наддніст. *зба́нок* "глечик, куди звичайно зливають молоко" [Шило, 12], зх.-волин. *збано́к* "звужена вгорі посудина з вушком" [Корз., 125], бойк. *збанок* "глечик", "скляна банка", "бідончик" [Онишк., І, 211], зх.-поліс. *збано́к* "те саме, що збан", "глечик без ручки", "глиняний кухоль для пиття води" [Арк., І, 182], сх.-поліс. *зба́нок* "глиняна посудина для молока чи зберігання круп, меду" [Гр., ІІ, 121].

Под. *ба|н'ак* 'опуклої форми та середньої висоти посудина без ручок для води чи зберігання горілки' (Мн), 'персневидний посуд для зберігання рідини' (Мн), 'глиняний посуд, у якому варять їжу' (Тв) – наддніст. *бан'а́к* "глечик, куди зливають молоко" [Шило, 12-13].

Под. *друш|л'ак* 'миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, промивання чого-небудь' (Ббн, Впн, Грш, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст, Чб) –полт. *друшляк* "миска з дірками в дні для протирання овочів та проціджування страви" [Крв., 125], сх.-поліс. *друшляк* "глиняна миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, промивання чого-небудь" [Пош., І, 450], степ., н.-наддніпр. *трухл'а́к* "тс." [БІАМ, V, 1247; Чабан., ІV, 137].

Под. *|бан'ка* 'кувшин з ручкою' (Дж), 'глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)' (Ад, Ббн, Гщ, Кмг, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм), 'велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)' (Грш, Зм, Кмг, Крщ, Пр, Тм), 'циліндрична посудина для рідин та сипучих продуктів' (Сп), 'опуклої форми та середньої висоти посудина без ручок для води чи зберігання горілки' (Впн, Кмг), 'невеликий кухоль з увігнутими стінками й ручкою' (МБ), 'глиняна вузькогорла посудина з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв' (Пр, РЛ, Ст), 'персневидний посуд для зберігання рідини' (Ад), 'посуд, у якому пекли хліб, паску, бабку' (Мдж), 'глиняна банка для варення' (ВЖ, Зв), 'глиняна банка для круп' (Грш, Зв, Бар, Крл, Жрд, Пр, Пп., Устя), 'глиняна посудина для сметани' (Кп), 'глиняна посудина для меду' (Лс), 'глиняна посудина для олії' (Ад, Грш, Дж, Лс, Нв, РЛ, Ст), 'посудина з ручкою для пиття' (Дж), 'посудина для спиртних напоїв' (Ад,

Зм, Кмг, Пр), ‘посудина для виготовлення вина’ (Дж, Пр), ‘півлітровий глечик’ (Кп), ‘однолітровий глечик’ (Кп), ‘дволітровий глечик’ (Кп), ‘трилітровий глечик’ (Кп), ‘глечик на 5-6 л’ (Кп) – буков. *ба́нька* “посудина з завуженим отвором для води, молока” [МСБГ, І, 17], зх.-волин. *ба́нька* “металева тонкостінна посудина для відстоювання сметани із свіжого молока”, “скляна посудина на ніжках з отворами внизу і вгорі для ловлення мух” [Корз., 70], полт. *ба́нька* “висока посудина майже циліндричної форми з трохи звуженою верхньою частиною” [Крв, 123], бойк. *ба́нька* “бідон на 50-80 л молока” [Онишк., І, 43], зх.-поліс. *ба́н’ка* “глиняна посудина для води з вузьким горлом”, “металева посудина циліндричної форми, у якій охолоджують молоко, щоб зібрати сметану”, “скляна ялинкова прикраса” [Арк., І, 10], поліс. *ба́нька* “череп’яна посудина з вузькою шийкою, призначена для доставки питної води на поле” [Лис., 29], сх.-поліс. *ба́нька* “глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води на поле” [Пош., І, 174; Бережняк, 468].

Под. ¦*миска* ‘велика тарілка’ (Грш, Пр), ‘велика череп’яна миска’ (Грш, Зв, Крщ, Кп, Пр), ‘глибока глиняна миска по обидві сторони для миття посуду’ (Грш, Зв, Зм, Кмг, Кп, Лс, РЛ, Ст), ‘циліндрична посудина для рідин та сипучих продуктів’ (Грш, Сп), ‘миска із зігнутими краями’ (Пр), ‘миска з триколірними смужками на побіл кованому фоні’ (Мн), ‘миска середньої величини для салату’ (Грш, Гщ, Дж, Зм, Ст, Тм, Уст), ‘миска для помий’ (Грш, Зв, Зм, РЛ, Ст), ‘глиняна миска для супу’ (Ад, Бар, Бр, Впн, ВЖ, Грш, Зм, Зл, Кмг, Крл, Крщ, Кп, Лс, Лк, Мн, Пл, Пр, Пп., РЛ, Ст, Стн, Тм, Чб, ШБ, Шт, Уст), ‘посудина для зберігання святкового печива’ (Грш, Кмг, См, Сп), ‘миска для холодцю’ (Ад, Грш, Зв, Кмг, Крл, МБ, Мн, РЛ, Сп), ‘миска для умивання’ (Ад, Зв, Зм, Кмг), ‘глиняна посудина для розпису посуду’ (Ад), ‘глиняна посудина для перших страв’ (Ад, Кп, МБ, Тв), ‘твариновидна посудина для зберігання рідини’ (МБ), ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’ (Ббн, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘миска місткістю 1 л’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘миска місткістю від 1 до 3 л’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘велика миска місткістю від 10 до 20 л’ (Дж, Зв, РЛ), ‘обрядова миска’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ,

Дж, Зв, Зм, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Тм, Уст), ‘глиняний посуд на освячення при богослужінні’ (Ад) – бойк. *ми́ска* “миска” [Онишк., І, 444], закарп. *ми́ска* “миска” [ДЛАЗ, ІІ, 173], сх.-поліс. *|миска* “різновид глибокої тарілки” [Пош., І, 144], “миска місткістю від 1 до 3 л” [Бережняк, 467], полт. *ми́ска* “посудина з легко піднятими краями і дуже широким отвором” [Крв., 121].

Под. *гор|нец* ‘опуклої форми та середньої висоти посудина без ручок для води чи зберігання горілки’ (Мн), ‘глиняний глечик для молока, на шийці якого написаний маленький хрестик’ (Мн), ‘глиняна вузькогорла посудина з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв’ (Мн), ‘горщик для приготування кулеші’ (Крл, Кр, Сп), ‘горщик, у якому варять борщ’ (Крл, Кп, Мн, Пр, См, Сп, Уст), ‘глиняна посудина для сала’ (Сп, Уст), ‘глиняний посуд, у якому варять їжу’ (Крл, Кр, Кп, Мн, Пр, См, Сп), ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (См), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (Кп, Мн), ‘глиняна посудина для фруктів’ (Мн), ‘посудина, у якій варять на якусь велику потребу (весілля, хрестини тощо)’ (Крл), ‘посудина для смаження млинців’ (ВЖ), ‘глиняна посудина для заварювання кави’ (Кп), ‘глиняна посудина для перших страв’ (Мн, См), ‘посудина для заварювання чаю’ (Мн), ‘горщик місткістю менше 1 л’ (Крл, Кр, Сп), ‘горщик на 1-1,5 л для каші’ (Крл, Кр, Сп), ‘горщик на 2-2,5 л для каші’ (ВЖ, Крл, Кр, Сп), ‘горщик на 3-4 л’ (Крл, Кр, Сп), ‘горщик на 5-7 л’ (Крл, Кр, Сп), ‘горщик на 8-10 л’ (Крл, Кр, Мн, Сп), ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’ (Крл, Кр), ‘глиняна посудина для молока місткістю 2-3 л’ (Мн), ‘глиняна посудина для молока у 5 л’ (Мн), ‘ритуальний горщик для приготування пісної страви’ (Мн, Пр) – буков. *горне́ц* “глиняний горщик”, “чавун” (металева посудина для страви) [МСБГ, І, 92], гуц. *горне́ц* “горщик, у якому готували і зберігали їжу” [ГГ, 48], бойк. *горне́ц* “горщик для молока” [Онишк., І, 186], лемк. *горнец* “Topf. Mass Garnentz” [Врх., Л., 405].

Под. *гор|н’а* ‘горщик для приготування кулеші’ (Зв, Мдж), ‘глиняна посудина для солі’ (Зв), ‘невелика посудина для цукру’ (Зв), ‘глиняний посуд, у якому варять їжу’ (Ад, ВЖ, Гщ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж), ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (Пл), ‘посудина для цукерок’ (ВЖ), ‘глиняна посудина для запікання м’яса

качки’ (Лс), ‘посудина, у якій варять на якусь велику потребу (весілля, хрестини тощо)’ (Ад), ‘глиняна посудина для заварювання кави’ (Впн), ‘глиняна миска для супу’ (Зв), ‘глиняна посудина для перших страв’ (Зв), ‘посудина для заварювання чаю’ (Ад, Зв, Зм, Лс), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Крл), ‘горщик місткістю менше 1 л’ (Зв, Мдж), ‘горщик на 1-1,5 л для каші’ (Зв, Мдж), ‘горщик на 2-2,5 л для каші’ (Зв, Мдж), ‘горщик на 3-4 л’ (ВЖ, Зв, Мдж), ‘горщик на 5-7 л’ (Зв, Мдж), ‘горщик на 8-10 л’ (Зв, Мдж), ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління’ (Зв), ‘глиняна посудина для молока у 5 л’ (ВЖ, Зм), ‘ритуальний горщик для приготування пісної страви’ (ВЖ) – буков. *горня* “кухоль, чашка”, “горщик”, “глечик” [МСБГ, І, 92], наддніст. *горн’е* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12], гуц. *горнє* “кухлик” [ГГ, 48], бойк. *горня* “кухоль” [Онишк., І, 186], полт. *горня* “найменший горщик, у якому здебільшого варять кашу” [Крв., 116].

Под. *ко|ноўка* ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (Тв), ‘посудина для спиртних напоїв’ (Тв) – сх.-поліс. *ко|ноўка* “посудина з ручкою для пиття” [Бережняк, 467].

Под. *ку|шин* ‘кувшин з ручкою’ (Зв, РЛ), ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (РЛ) – буков. *куши́н* “глечик” [МСБГ, IV, 118], поліс. *куши́н* “глечик”, “графин” [Лис., 112], н.-наддніпр. *куши́н* “глечик” [Чабан., ІІ, 238], полт. *куши́н* “висока, майже циліндричної форми посудина, злегка розширена в своїй нижній частині” [Крв., 120].

Под. *|форма* ‘форма для випікання булок’ (Грш), ‘посуд, у якому пекли хліб, паску, бабку’ (Пл) – сх.-поліс. *фо́рма* “велика сковорода з розхиленими вінцями для випікання хліба” [УГ, 314], срд.-наддніпр. *прянична фо́рма* “форма для випікання печива” [Пош., ІІ, 144].

Под. *|чара* ‘глиняна пательня’ (Ббн), *ча|ра* ‘посудина для смаження млинців’ (Кмг) – сх.-поліс. *ча́ра* “невелика глиняна посудина для пиття переважно спиртних напоїв” [Пош., І, 214].

Под. *дв’ій|н’ата* ‘два спарені між собою перемичкою горщики’ (Крл, Тв) – бойк. *двíйнята* “близнята”, “два зліплених разом горщики, у яких носять їжу в поле”

[Онишк., І, 206, 211], лемк. *двінята* “Zwillingstöpfe” [Врх., Л., 408], полт. *двійнята* “два невеликі горщики, з’єднані кільцеподібною ручкою в боках” [Крв., 125], сх.-поліс. *двійнята* “спарені горщики” [Пош., І, 177], “два спарені між собою перемичкою горщики” [Бережняк, 466].

Под. *друшл’а|чок* ‘миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, промивання чого-небудь’ (ВЖ) – полт. *друшлячóк* “миска з дірками в дні для протирання овочів та проціджування страви” [Крв., 125], степ., н.-наддніпр. *трухлячóк* “глиняна миска на трьох ніжках з ручкою і дірочками на дні для проціджування, промивання чого-небудь” [БІАМ, V, 124; Чабан., IV, 137].

Под. *мас|ниц’а* ‘глиняна посудина для масла’ (РЛ), ‘посудина для збивання масла’ (Ад, Ббн, Впн, Дж, Крж, Мн, Нв, РЛ, Тм) – наддніст. *мáсниця* “Butterfaß” [Врх., Б., 277], закарп. *мáсниц’а* “ручна маслобойка” [КДА, 196], зх.-поліс. *масни́ц’а* “посудина для збивання масла” [Арк., І, 20, 306].

Под. *глек* ‘глек без вушка для молока’ (Грш, Лс), ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (Дж, Пл), ‘глиняна посудина для масла’ (Тм) – закарп. *глек* “глечик” [ДЛАЗ, І, 66], поліс. *глек* “череп’яна з вузькою шийкою посудина, в якій носять воду, коли йдуть працювати на поле” [Лис., 55], сх.-поліс. *глек* “кувшин з ручкою” [Пош., І, 139; Бережняк, 466], “однолітровий глечик” [Бережняк, 466], полт. *глек* “висока, майже циліндричної форми посудина, злегка розширена в своїй нижній частині” [Крв., 119].

Под. *г|лечик* ‘глек без вушка для молока’ (Ббн, Бар, МБ, Нв, Ст, Устя), ‘кувшин з ручкою’ (Впн, Крщ), ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’, ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (Кп, Лс), ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Впн), ‘глиняна посудина для сметани’ (Впн, РЛ, Тв), ‘глиняна посудина для масла’ (Впн), ‘глиняна банка для варення’ (Грш), ‘глиняна посудина для меду’ (Пл), ‘півлітровий глечик’ (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), ‘дволітровий глечик’ (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), ‘трилітровий глечик’ (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), ‘глечик на 5-6 л’ (Впн, Грш, Крщ, Лс, Пр, Ст), ‘глиняна посудина для молока у 5 л’ (Впн, Пр) – наддніст. *гле́чик* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12-13], поліс. *гле́чик* “зменш. до

глек” [Лис., 55], сх.-поліс. *глечик* “кувшин з ручкою” [Пош., І, 139, Бережняк, 466], “дволітровий глечик”, “півлітровий глечик”, “посудина з ручкою для пиття, злегка розширена в своїй нижній частині” [Крв., 119].

Под. *гла|душчик* ‘глек без вушка для молока’ (Ад, Бар, Гс, Зв, Зм, Кмг, Крл, Крщ, Знк, Мн, Пл, Пр, Сл), ‘кувшин з ручкою’ (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Крл, Нв, См), ‘персневидний посуд для зберігання рідини’ (Сп), ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Лс), ‘посудина для збивання масла’ (См), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (РЛ), ‘глиняна банка для круп’ (Крщ), ‘глиняна посудина для сметани’ (Зв, Крщ, Лс, МБ, Пл, Ст), ‘твариновидна посудина для зберігання рідини’ (См), ‘півлітровий глечик’ (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), ‘однолітровий глечик’ (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), ‘дволітровий глечик’ (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Кр, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), ‘трилітровий глечик’ (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), ‘глечик на 5-6 л’ (Ббн, Впн, ВЖ, Гщ, Зв, Зм, Кмг, Крл, Нв, Пл, РЛ, Сп, Тв), ‘глиняна посудина для молока місткістю 2-3 л’ (Мн), ‘глиняна посудина для молока у 5 л’ (Грш, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Пл, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм) – наддніст. *гладу́шчик* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12], бойк., *гладу́щик* “глечик для молока” [Онишк., І, 173].

Под. *|горшчик* ‘горщик з діркою, утвореною внаслідок відпадання камінчика, що знаходиться в глині, з якої виготовлено посуд’ (Ббн), ‘горщик, подібний до чавунного горщика’ (ВЖ, Грш, Крщ), ‘горщик для приготування кулеші’ (Впн, ВЖ, Грш, Дж, Лс, МБ, Мдж, Пл, РЛ, Зм, Тм), ‘горщик для дьогтю’ (Лс), ‘горщик з вушком для відправлення природних потреб’ (Зм, Кмг, РЛ, Ст, Уст), ‘горщик, у якому варять борщ’ (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Бар, Кмг, Крщ, Лс, МБ, Мдж, Нв, Пл, Пр, РЛ, Тм, Чб), ‘глиняний посуд, у якому варять їжу’ (Ббн, Впн, Грш, Дж, Зм, Лс, Мдж, Пр, РЛ, Тм, Тв, Уст), ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (Впн, Лс, РЛ), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (Впн, Кр, Лс), ‘глиняна банка для круп’ (Кр), ‘глиняна посудина для сметани’ (Кр), ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’ (Впн, Тм), ‘глиняна посудина для перших страв’ (Грш, Дж, Кмг, Пл, Пр), ‘посудина для заварювання чаю’ (РЛ), ‘горщик

місткістю менше 1 л’ (Впн, Грш, Зм, Лс, МБ, Мдж, РЛ, Тм), ‘горщик на 1-1,5 л для каші’ (Впн, Грш, Дж, Зм, Лс, МБ, Мдж, Пл, РЛ, Тм), ‘горщик на 2-2,5 л для каші’ (Впн, ВЖ, Грш, Дж, Зм, Лс, МБ, Мдж, Пл, РЛ, Тм), ‘горщик на 3-4 л’ (Впн, Грш, Зм, Лс, МБ, Мдж, Тм), ‘горщик на 8-10 л’ (ВЖ, Грш, Зм, Лс, МБ, РЛ, Тм), ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’ (Зм, Тм), ‘глиняна посудина для молока у 5 л’ (Мн), ‘ритуальний горщик для приготування пісної страви’ (МБ, Пр, РЛ) – наддніст. *го́ршчик* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12-13], полт. *го́ршчик* “посуда, в якій варять страву” [Крв., 115], зх.-поліс. *го́ршчик* “глиняний посуд, у якому варять їсти” [Арк., І, 104], сх.-поліс. *го́ршчик* “посудина для варіння страви” [Пош., І, 137].

Под. *ринка* ‘квітковий горщик’ (Пр, См, Ст), ‘посуд, що нагадує глиняну миску, яка розширюється вгору і в якій смажили їжу’ (ВЖ, Кмг, Мдж, Пр), ‘глиняна пательня’ (Дж), ‘форма для випікання булок’ (Мн, Ст), ‘глиняна форма для випікання паски’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Зв, Кмг, Крщ, Мдж, Мн, Пл, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм), ‘глиняна посудина для сала’ (Пр, Ст), ‘глиняна посудина для солі’ (Ст), ‘глиняна посудина для доїння молока’ (ВЖ, Гщ, МБ, РЛ, Ст, Тм), ‘посудина для збивання масла’ (Ст), ‘посуд, у якому пекли паску, бабку’ (Ббн, ВЖ, Грш, Гщ, Кмг, Кп, Лс, Мн, Нв, Пр, РЛ, Сп, Ст, Тм), ‘глиняна банка для варення’ (Пл), ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (ВЖ, Кмг, Кп, Мдж, Пр, РЛ, Ст, Тм, Уст), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (Ад, Бар, ВЖ, Грш, Гс, Знк, Кмг, Крщ, Кп, Мдж, Пр, РЛ, Ст, Тм, Сл, Уст), ‘глиняна посудина для сметани’ (Пл), ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’ (Ад, ВЖ, Кмг, Кп, Пл, Пр, Ст, Уст), ‘глиняна посудина для фруктів’ (Пл), ‘посудина для смаження млинців’ (Ст), ‘посудина для зберігання святкового печива’ (Крщ), ‘глиняна посудина для меду’ (Грш), ‘глиняна посудина для олії’ (Кп, Пр) – срд.-наддніпр. *ринка* “глибока череп’яна посудина напівсферичної форми з широким отвором” [Мартин., 12], бойк. *ри́нка* “низька каструлька” [Онишк., ІІ, 174], полт. *ри́нка* “невисока посудина циліндричної форми для колотіння масла, готування печені тощо” [Крв., 124], сх.-поліс. *ри́нка* “різновид глиняної каструлі” [Гр., ІІІ, 17].

Под. *ку|ш'ін* ‘кувшин з ручкою’ (Ад, Кмг, Лс, Мн, Пр), ‘глиняна посудина для сала’ (Ад), ‘невелика посудина для цукру’ (Кмг), ‘глиняна банка для варення’ (Кмг), ‘глиняна посудина для меду’ (Кмг), ‘посудина для заварювання чаю’ (Ад), ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’ (Пр) – буков. *кушíн* “глечик” [МСБГ, IV, 118], поліс. *кушíн* “глечик”, “графін” [Лис., 112].

Под. *кух|л'а* ‘кувшин з ручкою’ (Мдж, Ст), ‘невелика посудина для цукру’ (Ст), ‘посудина для цукерок’ (Ст), ‘глиняна посудина для сметани’ (Ст), ‘глиняна посудина для заварювання кави’ (Ст), ‘посудина для заварювання чаю’ (Ст), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Мдж, Ст), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття’ (Мдж, Ст) – буков. *кухля* “кухоль, чашка” [МСБГ, IV, 116], полт. *кухля* “невеликий горщик” [Ващ., 52].

Под. *|кухлик* ‘посудина для заварювання чаю’ (Гщ), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Гщ, Мн, Пл), ‘глиняний посуд на освячення при богослужінні’ (Мдж) – лемк. *кухлик* “kleiner Becher”, сх.-поліс. *кухлик* “глиняна кружка” [Пош., I, 214], “посудина з ручкою для пиття” [Бережняк, 467].

Под. *|кухол'* ‘невеликий кухоль з увігнутими стінками й ручкою’ (См), ‘персневидний посуд для зберігання рідини’ (Сп), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Ббн, МБ, Нв, РЛ, Тм) – срд.-надніпр. *|кухол'* “сковорода” [Мартин., 16], полт. *кухоль* “посудина для пиття води” [Ващ., 52], сх.-поліс.*ку́холь* “глиняна кружка” [Пош., I, 214], “посудина з ручкою для пиття” [Бережняк, 467].

Под. *ке|л'ішок* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Лс, Мн), ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (ВЖ, Зм, Мн, См) – буков. *келíшок* “зм. до келех” [МСБГ, IV, 33], бойк. *кéлішок* “чарка” [Онишк., I, 348].

Под. *к|варта* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Ад), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Ббн, Грш, Зв, Кмг, Мн, Нв, Пр) – срд.-надніпр. *к|варта* “металева посудина з вушком для пиття води” [Мартин., 12], буков. *ква́рта* “чашка, півлітровий кухоль” [МСБГ, IV, 30], бойк. *ква́рта* “міра 1 л”, “кухоль для води” [Онишк., I, 344], зх.-волин. *ква́рта* “посудина місткістю близько одного літра”, “кружка для пиття води”

[Корз., 137], зх.-поліс. *ква́рта* “кухоль” [Арк., І, 216], сх.-поліс. *кˈварта* “посудина з ручкою для пиття” [Бережняк, 467].

Под. *кˈружка* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Ад), ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (Ад), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Ад, Ббн, Грш, Гщ, Кп, МБ, Нв, Пл, См, Сп), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Ад, ВЖ, Кмг, Кп, Пр, См, Сп) – н.-наддніпр. *кру́жка* “кухоль”, “прилад клізма” [Чабан., ІІ, 219], зх.-поліс. *кру́шка* “кухоль” [Арк., І, 260], сх.-поліс. *кˈружка* “посудина з ручкою для пиття” [Бережняк, 467].

Под. *пˈл’ашка* ‘посудина для спиртних напоїв’ (Грш, МБ, Пл, Тм) – сх.-поліс. *пляшка* “невелика глиняна посудина з вузьким горлом для рідин” [Гр., ІІІ, 199].

Под. *паˈтел’н’а* ‘посуд, що нагадує глиняну миску, яка розширюється вгору і в якій смажили їжу’ (Кп, Мн), ‘глиняна пательня’ (Ад, ВЖ, Зв, Крл, Кр, Кп, Мн, Пл, Пр, РЛ), ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (Пл), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (Мн), ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’ (Кр), ‘посудина для смаження млинців’ (Ад, Грш, Дж, Кп, Мн, Пл, Пр, РЛ) – наддніст. *пательня* “Futterschwinge” [Врх., Б., 283], бойк. *пати́льня* “сковорода” [Онишк., ІІ, 44], зх.-поліс. *пате́л’н’а* “сковорода” [Арк., ІІ, 32].

Под. *ˈмисочка* ‘велика тарілка’ (Кр), ‘невелика посудина для цукру’ (Ад), ‘посудина для цукерок’ (Ад), ‘миска місткістю 0,5-0,75 л’ (Мн) – полт. *ми́сочка* “миска для насипання їжі” [Крв., 121], сх.-поліс. *ми́сочка* “різновид глибокої тарілки” [Пош., І, 144], “миска місткістю 1 л” [Бережняк, 467].

Под. *таˈр’іл’* ‘велика тарілка’ (Тв) – наддніст. *таріль* “Teller” [Врх., Б., 297], бойк. *таріль* “тарілка” [Онишк., ІІ, 280].

Под. *Vв’іˈн’ата* ‘два спарені між собою перемичкою горщики’ (Кп, См, Уст) – бойк. *дзвината* “два зліплених разом горщики, у яких носять їжу в поле” [Онишк., І, 211], лемк. *дзвінята* “двійнята” [Врх., Л., 409].

Под. *близˈн’ата* ‘два спарені між собою перемичкою горщики’ (Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Кр, Крщ, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, Пп., Рхн, См, Ст, Тм, Устя), ‘три докупи зліплені горщики’ (Ад, Лс, МБ, Мн, Ст), ‘чотири з’єднаних горнят для

носіння їжі в поле’ (Ад, Лс, МБ, Мн) – буков. *близнята* “вид посуду, два зліплені докупи глиняні горщики, з’єднані зверху ручки” [МСБГ, І, 31], срд.-надніпр, *близ|н’ата* “два зліплені докупи горщики з великим вухом вгорі” [Мартин., 12], гуц. *бли́знєта* “близнята”, “два глиняні горщики, з’єднані ручкою” [ГГ, 26], лемк. *бли́знята* “Zwillingstopfe” [Врх., Л., 49], зх.-волин. *близьнєта* “два з’єднані між собою горщики із спільним вушком посередині, щоб носити їжу в поле” [Корз., 74], зх.-поліс. *близн’а́та* “два зліплені горшки з однією ручкою” [Арк., І, 22], сх.-поліс. *бл’із|н’ата* “два спарені між собою перемичкою горщики” [Бережняк, 466].

Под. *гор|шок* ‘глек без вушка для молока’ (РЛ), ‘горщик з діркою, утвореною внаслідок відпадання камінчика, що знаходиться в глині, з якої утворено посуд’ (Кр), ‘персневидний посуд для зберігання рідини’ (Сп), ‘горщик для приготування кулеші’ (Ст), ‘горщик з вушком для відправлення природних потреб’ (Пл), ‘горщик, у якому варять борщ’ (Ст), ‘посудина для збивання масла’ (Ст), ‘глиняний посуд, у якому варять їжу’ (ВЖ, Гщ, Кр, Пл, См, Ст), ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (Зм), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (Зм, Мн, Пл), ‘посудина для цукерок’ (Ст), ‘глиняна банка для круп’ (Впн), ‘посудина, у якій варять на якусь велику потребу (весілля, хрестини тощо)’ (Гщ), ‘глиняна посудина для заварювання кави’ (Кмг, РЛ), ‘глиняна посудина для перших страв’ (Гщ, РЛ), ‘глиняна посудина для меду’ (Уст), ‘посудина для заварювання чаю’ (Впн, Кмг, Мн), ‘посудина для виготовлення вина’ (Кр), ‘горщик місткістю менше 1 л’ (Ст), ‘горщик на 1-1,5 л для каші’ (Ст), ‘горщик на 2-2,5 л для каші’ (Ст), ‘горщик на 3-4 л’ (Ст), ‘горщик на 5-7 л’ (Ст), ‘горщик на 8-10 л’ (Ст) – буков. *горшо́к* “каструля”, “горщик” [МСБГ, І, 93], зх.-поліс. *горшо́к* “глиняний посуд, у якому варять їсти” [Арк., І, 104].

Под. *с|лойік* ‘глек без вушка для молока’ (ВЖ, См), ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’ (ВЖ), ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (ВЖ), ‘циліндрична посудина для рідин та сипучих продуктів’ (Ад, Мдж), ‘опуклої форми та середньої висоти посудина без ручок для води чи зберігання горілки’ (Пр), ‘персневидний посуд для зберігання рідини’ (Пр), ‘глиняна посудина для сала’ (ВЖ, Крщ, РЛ, См),

‘глиняна посудина для солі’ (ВЖ), ‘посудина для збивання масла’ (ВЖ), ‘глиняна банка для варення’ (Ад, Ббн, Гщ, Бар, Дж, Зм, Крщ, Мдж, Мн, Нв, Пр, РЛ, См, Ст, Тм), ‘глиняна банка для круп’ (Ад, ВЖ, Мдж, Пл, РЛ, См, Ст), ‘глиняна посудина для сметани’ (Ад, Дж, Зм, Пр, См), ‘глиняна посудина для фруктів’ (ВЖ, Крщ, Пр, РЛ), ‘глиняна посудина для меду’ (Ад, Дж, Крщ, Нв, Пр, РЛ, Ст), ‘глиняна посудина для олії’ (Зм, Пл), ‘посудина для заварювання чаю’ (ВЖ), ‘посудина для спиртних напоїв’ (ВЖ) – срд.-надніпр. *с|лойік* “скляна посудина циліндричної форми з широким отвором” [Мартин., 16], гуц. *слóйок* “скляна банка, слоїк” [ГГ, 173], зх.-волин. *слóйік* “скляна банка з широкою шийкою” [Корз., 222], зх.-поліс. *слóйік* “скляна банка місткістю 0,5-3 літра” [Арк., II, 156], сх.-поліс. *слóйік* “банка для меду” [Пош., I, 176], полт. *слóйік* “висока посудина майже циліндричної форми з трохи звуженою верхньою частиною” [Крв., 123, 124].

Под. *по|лумисок* ‘мілка тарілка’ (Дж, МБ, Мн, Пр), ‘велика череп’яна миска’ (Мн), ‘миска із зігнутими краями’ (Ббн, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Тм, РЛ, Уст, Бар), ‘миска середньої величини для салату’ (Крщ), ‘миска для холодцю’ (Дж, Зм, Крщ), ‘миска місткістю від 1 до 3 л’ (Мн), ‘глиняний посуд на освячення при богослужінні’ (Дж) – зх.-поліс. *полýмисок* “неглибока миска” [Арк., II, 68], сх.-поліс. *полýмисок* “різновид глибокої тарілки, неглибока миска” [Пош., I, 144], “миска місткістю 0,5-0,75 л” [Бережняк, 467], полт. *полýмисок* “миска, що своєю формою нагадує глибоку тарілку” [Крв., 122].

Под. *|банка* ‘глиняна вузькогорла посудина з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв’ (Ад) ‘персневидний посуд для зберігання рідини’ (ВЖ, Пр), ‘глиняна банка для круп’ (Зм, Мн), ‘глиняна миска для супу’ (См), ‘глиняна посудина для олії’ (См) –срд.-надніпр. *|банка* “скляна посудина циліндричної форми з широким отвором” [Мартин., 16], зх.-поліс. *бáнка* “будь-яка посудина циліндричної форми”, “скляний слоїк”, “металева посудина циліндричної форми, у якій охолоджують молоко, щоб зібрати сметану” [Арк., I, 10], сх.-поліс. *бáнка* “глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води на поле” [Пош., I, 174; Бережняк, 468], полт. *бáнка* “висока посудина майже циліндричної форми з трохи звуженою верхньою частиною” [Крв., 123].

Под. *баб|ник* ‘глиняна форма для випікання паски’ (См), ‘глиняна посудина для доїння молока’ (См), ‘посуд, у якому пекли хліб, паску, бабку’ (См), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (См), ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’ (См) – буков. *бабни́к* “горщик для випікання баби”[МСБГ, І, 12].

Под. *|чашка* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Пр), ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (Пр), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Крщ), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Крщ, Лс) – сх.-поліс. *|чашка* “глиняна посудина з ручкою для пиття” [Гр., IV, 447, Бережняк, 467], (0,5 л) “глечик” [Пош., І, 138, Бережняк, 467].

Под. *|чашечка* ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (Зм), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Впн, Зм), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Зм), ‘глиняний пристрій для кадіння у формі чашечки з ручкою на високій ніжці’ (Пр) – сх.-поліс. *ча́шечка* “глиняна посудина з ручкою для пиття” [Гр., IV, 447, Бережняк, 467].

Под. *та|р’ілка* ‘мілка тарілка’ (Бар, См, Тв, Уст), ‘посудина для цукерок’ (Тм), ‘миска для холодцю’ (ВЖ, Лс, Пл, Уст), ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’ (Мн) – зх.-волин. *тарі́лка* “тарілка”[Корз., 236], поліс. *тарі́лка* “абажур у гасовій лампі” [Лис., 211], “глиняна посудина для других страв” [Гр., IV, 245], зх.-поліс. *тари́лка* “тарілка, неглибока миска” [Арк., II, 193], сх.-поліс. *тарі́лка* “миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв” [Бережняк, 467].

Под. *з|баночок* ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’ (Зм), ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’ (Зм), ‘глиняна вузькогорла посудина з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв’ (Сп) – буков. *зба́но́чок* “зм. до *зба́нок*” [МСБГ, ІІІ, 49], сх.-поліс. *з|баночок* “однолітровий глечик” [Бережняк, 466].

Под. *ла|душчик* ‘півлітровий глечик’ (Мн), ‘однолітровий глечик’ (Мн), ‘дволітровий глечик’ (Мн), ‘трилітровий глечик’ (Мн), ‘глечик на 5-6 л’ (Мн) – наддніст. *ладу́шчик* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12].

Под. *ба|рилка* ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’ (Кр, Лс), ‘посудина для виготовлення вина’ (Ад, Зм) – бойк. *бари́лка* “барильце”, “бочечка з вербового дерева для горілки з двома днищами”, (міра) “16 л” [Онишк., I, 44].

Под. *ба|рило* ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’ (МБ), ‘велика посудина з вузькою шийкою для зберігання рідини (води, вина, горілки)’ (МБ) – полт. *бари́ло* “посудина для спиртних напоїв, у якій також тримають воду в польових умовах” [Крв., 127], сх.-поліс. *бари́ло* “посудина, у якій беруть воду на поле” [Пош., I, 176], “посудина у вигляді невеликої бочечки, у якій беруть воду на поле” [Бережняк, 468].

Под. *|ваза* ‘квітковий горщик’ (Гщ, Мн), ‘висока глиняна посудина (2 л), злегка розширена у нижній частині’ (Сп) – сх.-поліс. *ва́за* “квітковий горщик” [Пош., I, 225, Бережняк, 466], полт. *ва́за* “художньо оздоблена посудина для квітів” [Крв., 126].

Под. *гла|дун* ‘глек без вушка для молока’ (Уст), ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Уст) – наддніст. *гладу́н* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12-13].

Под. *к|ружечка* ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (Впн), ‘посудина з ручкою для пиття’ (Впн) –н.-наддніпр. *кру́жечка* “зменш. до кружка” [Чабан., II, 229].

Под. *сл’ій* ‘глиняна банка для круп’ (См), “глиняна посудина для сметани” (См) – зх.-поліс. *слой* “великий горщик з двома ручками” [Арк., II, 156], сх.-поліс. *слой* “банка для меду” [Пош., I, 176].

Под. *ф’іл’і|жанка* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Сп), ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (Сп) – поліс. *філіжа́нка* “фарфоровий кухлик з вушком для води” [Лис., 222].

Под. *|чарка* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Крщ, РЛ), ‘маленька глиняна посудина на високій ніжці або без неї для пиття міцних напоїв’ (РЛ) – зх.-поліс. *ча́рка* “невелика посудина для пиття вина” [Арк., II, 246], сх.-поліс. *ча́рка* “невелика глиняна посудина для пиття переважно спиртних напоїв” [Пош., I, 214].

Под. *|бан'очка* ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’ (Впн), ‘глиняна вузькогорла посудина з масивним тулубом овоїдної форми з ручками чи без них для води, олії, міцних напоїв’ (Крщ) – сх.-поліс. *ба́ночка* “глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води на поле” [Пош., I, 174].

Под. *бан'а|чок* ‘горщик, у якому варять борщ’ (Кр) – буков. *банячо́к* “зм. до баняк”, “емальований кухоль” [МСБГ, I, 17].

Под. *бо|ч'іўка* ‘глиняна посудина для сала’ (Крл, Тв) – буков. *бочі́вка* “діжка” [МСБГ, I, 38].

Под. *горш|чок* ‘глиняний посуд, у якому варять їжу’ (Кмг, МБ) – сх.-поліс. *горшчо́к* “посудина для варіння страви” [Пош., I, 137].

Под. *каст|рул'а* ‘посудина, у якій варять на якусь велику потребу (весілля, хрестини тощо)’ (Пр) – бойк. *кастру́ля* “горщик”, “глечик” [Онишк., I, 342].

Под. *куф|л'а* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Ад), ‘кухоль – маленька посудина з ручкою для пиття води, молока’ (Ад) – буков. *ку́фля* “кухоль, чашка” [МСБГ, IV, 116].

Под. *та|л'ірка* ‘миска для холодцю’ (Пр) – поліс. *тали́рка* “тарілка” [Лис., 210], “глиняна посудина для других страв” [Гр., IV, 245].

Под. *цв'і|точн'ік* ‘квітковий горщик’ (Кп, Лс) – сх.-поліс. *цв'ето́чн'ік* “горщик для квітів” [Пош., I, 210, Бережняк, 466].

Под. *|чарочка* ‘велика чарка на високій ніжці’ (Мн) – сх.-поліс. *ча́рочка* “невелика глиняна посудина для пиття переважно спиртних напоїв” [Пош., I, 214].

Под. *мо|лочник* ‘глиняна посудина для молока у 5 л’ (Тв) – буков. *моло́шник* “комора, погріб для зберігання молочних продуктів” [МСБГ, V, 87], наддніст. *моло́шник* “глечик, куди звичайно зливають молоко” [Шило, 12], закарп. *моло́ч'ник* “глечик” [ДЛАЗ, I, 66], сх.-поліс. *моло́чник* “глечик для молока на 1-1,5 л”, “горщик для молока” [Пош., I, 137], *молошник* “горщик на 1-1,5 л для каші”, “однолітровий глечик” [Бережняк, 466], н.-наддніпр. *моло́шник* “молочар” [Чабан., II, 291].

Под. *мас|л'анка* ‘глиняна посудина для масла’ (Крщ) – буков. *маслянка* “масничка, посудина для збивання масла з вершків або сметани” [МСБГ, V, 61], гуц.

маслєнка “масничка (для збивання масла)” [ГГ, 120], бойк. *масьлянка* “маслянка”, “посудина для збивання масла” [Онишк., І, 432], закарп. *маслянка* “масничка – ручний пристрій – посудина для збивання масла” [ДЛАЗ, ІІ, 174], “ручна маслобойка” [КДА, 196], сх.-поліс. *маслянка* “ручна масничка”[Лис., 123], “посудина для масла”, “жирна біла мергельна глина” [Пош., І, 225], “глиняна посудина для масла” [Бережняк, 468].

Под. *мас'ничка* ‘глиняна посудина для масла’ (Уст), ‘посудина для збивання масла’ (Кмг, Кп, Тв, Уст) – наддніст. *ма́сничка* “Butterfaß” [Врх., Б., 277], бойк. *масни́чка* “посудина для збивання масла” [Онишк., І, 432], закарп. *ма́сничка* “ручна маслобойка” [КДА, 196], зх.-поліс. *масни́чка* “посудина для збивання масла” [Арк., І, 20, 306].

Под. *д'ій'ник* ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Пр) – закарп. *дійни́к* “дійниця” [ДЛАЗ, І, 68], лемк. *дійник* “Melkgefäss Melkgelte”, “по-польськи скопец” [Врх., Л., 410].

Под. *д'ій'ниц'а* ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Ббн, Грш, Крщ, Мн, Нв, Пл) – бойк. *дійни́ця* “посуд для доїння молока овець на 10-12 л”, “посуд для доїння корів” [Онишк., І, 220], закарп. *дійниц'а* “дійниця” [ДЛАЗ, І, 68], сх.-поліс. *дійни́ця* “глиняна посудина для доїння молока” [Пош., ІІ, 131], полт. *дійни́ця* “посудина для доїння кіз, звужена в дні, але розширена в краях” [Крв., 125].

Под. *масл'аниц'а* ‘глиняна посудина для масла’ (Ббн, Впн, Грш, Мн, Сп) – буков. *масляни́ца* “посудина для зберігання масла, масельничка” [МСБГ, V, 61], лемк. *масляниця* “Nachtfalter, phajaena” [Врх., Л., 434],н.-наддніпр. *ма́сляниця* “масничка” [Чабан., ІІ, 275].

Под. *мачка* ‘глиняна посудина для розпису посуду’ (Ад) – сх.-поліс. *мачка* “посудина, що стоїть поряд з гончарем, куди він вмокає руки” [Бережняк, 461].

Под. *гу'с'атниц'а* ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’ (Ббн, Дж, Зв, Кр, МБ, Мн, Нв, Тв), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (МБ), ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’ (Ббн, Дж, Зв, МБ, Мн, Нв, РЛ) – срд.-наддніпр. *гусятниця* “глиняна посудина для запікання гусячого м’яса” [Пош., І, 214],

полт. *гусятниця* “ринка, в якій зажарюють порося чи птицю – гуску, качку, курку” [Крв., 124].

Под. *ма|к’ітра* ‘глиняна посудина для розтирання маку, пшона’ (на всій досліджуваній території), ‘глибока глиняна миска по обидві сторони для миття посуду’ (Ад, Впн, Кр, Кп, Пр, См, Тм, Уст), ‘миска із зігнутими краями’ (Ад, ВЖ, Кп), ‘миска з хвилястими берегами’ (Пр), ‘миска для помий’ (Ад, Впн, Дж, Кр, Кп, Пр), ‘посуд, у якому пекли хліб, паску, бабку’ (Грш), ‘глиняна посудина для м’яса, овочів’ (Зв), ‘глиняна банка для круп’ (Впн, МБ), ‘миска для умивання’ (Пр), ‘посудина для виготовлення вина’ (Грш), ‘велика миска місткістю від 10 до 20 л’ (ВЖ, Кп), ‘велика макітра місткістю до 10 л’ (Кп) – срд.-надніпр. *ма|к’ітра* “глибока череп’яна посудина напівсферичної форми з широким отвором ” [Мартин., 15], гуц. *макітра* “глиняна посудина з широким отвором”[ГГ, 118], полт. *макíтра* “напівсферична посудина з дуже випуклими стінками у верхній частині і широким отвором” [Крв., 122], бойк. *макітря* “макітра” [Онишк., І, 427], сх.-поліс. *макітра* “ринка місткістю 1,5 відра” [Пош., І, 138], “глиняна посудина для розтирання маку, пшона” [Бережняк, 467].

Под. *мама|лижник* ‘посуд, що нагадує глиняну миску, яка розширюється вгору і в якій смажили їжу’ (Ад), ‘висока глиняна посудина (2 л), злегка розширена у нижній частині’ (См), ‘горщик, подібний до чавунного горщика’ (Ад, См), ‘горщик для приготування кулеші’ (Ад, Мн, Пр, См), ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Ад), ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’ (Ад) – буков. *мамали́жник* “посуд, у якому варять мамалигу” [МСБГ, V, 54].

Под. *мас|личка* ‘глиняна посудина для масла’ (Зм, Кр, См), ‘посудина для збивання масла’ (Зм) – бойк. *масли́чка* “посудина для збивання масла” [Онишк., І, 431, 432], поліс. *ма́сличка* “ручна масничка” [Лис., 123], сх.-поліс. *ма́сличка* “посудина для масла”, “жирна біла мергельна глина” [Пош., І, 225].

Под. *с’іл’|ниц’а* ‘глиняна посудина для солі’ (Дж, МБ, Мн, Пл, Тв) – бойк. *сільни́ця* “дерев’яна сільничка”, “дерев’яна посудина для солі місткістю від 4 до 12 кг” [Онишк., ІІ, 218], лемк. *сільниця* “Salzgefäss” [Врх., Л., 465].

Под. *со|л'анка* ‘глиняна посудина для солі’ (Грш, Кп, РЛ) – срд.-надніпр. *со|л'анка* “невилика посудина для солі, яку подають до столу” [Мартин., 15], полт. *салянка* “дерев’яний посуд, у якому товчуть сало” [Ващ., 87], сх.-поліс. *са(о)лянка* “глиняна посудина для солі” [Пош., І, 242].

Под. *маз|ниц'а* ‘горщик для дьогтю’ (Грш, Мн) – буков. *мазни́ця* “посудина для збивання масла з вершків”, “брудний, недомитий посуд” [МСБГ, V, 50], полт. *мазни́ця* “посудина для дьогтю” [Крв., 126], сх.-поліс. *мазни́ця* “горщик для дьогтю” [Пош., І, 210].

Под. *д'ій|ничка* ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Кмг, Сп) – бойк. *дійни́чка* “посуд для доїння корів” [Онишк., І, 220], сх.-поліс. *дійни́чка* “глиняна посудина для доїння молока” [Пош., ІІ, 131], полт. *дійни́чка* “посудина для доїння кіз, звужена в дні, але розширена в краях” [Крв., 125].

Под. *цукер|ничка* ‘невелика посудина для цукру’ (Тв, Уст), ‘посудина для цукерок’ (Уст) – сх.-поліс. *цукорни́чка* “посудина для цукру” [Пош., ІІ, 225; Ів.-Шум., ІІ, 141].

Под. *|чайник* ‘глиняна посудина для заварювання кави’ (ВЖ), ‘посудина для заварювання чаю’ (Крл, Крщ, МБ, Мн, Пл, См, Тв) – сх.-поліс. *ча́йник* “глиняна посудина для заварювання чаю” [Пош., І, 177].

Под. *масло|бойка* ‘посудина для збивання масла’ (Зв, Кр, Лс, Мдж, Сп) – н.-наддніпр. *маслобо́йка* “олійниця” [Чабан., ІІ, 274], зх.-поліс. *маслобо́йка* “посудина для збивання масла” [Арк., І, 20, 306], сх.-поліс. *масло|бойка* “посудина для збивання масла” [Бережняк, 468].

Под. *масло|бойн'а* ‘посудина для збивання масла’ (Грш) – н.-наддніпр. *маслобо́йн'а* “олійниця” [Чабан., ІІ, 274], зх.-поліс. *маслобо́йна* “посудина для збивання масла” [Арк., І, 20, 306].

Под. *о|л'ійниц'а* ‘глиняна посудина для олії’ (Тв) – буков. *олійниця* “ступа, у якій б’ють олію”, “олійниця, олійня” [МСБГ, VI, 96], гуц. *олійниця* “олійня” [ГГ, 139].

Под. *с'іл'ˈничка* ‘глиняна посудина для солі’ (Ббн, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Нв, Пр, См, Тв, Уст, Бар) – бойк. *сільни́чка* “дерев’яний посуд для солі місткістю до 2 кг” [Онишк., II, 218].

Под. *ску|пец* ‘глиняна посудина для доїння молока’ (Тв) – закарп. *ск'іпи́ц'* “дійниця” [ДЛАЗ, I, 68].

Под. *цукер|ниц'а* ‘посудина для цукерок’ (Мн) – сх.-поліс. *цукорни́ця* “посудина для цукру” [Пош., I, 225; Ів.-Шум., II, 141].

Под. *|чаїничок* ‘глиняна посудина для заварювання кави’ (Нв) – сх.-поліс. *ча́йничок* “глиняна посудина для заварювання чаю” [Пош., I, 177].

Под. *ло|хан'а* ‘глибока глиняна миска по обидві сторони для миття посуду’ (Дж), ‘велика миска місткістю від 10 до 20 л’ (Лс) – бойк. *лоха́ня* “глиняний глечик для молока” [Онишк., I, 418], зх.-поліс. *лоха́нка* “миска” [Арк., I, 292], поліс. *лаха́нка* “велика миска” [Лис., 113].

Под. *зол'іў|ник* ‘горщик на 20 л і більше для варіння борщу під час ритуальних обрядів та для зоління білизни’ (Мн) – наддніст. *зілни́к* “бочка з трьома ніжками, внизу ширша, вгорі вужча, в якій лужать білизну” [Шило, 10], полт. *золільник, золінник* “великий горщик, який використовується в основному для зоління білизни” [Ващ., 39].

Под. *анде|ла* ‘велика череп’яна миска’ (Ст), ‘велика миска місткістю від 10 до 20 л’ (Ст) – сх.-поліс. *йандила́* “велика миска з двома вухами по краях” [Пош., I, 144].

Под. *кага|нец* ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’ (Зм), ‘глиняний світильник’ (МБ) – гуц. *ка́ганец* “каганець”, “заглибина (напр.., у пристрої, у порозі)” [ГГ, 88], бойк. *ка́ганец* “каганець”, “ліхтарик”[Онишк., I, 334], полт. *каганець* “лампа гасова” [Ващ., 40], полт. *кагане́ць* “посудина для освітлення у вигляді плошки із внутрішнім заглибленням для гноту і світильної речовини” [Крв., 126], зх.-поліс. *кагане́ц'* “примітивний пристрій для кадіння” [Арк., I, 203], сх.-поліс. *кагане́ць* “глиняний світильник” [Пош., I, 216].

Под. *Vиґар|н'ічка* ‘глиняний пристрій, у який вставляється трубка для паління’ (Уст) – буков. *дзиґарні́чка* “курильний мундштук” [МСБГ, II, 25], бойк. *дзиґарні́чка* “муштук” [Онишк., I, 212].

Под. *ка|дилниц'а* ‘глиняний пристрій для кадіння’ (Дж) – буков. *кадíлница* “каганець” [МСБГ, IV, 7], сх.-поліс. *кади́лниця* “глиняна посудина для кадіння” [Гр., II, 206], полт. *кадильниця* “прилад для кадіння ладаном” [Крв., 126].

Под. *лам|патка* ‘глиняний світильник перед іконами’ (Ббн, См), ‘глиняний пристрій для кадіння’ (Мн) – сх.-поліс. *лампáдка* “глиняний світильник перед іконами” [Гр., II, 343, 393].

Под. *ку|ришка* ‘глиняний пристрій для кадіння’ (Ббн) – сх.-поліс. *кури́шка* “глиняна посудина для кадіння” [УГ, 314], полт. *куришка* “прилад для кадіння ладаном” [Крв., 125].

Под. *|л'ул'ка* ‘глиняний трубчастий виріб для паління’ (Ад, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зм, Кмг, Крл, Кр, Кп, Лс, Мдж, Мн, КП, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст) – зх.-поліс. *л'у́л'ка* “приладдя для куріння” [Арк., I, 296], сх.-поліс. *люлька* “трубка для куріння” [Пош., II, 137].

Под. *муш|тук* ‘глиняний пристрій, у який вставляється трубка для паління’ (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Кмг, Крл, Кп, Мдж, Мн, Пл, Ст) – н.-наддніпр. *муштýк* “мундштук” [Чабан., II, 297].

Под. *мушту|чок* ‘глиняний пристрій, у який вставляється трубка для паління’ (Зм) – н.-наддніпр. *муштучóк* “зменш. до муштук” [Чабан., II, 297].

Под. *свис|тун* ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утворюють свист’ (Ад, Пр, РЛ) – наддніст. *свистýн* “Signalpfife” [Врх., Б., 291], зх.-поліс. *свистýн* “дитяча іграшка, за допомогою якої свищуть” [Арк., II, 139], сх.-поліс. *свистýн* “глиняна свистулька у формі птаха чи звіра” [Гр., IV, 107].

Под. *|покришка* ‘череп’яна покришка’ (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Жрд, Дж, Зв, Зм, Зл, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, Пр, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст), ‘частина покришки, що знаходить у край горщика’ (См) – наддніст. *покри́шка* “Gartenstenblume. Callistenus chinensis” [Врх., Б., 286], закарп. *пóкришка* “покришка на горщок, каструлю” [ДЛАЗ, II, 175], полт. *пóкришка* “кришка, якою

накривають горщик” [Крв., 119], сх.-поліс. *по́кришка* “кришка на посудину” [Пош., І, 144].

Под. *ˈвухо* ‘виступ зверху покришки для зручності її утримування в руці’ (Ббн, Дж, Нв, РЛ), ‘ручка у глиняній посудині’ (Ад, ВЖ, Гщ, Дж, Зв, Кмг, Крл, Кр, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Пр, Тв) – полт. *ву́хо* “держално, за яке тримають глечик” [Крв., 121].

Под. *дно* ‘дно посуду’ (Ад, Ббн, Впн, ВЖ, Грш, Гщ, Дж, Зв, Зм, Кмг, Крл, Крщ, Кп, Лс, МБ, Мдж, Мн, Нв, Пл, РЛ, См, Сп, Ст, Тм, Тв, Уст) – буков. *дно* “черінь печі” [МСБГ, ІІ, 30], зх.-поліс. *дно* “нижня частина якоїсь посудини”, [Арк., І, 136], полт. *дно* “нижня частина горщика” [Крв., 118].

Под. *кˈриса* ‘верхній край якої-небудь посудини’ (Ббн, ВЖ, Грш, Зм, Крщ, МБ, Мдж, Мн, Пл, Сп, Ст, Тм) – срд.-надніпр. *кˈриси* “верхні краї миски, горщика ” [Мартин., 12], поліс. *кри́са* “вінця в посудині” [Лис., 107], полт. *кри́си* “верхні краї горщика” [Крв., 118].

Отже, назви ТГЛ на позначення глиняних виробів становлять численну групу, що пояснюється тим, що лексеми зазначеної групи є головними в гончарській термінолексиці. Саме номени цієї ТГЛ складають власне гончарські терміни, бо назви інших ТГЛ, які є периферійними, здебільшого запозичено з інших терміносистем. Це зумовлює специфіку близькості / віддаленості семантики подільських та інших українських говірок. Так, якщо назви інших ТГЛ засвідчують цілковите розрізнення семантики між подільськими та іншими українськими говірками, за винятком східнополіських, то номени ТГЛ на позначення глиняних виробів вказують на те, що мають багато спільного в семантиці не тільки зі східнополіськими, але й з іншими говірками. Лексеми з однаковою семантикою засвідчено в подільських, бойківських, полтавських, східнополіських говірках (*дв’їˈн’ата*), подільських, полтавських, степових, нижньонаддніпрянських (*друшл’аˈчок*), подільських, полтавських, західнополіських, східнополіських (*ˈгоршчик*) та подільських, буковинських, західнополіських, східнополіських (*близˈн’ата*) тощо.

Аналіз гончарської лексики подільського говору на тлі інших українських діалектів дає змогу відзначити, що значна частина подільських назв становить

відкриту систему і має семантичні, формальні відповідники в інших українських говорах. Засвідчено багато спільного в семантиці між подільськими назвами та полтавськими (меншою мірою) і східнополіськими (більшою мірою).

Серед назв зазначеної термінолексики можна виділити такі дві групи: 1) лексика, що формально і семантично ідентична: под. *ˈчашка* ‘посудина з ручкою для пиття’ (Крщ) –сх.-поліс. *ˈчашка* “глиняна посудина з ручкою для пиття” [Гр., IV, 447, Бережняк, 467], под. *таˈр’ілка* ‘миска місткістю 0,5 л з дуже розлогими вінцями для других страв’ (Мн) – сх.-поліс. *тарíлка* “тс.” [Бережняк, 467]; 2) лексика, що формально і семантично відрізняється: под. *зˈбаночок* ‘глиняна посудина з широким чи вузьким отвором для води (брали на поле)’ (Зм) – буков. *збáнóчок* “зм. до *збáнок*” [МСБГ, ІІІ, 49], сх.-поліс. *зˈбаночок* “однолітровий глечик” [Бережняк, 466], под. *сл’ій* ‘глиняна банка для круп’ (См) – сх.-поліс. *слой* “банка для меду” [Пош., І, 176], под. *боˈч’іўка* ‘глиняна посудина для сала’ (Крл, Тв) – буков. *бочíвка* “діжка” [МСБГ, І, 38].

Певна частина зазначених назв належить до давнього лексичного фонду (*глек, горˈнец, ˈчара*), а деякі лексеми до інноваційного (*маслоˈбоїка, маслоˈбоїн’а, маˈк’ітра, моˈлочник*).

Зазначена лексика характеризується значною формальною варіативністю (*горˈшок, горшˈчок, ˈгоршчик, ˈгоршчок, горˈн’а, друшˈл’ак, друшл’аˈчок, таˈр’ілка, таˈр’ілочка, таˈл’ірка, таˈр’іл’, свисˈток, свисˈточок, свисˈтун, свисˈтуник, свистуˈнец’, свисˈтунчик*), що є результатом формальних змін діалектного слова. Зміни в формальній структурі слова зумовлені фонетичними особливостями, зокрема протезою (*ˈвонтур*), метатезою (*таˈр’ілка – таˈл’ірка*), та морфемними, серед яких переважає афіксація (*зˈбаночок, ˈпокришка, муштуˈчок, каˈдил’ниц’а, ˈчаїничок, с’ілˈничка*). Дослідження дериватів засвідчує, що вони творяться в різних українських діалектах за спільними словотвірними моделями (*маˈк’ітра, горˈнец, зˈбанок, гˈлечик, ˈгоршчик*).

ВИСНОВКИ

Аналіз структурної і семантичної організації гончарської лексики подільських говірок, її походження та ареальних особливостей дає змогу зробити наступні висновки.

Гончарська лексика подільських говірок становить складну і багатокомпонентну систему, у межах якої виділяються ТГЛ, що, в свою чергу, поділяються на ЛСГ. Аналізовану лексику можна умовно поділити на дві великі групи: 1) назви, пов’язані з виготовленням глиняних виробів (до цієї групи входять ТГЛ на позначення назв підготовки глини, ТГЛ на позначення назв для виготовлення гончарських виробів, ТГЛ на позначення назв випалювання гончарських виробів та ТГЛ на позначення способів оздоблення гончарських виробів); 2) назви глиняних виробів (ТГЛ на позначення глиняних виробів).

Серед зазначених ТГЛ провідне місце належить ТГЛ на позначення гончарських виробів. Це зумовлено специфічною рисою гончарської терміносистеми, оскільки не для всіх давніх ремесел характерна головна роль продуктів виробництва. Навпаки, в лексиці ткацтва, обробки дерева чи ковальства найдавнішу і найважливішу частину становлять назви знарядь виробництва.

У ТГЛ на позначення глиняних виробів спостерігається близькість між мікрогрупами як у семантиці, так і у формальному вираженні. Важливими чинниками розвитку семантичної структури є усвідомлення реалемної спільності/відмінності, близькості/віддаленості.

Коли семантичне поле співвідноситься з однорідним денотативним рядом, це створює інші умови, ніж коли семантична структура вичерпується зв’язком з певним денотатом, щодо динаміки семантичної структури лексем і їх семантичного наповнення.

Факторами, що зумовили розвиток структурної організації, складу і семантичної структури гончарської лексики у подільських говірках, є взаємодія структурної організації фрагментів ЛСГ і ТГЛ та їх динаміка, вторинна номінація

(внутрішньомовні), з одного боку, та міжмовне контактування (зовнішньомовні), з другого.

Гончарські терміни засвідчують зв'язок з термінами інших давніх промислів. Так, номени *верс|тат* 'верстат для формування глиняного посуду', *вере|тено* 'вертикальна вісь гончарного круга' походять з термінології ткацтва. Назва *горн* 'піч для випалювання' є дуже давньою і поширена як в термінології гончарства, так і ковальства. Однак давні похідні псл. **gъrnьsь, *gъrnьčarь,* що пов'язані виключно з гончарством, та семантичні і лексико-словотвірні зв'язки псл. **gъrnь* вказують на належність цієї назви до гончарської термінолексики.

Деякі гончарські номени позначають реалію функціонально широку і пов'язані з іншими терміносистемами:

1) назвами знарядь землеробства: *рес|кал', рос|кал', ло|пата, |шуфл'а, |шухл'а* 'інструмент для копання глини';
2) назвами різних видів господарської діяльності: *н'іж* 'інструмент, яким стругали глину', *|ножик* 'кусок дерева, яким мнуть глину';
3) назвами предметів домашнього вжитку: *|лаўка, ст'іл* 'лавка, на якій розмішують глину';
4) назвами житла та його частин: *чер|дак* 'пристосування, на якому сушать свіжовироблений посуд', *|п'ічка, п|йецка* 'прибудова при горні, через яку входять до топки', *сто|дола, |шопа* 'легка дерев'яна повітка, яка захищає від вітру та опадів гончарську піч';
5) назвами форм ландшафту, конкретного середовища: *зем|л'а* 'чорна жирна земля';
6) назвами термінології машинобудівництва: *махо|вик, махо|в'ік* 'нижня частина гончарного круга', *по|ч'іпн'ік, п'ід|шипник, под|ш'іпн'ік, под|шипник* 'залізний підшипник в гончарському крузі, в який вставляється вісь';
7) назвами мінералогічної термінології: *вап|н'ак, вапн'а|чок, п'і|сок* 'сторонні домішки, що трапляються в глині';

8) назвами, пов’язаними з виробництвом скла: *фр’і|та* ‘суміш вохри (глини) з піском’;

9) назвами термінології хімічної промисловості: *сви|нец,* *|оливо* ‘склоподібний сплав, яким покривають посуд’;

10) назвами будівельної термінології: *бру|сок* ‘дерев’яний брусок, прикріплений до лави, через який проходить веретено гончарського круга’, *|кел’ма* ‘дерев’яна лопата, якою зчищають глину з лави чи гончарного круга’;

11) назвами загальновідомих військових понять і зброї: *|кул’а* ‘купа, у яку збивали глину’;

12) назвами музичної термінології: *стру|на* ‘інструмент, яким стругали глину’;

Аналізовані лексеми характеризуються складною семантичною структурою. Спостерігається асиметрія між планом змісту і планом вираження (лексемою). Одиниця плану змісту виявляє кілька засобів вираження і, навпаки. Те, що кілька елементів плану змісту пов’язуються із засобом вираження, є реалізацією здатності лексеми до семантичного варіювання.

Так, відзначено наявність репрезентантів кількох сем: *|ринка* ‘квітковий горщик’, ‘посуд, що нагадує глиняну миску, яка розширюється вгору і в якій смажили їжу’, ‘глиняна пательня’, ‘форма для випікання булок’, ‘глиняна форма для випікання паски’, ‘глиняна посудина для сала’, ‘глиняна посудина для солі’, ‘глиняна посудина для доїння молока’, ‘посудина для збивання масла’, ‘посуд, у якому пекли паску, бабку’, ‘глиняна банка для варення’, ‘глиняна посудина для запікання гусячого м’яса’, ‘глиняна посудина для запікання м’яса, овочів’, ‘глиняна посудина для сметани’, ‘глиняна посудина для запікання м’яса качки’, ‘глиняна посудина для фруктів’, ‘посудина для смаження млинців’, ‘посудина для зберігання святкового печива’, ‘глиняна посудина для меду’, ‘глиняна посудина для олії’; *ку|ш’ін* ‘кувшин з ручкою’, ‘глиняна посудина для сала’, ‘невелика посудина для цукру’, ‘глиняна банка для варення’, ‘глиняна посудина для меду’, ‘посудина для заварювання чаю’, ‘посудина у вигляді невеликої бочки, у якій беруть воду на поле’.

Семантика певної частини лексем розширюється за допомогою метафоричності, метонімічності, що зумовлюють появу вторинних назв. Так, відзначено номени: *близ'н'атка, дв'ій'н'ата* ‘два спарені між собою перемичкою горщики’; *'пупчик, жи'в'іт, 'черево* ‘середня випуклість горщика чи якоїсь іншої посудини’; *'шийа, 'горло* ‘верхня звужена частина глечика’; *'песик, 'коник, ба'ранчик* ‘глиняні дитячі іграшки в образах тварин, птахів’; *ба'лабушок* ‘кусок глини, викачаної руками і приготовленої для вироблення посуду’, *ка'лачик* ‘глиняна посудина, у якій тримають спиртні напої’.

Деякі назви зазначеної групи лексики є моносемічними: *гон'чар, 'бодн'а, бо'ч'іўка, горш'чок, Vиґар'н'ічка, д'ій'ниц'а, зол'іў'ник, ка'дилниц'а, ка'зан, кала'марка, 'л'ул'ка, ску'пец, та'р'іл', та'л'ірка, друш'л'ак.*

У гончарській лексиці в подільських говірках відзначено велику кількість міжговіркових відповідників (значно менше синонімів), які відрізняються між собою тим, що міжговіркові відповідники функціонують в різних говірках, а синоніми лише у межах лексики однієї говірки, невід'ємним складником системи якої вони є.

Великі можливості народної словотворчості, з одного боку, активна взаємодія говірок різного походження, з другого, зумовлюють функціонування у зазначеній лексиці великої кількості міжговіркових відповідників.

Чи не головною причиною функціонування синонімів і міжговіркових відповідників є те, що вони мають різні мотиви номінації. Як результат оцінки одного предмета з різних боків виникають лексичні паралелі.

Часто мотивами номінації є функції, які виконує предмет (*струг, стру'жок, стру'гачка, свис'тун, свис'тунчик, свисту'нец', свис'тул'ка, свис'ток, свис'туник, свис'точок, 'пишчик,* ‘дитяча іграшка, за допомогою якої утвоюють свист’), особливості практичного використання глиняного посуду, (*с'іл''ничка, со'л'анка, с'іл''ниц'а,* ‘глиняна посудина для солі’, *'сахарниц'а, сахар'ниц'а, цук'роўка, цукер'ничка,* ‘невелика посудина для цукру’), особливості зовнішнього вигляду та асоціативна подібність до інших об'єктів навколишньої дійсності *(близ'н'ата, близн'у'ки, близ'н'атка, дв'ій'н'ата, дзв'і'н'ата* ‘два спарені між собою перемичкою

горщики’), місце розташування об’єкта (*верш|н’ак, верх|н’ак, верхн’а|чок* ‘верхня частина гончарного круга’; *сп’ід|н’ак, с|подак, сп’ід* ‘нижня частина гончарного круга’), колір (*чер|в’інка, |черв’ін’, виш|н’іўка* ‘червоно-коричнева фарба для розписування череп’яного посуду’, *|зелен’* ‘зелена фарба, виготовлена з окису міді’), спосіб виготовлення (*|випал* ‘увесь посуд, який закладається в горн для випалювання’, *|димка* ‘димлений чорний посуд’), матеріал, з якого виготовлено предмет (*г|лин’аник* ‘горщик, у якому тримають білу глину для мазання хати’). Інколи паралельні назви виникають внаслідок взаємодії кількох мотивів номінації. Так, сема ‘посудина для збивання масла’ репрезентована лексемами *масло|бойн’а, масло|бойка,* що передають функції, які виконує предмет, та особливості практичного використання предмета.

Значно менше, ніж міжговірокових відповідників, зафіксовано синонімів. Міжмовні контакти носіїв певної говірки (гончарі різних гончарських осередків спілкувалися між собою на ярмарках, де збували свої вироби, на різних виставках гончарських виробів, а також гончарі, носії однієї говірки, спілкувалися з людьми, які купували гончарські вироби і могли бути носіями іншої говірки), вплив літературної мови (адже багато гончарських термінів є відомими в літературній мові) зумовили функціонування в гончарській лексиці у подільських говірках синонімічних пар. Так, засвідчено такі синоніми: *гла|душчик – куў|ш’ін* ‘твариновидна посудина для зберігання рідини’; *мама|лижник – ґар|нушок* ‘горщик, подібний до чавунного горщика’; *к|ружка – куф|л’а* ‘невеликий (0,5-1 л) кухоль для пиття’; *|л’ул’ка – |файка* ‘глиняний трубчастий виріб для паління’.

Зафіксовано й паралельні лексеми, що засвідчують як процеси архаїзації, так і специфіку інноваційних явищ. Ці назви можуть бути як синонімами, тобто виступати в одній говірці: *гор|нец – |горшчик* ‘горщик на 2-2,5 л для каші’, *сл’ій – с|лойік* ‘глиняна банка для круп’, ‘глиняна посудина для сметани’; так і міжговірковими відповдниками, тобто належати до різних говірок: *глек – г|лечик* ‘глек без вушка для молока’, *ча|ра – па|тел’н’а* ‘посудина для смаження млинців’, *|чаша – к|варта* ‘велика чарка на високій ніжці’. Якщо назви *гор|нец, сл’ій, глек, ча|ра, |чаша* переважають в мовленні людей старшого віку, то номени *|горшчик, с|лойік, г|*

лечик, па|тел'н'а, к|варта функціонують як в мовленні людей старшого віку, так і молодшого.

Треба відзначити, що деякі назви (*ча|ра, па|тел'н'а, сково|р'ідка),* які розглядаються нами як глиняний посуд, відомі в подільських говірках і на позначення металевого посуду.

Дослідження гончарської лексики у подільських говірках на тлі інших українських діалектів дозволяє зробити певні висновки. Так, багато спільного в семантиці зазначені назви мають зі східнополіськими говірками: *г|лина, |доўбн'а, струг, |горен, с|л'оси, |п'ічка, |вила, друш|л'ак, г|лечик, к|варта, к|ружка| чашка, | чашечка, та|р'ілка, ба|рило, |ваза, |чарка, |бан'очка, горш|чок, мас|л'анка* та ін.

Проте зафіксовано аналізовані номени з однаковою семантикою і в інших українських говорах: буковинських (*близ|н'ата*), наддністрянських (*|горно*), бойківських (*дзв'і|н'ата, гла|душчик, мас|ничка*), гуцульських (*горн*), середньонаддніпрянських (*гу|с'атниц'а*), полтавських (*друш|л'ак, г|лечик*), західнополіських (*глеї, |горин, мас|ниц'а, |горшчик, мас|ничка, масло|боїка, масло|боїн'а, свис|тун*).

Засвідчено лексеми, що виявляють спільну семантику в багатьох українських говірках: подільських, бойківських, полтавських, східнополіських (*дв'ій|н'ата*); подільських, полтавських, степових, нижньонаддніпрянських (*друшл'а|чок*); подільських, полтавських, західнополіських, східнополіських (*|горшчик*); подільських, буковинських, західно- і східнополіських (*близ|н'ата*).

У подільських говірках виявляються і локалізми, що не зафіксовані відомими джерелами в інших українських діалектах: *|опуха* ‘сторонні домішки, що трапляються в глині’, *го|пака* ‘тс.’, *мерт|виц'а* ‘тс.’ , *мас|т'уха* ‘менш пластичний гончарний матеріал’, *ракуш|н'ак* ‘глина з дрібними журавчика’, *гл'ац* ‘місце видобування глини’, *кл'ік* ‘інструмент, яким збивали пласти глини’, *скреп* ‘дерев’яна дощечка, за допомогою якої гончарний круг прикріплювався до лави’, *ґри|ґулиц'а* ‘легка дерев’яна повітка, яка захищає від вітру та опадів гончарську піч’, *|шура* ‘тс.’, *жор|н'іўка* ‘палиця, за допомогою якої обертають камінь в жорнах’, *фар|муґа* ‘речовина, якою обмазують глиняні вироби перед обсипанням’, *шмір*

‘березовий дьоготь’, *труд’* ‘інструмент, за допомогою якого готується полива’, *п’ід*ˈ*гонтра* ‘мотив геометричного орнаменту, крапки’, *мет*ˈ*ниц’а* ‘глибока глиняна миска для миття посуду’, *шкво*ˈ*р’інчик* ‘глиняна пательня’, *гор*ˈ*наг* ‘горщик з вушком для відправлення природних потреб’, *шкварин*ˈ*ча* ‘глиняна посудина для сала’.

За походженням певну частину назв можна виділити як спільнослов’янські (6,1%) та запозичені (3,8%). До праслов’янського шару лексики належать: *гон*ˈ*чар, г*ˈ*лина,* ˈ*доска, вере*ˈ*тено, круг,* ˈ*оска,* ˈ*лаўка, струг, ку*ˈ*сок, вап*ˈ*н’ак,* ˈ*черв’ін’, к*ˈ*раска, с*ˈ*подак,* ˈ*жорна, сту*ˈ*па, горн,* ˈ*бочка,* ˈ*чаша,* ˈ*чашка,* ˈ*бодн’а, кага*ˈ*нец, д’і*ˈ*жа, край,* ˈ *шийа,* ˈ*горло, дно* та ін.

Запозиченими з інших мов є такі номени: з польської мови (*пйец, г*ˈ*рати, па*ˈ*н’іўка, с*ˈ*лойік, з*ˈ*банок,* ˈ*келих, па*ˈ*тел’н’а,* ˈ*контур,* ˈ*унтор,* ˈ*рондлик, скарб*ˈ*ниц’а*), німецької (*сти*ˈ*лаж, йухт, гла*ˈ*зур,* ˈ*пензел’, друш*ˈ*л’ак, ко*ˈ*ноўка, к*ˈ*ружка, п*ˈ*л’ашка, муш*ˈ*тук*), німецької через польське посередництво (ˈ*банта, др’ім*), нижньо-верхньонімецької через польське посередництво (*брак, верс*ˈ*тат*), середньо-верхньонімецької через польське посередництво (ˈ*кел’ма,* ˈ*кухол’*), готської (*ко*ˈ*тел*), російської (ˈ*банка,* ˈ*чарка,* ˈ*чара, гра*ˈ*ф’ін, ко*ˈ*п’ілка*), румунської (ˈ*купа*), турецької (*ка*ˈ*зан,* ˈ*л’ул’ка*), арабської через польське і турецьке посередництво (*каў*ˈ*ник*), китайської (*као*ˈ*л’ін*), французької (*ан*ˈ*гоб, фл’а*ˈ*кон*), французької через російське і німецьке посередництво (*каст*ˈ*рул’а*), латинської (ˈ*форма*), латинської через польське посередництво (ˈ*охра, к*ˈ*варта,* ˈ*порц’ійа*), народнолатинської через польське посередництво (ˈ*миска*), грецької (ˈ*тиква, ло*ˈ*хан’а,* ˈ*кадка*), середньогрецької (*лам*ˈ*патка*), італійської (*стек, ба*ˈ*рило, ко*ˈ*фетн’іца*), литовської (*каў*ˈ*ник, ку*ˈ*шин, куў*ˈ*ш’ін*).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Арк. – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. – Луцьк, 2000. – Т. 1-2.

Б.-Нос. – Білецький-Носенко П.П. Словник української мови. – К., 1966. – 423 с.

БНГ – Милюченков С.А. Беларусское народное гончарство. – Минск: Наука и техника, 1984. – 183 с.

БІАМ – Лексика говорів Бузько-Інгульського ареалу. Миколаївська область. – Машинопис. Зберігається в Інституті української мови НАН України (Київ).

Бережняк – Бережняк В.М. Лексика східнополіських гончарів //Український діалектологічний збірник: Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової. – К.: Довіра, 1997. – С. 459-468.

Вас. – Василенко В.И. Опыт толкового словаря народной технической терминологии по Полтавской губернии. Отдел I, II, III. Кустарные промыслы, сельське хозяйство и земледелие, народные поговорки и изречения //Сборник Харьковского Историко-филологического общества. – Т. 13. – Харьков, 1902. – С. 177-183.

Ващ. – Ващенко В.С. Словник полтавських говорів. – Харків. – Вип. 1, 1960. – 107 с.

Врх. Б. – Верхратський І. Говір батюків. – Львів, 1912. – 250 с.

Врх. Зн. – Верхратський І. Знадоби до словаря южноруського. – Львів, 1877. – 88 с.

Врх. Л. – Верхратський І. Про говір галицьких лемків. – Львів, 1902. – 489 с.

Геп. – Геппенер Н. Жерденівські гончарі Лавренюки-Полив'яні. – К., 1928. – 27 с.

Гол. – Головацький Я.Ф. Матеріалы словаря малорусскаго наречія. – Пряшов, 1982. – 612 с.

Гр. – Грінченко Б. Словарь української мови: В 4 т. – К., 1907-1909. – Т. 1-4.

ГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник. – Львів, 1997. – 231 с.

Данч. – Данченко О.С. Народна кераміка Наддніпрянщини. – К., 1969. – 140 с.

Дз. Доп. – Дзендзелівський Й.О. До історії слів порплиця і шестирня // Доповіді та повідомлення (серія філологічна). – Ужгород, 1958. – С. 65-67.

Дз. Пр. – Дзендзелівський Й.О. Програма для збирання матеріалів до Лексичного атласу української мови. – К.: Наук. думка, 1984. – 308 с.

Дз. УЗЛП – Дзендзелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. – К.: Наук. думка, 1969. – 210 с.

Дз. СНП – Дзендзелівський Й.О. Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я // Лексикографічний бюлетень. – Вип. 6. – К., 1958. – С. 36-54.

ДЛАЗ – Дзендзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської обл. УРСР (Лексика). – Ужгород. – Ч. 1-2. – 1958-1960.

Дорош. – Дорошенко С.І. Матеріали до словника діалектної лексики Сумщини // Діалектологічний бюлетень. – Вип. 9. – К., 1962. – С. 101-122.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 1. – 631 с.; 1985. – Т. 2. – 570 с.; 1989. - Т. 3. – 549 с.; 2003. – Т. 4. – 656 с.

Желех. – Желехівський Є. Малоруско-німецкий словар: В 2-х т. – Львів, 1886. – 1117 с.

Зар. – Зарецкий И.А. Гончарный промысел в Полтавской губернии. – Полтава, 1894. – З нен., II, 126, XXIII, VI, II с.

Ів.-Шум. – Іваницький С., Шумлянський Ф. Русско-украинский словник. – Вінниця, 1918. – 250 с.

Ін. – Ионов Н.Ф. Гончарный промысел в Киевской губернии //Кустарная промышленность в Киевской губернии: Итоги анкетного и местного обследования, произведенного Киевской губернской земской управой по поручению Губернского земского собрания.- К.: тип. К.Круглянского, 1912. – С. 1-77.

КДА – Карпатский диалектологический атлас / Берштейн С.Б., Иллич-Свитыч В.М., Клепикова Г.П. и др. – М., 1967. – 271 с.

Корз. – Корзонюк М.М. Матеріали до Словника західноволинських говірок //Українська діалектна лексика. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 62-267.

Крв. – Кривчанська М.Ф. Назви посуду гончарного промислу Полтавщини // Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови. – К., 1954. – С. 115-129.

Крв. ДБ – Кривчанська М.Ф. Про деякі гончарські назви // Діалектологічний бюлетень. – Вип. VI. – К., 1960. – С. 109-116.

Лащ. – Лащук Ю. Закарпатська народна кераміка. – Ужгород, 1960. – 85 с.

Лащ. М. – Лащук Ю.П. Мистецтво гончарів Смотрича і Адамівки // Проблеми етнографії Поділля. Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 125-126.

Лиз. УУМК – Лизанець П.М. Угорсько-українські міжмовні контакти (на матеріалі українських говорів Закарпаття): Конспект лекцій. – Ужгород: Вид-во УЖДУ, 1970. – 250 с.

Лиз. ВЗУГЗ – Лизанец П.Н. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. – Будапешт: Akademiai Kiadó, 1976. – 683 с.

Лис. – Лисенко П.С. Словник поліських говорів. – К.: Наук. думка, 1974. – 260 с.

Мартин. – Мартинова Г.І. Подільско-середньонаддніпрянська діалектна межа (за даними побутової лексики правобережної Черкащини). Автореф. дис…. на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук. – 19с.

Мог. – Могильченко М. Гончарство в с. Олешні у Чернігівщині //Матеріали до українсько-руської етнології. – 1899. – Т. 1. – С. 53-67.

Моск. – Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. – Одеса, 1958. – 77 с.

МСБГ – Матеріали до словника буковинських говірок. – Вип. 1-6 (А-О). – Чернівці, 1971-1979.

Мт. – Матейко К.І. Народна кераміка західних областей Української РСР XIX-XX ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 140 с.

Онишк. – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. – Ч. 1 (А-Н). – К.: Наук. думка, 1984. – 496 с.; Ч. 2 (О-Я), 1984. – 516 с.

Пош. І – Пошивайло О. Етнографія українського гончарства. – Київ-Опішне, 1993. – 408 с.

Пош. II – Пошивайло Олесь. Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина). – Опішне: Українське народознавство, 1993. – 233 с.

Прус. – Прусевич А. Гончарный промысел Подольской губернии // Кустарные промыслы Подольской губернии. – К., 1916. – С. 3-116.

СІС – Словник іншомовних слів / За ред. члена-кореспондента АН УРСР О.С.Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1975. – 775 с.

Спас. – Спаська Є. Шльонський гончарний круг // Матеріали до етнології. – 1929. – Вип. 2. – С. 104-110.

СРНГ – Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф.П.Филина. – М.-Л.: Наука. – Вып. 1-23, 1965-1987.

СРЯ – Словарь русского языка: В 4 т. – М.: Русский язык, 1981. – Т. 1-4.

СУМ – Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук. думка, 1971-1980. – Т. 1-11.

Трубч. – Трубачев О.Н. Ремесленная терминология в славянских языках (этимология и опыт групповой реконструкции). – М.: Наука, 1966. – 416 с.

УГ – Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. – Опішне: Українське Народознавство, 1993. – Кн. 1. – 250 с.

УНГ Пр. – Українське народне гончарство: Програма-запитальник для дослідження традиційного гончарства та збирання етнографічних матеріалів. – Опішне, 1988. – 29 с.

Фасмер – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4 т. – М., 1964-1973. – Т. 1-4.

Фр. – Фриде М. Гончарство на юге Черниговщины //Материалы по этнографии, 1926. – Т. 3. – С. 45-58.

Цыг. ЭСРЯ – Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка. – 2-е изд., перераб. и доп. – К., 1989. – 511 с.

Чабан. – Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя, 1992. – Т. 1-4.

Шило – Шило Г. Із лексики говірок Верхнього Подністров'я і Побужжя. – Львів, 1960. – 32 с.

Шульг. – Шульгина Л. Ганчарство в с. Бубнівці на Поділлі //Матеріяли по етнології. – К., 1929. – С. 111-184.

Шух. – Шухевич В. Гуцульщина. – Львів, 1901. – Ч. 2. – С. 259-272.

Явр. – Яворницький Д.І. Словник української мови. – Катеринослав: Слово, 1920. – Т. 1. – 411 с.

Mosz. – Moszyński K. Kultura ludowa słowian. – Cz. 1. Kultura materialna. – Warszawa, 1967. – S. 355-372.

SW – Słownik języka polskiego. Ułoz. pod. red. J.Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego. – T. 1-8, Warszawa, 1900-1927 (Słownik Warszawski).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова Г.А. Образність як джерело утворення технічної термінології // Мовознавство. – 1973. – №5. – С. 56-59.
2. Аркушин Г.А. Західнополіські деривати з суфіксом *-к(-а)* // Мовознавство. – 2001. – №4. – С. 40-46.
3. Атлас української мови: В 3 т.– К., 1984-2001. –Т. 1-3.
4. Археология Украинской ССР: В 3 т. – К., 1985. – Т. 1-3.
5. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М., 1966. – 607 с.
6. Багмут Й.А. Слово і термін // Питання мовної культури. – К., 1972. – Вип. 3. – С. 16-27.
7. Байрак Я.З. З історії розвитку гончарства та техніка і технологія гончарського виробництва на Закарпатті // Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. – Київ-Опішне, 1993. – Кн. 1. – С. 294-300.
8. Балушок В. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників. – К.: Наук. думка, 1993. – 118 с.
9. Бандрівський Д.Т. Матеріали до діалектного словника Бориславського і суміжних районів Львівської області // Дослідження і матеріали з української мови. – К., 1961. – Т. 4. – С. 3-15.
10. Бевзенко С.П. Історична морфологія української мови. – Ужгород, 1960. – 416 с.
11. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. – К.: Вища школа, 1980. – 248с.
12. Безпояско О.К. Взаємодія спільнокореневих слів з інтернаціональними та українськими суфіксами // Мовознавство. – 1981. – №3. – С. 67-70.
13. Безпояско О.К., Городенська К.Г. Морфеміка української мови. – К., 1987. – 211 с.
14. Беларускі этнаграфічны зборнік. – Мінск, 1958. – 347 с.
15. Беляєв Р.С. Поняття терміноелемента з погляду теорії номінації // Мовознавство. – 1990. – №3. – С. 64-66.

16. Бережков М. А.Ф.Шафонский и его труд: Черниговского наместничества топографическое описание (Заметки к истории Черниговской губернии и Малоросии вообще). – Нежин, 1910. – 103 с.
17. Бережков М.О. О занятиях археологической комиссии // Сборник историко-филологического общества при институте кн. Безбородько в Нежине. – 1903. – Т. 4. – С. 31-60.
18. Бережняк В.М. Гончарська лексика східнополіського діалекту. – Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1996. – 23 с.
19. Блаватский В.Д. История античной расписной керамики. – М., 1958. – 204 с.
20. Бобринский А.А. Гончарные мастерские и горны Восточной Европы. – М.: Наука, 1991. – 272 с.
21. Бобринский А.А. Гончарство Восточной Европы: Источники и методы изучения. – М.: Наука, 1978. – 272 с.
22. Бобринский А.А. О древнерусской обварной керамике // Славяне и Русь. – М.: Наука, 1968. – С. 17-24.
23. Бодник А. Бойківська прядильно-ткацька техніка і термінологія // Нар. творчість та етнографія. – 1969. – №4. – С. 37-51.
24. Бойко М.Ф. Нові тенденції в розвитку сільськогосподарської термінології // Мовознавство. – Наук. зап. – Т. XVI. – К., 1961. – С. 93-94.
25. Бойко Н.І. Структурно-семантичні особливості професійно-термінологічної лексики у мові художньої прози // Мовознавство. – 1984. – №1. – С. 59-63.
26. Бородина М.А., Гак В.К. К типологии и методике историко-семантических исследований. – Л.:Наука, 1979. – 232 с.
27. Будагов Р.А. Очерки по языкознанию. – М., 1953. – 280 с.
28. Будагов Р.А. Сравнительно-семасеологические исследования: (Роман. яз.). – М.:Изд-во Моск.ун-та, 1963. – 302 с.
29. Будзан А.Ф. Народна кераміка з Миколаєва над Дністром // Нар. творчість та етнографія. – 1979. – №6. – С. 94-99.

30. Булаховський Л.А. Виникнення української мови та її положення серед інших слов'янських. – К., 1948. – 26 с.
31. Булыка А.М. Лексічныя запазычанні у беларускай мове XIV-XVIII ст. – Мінск: Навука і техніка, 1980. – 256 с.
32. Бурячок А.А. Спільні словотворчі процеси в іменниковій термінології східнослов'янських мов // Науково-технічний прогрес і мова. – К., 1978. – С. 161-194.
33. Вакалюк Я.Ю. Назви посуду та іншого кухонного начиння в українській мові // Культура слова. – Вип. 29. – К., 1985. – С. 45-47.
34. Василенко В.И. К вопросу о толковом словаре Украинской народной терминологии // Сборник Харьковского историко-филологического общества. – 1902. – Т. 13. – Ч. 1-2. – С. 59-71.
35. Ващенко В.С. З історії та географії діалектних слів. – Харків: Вид-во Харк. держ. ун-ту, 1962. – 174 с.
36. Ващенко В.С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини: Лексичні матеріали. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського держ. ун-ту, 1968. – 158 с.
37. Ващенко В.С. Полтавські говори. – Харків: Вид-во Харк. держ. ун-ту, 1957. – 539 с.
38. Веремійчук Іван. Побутова лексика // Дивослово. – 1994. – №10-11. – С. 7-17.
39. Веремійчук Іван. Ремісничa лексика // Дивослово. – 1996. – №11. – С. 17-21.
40. Веренич В.Л., Кривицкий А.А. Лексика городенских гончаров // Полесье. – М., 1986. – С. 175-192.
41. Вербицький Л. Узори промислу домашніх виробів з глини селян на Русі. – Львів, 1882. – 45 с.
42. Верхратський І. Про говір долівський. – Львів, 1906. – 128 с.
43. Верхратський І. Нові знадоби номенклятури і термінології природописної, народної, збирані між людьми. – Львів, 1908. – 84 с.

44. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и термінології природописної, народньої. – Львів: друк. Ставропигийського ін-ту, 1869. – Вип. 2. – 40 с.
45. Винник В.О. Назви одиниць виміру і ваги в українській мові. – К.: Наук. думка, 1966. – 151 с.
46. Від ремесла до творчості: Збірник. – К.: Час, 1990. – 151 с.
47. Вовк О.В. Семантична структура образної номінації // Мовознавство. – 1985. – С. 64-68.
48. Вовк О.Б. Типи мовної номінації // Мовознавство. – 1990. – С. 20-24.
49. Воздвиженская ярмарка в Чернигове 14-15 сентября 1894 г. // Земский сборник Черниговской губернии. – 1894. – №9-10. – С. 51-109.
50. Волков Ф.К. Этнографические особенности украинского народа // Украинский народ в его прошлом и настоящем. – Пг., 1916. – Т. 2. – С. 455-647.
51. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – Мюнхен: Укр. вид-во, 1966. – Т. 2. – Ч. 3-4. – 447 с.
52. Гак В.Г. К диалектике семантических отношений в языке // Принципы и методы семантических исследований. – М.: Наука, 1976. – С. 73-92.
53. Гак В.Г. К проблеме семантической синтагматики // Проблемы структурной лингвистики. – 1971. – М.: Наука, 1972. – С. 367-395.
54. Ганудель З. Посуд і кухонне начиння в говорах українців Східної Словаччини // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику / За ред. І.Русинка. – Т. 9. – Кн. 1. – Свидник, 1980. – С.303-444.
55. Ганчарне виробництво, його шкідливості та шляхи оздоровлення. – Полтава, 1929. – 117 с.
56. Ганцов В. Діялектологічна класифікація українських говорів (з картою). – К., 1923. – 67 с.
57. Генинг В.С. Программа статистической обработки керамики из археологических раскопок // СА. – 1973. – №1. – С. 114-135.
58. Геппенер Н. Жерденівські гончарі Лавренюки-Полив'яні. – К.,1928. – 27 с.

59. Гинзбург В.П. Керамика в архитектуре. – М., 1983. – 256 с.
60. Глазычев В.Л. Зарождение зодчества. – М., 1983. – 126 с.
61. Глухенька Н. Мистецтво цвітнянського гончаря // Нар. творчість та етнографія. – 1967. – №6. – С. 103-104.
62. Гоберман Д.Н. Росписи гуцульских гончаров. – Л.: Искусство, 1972. – 199 с.
63. Говори української мови: Збірник текстів. – К.: Наук. думка, 1977. – 950 с.
64. Голубець О. Львівська кераміка. – К.: Наук. думка, 1991. – 120 с.
65. Гончаренко Л.С. Про основні процеси розвитку науково-технічної лексики слов'янських мов і літератур. – К., 1972. – С. 47-57.
66. Горобець В.Й. Лексика історично-мемуарної прози першої половини XVIII ст. – К., 1979. – 128 с.
67. Грещук В.В. Спільнокореневі іменники на *-ість, -ота, -ина, -изна* в сучасній українській мові // Мовознавство. – 1977. – №2. – С. 27-32.
68. Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. – К., 1990. – 268 с.
69. Гриценко П.Ю. До питання про ареальний аспект дослідження лексико-семантичної системи // Фонетична, морфологічна і лексична система українських говорів. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 163-167.
70. Гриценко П.Ю. Дослідження лексики українських говорів // Мовознавство. – 1984. – №5. – С. 22-30.
71. Гриценко П.Ю. Лексична система говорів і картографування // Українська діалектна лексика. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 10-20.
72. Гриценко П.Ю. Моделювання системи діалектної лексики. – К.: Наук. думка, 1984. – 228 с.
73. Гринченко Б.Д. Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях. – Чернигов, 1895. – Вып. 1. – 308 с.; 1897. – Вып. 2. – 390 с.
74. Гудак В.А. Народне мистецтво і традиційні ремесла: Кераміка // Поділля: Історико-етнографічне дослідження. – К., 1994. – С. 413-425.

75. Гульдман В.К. Подольская губерния. Опыт географическо-статистического описания. – Каменец-Подольский, 1889. – 514 с.
76. Гумецька Л.Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV-XV ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – 298 с.
77. Гургула І.В. Народні майстри. – Львів, 1959. – 77 с.
78. Гуцульські миски середини XIX – початку XX ст. // Нар. творчість та етнографія. – 1987. – №2. – С. 49-52.
79. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди. – К.: Наук. думка, 1991. – 306 с.
80. Ґоца Е.Д. Назви їжі й кухонного начиння в українських карпатських говорах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Ужгород, 2001. – 20 с.
81. Даниленко В.П. О терминологическом словообразовании // Вопросы языкознания. – 1973. – №4. – С. 76-85.
82. Даниленко В.П., Скворцов Л.И. Лингвистические проблемы упорядочения научно-технической терминологии // Вопросы языкознания. – 1981. – №1. – С. 7-16.
83. Данченко О.С. Канівське гончарство // Нар. творчість та етнографія. – 1966. – №2. – С. 60-64.
84. Дзендзелівський Й.О. Млинарська лексика українських говірок Закарпатської області // Діалектологічний бюлетень. – К., 1961. – Вип. VIII. – С. 72-93.
85. Дзендзелівський Й.О. Проблеми сучасної української діалектології // Мовознавство. – 1967. – № 2. – С. 35-42.
86. Дзендзелівський Й.О. Спостереження над лексикою українських говірок Нижнього Подністров'я // Научные записки УжГУ: Серия историко-филолог. – Львів, 1955. – Т. 13. – С. 63-114.
87. Дзендзелівський Й.О. Українсько-польські лексичні паралелі // Rosprawz komisiji językowej LTN. – 1970. – T. 15. – S. 119-168.
88. Дідківська Г.Г. Назви осіб за професією у сучасній українській мові //Мовознавство. – 1969. – № 5. – С. 18-21.

89. Дорошенко Л.І. Лексика східнополіських говірок у загальноукраїнській та східнослов'янській перспективах // Говірки Чорнобильської зони. Системний опис. – К., 1999. – С. 177-259.

90. Дыялекталагічны атлас беларускай мовы / Пад рэд. Аванесава та ін. – Мінск: Выд-ва АН БССР, 1963. – 338 карт.

91. Экономическая жизнь Подолии. – 1913. – №5. – С. 24-26; №10. – С. 61-62; №14. – С. 41-49.

92. Этнаграфія Беларусі. – Мінск: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1989. – 309 с.

93. Євтушок О.М. Атлас будівельної лексики Західного Полісся. – Рівне: Держ. ред – вид. підприємство, 1993. – 134 с.

94. Еремина С.А. Русские названия посуды: этимологический статус номинативной единицы и развитие ее семантики // Этимологические исследования. – Вып. 6. – Екатеринбург, 1996. – С. 115-123.

95. Жайворонок В.В. Слово в етимологічному контексті // Мовознавство. – 1996. – №1. – С. 7-14.

96. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К.: Рад. школа, 1955. – 313 с.

97. Жилко Ф.Т. Перехідні говірки від української до білоруської мови в північно-західних районах Чернігівщини // Діал. бюл. – Вип. 4. – 1953. – С. 7-21.

98. Жилко Ф.Т. Південночернігівські говірки, перехідні до полтавських // Діал. бюл. – Вип. 5. – 1955. – С. 46-59.

99. Закревська Я.В. Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. – К.: Наук. думка, 1976. – 164 с.

100. Захлюпана Н.М. Віддієслівні іменники на *–ка* в українській мові // Мовознавство. – 1981. - №4. – С. 38-41.

101. Зеленько А.С. Лексика переходных южночерниговских и смежных говоров. Автореф. дис. … канд. филол. наук. – 1976. – 27 с.

102. Земская Е.А. Современный русский язык. Словообразование. – М., 1973. – 304 с.

103. З народнага слоўніка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1975. – 352 с.

104. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1966. – 1974. – Т. 1-26.

105. Історія народного господарства Української РСР: У 3-х т., 4-х кн. – К.: Наук. думка, 1983. – Т. 1. – 463 с.

106. Історія українського мистецтва: В 6 т. – Т. 3. – К., 1968. – 439 с.; Т. 4. – Кн. 1. – К., 1969. – 363 с.

107. Історія української мови: Лексика. Фразеологія. – К.: Наук. думка, 1979. – Т. 2. – 616 с.

108. Історія української мови: Лексика. Фразеологія. – К., 1983. – 743с.

109. Їжакевич Г.П. Зіставно-типологічний аспект вивчення лексики східнослов'янських мов // Мовознавство. – 1979. – №2. – С. 3-13.

110. Как работать над терминологией: Основы и методы. – М., 1968. – 76 с.

111. Канишенко Н. Словотвірна структура і семантика складних слів у сучасній українській літературній мові. – К., 1984. – 251 с.

112. Карпатская диалектология и ономастика. – М.: Наука, 1972. – 582с.

113. Кияк Т.Р. Прагматичні аспекти стандартизації української термінології // Мовознавство. – 1993. – №1. – С. 35-38.

114. Клименко О.О. До питання про відродження кераміки Поділля // V Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. Тези доповідей і повідомлень. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 567-569.

115. Кривчанская М.Ф. Лексика гончарного промысла Полтавской области. – Автореферат дисс. на соиск. уч. ст. канд. филологических наук. – К., 1954. – 21 с.

116. Куценко В.В. Синхронія і діахронія в лексикології // Питання структурної лексикології. – К., 1970. – С. 45-60.

117. Куштенко Л.Ю. Про значення деяких лексикологічних термінів // Мовознавство. – 1971. – №2. – С. 38-41.

118. Лащук Ю.П. Гуцульська кераміка. – К., 1956. – 82 с.

119. Лащук Ю.П. Київська кераміка. – К., 1968. – 75 с.

120. Лащук Ю.П. Народная керамика Украинских Карпат // Карпатский сборник: Труды комиссии по изучению народной культуры Карпат и прилегающих к ним областей. – М.: Наука, 1976. – С. 83-87.

121. Лащук Ю.П. Специфіка гончарства Смотрича й Адамівки // Нар. творчість та етнографія. – 1968. – №1. – С. 32-36.

122. Лащук Ю.П. Українська народна кераміка XIX-XX ст. Автореф. дис. ... доктор. мистецтвознав. – К., 1971. – 46 с.

123. Лащук Ю.П. Українські гончарі. – К., 1968. – 40 с.

124. Левун Н.В. Семантическая и словообразовательная структура украинской терминолексики художественной керамики. – Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Днепропетровск, 1983. – 22 с.

125. Левун Н.В. Віддієслівні утворення в термінології художньої кераміки // Питання словотвору і граматичної структури української мови. – Дніпропетровськ: Вид-ня ДДУ, 1976. – С. 70-77.

126. Левун Н.В. Морфологічний спосіб творення української термінолексики художньої кераміки // Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови. – Дніпропетровськ: Вид-ня ДДУ, 1984. – С. 25-32.

127. Левун Н.В. Назви глини у термінології гончарного виробництва //Питання словотвору і граматичної структури української мови. – Дніпропетровськ, 1976. – С. 81-87.

128. Левун Н.В. Номінативні словосполучення в термінології художньої кераміки // Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови. – Дніпропетровськ, 1977. – С. 30-35.

129. Лексика Полесья. – М., 1968. – 473 с.

130. Лексикон словенороський Памви Беринди / Підгот. тексту і вступ. стаття В.В.Німчука. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 271 с.

131. Лисенко П.С. Словник специфічної лексики Правобережної Черкащини // Лексикографічний бюлетень. – 1958. – Вип. 6. – С. 5-21.

132. Литвиненко А.С. Термин и метафора // Уч. зап. 1-го Моск. пед. ин-та иностр. яз., 1954. – Т. 8. – С. 253-277.

133. Литвиненко С., Хобзей Н. Гончарство в мові і культурі // Діалектологічні студії. 2. Мова і культура. – Львів, 2003. – С.81-96.

134. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. – М., 1961. – 158 с.

135. Малевич Л.Д. Особливості української термінології донаукового періоду // Мовознавство. – 1999. – №4-5. – С. 51-59.

136. Мартинова Г.І. Подільско-середньонаддніпрянська діалектна межа (за даними побутової лексики правобережної Черкащини). Автореф. дис…. на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук. – 19с.

137. Матейко К.І. До історії української народної кераміки // Матеріали з етнографії та художнього промислу. – К., 1954. – Вип. 1. – С. 16-31.

138. Матейко К.І. Народна кераміка західних областей Української РСР XIX-XX ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 140 с.

139. Мельничук Л. Гончарство Поділля XIX – початку XX ст.: історіографія проблеми // Проблеми етнології, фольклористики, мистецтвознавства Поділля та Під.-Сх. Волині: історія і сучасність. Наук. зб. – Кам'янець-Подільський, 2002. – С. 83-95.

140. Милюченков С.А. Белорусское народное гончарство. – Минск: Наука и техника, 1984. – 183 с.

141. Михайлов П.А. Лексика белорусских гончаров. Диссертац. … канд. филол. наук. – Минск, 1981. – 297 с.

142. Мусієнко П.Н. Кераміка // Історія українського мистецтва: В 6 т. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1968. – Т. 3. – С. 322-335.

143. Наконечна Г.В. До історії унормування української науково-технічної термінології // Мовознавство. – 1992. – №6. – С. 41-47.

144. Німчук В.В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови. – К., 1992. – 416 с.

145. Німчук В.В. Про походження Супральського рукопису // Мовознавство. – 1995. - №1. – С. 35-45.

146. Нимчук В.В. Словообразование именных частей речи в закарпатских верхнеприборжавских говорах: Автореф. дисс. … канд. филол. наук. – К., 1962. – 17 с.

147. Общее языкознание. – М., 1970. – 604 с.

148. Овчаренко В.М. Структура і семантика науково-технічного терміна. – Харків, 1968. – 71 с.

149. Паламарчук Л.С. Словник специфічної лексики говірки с. Мусіївки // Лексикографічний бюлетень. – К., 1958. – Вип. 6. – С. 22-35.

150. Панько Т.І. та ін. Українське термінознавство. – Львів, 1994. – 216 с.

151. Півторак Г.П. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови. – К.: Наук. думка, 1988. – 280 с.

152. Пінчук О.Ф. Деякі методологічні питання стандартизації термінолексики // Мовознавство. – 1976. – №6. – С. 47-53.

153. Полесье: Лингвистика. Археология. Топонимика. – М.: Наука, 1968. – 302 с.

154. Попова О.С. Русская народная керамика (Гжель. Скопин. Дымково). – М., 1957. – 131 с.

155. Пошивайло О. Гончарні цехи Лівобережної України XVII – поч. XX століть // Нар. творчість та етнографія. – 1986. – №6. – С. 33-39.

156. Пошивайло Олесь. Гончарство Лівобережної України XIX – початку XX століття і відродження в ньому основних духовних настанов української народної свідомості. – К., 1991. – 282 с.

157. Пошивайло О. Етнографія українського гончарства. – Київ-Опішне, 1993. – 408 с.

158. Прусевич А. Гончарный промысел Подольской губернии // Кустарные промыслы Подольской губернии. – К., 1916. – С. 3-116.

159. Прусевич А. Местная старина // Подольские епархиальные ведомости. – 1905. – №15. – С. 346-351.

160. Прусевич А. Обзор данных о кустарных промыслах в Подольской губернии. – Каменец-Подольский, 1913. – 32 с.

161. Родніна Л.О. Суфіксальний словотвір іменників у сучасній українській мові //Словотвір сучасної української літературної мови. – К., 1979. – С. 57-119.

162. Рыбаков Б.А. Ремесло // История культуры Древней Руси. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1951. – Т. 1. – С. 78-181.

163. Салтыков А.Б. Русская керамика. Пособие по определению памятников материальной культуры XVII – начала XX в. – М., 1952. – 272 с.

164. Семеренко Г.В. Формування української демінутивної суфіксації // Мовознавство. – 1992. – №4. – С. 51-59.

165. Склад і структура термінологічної лексики української мови. – К., 1987. – 194 с.

166. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – 406 с.

167. Сороколетов Ф.П. К вопросу о системных отношениях в лексике народных говоров // Диалектная лексика. – 1975. – Л.: Наука, 1978. – С. 14-24.

168. Спанатій Л.С. Гончарна лексика в говорах української мови. – Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Ужгород, 1997. – 23 с.

169. Спанатій Л.С. З діалектної лексики українських гончарів //Українське мовознавство. – Вип. 15. – К., 1988. – С. 86-90.

170. Спаська Є.Ю. Орнамент бубнівського посуду // Матеріали до етнології. – К., 1929. – С. 201-221.

171. Тараненко О.О. Аналогія як явище лексичної семантики // Мовознавство. – 1976. – №1. – С. 24-32.

172. Тараненко О.О. Граматико-семантичні процеси на основі відношень подібності // Мовознавство. – 1981. – №6. – С. 15-23.

173. Токар В.П. Из истории суффиксов в украинском языке (суффиксы -к-а, -ик, -ок, -л-о): Автореф. дисс. … канд. филол. наук. – Днепропетровск, 1955. – 15 с.

174. Толстой Н.И. Из опытов типологического исследования славянского словарного состава // Вопр. языкознания. – 1963. – №1. – С. 29-45.

175. Топорков А.А. Гончарство: Мифология и ремесло // Фольклор и этнография: У этнографических истоков фольклорных сюжетов и образов. – Л.: Наука, 1984. – С. 41-47.

176. Трубачев О.Н. Заметки по этимологии и сравнительной грамматике// Этимология. – 1968. – М.: Наука, 1971. – С. 24-67.

177. Трубачев О.Н. Ремесленная терминология в славянских языках (этимология и опыт групповой реконструкции). – М.: Наука, 1966. – 416 с.

178. Українська діалектна лексика: Збірник наукових праць. – К.: Наук. думка, 1987. – 268 с.

179. Українська РСР: Адміністративно-територіальний поділ. На 1 вересня 1946 року. – К.: Укр. вид-во політичної літ-ри, 1947. – 1064 с.

180. Українська РСР: Адміністративно-територіальний устрій: на 1 січня 1987 року. – К., 1987. – 504 с.

181. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – 287 с.

182. Фещенко М.М. Словотворча будова українських лікарських рослин // Мовознавство. – 1972. – №6. – С. 80-87.

183. Филин Ф.П. Очерки по теории языкознания. – М.: Наука, 1982. – 336 с.

184. Фріде М. Форма і орнамент посуду з Поділля //Науковий збірник Ленінградського товариства дослідників української історії письменства та мови. – К., 1928. – Вип. 1. – С. 81-92.

185. Худолєєва С.П. Про варіативність і синонімічність термінів // Мовознавство. – 1980. – №4. – С. 62-64.

186. Циткіна Ф.А. До питання про структуру термінів-словосполучень // Мовознавство. – 1976. – №6. – С. 58-64.

187. Чепіга І.П. Староукраїнська ремісничa лексика // Мовознавство. – 1984. – №2. – С. 40-46.

188. Шульгина Л. Гончарство в с. Бубнівці на Поділлі //Матеріали по етнології. – К., 1929. – С. 111-184.

189. Языковая номинация: Виды наименований. – М.: Наука, 1977. – 358 с.

190. Языковая номинация: Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – 359 с.

191. Bazielichówna B. Garncarstwo starosadeckie. – "Polska sztuka ludowa". – rok XII. – 1958.

192. Dubiel L. Gieszyńska ceramika ludowa. – "Polska sztuka ludowa". – rok XI. – 1957.

193. Frys E. Garncarstwo ludowe Lubelszczyzny. – "Polska sztuka ludowa". – rok XI. – Warszawa, 1957.

194. Hołubowicz W. Garncarstwo wiejskie záchodnich terenów Białorusi ("Towarzystwo naukowe w Toruniu. Prace prehistoryczne"). – Torun, 1950. – 197 s.

195. Kowerska Z. Chata. – "Wisła". – t. VI. – Warszawa, 1892.

196. Krajewska J. Ceramika kaszubska. – "Polska sztuka ludowa". – rok XII. – 1958.

197. Landsfeld H. Lidové hrčiřstvia džbankářství. – Praha, 1950. – 343s.

198. Lukić L. Narodni život i običaji. – ZbNŽ, kń. XXIV. – Zagreb, 1919.

199. Niederle L. Život starých Slovanů. Zaklady kulturních starožitnosti Slovanských, dil III, sv. – Praha, 1921.

200. Novak V. Slovenska ljudska kultura. – Ljubljana, 1960.

201. Reinfuss R. Garncarstwo ludowe. – Warszawa, 1955.

202. Scheufler V. Hrnčiřstvi na Jičinsku, Novopacku, Novobydžovsku a kralovéměstecku. – "Ctský lid". – ročn. 45. – Praha, 1958.

203. Strohal R. Nešto o životu Vrbničana na otoku Krku u prvoj polovini 17 vijeka. – ZbNŽ, kń. XVI, 1911.

204. Varnika Š. Iz Gradišta. Narodni život i običaji. – ZbNŽ, sv. V. – Zagreb, 1900.

205. Zelenin D. Russische (Ostslavische) Volkskunde. – Berlin-Leipzig, 1927. – 424s.

ДОДАТКИ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

1. Ад – с. Адамівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
2. Бар – м. Бар Вінницької обл.
3. Ббн – с. Бубнівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
4. Впн – с. Вапнярки Томашпільського р-ну Вінницької обл.
5. Вс – с. Василівка Тиврівського р-ну Вінницької обл.
6. ВЖ – с. Великий Жванчик Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
7. Гс – м. Гайсин Вінницької обл.
8. Грш – с. Горишківка Томашпільського р-ну Вінницької обл.
9. Гщ – с. Гущинці Калинівського р-ну Вінницької обл.
10. Дж – с. Джурин Шаргородського р-ну Вінницької обл.
11. Жб – с. Жабокрич Крижопільського р-ну Вінницької обл.
12. Жрд – с. Жерденівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
13. Зв – с. Завовк Летичівського р-ну Хмельницької обл.
14. Зм – с. Заміхів Новоушицького р-ну Хмельницької обл.
15. Зл – с. Зеленянка Крижопільського р-ну Вінницької обл.
16. Знк – м. Зіньків Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
17. Зтк – с. Зятківці Гайсинського р-ну Вінницької обл.
18. Ів – с. Іванів Калинівського р-ну Вінницької обл.
19. КП – м. Кам’янець-Подільський Хмельницької обл.
20. Кмг – с. Кам’яногірка Калинівського р-ну Вінницької обл.
21. Кбл – с. Кіблич Гайсинського р-ну Вінницької обл.
22. Крл – с. Королівка Борщівського р-ну Тернопільської обл.
23. Кр – с. Кривче Борщівського р-ну Тернопільської обл.
24. Крщ – с. Крищинці Тульчинського р-ну Вінницької обл.
25. Кп – с. Купин Городоцького р-ну Хмельницької обл.
26. Лс – с. Лісове Барського р-ну Вінницької обл.
27. Лг – с. Луги Чечельницького р-ну Вінницької обл.
28. Лк – с. Лукашівка Шаргородського р-ну Вінницької обл.

29. МБ – с. Майдан-Бобрик Літинського р-ну Вінницької обл.
30. Мдж – смт. Меджибіж Летичівського р-ну Хмельницької обл.
31. Мн – с. Миньківці Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
32. Мх – с. Михівка Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
33. Нв – с. Новоселівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
34. Пл – с. Паланка Томашпільського р-ну Вінницької обл.
35. Пр – с. Пирогівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
36. Пп. – с. Попівці Барського р-ну Вінницької обл.
37. Рхн – с. Рахни Шаргородського р-ну Вінницької обл.
38. РЛ – с. Рахни-Лісові Шаргородського р-ну Вінницької обл.
39. Стн – смт. Сатанів Городоцького р-ну Хмельницької обл.
40. См – с. Смотрич Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
41. Сл – с. Соловіївка Вінницького р-ну Вінницької обл.
42. Сп – с. Спасівка Городоцького р-ну Хмельницької обл.
43. Ст. – с. Ставниця Летичівського р-ну Хмельницької обл.
44. Твр – м. Тиврів Вінницької обл. Тростянецького р-ну Вінницької обл.
45. Тм – с. Тимар Гайсинського р-ну Вінницької обл.
46. Трк – с. Торканівка Тростянецького р-ну Вінницької обл.
47. Тв – с. Товсте Гусятинського р-ну Тернопільської обл.
48. Уст – с. Устечко Заліщинського р-ну Тернопільської обл.
49. Устя – с. Устя Бершадського р-ну Вінницької обл.
50. Чб – с. Чабанівка Кам’янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.
51. Шт – с. Штилівці Немирівського р-ну Вінницької обл.
52. ШБ – с. Шура Брацславська Немирівського р-ну Вінницької обл.

СПИСОК ІНФОРМАТОРІВ

1. Федорчук Ганна Захарівна, 1928 р., освіта – 4 класи – с. Адамівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
2. Шпак Тетяна Іванівна, 1947 р., освіта – середня – с. Бубнівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
3. Вовчок Іван Васильович, 1930 р., освіта – 4 класи – с. Вапнярки Томашпільського р-ну Вінницької обл.
4. Гашок Ганна Михайлівна, 1926 р., освіта – 4 класи – с. Великий Жванчик Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
5. Сокол Іван Пилипович, 1930 р., освіта – 4 класи – с. Горишківка Томашпільського р-ну Віннницької обл.
6. Коваль Марія Миколаївна, 1943 р., освіта – 8 класів – с. Гущинці Калинівського р-ну Вінницької обл.
7. Урбанська Наталія Тарасівна, 1920 р., неграмотна – с. Джурин Шаргородського р-ну Віннницької обл.
8. Овсікова Анна Максимівна, 1920 р., неграмотна – с. Завовк Летичівськогор-ну Хмельницької обл.
9. Сторож Килина Петрівна, 1914 р., освіта – 1 клас – с. Заміхів Новоушицького р-ну Хмельницької обл.
10. Печений Михайло Степанович, 1960 р., освіта – середня – м. Кам’янець-Подільський Хмельницької обл.
11. Герасимчук Степан Данилович, 1923 р., освіта – 3 класи – с. Кам’яногірка Калинівського р-ну Вінницької обл.
12. Стасюк-Травінська Лідія Зіновіївна, 1948 р., освіта – середня – с. Королівка Борщівського р-ну Тернопільської обл.
13. Плева Докія Миколаївна, 1916 р., неграмотна – с. Кривче Борщівськогор-ну Тернопільської обл.
14. Ковтун Семен Григорович, 1923 р., освіта – 5 класів – с. Крищинці Тульчинського р-ну Вінницької обл.

15. Солодковська Лідія Григорівна, 1926 р., освіта – 7 класів – с. Купин Городоцького р-ну Хмельницької обл.
16. Олініченко Параска Миколаївна, 1928 р., освіта – 5 класів – с. Лісове Барського р-ну Вінницької обл.
17. Григус Іван Денисович, 1927 р., освіта – 4 класи – с. Майдан-Бобрик Літинського р-ну Віннницької обл.
18. Островський Микола Миколайович, 1943 р., освіта – середня –с. Меджибіж Летичівського р-ну Хмельницької обл.
19. Боднар Віра Михайлівна, 1924 р., освіта – середня – с. Миньківці Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
20. Міщенко Фросина Іванівна, 1926 р., освіта – 4 класи – с. Новоселівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
21. Таран Василь Дем'янович, 1933 р., освіта – 11 класів– с. Паланка Томашпільського р-ну Вінницької обл.
22. Горбань Марія Юхтимівна, 1931 р., освіта – 3 класи – с. Пирогівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
23. Чайка Михайло Іванович, 1924 р., неграмотний – с. Рахни-Лісові Шаргородського р-ну Вінницької обл.
24. Трач Микола Дем'янович, 1926 р., освіта – 6 класів – с. Смотрич Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
25. Гулик Ольга Гнатівна, 1919 р., освіта – 2 класи – с. Спасівка Городоцького р-ну Хмельницької обл.
26. Коробочка Микола Андрійович, 1927 р., освіта – 5 класів – с. Ставниця Летичівського р-ну Хмельницької обл.
27. Мовчанок Манасій Іванович, 1931 р., освіта – 4 класи – с. Тимар Гайсинського р-ну Вінницької обл.
28. Бардачевський Василь Степанович, 1950 р., освіта – середня – с. Товсте Гусятинського р-ну Тернопільської обл.
29. Лучин Анна Василівна, 1920 р., освіта – 7 класів – с. Устечко Заліщинського р-ну Тернопільської обл.

Сучасні головні осередки гончарного виробництва на Поділлі



УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ПОДАНИХ НА КАРТІ

1. с. Товсте Гусятинського р-ну Тернопільської обл.
2. с. Адамівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
3. с. Пирогівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл.
4. с. Спасівка Городоцького р-ну Хмельницької обл.
5. с. Купин Городоцького р-ну Хмельницької обл.
6. с. Ставниця Летичівського р-ну Хмельницької обл.
7. смт. Меджибіж Летичівського р-ну Хмельницької обл.
8. с. Завовк Летичівського р-ну Хмельницької обл.
9. с. Гущинці Калинівського р-ну Вінницької обл.
10. с. Кам’яногірка Калинівського р-ну Вінницької обл.
11. с. Майдан-Бобрик Літинського р-ну Вінницької обл.
12. с. Устечко Заліщинського р-ну Тернопільської обл.
13. с. Королівка Борщівського р-ну Тернопільської обл.
14. с. Смотрич Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
15. с. Миньківці Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
16. с. Кривче Борщівського р-ну Тернопільської обл.
17. с. Великий Жванчик Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.
18. м. Кам’янець-Подільський Хмельницької обл.
19. с. Заміхів Новоушицького р-ну Хмельницької обл.
20. с. Лісове Барського р-ну Вінницької обл.
21. с. Рахни-Лісові Шаргородського р-ну Вінницької обл.
22. с. Крищинці Тульчинського р-ну Вінницької обл.
23. с. Джурин Шаргородського р-ну Вінницької обл.
24. с. Горишківка Томашпільського р-ну Вінницької обл.
25. с. Вапнярки Томашпільського р-ну Вінницької обл.
26. с. Паланка Томашпільського р-ну Вінницької обл.
27. с. Новоселівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
28. с. Бубнівка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
29. с. Тимар Гайсинського р-ну Вінницької обл.

ТЕКСТИ

[*їду на ˈполеᵘ / коˈпайу глеї / приᵉˈносиᵉм доˈдому / ˈмочиᵉмо / руˈками ˈм'исиᵉмо / склаˈдайеᵘмо ў пеᵘˈн'очки / стˈругом стˈружиᵉмо шˈтири ˈрази / тоˈд'і приᵉˈносиᵉмо до ˈхати / тоˈд'і киᵉˈдайеᵘм їˈго на ˈземл'у / тоˈд'і ˈр'іжеᵘм дˈротом / каˈчайеᵘмо руˈками / тоˈд'і киᵉˈдаймо на круг і ˈробиᵉмо мак'ітˈри // приᵉˈносиᵉц'а глеї / ˈмочиᵉц'а / ˈсутки ˈмокне / тоˈд'і руˈками збиᵉˈвайеᵘц'а ў кул'оч'ки / тоˈд'і ˈб'іл'шиї пеˈн'очок / тоˈд'і стˈружиᵉц'а стˈругом їˈго шˈтири ˈрази / два ˈрази постˈружиц'а / ˈмочиᵉц'а їїˈго / поˈмочиᵉц'а / зноў два ˈрази струˈгати / приᵉˈносиᵉц'а до ˈхати / тоˈд'і каˈчайеᵘц'а руˈками / і тоˈд'і киᵉˈдайеᵘц'а їˈго на круг / і ноˈгами кˈрутиᵉц'а / а руˈками ˈробиᵉц'а // наклаˈдайеᵘц'а ў ˈгорин / заклаˈдайеᵘц'а бˈраком / паˈлиц'а ўс'у н'іч / тˈл'ійеᵘц'а / маˈлен'киї воˈгон' / ˈсипеᵘц'а дроˈвесного ˈвугл'а / поˈтому ўже ˈрано п'ідклаˈдайеᵘц'а ˈб'іл'шиї воˈгон' / і ˈб'іл'шиї / ˈб'іл'шиї / тоˈд'і ше п'ідклаˈдайеᵘц'а ˈб'іл'шиї / наклаˈдайеᵘц'а ˈпоўну пˈйецку / паˈлиц'а ˈсутки / тоˈд'і тої воˈгон' з пˈйецки пеᵘреᵘˈходит на ц'у сˈторону / то паˈлиц'а / наˈверно / ˈзо три чаˈса / і тоˈд'і воˈни ўже гоˈтов'і / воˈни зйасˈн'ійут / тоˈд'і виᵉкиᵉˈдайеᵘц'а голоўˈн'і / і воˈни ўже гоˈтов'і / ˈсутки гоˈрит п'ід ним // в'ід ˈйухту клаˈдец'а горшˈки / лаˈзони / а ўже ˈдал'ше в'ід вогˈн'у клаˈдец'а мак'ітˈри / там глаˈдушчиᵉки / горˈн'ата / і заклаˈдайеᵘц'а ˈпоўниї ˈгориᵉн / тоˈд'і заклаˈдайеᵘц'а бˈраком і розᶜˈпал'уйеᵘц'а // збиᵉˈрайеᵘц'а пйатˈнац'ат' чолоˈв'ік / беᵘˈрут ˈломи ў ˈруки і їдут ваˈл'ат ˈт'ійі пйеˈци / таˈкиї приᵉˈказ йім ˈдали / неᵘ то но ў ˈмененᵘ / но де ˈбули т'і горˈни по ˈвулиᵉц'і поваˈлилиᵉ / ˈдехто ўже зноў клаў / зноўваˈлили / ˈдужеᵘ змушˈчалиᵉс'а / ˈдужеᵘ змушˈчалиᵉс'а / і до ˈчого воˈни доˈжили // і теᵘˈпер поˈки ˈнин'і йіх н'іхˈто неᵘ ˈробит // в'ід ˈйухту клаˈдец'а с'іˈво неᵘдоˈпалеᵘн'і / і клаˈдец'а там горˈн'ата / поˈтому с'уˈда бˈлишеᵘ клаˈдец'а на сп'ід лаˈзониᵉ / бо мак'ітˈри не клаˈдец'а / но лаˈзони / тоˈд'і клаˈдец'а с'уˈда мак'ітˈри до к'інˈц'а / тоˈд'і заклаˈдайеᵘц'а тут бˈраком / а ˈв'іти / в'ід пˈйецки / клаˈдец'а воˈгон' / росˈпал'уйеᵘц'а маˈлен'киї воˈгон' і с'уˈда гˈр'ійуц'а ˈсутки / гˈр'ійуц'а н'іч і до дваˈнац'іт' гоˈдин д'н'а / поˈтому п'ідклаˈдайеᵘц'а ˈб'іл'шиї воˈгон' і ˈб'іл'шиї / ˈпоўну пˈйецку наклаˈдайеᵘц'а / до ˈвечиᵉра паˈлиц'а / і тоˈд'і пеᵘреᵘˈходит воˈгон' с'уˈда / попаˈлиц'а три чаˈса / і тоˈд'і воˈни зйасˈн'ійут / і тоˈд'і гаˈсиц'а / і ўс'о / воˈни тоˈд'і ўже гоˈтов'і //*]

Записано в січні 1999 р. в с. Адамівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл. від Гаврилюк Ганни Микитівни, 1922 р. народження, освіта – 2 класи.

[*ну ґлину браў там жеи / ˈкажу / за ˈл'ісом туˈто йе таˈкиї ґлиниеˈшче / коˈлис' бˈрали там д'іˈди / пˈред'іди / ˈбат'ко м'ій браў / і йа там ˈтоже беиˈру ˈзараз / коˈпайу / ˈзак'ім накоˈпайу / то хараˈшо ўпˈр'ійу / т'ажˈка роˈбота / йіˈго тˈреба доˈбути / бо йак ˈт'іл'ко в'із'ˈмеш ˈверхн'і ˈсани / порˈве / ˈвикиеˈне ˈчисто ўс'о / ˈвикиеˈнеш / набеиˈреш ˈсамого сˈп'ідного / по полоˈвин'і воˈно таˈке сп'ішˈчаўлеиˈне назиеˈвайеиˈц'а / ўжеваˈлиц'а / неи зˈробиеˈш веиˈликойі поˈсуди таˈкойі / йак йа ˈхочу зроˈбити / маˈлу то ше зˈробл'у / а шоб хт'іў ˈб'іл'шу то ўже неи ˈвит'агну / бо п'ішˈчавина / воˈно неи даˈйе меиˈн'і / неи даˈйец'а роˈбити / т'аґˈнути неи даˈйец'а меиˈн'і / ґрудᵐку ˈвит'агнути / ґˈрудку ˈвит'агнуў / а йіˈго ж тˈреба ў сеиˈреиˈдин'і то зроˈбити / шоб воˈно буˈло ў сеиˈреиˈдин'і / йак поˈложеиˈно / воˈно неи даˈйец'а / ваˈлиц'а / а н'е то поˈлучиеˈц'а ґˈрубе таˈке шо / йак ˈдоўбн'а / ˈможна до дроў киеˈдати / ти ї так йа ти ўже ўс'о // забиеˈвайу ў веиˈрхˈн'ак ґˈрудку / ˈт'агну дого ˈри / ˈтисну ў доˈлину і поˈтом ˈцими ˈпал'ц'ами соˈб'і виеˈробˈл'айу ˈцейу руˈкойу / цеиˈйˈво / а ў ц'ії пˈрав'ій ˈножиеˈк деиˈреиˈўˈл'аниї таˈкиї / так йа ўс'о виеˈробˈл'айу соˈб'і // зроˈбиў / зˈр'ізаў дˈротиеˈком / зн'аў / посˈтавиў на ˈлавочку / ўс'о // забиеˈвайу дˈругу ґˈрудку / зноў так ˈсами сˈл'едуйучу ˈробл'у / ўс'о //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Вапнярки Томашпільського р-ну Вінницької обл. від Вовчка Івана Васильовича, 1930 р. народження, освіта – 4 класи.

[*ў йаˈрах йе ˈповно ґˈлини / п'іˈсок / йе ґˈлина / приеˈнеиˈсеш доˈдому наˈмочиеˈш йіˈйі / поˈмочиеˈш йіˈйі зо ˈсутки і тоˈд'і поˈшол каˈтати / прокаˈтаў хараˈшо / от і зам'іˈсиў / на круг і раˈботайу // покˈлаў на круг і тоˈд'і кˈруга розᶜкруˈтиў кˈруга / і паˈшол п'ідж'іˈмати йіх дого ˈри / ўниз / тоˈд'і ўже виеˈробˈл'ати цеиˈцеиˈво / ˈгоршчиеˈк чи маˈк'ітру / там шо ˈробиеˈш / так ˈкажу // а виеˈпаˈл'увати це пˈрошче ўˈс'ого / раˈнен'ко ўклаиˈдейеиˈц'а ў то горˈно ц'і горшˈки / поˈтому ўс'о це ˈначиеˈн'а / мак'ітˈри / і миеᶜˈки / і бан'ˈки / і глаˈдушчиеˈки ўс'о / і це раˈнен'ко начиеˈнайеш паˈлити до чаˈсоў дваˈнац'ати ˈноч'і / ˈдуже ˈмалеиˈн'киї / маˈлесеиˈн'киї воˈгон' даˈйец'а / дес' так до чаˈсоў двох / трох / ˈдуже маˈлесеиˈн'киї воˈгон' / а тоˈд'і ўже ˈб'іл'шиї / ˈб'іл'шиї / ˈб'іл'шиї / ˈб'іл'шиї / аж до тих пор / ˈпоки ўже воˈгон' неи прорˈваўс'а ˈчереиˈз ўс'о ˈгорно і тоˈд'і*

ўже прор|ваўс'а во|гон' / поди^{е}|виўс'а ту|ди ў |печку / а|га / ше ў|род'і |б'іл'і / ше п'ідк| лаў дроў / а йак|шо ўже пе^{и}ре^{и}|пал / заб|раў з дроў / зак|риў / за|дуў //]

Записано в липні 2001 р. в с. Горишківка Томашпільського р-ну Вінницької обл. від Сокола Івана Пилиповича, 1930 р. народження, освіта – 4 класи.

[*ў |себе ко|пали / та ї на го|род'і / |йама гл'і|бока / та ї чоло|в'ік ў|лазиў ў |йаму / ко| паў / а йа в'і|роўкойу т'аг|нула |в'ідрами / накла|далос'а ў в'ід|ро і йа т'аг|нула / так ў ден' |вит'агну сто |в'іде^{и}р / і то|ди ўже ц'а |йама заси^{е}|пайе^{и}ц'а / і так ме^{и}|н'і ўже | цего г|лейу йа|ких на три |роки хва|тало / ти ї ўс'о ти ї так ми |жили // ви^{е}роб|л'ати / ка|чала йі|го / |р'ізала п|роволочкойу і то|ди |викачала ўже йі|го / і то|ди ви^{е}роб|л'айу груд|ки так'і|во / на |л'ітру / на дв'і / на три і |робл'у / йа|ка г|руд^{т}ка / та|ка по|суда / з|начит' г|руд^{т}ка |б'іл'ша / |б'іл'ша ма|к'ітра / |б'іл'шиї |горшчи^{е}к / |менчиї / |менчиї / покри^{е}ш|ки |тоже ро|били / ўс'о та|ко ро|били / |мучи^{е}ли^{е}с'а / бо бу|ло труд|не ў| ремйа // бан|ки / гла|душчи^{е}ки / горш|ки / ва|зони / ўс'о ро|били / бо то|ди |л'уди | т'ажко гла|душчи^{е}ки б|рали / моло|ко зли^{е}|вали ў гла|душчи^{е}ки / а те^{е}|пер |кажут / гла| душчи^{е}к ра|патиї / ти ї ў с|лойіках зли^{е}|вайут / і со|б'і / ти ї та|ке // те ї ўже |тоже ў |мене т|ройе д'і|теї // су|шити / по|тугли на дво|р'і / то|ди йіх / мак'іт|ри / пару|вала йід|ну на д|ругу і на че^{и}р|дак ви^{е}|носи^{е}ла / йак |в'іте^{и}р з до|лини з|начи^{е}т / то йа ше накри^{е}|вайу йіх м'іш|ком / шо|би не^{и} пе^{и}ре^{и}|жариў / бо по|лопайут / і так во|ни пос'т'і| пено на го|р'і |сохли / то|ди |висохли / ко|ли ми |майім па|лити / сн'і|майем ўже з го|ри йіх і с'у|ди |носи^{е}м / бу|ли б зас|тали ше йіх / а так за|сипала ўже / та ї та|ко / дроў ба|гац'ко т|раба / ти ї так |мучи^{е}ли^{е}с'а / да // ви^{е}|пал'ували пос'т'і|пено / з|разу во| гон' ма|лен'киї / ма|лен'киї / пог|р'ійе^{и}ц'а час / |кине^{и}ц'а па|тик / два / |б'іл'ше / прог| р'ійе^{и}ц'а два / зноў п'ід|кине^{и}ц'а па|тик / два |б'іл'ше / а ўже йак почи^{е}|найут ўже прого|рат два ча|са / три ча|са / ўже то|ди ки^{е}|дайе^{и}ц'а по|б'іл'ше / по|б'іл'ше / ўже йак во|ни почи^{е}|найут на тих с|л'осах че^{и}рво|н'іти / то|ди ўже нагру|жайе^{и}ц'а / п'іў| п'ічки ки^{е}|дайец'а / а ўже че^{и}р|вон'і / ўже то|ди |поўну / то ўже чоло|в'ік ста|йе з йід| нойі сторо|ни / а йа з д|ругойі і ўс'о та|ко на пе^{и}ре^{и}х|рест'і ки^{е}|дайе^{и}м / а то|ди наки^{е}| дали пе^{и}ре^{и}х|рест'а / ки^{е}|дайе^{и}м по|п'ід с|т'іни / шо|би їшло / |разне їшло / ти ї то|ди / йак ўже по|казуйе^{і}ц'а во|гон' тут / то то|ди |бачи^{е}м / шо ше т|раба / ше т|раба / ше дроў / а то|ди дроў ўже не^{и} ки^{е}|дайем ў г|руби / бо бу|дут кри^{е}|вити^{е}с'а / то ми ўже |

р’ішча ўйазоч|ками / і ўже во|ни тут йак запа|лайут / то|ди ўже |бачи^{е}м / шо ўже х| вати / ўже ста|йут |б’іл’і / ми ўже кон|чайем то|ди па|лити //]

Записано в липні 2001 р. в с. Джурин Шаргородського р-ну Вінницької обл. від Урбанської Наталії Тарасівни, 1920 р. народження, освіта – неписьменна.

[*то |тато ро|били і |мама ро|били ц’і горш|ки / ну а йа |б’ігала йа з|найу така|во / йа с’аї|во / ти ї во|ни з|ран’а не^{и} |робл’ат / а йа бе^{и}|ру |коло |того к|руга / бе^{и}|ру |тойі г| лини / кла|ду на круг і со|б’і ў|чус’а / к|ручу / а во|но ўс’о / пок|лала с’у|ди / поти^{е}с| нула / во|но ў|пало / роз’ір|валос’а / йа бе^{и}|ру д|ругу г|рудку кла|ду / зноў так |саме накла|дайу / зноў п’ід|воUу йі|йі дого|ри / по|тому ру|ками з|воUу ўдо|лину / по|тому ну ўже роз^{с}ча|п’іруйу та|ко ши^{е}|роко / роз^{с}ча|п’іри^{е}ла / то|ди бе^{и}|ру ўже роз^{с}|вела / | дал’ше бе^{и}|ру ў се^{и}ре^{и}|дину п|хайу |руку |в’іти |пал’ц’ами / а |в’іци та|ко ш| чиколотком / |т’агну дого|ри / ўз’а|ла дого|ри / роз^{с}|шила ши^{е}|року ма|к’ітру / ви^{е}кла| дайу к|риса ўже за|вершийу к|риса ота|ко с’у|ди та|ко / о / а с’у|ди ўже |р’іўно |робл’у / о / і то|ди зро|била / бе^{и}|ру там йе пе^{и}|ро з |курки / о / ти ї там та|ка зе^{и}|ленка / шо кра|сити з|верху / шо|би бу|ли тої / ў|з’ала |тойу г|линойу попи^{е}|сала / покру|тила / по| тому та|ко попи^{е}|сала / попи^{е}|сала / |випали^{е}лос’а |тайа счи^{е}|тати зе^{и}|ленка |тайа / шо горш|ки / кв’іт|ки |робл’ат / о / і во|на |випали^{е}лас’а |роби^{е}ц’а зе^{и}|лена / а |горшчи^{е}к |б’ілиї / ти ї |гарно / о / ти ї так |коло |того ти ї йа наў|чилас’а ро|бити / о / та|ке / та|ке се ро|бота // |мама / |тато ро|биў / ко|лис’ та|ке ба|гато поч|т’і ўс’і гонча|р’і бу|ли / йа голо|войу пове^{и}р|нути не^{и} |можу / |голову ўдо|лину |тоже не^{и} |година три^{е}| мати ну ти ї ўже ўс’о зро|била / |висохло / о / то|ди |пес’ка та|ка йе |пес’ка / кла|де / та|ка / о / ве^{и}|лика |пес’ка / т|риста штук ўл’і|зайец’і / скла|дайіш там на |купу йіх та|ко с’у|ди / ту|ди / с’у|ди / ту|ди / па|лит / кла|дем ма|лен’киї во|гон’ з|разу / шо|би ве^{и}|лик’і од|разу пок|ласти / то во|но по|лопайе / а так пома|лен’ки / пома|лен’ки с| мажи^{е}м так ле^{и}|ген’ко во|на го|рит |легко / по|тому / ко|ли ўже т|рошки |вигр’іли^{е}с’а кла|де ўже дв’і по|л’ін’і го|рит / по|тому кла|де по|л’іно / ўже три по|л’ін’і го|рит / по|тому ўже |б’іл’ше го|рач’і горш|ки та|ко по|мацайе |тепл’і / кла|де ўже три / ш| тири по|л’ін’і / ўже кла|де / |б’іл’ше ки^{е}|дайе / ўже по|тому во|ни ўже го|рач’і |дуже / наки^{е}|дайе |поўну п|йецку так / йак то ван|но |зараз па|л’ат / ти |бачиў / йак па|л’ат / наки^{е}|дайе |поўну п|йецку і го|рит / ко|ли во|но ўже до|пал’уйе^{и}ц’а во|ни |робл’ац’а та|*

ко ˈб’іл’і / таˈко дим тасˈкайе ˈв’іти ˈчорниї / ˈчорниї / а тоˈди / ўже йак доˈпал’уйуц’а воˈни / ўже ˈб’ілиї гоˈрит / то ўже пеᵘреᵘгоˈрит ти ї ўже таˈко зˈроби ᵉ ˈд’урку патиᵉˈ ком / там ˈдоўгиї паˈтик ў ˈн’ого буў / бо воˈгон’ / ти ї тої ˈдивиᵉс’а / а тої ˈгоршчиᵉк ˈ б’ілиї / ˈб’ілиї / ўже ˈвипалиᵉў / ти ї ўже лиᵉˈшайеш паˈлити / п’іш˙ла до ˈхати //]

Записано в липні 2001 р. в с. Заміхів Новоушицького р-ну Хмельницької обл. від Сторож Килини Петрівни, 1914 р. народження, освіта – 1 клас.

[*ўˈчиўс’а ˈколо ˈбат’ка горшˈки ц’і роˈбити / поˈтом ходиў гˈлину добуˈваў / йаˈми коˈ паў / воˈзиў / ну так йе / ну гˈлину браў п’ід ˈл’ісом на гˈлин’аниᵉшчах таˈких спеᵘц’іˈ ал’но // поˈл’аў воˈдойу / стˈружиᵉм / поˈтому виᵉˈкачуйем / а поˈтом ˈробиᵉм соˈб’і колˈ ки і ˈробиᵉмо р’іˈн’ата / горшˈки / ˈт’ійі глаˈдушчиᵉки / там мак’іˈтри ўс’о / риᵉнˈки і вот таˈкойе ˈд’ело / і ўклаˈдайем ў ˈгорно і п’ідˈпал’уйем д˙рова і ˈпалиᵉмо сˈк’іл’ки / пеᵘнˈ’ки так’і˙во // гончаˈр’іў буˈло штук тˈриц’іт’ / ˈсорок / оˈтак буˈло гончаˈр’іў у нас у сеᵘˈл’і / гонˈчарн’а буˈла / йа роˈбиў у гонˈчарн’і ˈтоже // шо роˈбиў / нас буˈло тоˈ д’і д˙вац’іт’ гончаˈр’іў там / роˈбили таˈкиї пол поˈробл’аниї / поˈли / ми сˈтавиᵉли соˈ б’і такеᵘ˙во / а там буў заўгонˈчарн’і / цеї ˈд’ад’ко / котˈриї забиᵉˈраў нас і нам плаˈ тиў гˈрош’і / мак’іˈтри / глаˈдушчиᵉки / банˈ’ки / ну ўс’о роˈбиў / куш’іˈни ˈразн’і / а плаˈ тили це сˈк’іл’ки ˈвироби ᵉш / тˈриц’іт’ / ˈсорок / пйатдеᵘˈс’ат / йак сˈк’іл’ко ˈвироби ᵉш / роˈбили / ˈмус’іли роˈбити / от колˈгоспу / це колˈгоспна буˈла гонˈчарн’а / йа неᵘ зˈ найу / ў йаˈкому це ˈроц’і буˈло / закˈрили / колˈгосп роз’іˈшоўс’і ти ї ўс’о // продаˈвали ў хˈмел’н’ік воˈзили / ў д˙ругиї раˈйон / бˈрали паˈтента / бо нам неᵘ даˈвали так продаˈ вати без паˈтенту / ў них ў раˈйон’і буˈла сˈвойа паˈтента і веᵘˈзем горшˈки / приᵉˈ ходиᵉт наˈчал’н’ік ˈкаже покаˈжи паˈтент / йе покаˈзаў / продаˈваї / неᵘˈмайе / забиᵉˈ раїс’а / а наˈч’ім / на п’ідˈводах / на маˈшинах воˈзили / ˈдобриї баˈзар продаˈли / оˈтак жиᵉˈли та ї ўс’о //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Кам’яногірка Калинівського р-ну Вінницької обл. від Герасимчука Степана Даниловича, 1923 р. народження, освіта – 3 класи.

[*буˈло на гоˈрод’і ˈвикопали ˈйаму / гˈлину бˈрали / там буў таˈкиї ў зеᵘˈмл’і ˈцебриᵉк / ў ˈ цебриᵉкови моˈчили і ˈгоршчиᵉки роˈбили // круг / круˈтиў / круˈтиў / ноˈгоў ˈторкаў / і горшˈки буˈли і маˈк’ітри буˈли / і мисˈки буˈли / і таˈр’ілки буˈли / і ўс’о буˈло / і глаˈ душчиᵉки буˈли / бан’аˈки таˈк’і / шчо ваˈрили соˈб’і боршч / і на карˈтошку / і на ўс’о /*

на ўс'о бан'а|ки бу|ли / на |пиво бу|ли |горшчи^{е}ки та|к'і / та|к'і збан|ки бу|ли / на го| р'іўку |нав'ім' бу|ли / але го|р'іўку то|д'і не^{и} л'у|били / де там го|р'іўку ро|били / там | борше^{и} ви^{е}ног|рад ду|шили / то ду|шили / во|но |кисло / г|рало / то шо йа з|найу / бо йа | того не^{и} памйа|тайу / та|ке |було // горш|ки па|лиў / |файно ви^{е}|пал'уваў / маў г| радусник / клаў ди^{е}|виўс'а на г|радусник / аби те^{и}мпе^{и}ра|тура не^{и} бу|ла ве^{и}|лика / те^{и}мпе^{и}ра|тура / аби |файно |горшчи^{е}ки |висохли // |горшчи^{е}ки пови^{е}си^{е}|хали / в'ін ди^{е}| виўс'а / |к'іл'ки там маў па|лити / і |горшчики пови^{е}си^{е}|хали / і то|ди т'і |горшчи^{е}ки в'ін в'ідкри^{е}|вайе / т'і |горшчи^{е}ки ви^{е}кла|дайе / маў та|кий круг ве^{и}|ликий / де^{и}ре^{и}ў| л'аний / на той де^{и}ре^{и}ў|л'аний круг скла|даў ўс'і |горшчи^{е}ки / пе^{и}ре^{и}ве^{и}р|таў йіх дого|ри дном / аби во|ни |файно прос|тигли //]

Записано в липні 2001 р. в с. Кривче Борщівського р-ну Тернопільської обл. від Бобик Докії Миколаївни, 1916 р. народження, освіта – 2 класи.

[*п'і|шоў нако|паў г|лини / |т'іл'ки шо д|рова то|д'і бу|ло т'а|жоло / д|рова ў|з'али накуп|л'али / ви^{е}|пал'ували / |оливо куп|л'али / це ко|торе поли^{е}|вали йіх / |поли^{е}во ро| били от / і так йа на |ферм'і ро|биў ўс'о ў|ремйа / те^{и}|пер / те ї ўже не^{и} ро|биў т|рохи / але ў|нука м'ій |каже / |д'едушка / наў|ч'ім ме^{и}|не ро|бити / |кажу / да|ваї |робим / це йа ўже т|ретиї р'ік / це ўже в'ін на|чаў ўже з ў|нукойу ро|бити ц'і горш|ки ла| душчи^{е}ки і мак'іт|ри / шо |нада / а те^{и}|пер / шо ўже ме^{и}|н'і йак не^{и} йе |с'емде^{и}с'ат деў|йатиї год ўже / ўже ста|риї / ти ї не^{и} |можу ўже ро|бити / але ўс'орам|но ше т| рошки по|малу о|нукови бо о|нука |каже шо йа // їдем ко|пайе^{и}м |цего г|лейу / при^{е}| носи^{е}м до|дому / шче в'ін |мокне / о|нука |йіде ма|шинойу / нако|пайе^{и}м с|к'іл'ка м'іш| к'іў / при^{е}ве^{и}|земо / ў нас йе та|ка |бал'ійа / ки^{е}|дайе^{и}м ту|ди |цего г|лини / поли^{е}|вайе^{и}м во|дойу / во|но там л'і|суйе^{и}ц'а / ц'а г|лина // то|д'і |роби^{е}м / |м'іси^{е}м г|лину / добаў| л'айе^{и}м |б'ілойі г|лини / шоб к|репш'і бу|ли / бо мак'іт|ри без п'іс|ку во|ни не^{и} го| д'ац'а / то так ми |робим // і |пали^{е}мо / зро|били / |викопали |горе^{и}н / ми не^{и} тут |жили / а те^{и}|пер жи^{е}|вем тут / ти ї так / і продоў|жайе^{и}м от // ви^{е}|пал'уйе^{и}м / ки^{е}|дайе^{и}м ў | горе^{и}н с'у|да //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Крищинці Тульчинського р-ну Вінницької обл. від Ковтуна Семена Григоровича, 1923 р. народження, освіта – 5 класів.

[*тиї так / тиї де / ко|пали ў йа|мах / ди^{е}|вили^{е}с'а / де та|ка г|лина йе / шо на горш|ки // то шо це / |думайе^{и}ш / шо йа це ро|била шчод|н'а / це ж таке^{и}|во / бу|ло / шо не^{и}|ма / шо |йісти / шо йак |йізди^{е}ли ў ту |западну о / не^{и}ма / шо |йісти / та ше цих гор|н'аток / ти ї це |везли ў ту |западну / шоб кар|тофл'і зам'і|н'ати / шо|би хто даў ж|мен'ку то|го зе^{и}р|на / тиї |муси^{е}ла / шо це доб|ро / |баби / н'іх|то не^{и} ро|биў це / а ме^{и}|не зас|тави^{е}ла б'і|да // тиї йак / тиї па|лили ми / ви^{е}|пал'ували йі|го // наби^{е}|вали т'і грудоч|ки / ви^{е}|качували / тиї наби^{е}|вали / ви^{е}|качували ту г|лину / таї / йак то|б'і ди^{е}|тино ска|зати / пе^{и}ре^{и}ст|ругували / з|мочували / ви^{е}|качували / шоб ка|м'інчи^{е}ка не^{и} |було / теї так наби^{е}|вали / кру|тиўс'а круг / теї ро|били шо / ма|к'іте^{и}рка / ма|к'ітра / гла|душчи^{е}к / шо ў се^{и}|л'і бу|ло то|д'і / шо то|ди ў се^{и}|л'і буў цв'і|тошн'ік чи там шо / таке^{и}|во с'іл'с'|ке / |зараз то |імпортна то ўс'о // ви^{е}|пал'ували / ви^{е}|копували та|к'і |горни / вал'ку|вали йіх / ви^{е}|машчували / тиї ўкла|дали та|к'і с|л'оси / а з|в'іци це |начи^{е}н'а ўкла|дали / а з|в'іти це па|лили дро|вами / тиї так ви^{е}|пал'ували // ї ше не^{и} |година са|ма н'і ўк|ласти бу|ла н'і це / теї про|сила су|с'ід / наї|мала / шоб хтос' ўклаў / бо ж не^{и} |година / шо та |баба так |година / і наї|мала / шоб хтос' ди^{е}|виўс'а / чи во|но ўже |випали^{е}лос'а чи не^{и} |випали^{е}лос'а / теї та|ке / та|ка |ж'ізн' //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Лісове Барського р-ну Вінницької обл. від Олиниченко Параски Миколаївни, 1928 р. народження, освіта – 5 класів.

[*ў нас ўс'і ро|били ми^{е}с|ки / це ўс'і ми^{е}с|ки ро|били / і |бат'ко ро|биў / і д'ід ро|биў / і йа в'ід |н'ого наў|чиўс'а так / йа ро|биў т|рохи йіх / шо не^{и} ро|биў ми^{е}|сок / шо ти го|вори^{е}ш // шо йа ше бу|ду ка|зати // нам'і|сили г|лину / наро|били / гру|док цих наро|били / |п'ісл'а гру|док с|тави^{е}ли на круг / кру|тили к|ругом / но|гами / с|тави^{е}ли ц'у на трам|ки / су|шили / по|том пару|вали йіх / |п'ісл'а пару|ван'а обли^{е}|вали че^{и}р|воной у г|линойу / |п'ісл'а г|лини б'і|лили / |б'ілойу г|линойу мал'у|вали / по|том зе^{и}|ленойу і |чорнойу мал'у|вали / ви^{е}|сушували / по|том ло|жили йіх ў п'іч / но|сили / |первиї раз па|лили / |випали^{е}ли раз / ви^{е}|мали по|том обли^{е}|вали йіх |голи^{е}вом / зноў ў ц'у п'іч ўстром|л'али / ви^{е}|мали ўже то|д'і го|тов'і ми^{е}с|ки / ти ї ўс'о // прода|вали / но|сили ў п'ік і га|лад'іўку / ка|лин'іўку / кру|гом но|сили і прода|вали / ота|ка іс|тор'ійа бу|ла // ше шо ви |хочи^{е}те //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Майдан-Бобрик Літинського р-ну Вінницької обл. від Гричуса Івана Денисовича, 1927 р. народження, освіта – 4 класи.

[*йа лоў|л'ус'а цим / хто шо в'ід пої|н'аў / |нав'ім' х|лопчи^{е}ков'і і |тому |йихн'ому / гла|душчи^{е}ки / |ж'інка / це з|найе^{и}те се^{и}|ло / моло|ко ў |кажнойі ко|рови / та ї при^{е}хо|дит до гонча|ра / за|казуйе / зро|б'ім ме^{и}|н'і гла|душчи^{е}ки / |т'іл'ки до сх'ід |сонц'а / шоб | було ў гла|душчи^{е}ку моло|ко / йа |хочу / шоб ви зро|били сли^{е}|мача / а сли^{е}|мача це те / шо в'ідки^{е}|дайут та|ко |наче з горш|к'іў / йак |робл'ат / ото р'ід|ке та|ке / з |того сли^{е}|мача зро|б'ім ме^{и}|н'і гла|душчи^{е}к / шо|би сме^{и}|тана бу|ла доб|рача / а ўсе^{и}|реди^{е}|н'і | пупа зро|б'ім |пупа / шоб |сира бу|ла |купа / а ўвер|ху бе^{и}|ру сме^{и}|тану / це ўже во|на | буде при^{е}|казувати / бе^{и}|ру сме^{и}|тану / |поки ру|ками дос|тану / а сир до са|мого дна / си^{е}ро|ватку хаї йіст' дур|на / це та|ку п|риказку |баба ли^{е}н|кера ка|зала / йа ўсе |чула // во|на |каже і на ба|зар'і / йак ви |хоче^{и}те ку|пити / то т|реба вас ше ў|чити / йак купу|вати / не^{и} бе^{и}|р'ім гла|душчи^{е}ка за |вухо / бо ў гла|душчи^{е}ку бу|де |сухо / а бе^{и}|р'ім за |пупа / шоб моло|ка доб|рачого бу|ла |купа / во|на так ка|зала ўс'ім / при^{е}|казувала / г|рошеї |хоче ба|гато та ї до |нейі їдут / зб'і|гайуц'а ї с|лухайут / шо во|на |каже / а то|д'і ўстром|л'айе |руку так гл'і|боко / шоб до|стати |пупа / шоб моло|ка бу|ла |купа / це та|ке бу|ло / йа ма|ла ше бу|ла / йак йа це ў|чила / йак йа |чула це / а то ше |чула / йак |каже |д'ад'ко / |м'іси^{е}т г|лину / ти ї |каже / о / гон|чари^{е}ку / шо то ў | тебе хи^{е}| тайе^{и}ц'а / а в'ін ч'іп|л'айе до |боку та|ку ба|лабушку / йак|шо гуV попа|де / в'ін йі|го роз^{с}би^{е}|вайе / пон'і|майе^{и}те / а це ба|лабушка / це дл'а |тебе за|бавушка / йак|шо | буде^{и}ш ме^{и}|н'і пома|гати м'і|сити / то ї бу|деш ц'і гу|Vи |бити / |цейу ба|лабушкойу / шо з|боку |висе / ну та|к'і інт'е|ресн'і бу|ли п|риказки / ба|гато йа йіх |чула / але | бачи^{е}те йа|киї м'ій ўже |возраст / ти ї позабу|вала / не^{и} ўс'о це зга|дайе^{и}ш / йак це с| коро / |часом не^{и}|ма сну ти ї ба|гато нага|дайеш / а ро|бити |ноч'йу / то це |дуже чар'іў|не / чар'іў|н'і гла|душчи^{е}ки / а йак ро|бити ўден' / то моло|ка не^{и} |буде |каже / бо |сонце б|лиснуло / ти ї моло|ко с|виснуло / не^{и}|ма / то |робл'ат |ноч'йу спе^{и}ц'і|ал'но за|казуйут так шоб зро|б'ім ме^{и}|н'і |ноч'йу / |нашче / шоб бу|ло моло|ко доб|рашче / шоб |т'іл'ки |нашче ро|бити / шоб не^{и} на|йіўс'а / а то|д'і с'іў ро|бити / а упе^{и}|ред зро| би гла|душчик / а то|д'і с'і|даї |йісти / о / ну шо ше йа та|ке з|найу // |каже |д'ад'ко от так м'і|си г|лину / шоб во|на ў |тебе г|рала ў ру|ках / йак же це во|на г|рала / от

так / оˈце так ˈмʼісʼатʼ гˈлину / шоб воˈна виᵉпˈлескувала йаˈкусʼ меᵘˈлодʼійу пˈрамо / а йак зроˈбила ˈпʼіўниᵉка / то шоб вʼін тоˈбʼі загˈраў / от вʼін меᵘˈнʼі ў загˈраў / бʼіˈжи ˈ коло приᵉнеᵘˈси / йа загˈрайу / на гоˈришчʼі скˈрайу ў коˈробцʼі // ну та ў ˈпʼіўник йшов загˈраў чи то ˈконик йшоў загˈраў / свиᵉстунˈцʼі / сˈходʼтеᵘсʼа хˈлопцʼі ўсʼі молодˈцʼі / маˈленʼкʼі ˈдʼітки ˈбудеᵘм свиᵉсˈтати / на ˈкониᵉки ми ˈбудеᵘм гˈрати / ну так сˈлаўно буˈло / йак це пʼіˈдем на баˈзар / то неᵘ ˈможна буˈло вʼідчеᵘˈпитиᵉсʼа вʼід тих дʼіˈтеў / бʼіˈжат роˈйом за тоˈбойу / а ну ше посвиᵉˈстʼім / а ну ше зроˈбʼім нам ˈкониᵉки / на неᵘˈдʼілʼу приᵉйˈдем на дˈругиў баˈзар зроˈбʼім нам таˈкʼі / зроˈбʼім нам таˈкʼі ˈкониᵉки / ну так і проˈходиᵉло ўсе жиᵉˈтʼа моˈйе ў цʼійˈглинʼі //]

Записано в липні 2001 р. в с. Новоселівка Гайсинського р-ну Вінницької обл. від Міщенко Фросини Іванівни, 1926 р. народження, освіта – 4 класи.

[*йак ˈбатʼко роˈбиў горшˈки / о / йа диᵉˈвиўсʼа і соˈбʼі попˈробуваў і так і коˈпаў глеї коˈ цʼуйу / мʼіˈсиў і роˈбиў горшˈки ти ї ўсʼо / а ˈйакше ти ї шо каˈзати // каˈчаў глеї / глеї каˈчаў / виᵉˈкачуваў йак на ˈтʼісто на стʼілʼˈницʼі таˈкʼій / каˈчаў / на круг киˈдаў / роˈ биў так і полуˈчиўсʼа ˈгоршчик і ўсʼо / ˈгоршчиᵉк / глаˈдушчиᵉк і ˈбанʼка / і гˈлечиᵉк / і ˈ ринка і подсˈвʼічниᵉки / шо мʼіг / то ї роˈбиў // виᵉˈпалʼували ў ˈгорнʼі / таˈке ˈгорно / таˈке ну кˈругле ў ˈйамʼі ˈвикопано / о / обмуˈровано кʼірпʼіˈчом / склаˈдалиᵉсʼа туˈди горшˈки / банʼˈки / дроˈвами паˈлиў і ўсʼо / і тоˈдʼі шо осˈтигло ўсʼо / раˈненʼко виᵉкла˙ даї / бо ˈночойу паˈлили / раˈненʼко виᵉтʼаˈгайеᵘм горшˈки / клаˈдем на ˈвоза / на ˈконʼі / веᵘˈзем на баˈзар / ти ї таˈке / ну шо ше йа сˈкажу //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Паланка Томашпільського р-ну Вінницької обл. від Тарана Василя Дем'яновича, 1933 р. народження, освіта – 11 класів.

[*таˈка зеᵘмˈлʼа / йак глеї / воˈна йе пʼісˈненʼкойу / йіˈйі тре масˈненʼкойу / збиᵉˈвайеᵘцʼа до ˈкупки / ˈмочиᵉцʼа / ˈмочиᵉцʼа / збиᵉˈвайецʼа ў пеᵘˈнʼочки / тої пеᵘˈнʼочок збиᵉˈ вайеⁱте / тоˈдʼі беᵘˈрете таˈкиї струˈжок / з коˈси ˈробиᵉтеᵘ / тоˈдʼі тим стружˈком ˈ стружиᵉте таˈкʼі лиᵉˈсточки / йак з ˈзошиᵉта / таˈкʼі тоˈненʼкʼі / тоˈдʼі виᵉбиᵉˈрайеⁱте каˈмʼінʼчиᵉки / шоб воˈна буˈла ˈчиста / ˈстружиᵉте три ˈрази / а три ˈрази ˈмочиᵉте / і збиᵉˈвайеᵘте зноў ў пеᵘˈнʼочки / поˈтому каˈчайеⁱте йіˈйі так / йак ˈтʼісто / виᵉˈ качуйеⁱте / воˈна поˈтому / йак ˈтʼісто / мйаˈгенʼка / тоˈдʼі каˈчайеⁱте грудочˈки і ˈ робиᵉте круг / таˈкиї станочок / ноˈгойу ˈгониᵉте / і тˈрошкиᵉ воˈди / ў ˈмисцʼі маˈ*

чайіте[и] і так [|]робие[е]те[и] мйа[|]гесе[и]чкойу во[|]дойу / і ви[е|]мачуйе[і]те[и] / [|]гонie[е]те[и] / во[|]но [|] крути[е]ц'а ў ру[|]ках і ви[е]рос[|]тайе догo[|]ри / з[|]водие[е]те ўдо[|]лину / то[|]д'і ви бе[и|]рете[и] [|] чубком дого[|]ри / п[|]хайіте[и] йі[|]го йе та[|]кий [|]ножи[е]к з [|]дере[и]ва / ї [|]V'урочкойу / і то[|]д'і бе[и|]рете[и] так ле[и|]ген'ко і ви[е]роб[|]л'айіте[и] гор[|]н'атко / і ле[и|]ген'ко д[|]роти[е]ка бе[и|]рете[и] [|] в'іти / і так тим д[|]роти[е]ком зо стан[|]ка ви з[|]разу з[|]р'ізуйіте[и] / [|]руки ўти[е|]райіте ў та[|] ку при[е]пе[и]н[|]ду / то[|]д'і бе[и|]рете[и] ле[и|]ген'ко той [|]горшчи[е]чок / чи ма[|]к'ітру / чи [|] бан'очку / чи куў[|]ш'ін / чи ла[|]зон / шо б во[|]но не[и] [|]було / то во[|]но так / кла[|]дете[и] на ст'іл / во[|]но поле[и|]ген'ко зату[|]гайе / [|]роби[е]ц'а тве[и]р[|]д'іше / кла[|]дете[и] на дош[|]ки / [|] вишче[и] [|]сади[е]те / ви[е]кла[|]дайіте[и] / во[|]но зату[|]гайе / по[|]тому пе[и]ре[и]ве[и]р[|]тайіте[и] / шоб во[|]но не[и] ск[|]л'ейілос'а / так / кла[|]дете[и] / во[|]но ви[е]си[е|]хайе / то[|]д'і ви[е]да[|]йец'а на го[у|]ру / на че[и]р[|]дак / ви[е]да[|]йец'а і скла[|]дайе[і]ц'а йіх [|]б'іл'ше / і та[|]кий [|]горе[и]н нази[е|]вайе[і]ц'а / та[|] ка [|]печка / довжи[е|]ни / йаг[|]би ц'а[|]во [|]комната і пе[и]ре[и|]д'іл'ана / та[|]ка п[|]йецка пе[и]ре[и|] д'іл'ана / та[|]ка с[|]т'інка пе[и]ре[и|]д'іл'ана і ў т'ій с[|]т'інц'і йе [|]б'іл'ша [|]V'урка / йе [|] мен'ша [|]V'урка / там шо пе[и]ре[и]кла[|]дайе[і]ц'а / то[|]д'і ле[и|]ген'ко ў цеї р'ад скла[|]дайіте[и] йіх і па[|]руйіте[и] / горш[|]ки кла[|]дец'а [|]в'ідси[е] / д[|]руга до[|]рога го[|]ра / так з [|]цейі пус[|]т'і горш[|]ки / так цеї во[|]гон' їде / і ви з[|]найіте / шо з[|]разу ма[|]лен'кий во[|]гон' г[|]р'ійе[і]те[и] / розв'і[|]вайіте[и] / ро[|]сушуйіте[и] пост'і[|]пено / пост'і[|]пено / во[|]ни за[|]кал'уйуц'а / по[|]тому ўже [|]чорний дим їде / ўже [|]дужчий дим їде / во[|]ни загр'і[|]вайуц'а / по[|]тому [|] б'іл'шен'кий / [|]б'іл'шен'кий во[|]гон' їде [|]чере[и]з них ўс'іх / ўже во[|]гон' їде [|]б'ілий і [|]ц'ійі горш[|]ки б'і[|]л'ійут / ви з[|]найе[і]те[и] / шо во[|]ни ўже до[|]пал'ан'і / ўже йак до[|]пал'ан'і / то ўже ви[е]ки[е|]дати голоў[|]н'і / во[|]гон' га[|]сити / і так зага[|]сити / і во[|]но так то[|]д'і / полу[|] чайец'а / ўже ви[е]сти[е|]гайе за ден' / і ви[е]т'а[|]гайіте[и] / во[|]ни та[|]к'і че[и]р[|]вон'і ўс'о горш[|] ки / і [|]можна з них ва[|]рити // ми[е]с[|]ки / мак'іт[|]ри / шо по[|]пало / це [|]можна [|]нести на [|] йармарок прода[|]вати // йе п[|]йецка заўб'іл'ш[|]ки / йак ц'і с[|]тула / [|]поп'ід сп'ід і та[|]ка п'і[|]дошва / та[|]ка / шо на [|]земл'у горш[|]ки укла[|]дайуц'а / і то[|]д'і па[|]лити / во[|]но кла[|] дец'а на ту п'і[|]дошву і [|]поп'ід ту п'і[|]дошву їдут [|]V'ури і ў п'ер'е'с[|]т'енок [|]V'ури йе / а ў п[|]йец'і са[|]мо со[|]бойу во[|]гон' го[|]рит / і так [|]чере[и]з [|]нейі їде цеї во[|]гон' / і так во[|]но ви[е|]пал'уйе[і]ц'а / шоб ви з[|]нали // і гра[|]бов'і і ду[|]бов'і / но ў [|]б'іл'шост'і гра[|]бов'і / че[и]ре[и]ш[|]н'ов'і [|]тоже[и] бе[и|]руц'а ви[е|]пал'увати / но йак ўже кон[|]чайе[і]ц'а / горш[|]ки ста[|] йут [|]б'іл'іш'і / [|]будто го[|]тов'і / то голоў[|]н'і ц'і ви[е]ки[е|]дати / ц'і д[|]рова / [|]вугл'а ви[е|]

гортати / теᵘпло гасити / і шоб повіль’но воно виᵉстиᵉгало / но шоб неᵘ клалис’ на землʼу / бо там пйецка / така йе пʼіᵉдошва / попʼід нейу крʼіᵉселка / пʼерʼеᵉсʼтʼенок іᵉтак тоᵉдʼі їде / в пйецʼі горит вогонʼ / і так череᵘз цʼі горшки їде / і так воно виᵉᵉ пал’уйеᵘцʼа // намʼіᵉсити глини / поноᵉсити / збиᵉᵉвати таᵉкиї неᵘᵉнʼочок / ўᵉзʼати з коᵉ си струᵉжок таᵉкиї ᵉробиᵉцʼа з двоᵉма мотузᵉᵉками / і так йіᵉго зчеᵘᵉсати і виᵉбиᵉᵉрати каᵉмʼінчиᵉки / зчеᵘᵉсати йіᵉго три ᵉрази / поᵉтому збиᵉᵉвати йіᵉго / помоᵉчити / воᵉно росᵉкисне / збиᵉᵉвати зноў ў неᵘᵉнʼочок / зноў три ᵉрази мйаᵉгенʼкойу / поᵉтому воᵉна мйаᵉгенʼка / тоᵉдʼі бᵉрати дᵉротиᵉка / кᵉрайати йіᵉйі дᵉротом / ᵉвʼіти ᵉкʼінчиᵉчок з полотᵉна і ᵉвʼіти / вйаᵉзати / шоб буᵉло за шо / і так руᵉками ᵉрʼіжиᵉцʼа //]

Записано в січні 1999 р. в с. Пирогівка Віньковецького р-ну Хмельницької обл. від Горбань Марії Юхтимівни, 1931 р. народження, освіта – 3 класи.

[*на ᵉмʼісцʼі беᵘᵉрем глину / от / і тут / так / а шо ше ᵉбʼільше ᵉхочеᵘте // йак / полиᵉᵉ вайе / ᵉобшиᵉм наᵉкопуйе / полиᵉᵉвайе йоᵉго / і воᵉна тоᵉдʼі лʼуᵉсуйеᵘцʼа / йак воᵉна ўже стаᵉйе мйагᵉка / тоᵉдʼі ўже начиᵉᵉнайе йіᵉйі мʼіᵉсити // пеᵘреᵘᵉкопуйе лоᵉпатойу / а поᵉ тому ноᵉгами ᵉмʼісе / пʼісᵉку добаўᵉлʼайе от / а тоᵉдʼі ўже ᵉвозе до ᵉтойі / до сᵉвойі ᵉ цейі коᵉмори / там / де вʼін ᵉробе / ти ї там йоᵉго збиᵉᵉвайе до ᵉкучʼі і тоᵉдʼі ўже те ᵉ мʼісе руᵉками от / ти ї таᵉке // ну ᵉмʼісе і стᵉруже / ўсʼо там ᵉобшем і пᵉроволкойу / пᵉ роволкойу прородᵉлʼайе скʼілʼкаᵉнацʼітʼ раᵉзʼіў / а поᵉтому ўже руᵉками виᵉмʼісʼуйе ᵉ добре / бо ўпеᵉред вʼін ноᵉгами мʼіᵉсиў / а поᵉтому ўже руᵉками / а поᵉтому пᵉ роволкоў / а поᵉтому зноў руᵉками / ти ї таᵉка / так виᵉᵉмʼішуйеᵘсʼа глина / а так шо ше // тоᵉдʼі сᵉтавиᵉᵉли те / ᵉвимʼісиᵉᵉли йіᵉйі / поᵉрʼізаў на грудᵉки / а тоᵉдʼі беᵘᵉре сᵉтаве на цеї / на круг / ти ї ᵉробе / виᵉᵉробᵉлʼайе ўже поᵉсуду // ну йак виᵉᵉробᵉлʼайе / чи ᵉ горшчиᵉᵉк / чи маᵉкʼітру ти ї таᵉке / поᵉтом ᵉсушиᵉᵉцʼа воᵉна / сᵉтавиᵉᵉцʼа на цʼі трамᵉки / йак ми ўже говоᵉрили / на ᵉдоски / воᵉна стоᵉйіт туᵉгавʼійе / поᵉтому паᵉруйеᵘцʼа / а поᵉтому ўже ᵉпʼіслʼа ᵉтого ўже коᵉли спаᵉруйеᵘш йіᵉйі / воᵉна ᵉсохне / от / виᵉсиᵉᵉхайе / ᵉ череᵘз ўᵉремнʼа ᵉнавʼітʼ неᵘᵉдʼілʼ ᵉзо три виᵉсиᵉᵉхайе ᵉзакʼім / бо пеᵘреᵘᵉверта йіᵉйі сʼуᵉ да / туᵉда / шоᵉби воᵉни неᵘ покриᵉᵉвилиᵉсʼ / а тоᵉдʼі ўже ᵉпʼіслʼа ᵉтого ўже беᵘᵉрецʼа до ᵉгорна ᵉносиᵉцʼа і постʼіᵉпено ўклаᵉдайеᵘцʼа / поᵉтом пʼідогрʼіᵉвайеᵘцʼа / а потом ᵉ поўнʼістʼу виᵉᵉпалʼуйеᵘцʼа ти ї ўсʼо / а тоᵉдʼі / йак ўже осᵉтигне / ўже виᵉмʼа гайеᵘм //*]

Записано в липні 2001 р. в с. Рахни-Лісові Шаргородського р-ну Вінницької обл. від Чайки Михайла Івановича, 1924 р. народження, освіта – неписьменний.

[*ˈм’ісиᵉц’а гˈлина на р’адˈнови / ноˈгами ˈм’ісиᵉц’а / поˈтому йіˈйі с’іˈчец’і дˈротом / поˈтому рˈвец’і на кусˈки / клаˈдец’і на ˈлаўку / зачиᵉˈнайеⁱм за круг / ˈс’іли за круг і по кусˈку ˈробиᵉм л’уˈбу поˈсуду / гˈлечиᵉк / глаˈдушчиᵉк чи сл’ій / а оˈд’ел’но то ˈробл’ац’і миᵉсˈки мак’ітˈри // а поˈсуда ˈразна / йе глаˈдушчиᵉки / йе миᵉсˈки / йе сˈлойі / йе горшˈки / йе зˈбанки / йе Vв’іˈн’ата / таˈке / шо ˈйісти ноˈсити // воˈзили йоˈго / роˈбили / паˈлили / полиᵉˈвали ˈволовом горшˈки / зˈбанки / миᵉсˈки / воˈзили на баˈзар / продаˈвали // ўˈкопуйеᵘц’і ў ˈземл’у / ў гонˈчарску п’іч // розˈмир там ˈробиᵉц’і / поˈтому оˈпорним к’ірп’іˈчом полукˈруг // клаˈдец’і таˈк’і козˈли / на ˈт’ійі козˈли клаˈдец’і ˈдоски / і ˈт’ійі ˈдоски уклаˈдайуц’а на шаˈмотн’ій гˈлин’і / к’ірˈп’іч клаˈдец’і // ў сеᵘреᵘˈдин’і йе дв’і доˈроги / клаˈдец’і з к’ірп’іˈча або з горшˈк’іў / назиᵉˈвайуц’а воˈни сˈл’оси // ў сеᵘреᵘˈдин’і йе коˈз’ол з ˈдирками / спеᵘˈреду йе п’іч / ˈтопка / шо паˈлити / а з дˈругойі стороˈни / ўкˈладка поˈсуди / горшˈк’іў / і паˈлиц’і // зˈразу паˈлиц’і поˈмалу / поˈтому ˈб’ілˈшиў воˈгон’ / а поˈтому даˈйец’і до к’інˈц’а / аж поˈка неᵘ спліᵉˈне свиᵉˈнец // коˈз’ол / ˈтайа пеᵘреᵘгоˈродка з ˈдирами / шоб / коˈли клаˈдец’і дроˈва / то шоб горшˈк’іў неᵘ зачеᵘˈпити / бо поб’йеш / ў цеї коˈз’ол ˈдирками йде воˈгон’ на дˈругу сˈторону //*

про гонˈчарс’киї круг

круг гонˈчарскиї / в’ін склаˈдайеᵘц’і з ˈдоски / сороˈкоўки / ˈколеᵘсо сˈп’ідне / поˈтому йде веᵘреᵘˈтено зеᵘˈл’ізне / сˈп’ідне ˈколеᵘсо з ˈдоски ˈсил’не / посеᵘреᵘˈдин’і веᵘреᵘˈтено / шоб сˈп’ідне ˈколеᵘсо буˈло з ˈверхним зв’йазане / ˈверхне ˈколесо / маˈле / дл’а ўкˈладки гˈлини / і йе ˈлаўка дл’а гончаˈра / шоб сиˈд’іти і дл’а ўкˈладки гˈлини / і ˈмиска дл’а рук / і кл’уч / де приᵉўˈйазуйеᵘц’і круг //]

Записано в січні 1999 р. в с. Смотрич Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл. від Трача Миколи Дем’яновича, 1926 р. народження, освіта – 6 класів.

[*ну шо йа / йак вам інт’еˈр’есно таˈке ˈд’ілоˈгончарнеісˈкуство / це воˈно виᵉроб л’айеᵘц’а ўс’о руˈками / без н’іˈйакойі меᵘхан’іˈзац’ійі / без н’іˈчого / гˈлина цих двох сорˈтоў ˈжоўта і зеᵘˈлена м’іˈшалас’а ў одˈну ˈмасу / шоб полуˈчилос’а / йак то ˈкажут / йак ˈмасло / от доˈп’іру з ˈнейі ˈмона буˈло зроˈбити л’уˈбу поˈсудиᵉну чи на л’ітру / чи на дв’і / чи на три / ну зроˈбили ми поˈсудиᵉну без н’іˈчого ˈт’ілˈко / йак то ˈ*

кажут / ˈсоваї ноˈгами і роˈби руˈками // оˈце таˈкиї гонˈчарниї круг / п’іс’л’а ˈтого / йак зˈробле^{и}ниї в’ін / ˈето протуˈжав’іў / ˈвисох / пол’іруˈвали йіˈго / йест’ таˈка спе^{и}ц’іˈал’но п’іч / ў коˈтора йіх склаˈдалос’а / там склаˈдалос’а йіх і дˈв’іс’т’і і дˈв’іс’т’і пйатде^{и}ˈс’ат / це ўз’аˈли соˈб’і до раз^{с}ˈмиру поˈсуди / ˈйес’л’і ˈб’іл’ша поˈсуда / ˈменче ў^{ˈ}лази^{е}ло / ˈмен’ча поˈсуда / ˈб’іл’ше ў^{ˈ}лази^{е}ло і паˈлили йіˈйі до ˈпоўност’і зго^{ˈ}тоўле^{и}н’а // ˈйакже ми опри^{е}дˈі’л’али ˈц’уйу гоˈтоўн’іст’ / ми опри^{е}дˈі’л’али ˈц’уйу го^{ˈ}тоўн’іст’ по ізготоўˈл’ен’ійу горшˈка / по йеˈво ц’в’ету / коˈли ўже в’ін набиˈ^{е}раў та^{ˈ}киї маˈл’іновиї ˈчистиї цв’ет / зˈначи^{е}т’ тоˈдˈі закриˈ^{е}вали йіˈго ге^{и}рме^{и}ˈтично і з йідˈ нейі стороˈни / де склаˈдали горшˈки / і з дˈругойі / де паˈлили ц’і горшˈки і ге^{и}рме^{ˈ}т’іче^{и}ск’і закриˈ^{е}вали йіх накиˈ^{е}дали туˈди ше баˈгато дроў / т’і дˈрова ўже не^{и} го^{ˈ}р’іли воˈни / а тˈл’іли / там виˈ^{е}робˈл’аўс’а із них так / йак ˈмона скаˈзати / триˈ^{е}родниї газ / от і т’і ˈсам’і горшˈки воˈни розˈ^{с}каˈл’он’і і воˈни заˈп’ітувалиˈ^{е}с’ цим ˈгазом і одноўр’емˈйоно воˈни стаˈлилиˈ^{е}с’а / от поч’еˈму в’ін V^{ˈ}вониˈ^{е}т / потоˈму шо в’ін ўже полустал’ˈниї / ўже наˈлити ў ˈн’ого воˈди в’ін не^{и} ˈбуде вам ˈето не^{и} пропусˈкати / не^{и} прот’іˈкати і таˈким ˈд’елом ˈето ўже їшла гоˈтова поˈсудиˈ^{е}на //]

Записано в липні 2001 р. в с. Ставниця Летичівського р-ну Хмельницької обл. від Коробочки Миколи Андріяновича, 1927 р. народження, освіта – 5 класів.

[*так / хоˈдиў гˈлини / глеї накоˈпаў / просуˈшиў / проволоˈчиў йіˈйі / проˈс’ійаў / поˈтом шо замоˈчиў йіˈйі і розм’іˈсиў / а поˈтом гˈлеїки назиˈ^{е}вайес’а / набˈраў гˈлеїки триˈ^{е}н’іс / намоˈчиў / поˈтом зм’іˈшаў це ўс’о / п’ійіˈс’ат проˈцент’іў гˈлини ˈб’ілойі / а ˈцейі ˈбол’ше / зам’іˈсиў / розкаˈчаў / на гˈрудочки покаˈчаў і стаў роˈбит’ / ˈперший раз не^{и} полуˈчалос’ / а поˈтом наˈчаў роˈбит’ / ˈето ˈможиˈ^{е}т’ полгоˈда праїˈд’ет / ˈзак’ім начˈ^{ˈ}неш / наўˈчиˈ^{е}шс’а / ну і так продолˈжалос’ / так йа роˈбиў зо тˈриц’іт’ наˈверно / о / шо ше ˈможна каˈзат’ / дˈрова заготоўˈл’ат’ ˈнада / пе^{и}нˈ’ка / снаˈчала виˈ^{е}пал’уйеш пе^{и}нˈ’ка / пе^{и}нˈ’ками виˈ^{е}пал’уйеш / а поˈтом ўже йак ˈвидно / ў ˈгорну св’ет / чут’ сˈ^{ˈ}в’ітло / начиˈ^{е}найеш дроˈвами / ˈпалиˈ^{е}ш / поˈка зˈверху коˈсиц’і не^{и} ˈвидно / а поˈтом до тих пор ідеш / йак воˈно назиˈ^{е}вайец’і / коˈсиц’і ˈбачиˈ^{е}ш / шо воˈно ўже зйасˈн’айец’а / ˈб’іл’і стаˈйут / зˈначиˈ^{е}т’ триˈ^{е}краш^{ˈ}чайеш ˈпалиˈ^{е}во і ўже ˈпоўност’у гоˈтова поˈсуда / ўс’о / шо йа ˈможу ше скаˈзати // ну і шо ˈходиˈ^{е}ш на баˈзар / бе^{и}ˈреш паˈтент / продаˈ^{ˈ}йеш і так продолˈжалос’ тˈриц’іт’ ˈрок’іў ти ї ўс’о // рожˈд’оний йа ˈтимар / ˈ

ж’іт’ел’ ˈтимара тˈриц’іт’ ˈпершого ˈгода рожˈд’оний / ˈбат’ко буў ˈтоже гонˈчар / і так і осˈтаўс’а з поˈтомства йа гонˈчар //]

Записано в липні 2001 р. в с. Тимар Гайсинського р-ну Вінницької обл. від Мовчанюка Манасія Івановича, 1931 р. народження, освіта – 4 класи.

ІНДЕКС ПРОАНАЛІЗОВАНИХ ЛЕКСЕМ

алі|нефт 57

ан|гоб 22, 55, 59

ан|гоба 23

анде|ла 74, 88

баб|ник 77, 81, 83

баб|ничка 81

бабни|чок 81, 82, 83

ба|лабух 21

ба|лабушок 21

ба|н'ак 75, 76

бан'а|чок 78

|банка 76

|бан'ка 72, 73, 76

|бан'очка 76

|банта 48

ба|ранчик 95

ба|рилка 73

ба|рило 73

ба|рилочка 76

бе|резовиї |д'огот' 58

бій 91

|біла г|леїка 56

|біла г|лина 18, 22, 56

|білайа г|лина 18

|білиї ан|гоб 56

|б'ілиї глеї 22

близ|н'ата 69, 70

близ|н'атка 69

близн'у|ки 69

ˈбодн’а 79
ˈбочечка 73
боˈч’івочка 84
боˈч’іўка 79
ˈбочка 79
боˈчонок 73, 79
брак 40, 91
брачˈний горˈнец 76
брачˈний горˈшок 76
брачˈний ˈгоршчик 76
бретˈван 61
бруˈсок 34
ˈбуда 46
ˈбура ˈфарба 57
ˈваза 70
вазон 70
вазоник 70
вазонка 70
вазоник 70
вазонок 70
ˈвазочка 70
валок 21
вал’ушка 20
вал’ушки 19
вапˈн’ак 20
вапн’аˈчок 20
варешка 61
велика ˈкупа 15
велика макˈ’ітра 74
велика ˈмиска 74

ве|лика та|р'ілка 72
ве|лике гор|н'а 83
ве|ликиї гор|нец 83
ве|ликиї гор|шок 83
ве|ликиї |горшчик 83
ве|ликиї круг 31
ве|ликиї по|лумисок 72
ве|ликі груд|ки 19
вере|тено 32
верс|тат 25, 30
верх 45
верх |горна 45
верх|н'ак 34
верхн'а|чок 31
|верхне |колесо 31
||верхн'іи круг 31
верш|н'ак 31
ви^е^би^е^|рати 26, 39, 52
ви|водити 40
ви^е^г|лаUувати дно 38
виг|ладувати 40
виг|лад'увати 40
виготоў|л'ати 36, 38, 40
вигр'і|ван'а 50
вигр'і|вати 51
ви|даўл'увати 39
виї|мати 52
ви|качувати 27, 39
вики|дати 26, 39
викла|дати 52

|вила 47
ви|лежувати 27, 28
|вилоги 66
вима|л'овувати 62
ви[e]ми[e]|нати 27
ви[e]|м'іс'увати 27
|вим'ішаний глей 16
ви|м'ішувати 27
|випал 50, 91
|випалена по|суда 92
ви|пален'а 50
|випалка 50
ви|пал'уван'а 50
ви[e]|пал'увати 51
вир'іў|н'ати 40
ви|р'івн'увати 40
вироб|л'ати 36, 38
вироб|л'ати к|риса 39
ви[e]си[e]|хати 51
вис|тойувати 27
ви[e]т'а|ган'а 40
ви|т'агати 26, 38, 40, 41, 52
ви|т'агувати 38, 40
ви|точувати 36
виш|н'іўка 56
в'і|дерний гор|нец 87
в'ідки|дати 26
в'ід|ходи 20
|в'інчик 96
|в'інц'а 96

в’іс’ім|к’іпне гор|н’а 87
в’іс’ім|к’іпний гор|нец 87
в|йанути 51
в|йуник 65
воб|курувати 51
вобр’і|зати 37
во|да 57
вол’і|нафт 57
|вонтур 97
|вописка 55, 56, 57
воп|л’іскувати 39
вос’|м’ірний глек 88
вос’|м’ірний |горшчик 86
вур|наг 78
|вухо 98
|вушко 98
ган|чар 18
ган|чарний круг 30
ган|чарний пйец 43
ган|чарска по|суда 77
ганчару|вати 37
га|чок 48
гла|дун 70
гла|душчи^{e}к 70, 71
гла|з’ірованиї 90
гла|зур 54, 59
глазу|рованиї 90
глазуру|вати 62
гл’ац 23
глеї 20, 21, 22, 23

ґ|лейка 18, 20, 21, 22, 23

глеї|ка ґ|лина 16

глеї|ник 20

глек 70, 74

ґ|лечик 70, 74

ґ|лина 18, 20, 21, 22, 23

ґ|лина з п’іс|ком 23

ґ|лин’аник 24

ґ|лин’ана |фарба 59

ґ|лин’арка 24

гли|н’арник 24

гли|ник 24

ґ|лини^{е}ско 24

ґ|линишче 24

гл’і|бока |миска 75

гон|чар 18

гон|чарка 18, 20

гон|чарна ґ|лина 18, 20, 22

гон|чарний круг 30

гон|чарска ґ|лина 18

гон|чарска по|суда 77

гончару|вати 37

го|пака 20

|горен 44, 46, 47

|горин 43, 46

|горло 96

|горлишко 96

горло|вина 46

горн 45

гор|н’а 78, 79, 80, 81

гор|н’атка 69
гор|н’атко 70
гор|наг 78
гор|нец 75, 76, 81
|горник 43
|горно 24, 30, 43, 45, 46
гор|но 43
гор|шечок 84
горш|ки 91
горшко|ва г|лина 20
гор|шок 83, 84
|горшчик 83, 84
|горшчик-два|ц’атка 87
|горшчик-де|с’атка 87
|горшчик дл’а о|каз’ійі 83
|горшчик пйат’ід’і|с’атка 86
|горшчик-три|ц’ітка 88
горш|чок 81
грав’іру|ван’а 63
гра|ф’ін 84, 85
г|рудка 21
груд|ки 19, 21, 22
г|рудочка 19
|губа 82
|гумка 36
гу|с’атни^{е}ц’а 83
ґар|нушок 77
ґер|ґулити 51
ґ|рата 44
ґ|рати 44

ґри|ґулиц’а 47
ґ|риса 96
ґу|Vи 21
да|вати |добриї во|гон’ 51
да|вити 39
дванац’ат’|к’іпне гор|н’а 86
два|ц’атка 87
двац’іт’|к’іпниї гла|душчик 88
двац’іт’|к’іпниї гор|нец 86
двац’ат|кова ма|к’ітра 89
двац’ат|ковиї |горшчик 86
дв’ії|н’ата 69
двол’іт|рова 20
двохв’і|дерниї |горшчик 87
двох|к’іпна ма|к’ітра 89
двох|к’іпне гор|н’а 87
двох|л’ітровиї глек 90
дереў|йана |ложка 61
дереў|йана ло|патка 26
дереў|йана плас|т’інка 35
дереў|йаниї моло|ток 26
дереў|йаниї |ножик 35
дереў|йаниї н’іж 36
дереў|л’ана |доўбн’а 26
дереў|л’аниї н’іж 36
дес’а|т’ірниї |горшчик 87
дес’ат’|к’іпна |миска 88
дес’ат’|к’іпне гор|н’а 88
дес’ат’|к’іпниї гла|душчик 88, 89
дес’ат’|к’іпниї гор|нец 87

дес’ат|ковий |горшчик 87
Vв’і|н’ата 69
Vи[е]тар|н’ічка 94
|Vиндра 58
|V’ури 46
ди|мити 51
|димка 90
|димлена по|суда 90
|дири 44
|дирка 34
д’і|жа 74
д’ій|ник 80
д’ій|ниц’а 80
д’ій|ничка 80
д’і|лити 27
дно 46
|доби[е]н’ка 26
|добн’а 26
|дом’ішка 22
|доска 25, 33, 34
|доски 48
|досочка 35
|дошка 25
|дошки 48
|дошчечка 33, 35
доў|бешка 26
|доўбин’ка 26
|доўбн’а 26
дриш|л’ак 71
др’ім 26, 35

ˈ*дротик* 35
*друш*ˈ*л’ак* 71
*друшл’а*ˈ*чок* 71
ˈ*дут’ік* 20
ˈ*д’ури* 46
*жи*ˈ*в’іт* 97
*жи*ˈ*док* 83
ˈ*жилка* 35
ˈ*жирна* ˈ*б’іла г*ˈ*лина* 22
ˈ*жирна г*ˈ*лина* 21, 22, 23
ˈ*жорна* 59, 61
*жор*ˈ*н’іўка* 48
ˈ*жоўта г*ˈ*лина* 22
ˈ*жоўта* ˈ*фарба* 55
ˈ*жоўтиї глеї* 23, 24
ˈ*іграшка* 96
*за*ˈ*баўка* 96
ˈ*загорода* 24, 44
*заго*ˈ*рода* 47
*заго*ˈ*тоўка* 21
*заготоў*ˈ*л’ати* 38
*заї*ˈ*матис’а гон*ˈ*чарством* 37
*за*ˈ*калена по*ˈ*суда* 90
*за*ˈ*кал’уван’а* 52
*закла*ˈ*дан’а череп*ˈ*ками* 49
*закла*ˈ*дати череп*ˈ*ками* 49
*за*ˈ*копчена по*ˈ*суда* 90
*за*ˈ*курена по*ˈ*суда* 90
*за*ˈ*курувати* 51
*за*ˈ*л’апувати* 62

зал’і|пити 40
за|л’іпл’уван’а 52
за|л’іпл’увати 40
зало|жити в’інц’а 40
замас|тити 40
за|машчувати 40
за|м’іс 21, 24
за|м’іс г|лини 19, 22
за|м’ішана г|лина 22
за|м’ішувати 39
замо|чити 27
за|мочувати 27
запус|кати 62
заси|пан’а 52
за|с’ік 24
зату|гати 51
зату|жав’іти 51
за|тула 47
зача|рупити 49
зачере|пити 49
заче|репл’увати 49
з|банок 72, 73, 75, 87
зба|нок 72, 73
з|баночок 74, 75
зби^{е}|вати 27, 28, 39
з|водити 38
з|даўл’увати 39
здо|рова |миска 89
здо|рова |ринка 83
здо|ровий |горшчик 83

здо|ровий горш|чок 83
з|душувати 39
|зелен’ 57
зе|лена г|лина 22
зе|лена |фарба 57
зе|лений ан|гоб 57
зем|л’а 20, 23
зми|нати 39
зол’іў|ник 87
|зори 65
зр’і|зан’а 37
зр’і|зати 37
з|р’ізувати 37
|зубчики 63
|йама 23, 24
йар 23
|йагідка 65
йухт 44, 46
|йухти 46
кага|нец 83
ка|гати 24
ка|дилниц’а 93
ка|дил’ниц’а 93
|кадка 92
ка|душка 73
ка|зан 77
каза|нец 77
каза|нок 61, 77
кала|марка 84
|камера об|жогу 45

|кам'ін' 20
кам'і|нец' 20, 35, 47, 57
ка|м'інчик 20, 47
као|л'ін 56
кап|тур 46
кар|йер 24
каст|рул'а 83
кат|рага 47
каў|ник 84
ка|чати 27
|качка 95
к|варта 73
к|варточка 80
квач 62
ква|чок 61, 62
|келих 73
ке|л'ішок 73
|кел'ма 35
|кел'ух 73
ки|дати 38
ки|йанка 26
кил'|ма 36
|кинути 38
к'і|зел 44
к'іл|ки 34
к'і|лок 32
|к'істочка 60
к|ласти 38
кл'ік 26
кл'і|чок 92

кл’ош 83
кл’уч 33, 34
к|л’учка 47
к|л’учок 24, 25
ко|гутик 94
ко|зел 44, 46
ко|з’ол 44
|колики 34
|колички 34
кол’і|шарник 89
|коло 97
коло|байка 76
ко|лодка 34
|коник 94
ко|ноўка 74
ко|писта 59
ко|пистка 36
ко|п’ілка 92
копо|ва |миска 88
копо|виї гла|душчик 88
копо|виї гор|нец 86
коп|т’ілка 92
|корба 48
ко|р’інчик 20
ко|р’ін’а 20
ко|сирочка 65
ко|т’ача |лапа 65
ко|тел 60
кот’о|лок 59
|коўбиц’а 34

ˈ*коўшик* 71
коˈфейник 84
коˈфетн’іца 82
коц’уˈба 47
коˈц’убка 59
кочерˈга 48
краї 96
кˈраска 55
кˈрем’ін’ 32
креˈм’інчиᵉк 20
криˈвак 76
криˈвул’ачка 64
криˈвул’і 64
криˈвул’ка 64
криˈвул’ки 63, 64
кˈринка 70
крис 96
кˈриса 96
кˈриси 96
кˈриўлена поˈсуда 92
кˈришка 97
круг 30, 31, 34, 61
кˈругла 20
кˈружечка 76
кˈружка 76
круˈчок 47
кˈрушечка 85
ˈ*кул’а* 19, 21, 22
ˈ*кул’ас* 48
ˈ*кул’і* 19

кул’і|шарник 78
|кул’ка 21
|купа 19, 49
|купа г|лейу 15
|купа г|лини 19
|купора 57
|курач’і |лапки 65
ку|ришка 93
ку|сок 21
ку|сок г|лини 21
ку|сочки 20
куф|л’а 73
кух|л’а 71, 84
|кухлик 84
куў|шин 71
куў|ш’ін 71
кух|л’атко 73
|кухол’ 75
ку|шин 71
ку|ш’ін 71
ку|ш’інчик 84
ла|душчик 88
лаз 46
ла|зон 70
лам|пат^{0}ка 93
|лаўка 24, 32, 48
л’іт|рова 20
л’іт|рове гор|н’а 89
л’іт|ровий глек 89
л’іх|тар 93

л’іхˈтарик 94

ˈ*ложка* 61

ˈ*лошка* 61

лоˈпата 25, 26, 35,36, 48

лоˈпатка 25, 35, 36

лоˈхан’а 75

ˈ*л’ул’ка* 94

ˈ*лучок* 25

мазˈниц’а 78

маˈк’ітра 74, 79, 81, 82, 88

макоˈг’ін 59

макоˈгон 59

маˈла ˈмиска 79

маˈла таˈр’ілка 72

маˈле горˈн’атко 85

маˈлиї глаˈдушчик 87

маˈлиї горˈнец 78, 85

маˈлиї круг 31

мал’уˈвати 62, 63

мамаˈлижник 764 75, 77, 82

мамаˈлижничок 77

ˈ*масл’ана гˈлина* 16

ˈ*масл’аниц’а* 80

масл’аˈничка 80

масˈл’анка 80

масˈлиц’а 80

масˈличка 80

маслоˈбоїка 80

маслоˈбоїн’а 80

масˈна гˈлина 18

мас|ниц'а 80
мас|ничка 80
мас|тити 62
мас|т'уха 20
махо|вик 31
махо|в'ік 31
ма|чалка 36
|мачанка 23
|мачка 84
мед'а|ник 84
мерт|виц'а 20
мет|ниц'а 75
|мийниц'а 75
|миска 72, 74, 75, 76, 79, 83, 84, 90
|мисочка 72, 80
|м'ідна |фарба 57
|м'ідний |купорос 57
м'іл|ка та|р'ілка 72
м'і|сити 27, 28, 39
м'і|шалка 59
|м'ішана г|лина 57
м'і|шати 27
мо|гила 24
моло|ток 26, 59
мо|лочник 89
мо|чити 27
|мул'ка 23
|муф'іл'на п'іч 43
муш|тук 94
мушту|чок 94

наби|ран'а |жару 51
на|корсток 61
нама|л'овуван'а 62, 63
на|р'ізувати 63
нас|тойана г|лина 22
|начин'а 77, 91
не|вим'ішана г|лина 22
не|вим'ішаниї глеї 22
него|д'ашчиї глеї 22
него|товиї глеї 22
недо|пал 91
недо|пал'ана по|суда 91
недо|пал'аниї 91
недо|палена по|суда 91
неприго|тованиї глеї 18
нероз|мокла г|рудка 21
|нижне |колесо 31
|нижниї круг 31
|нитка 35
н'іж 25, 35, 36
|ножик 26, 35, 36
обби[e]|вати 28
об|водочка 63
об|димлен'а 51
об|димл'увати 51
об|курка 50
обли|вати 62
о|димлювати 51
|ожег 48
|ожул 48

ǀ*окис’* 59
ǀ*окис’ ǀм’ід’і* 57, 59
ǀ*оливо* 54, 55, 56, 57
оǀл’ійниц’а 84
опоǀлоник 61
ǀ*опуха* 20
ǀ*осад* 55
оǀсадок 58
ǀ*оска* 32
осǀлон 48
отǀходи гǀлини 21
ǀ*охра* 55, 59
паǀлити 50
ǀ*палиц’а* 48
ǀ*палка* 48
пан’ікаǀдило 94
паǀн’іўка 34
паǀтел’н’а 74, 76, 81, 83
пен’ 19
ǀ*пензел’* 35, 60, 61
ǀ*пензлик* 60, 62
пеǀн’ок 19, 21, 22, 23
пеǀн’очок 19
перегоǀродка 44
пережиǀган’а 50
перекаǀдати 39
переǀпал 92
переǀпал’ана поǀсуда 92
переǀпал’аниї 92
переǀпалена поǀсуда 92

пере|п'ічка 44
перепраў|л'ати 27
пере|роб 57, 58
пе|ро 60, 61
|песик 95
пе|ча 44
|пишчик 61, 94, 96
п'іг|мент 59
п'ідва|зоник 70
п'ідва|зон'ік 70
п'ід|гонтра 65, 77
п'ідк|ладка 32, 34
п'ідна|вес 47
п'ідне|б'ін'а 47
п'і|док 24
п'ідс|в'ечн'ік 94
п'ідс|в'ічник 93, 94
п'ідс|тава 32
п'ідс|таўка 93
п'ід|шипник 34
|п'іра 60
|п'ірачко 60
|п'ірйачко 61
п'і|ро 61
п'іско|вата 24
п'іску|вата г|лина 23
п'іс|на г|лина 20, 23
п'і|сок 20
п'іўл'іт|рова 20
п'іўл'іт|ровиї глек 89

п’іўл’іт|ровиў |горшчик 89

|п’іўн’ачиў х|востик 65

|п’іўник 94

п’іч 43, 45, 46

|п’ічка 45, 46

п’іш|чана г|лина 23

п|йавочка 65

пйат’ід’і|с’атка 86

пйа|т’ірниў |горшчик 87

пйат’|к’іпне гор|н’а 87

пйатнац’і’|к’іпна |миска 88

пйатнац’іт’|к’іпниў гла|душчи^{е}к 88

пйатнац’іт’|к’іпниў гор|нец 86

пйец 46

п|йецка 45

п|ланка 33

пласт 23

пласт г|лини 21

плас|тична г|лина 16

плас|тичниў глеў 16

плас|т’інка 35

пла|точок 36

п|лашка 35

п|л’ашка 85

плит|ка та|р’ілка 72

п|л’онтор 48

п|л’онтра 48

п|л’онтро 48

плош|чадка 46

|поб’іл 56

ˈ*поб’ілка* 56
ˈ*погреб* 47
погˈребиц’а 45, 46, 47
подсˈв’ечник 93
подсˈв’ечн’ік 93
подˈшипник 34
подˈш’іпн’ік 34
пойеˈдинок 74
покˈраска 55
покˈрейник 40, 76
ˈ*покришка* 97
поˈлива 54, 55, 56
поˈливана ˈбанка 84
поˈливана ˈбан’ка 70
поˈливана поˈсуда 90
поˈливана ˈринка 82, 84
поˈливане горˈн’а 84
поˈливане ˈначин’а 90
поˈливаниĭ 90
поˈливаниĭ гˈлечик 85
поˈливаниĭ сˈлойік 85
полива ˈти 62
ˈ*поливо* 47, 54, 57
поˈлиўйаниĭ 90
поˈлиц’і 48
поˈл’ітова гˈлина 23
ˈ*полки* 48
ˈ*полово* 54
поˈлоник 59, 61
ˈ*полувін’* 46

по|лумисок 72, 74, 79, 90
пома|зок 60, 61
по|мийна |миска 79
по|мийниц'а 75, 79
по|мойна |миска 79
|порплиц'а 32, 34
|порц'ійа 21, 22, 92
|порчена по|суда 76
поса|дити 40
посту|пово нагр'і|вати 50
|посуд 92
по|суда 77, 90
пот|р'ійниї |горшчик 87
поту|гати 28
поту|жати 51
по|ч'іпн'ік 32, 34
прач 26
приготоў|л'ати 38
приг|ребиц'а 46
прил'і|пити 41
при|л'іпл'увати 41
п|роволка 25, 35
п|роволочка 35
про|гони 46
прогр'і|ван'а 50
про|курка 50
промо|рожувати 28
проси|хати 51
прос'і|вати 26
проту|гати 51

пук 97
ˈпупчик 97
раˈдок 49
ракушˈн'ак 21
рецˈкал' 25, 26, 35
ˈринка 70, 74, 76, 77, 81
ˈриночка 70, 77, 79, 81
р'іˈвок 46
р'іг 61
р'іˈдесен'ка гˈлина 23
р'ідˈка гˈлина 23
р'іжкуˈвати 63
р'іˈжок 60, 61, 62
ˈр'ізати 28
р'іˈзец 60
р'іўˈн'ати 40
роˈбити 27, 37, 38, 40
роˈбити ˈв'інц'а 39
рогаˈч'і 48
роˈдовиᵉше 24
розˈвоUувати 38
розˈводити 38, 39
роздеˈрати 38
роз'ігр'іˈван'а 50
розмаˈл'овувати 62, 63
розˈмачувати 27
розмиˈнати 27
розˈпален'а 50
розпаˈлити 50
розᵉˈпал'увати 50

ˈрозпис 62
розпиˈсати 62
ˈрозпис рʼіжˈком 63
розˈписувати 62, 63
розтʼаˈгати 38
розтеˈрати 38
розшиˈрати 38, 40
ронˈделик 79
ронˈделʼок 61, 79, 85
ˈрондлик 76
росʒадˈник 24
росˈкалʼ 25
росˈлинний ˈрозпис 64
рошиˈрати 38
руˈда 57
руˈда гˈлина 23
руˈда ˈфарба 57
ˈрудка 23
ˈручка 32, 33, 34, 47, 48, 60
саˈлатницʼа 79
салʼˈницʼа 79
салʼˈничка 79
ˈсахарниᵉцʼа 80, 82
сахарˈницʼа 80
свиˈнʼача сˈтежечка 64
свиˈнец 54, 55, 57, 59
свисˈток 94
свисˈточок 94
свисˈтулʼка 94, 96
свисˈтулʼка-баˈранчик 96

свис|тун 94
свисту|нец’ 94, 96
свис|туник 94
свис|тунчик 94, 96
св’і|тилник 94
св’і|тил’ник 94
св’і|чак 94
св’і|ч’іл’ник 94
св’іч|ник 94
свод 47
|сива г|лейка 23
|сива г|лина 18
|сива по|суда 90
|сина г|лина 18
|синій |кам’ін’ 57, 58
сир|ва по|суда 91
си|рец’ 91
сиро|вец’ 91
с’іл’|ниц’а 79
с’іл’|ничка 79
с’і|м’ірний |горшчик 86
|с’іра г|лина 23
с’і|руби 34
скарб|ниц’а 92
скар|бун’ка 92
склеп 45, 47
скле|п’ін’а 45, 47
сково|р’ідка 83
скреп 33
скре|п’ін’а 47

скре|п'ін'а |горена 47
ск|ручувати 27
ску|пец 80
с|ламача 20, 23
сли|мача 20
сл'ій 82
с|лойік 70, 74, 76, 79, 80, 82, 84
с|лойічок 79, 84
сло|мача 20
с|л'оса 44, 45, 46
с|л'оси 44, 45, 46
сме|тал'ниц'а 82
сме|таниц'а 82
со|л'анка 81
сорок|к'іпна |миска 88
сорок|к'іпний гла|душчик 87, 88
сорок|к'іпний гор|нец 86
сороко|вий гла|душчик 88, 89
сороко|вий гор|нец 86
|сосонка 64
сотко|вий гла|душчик 87, 88
сотко|вий гор|нец 85
|сохнути 51
сп'ід 31
сп'ід|н'ак 31
спо|дак 31, 57
спраў|л'ати 39
ст'а|гати 26
стек 35, 36
сти|лаж 25

стис|кати 39
ст'ік|ло 54
ст'іл 25
ст'і|лаж 48
ст'іс 49
сто|дола 47
сто|йак 32
стос 49
с|тосик 49
струг 25
стру|гати 28
стру|гачка 25
стру|жити 28
стру|жок 25
стру|на 25, 35
сту|жав'іти 51
сту|па 59
суг|линиста г|лина 23
|сури^е^к 54, 55, 58
сухо|вила 47
су|шити 28
|сушка 47
т'аг|нути 40
та|л'ірка 83
та|р'елка 79, 82, 83, 88, 90
та|р'іл' 72
та|р'ілка 31, 34, 72, 82, 83, 88
та|р'ілочка 72
|тиква 72
ти|чок 24, 25

т|луста 18
т|луста г|лина 22
т|лустиї глеї 22, 23
|топка 44, 45
тоўк|ти 28
тох|мач 74
то|чити 36
то|ч'ін'а 38
т|рамка 48
трам|ки 48
т|рапка 36, 47, 61
триц'ат|ковиї |горшчик 85
триц'а|т'ірниї |горшчик 87
три|ц'ітка 86
триц'іт'|к'іпне гор|н'а 86
триц'іт'|к'іпниї гла|душчик 88
триц'іт'|к'іпниї гор|нец 86
тр'ії|н'ата 70
т|р'ійц'а 93
трої|н'ата 70
трої|н'атка 70
трохл'іт|ровиї глек 90
труд' 59
|тугнути 51
ту|жав'іти 51
|унтор 97
ў|добрена г|лина 22
ўх'ід 46
|фаїка 94
|фарба 55, 58

фарˈмуґа 57
фˈіл’іˈжанка 73, 76
фл’аˈкон 70
фл’андˈріўка 65
фл’андˈрована ˈмиска 77
фл’андˈроўка 63, 64
фл’андруˈвати 63
фˈл’ашка 84
фл’ус 54, 57
ˈформа 77, 81
формуˈвати 27, 38, 40
фр’іˈта 57
хˈл’ебниц’а 76
ˈхохл’а 61
ˈц’ац’ка 96
цв’іˈточник 70
цв’іˈточн’ік 70
ˈциндра 59, 64
ц’іˈдилко 71
цуˈкерн’а 82
цукерˈниц’а 82
цукерˈничка 80, 82
цукˈроўка 80
ˈчайник 84
чайˈник 84
чайниˈчок 84
ˈчара 76
чаˈра 83
ˈчарка 73, 76
ˈчарочка 73

ча|рупа 91
ча|рупити 49
|чаша 73
|чашечка 76, 85, 93
|чашка 73, 76, 85
|чел'уст' 44
|чел'уста 46
|чел'усти 44
|черв'ін' 55, 56, 57, 64
чер|в'інка 56
чер|воний глеї 22
чер|дак 48
|чере"во 97
че|репйа 91
череп|ки 91
че|репл'а 91
череп|л'ана |миска 83
череп|л'анка 79, 88
че|реплец'а 91
чере|почок 20
чере|пошок 20
|чери"н' 56
че|р'ін' 44, 46
чер|пак 61
чер|пачка 47
четвер|н'ата 70
чет|в'ірн'і близ|н'ата 70
ч'іп|л'ати 41
ч'іп|л'ати |вухо 41
|чорна г|лина 23

ˈ*чорна* ˈ*фарба* 58
шаˈмот 57
шар 23, 49
шаˈри 20
ˈ*шарик* 34
шаˈр'і 49
шаˈр'іўка 64
шˈворен' 32
шесˈт'ірна ˈ*миска* 89
шесˈт'ірн'иў горˈнец 87
ˈ*шийа* 46, 96
ˈ*шийка* 96
ˈ*шило* 60
ш'істˈк'іпний горˈнец 87
шкараˈлупа 91
шкараˈлупити 49
шкваринˈча 79
шквоˈр'інчик 76
шкраˈбачка 35
шлик 20, 23
шˈл'ікер 23
шм'ір 58
ˈ*шопа* 47
шпарˈкиў др'іб 86
шˈтабел' 49
ˈ*шура* 47
шурˈгулец 48
ˈ*шуфл'а* 25
ˈ*шухл'а* 25
шˈч'іточка 60, 61, 62

шӏч’ітка 61, 62